ইমাৰজেঞ্চীৰ অকথিত কথা

(আভ্যন্তৰিণ আপাতকালৰ বিৰুদ্ধে পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতত চলা গুপ্ত প্ৰতিৰোধাত্মক আন্দোলনৰ কাহিনী)

গোৱৰ্দ্ধন প্ৰসাদ অটল

* ইমাৰজেঞ্চীৰ অকথিত কথা----গোৱৰ্দ্ধন প্ৰসাদ অটল।

* প্ৰকাশক—ওম প্ৰকাশ অটল

* মুদ্ৰক—হেমকোষ প্ৰিন্টাৰ্চ, শিলপুখুৰী, গুৱাহাটী-৭৮১০০৩

বিশেষ কৃতজ্ঞতা
শ্ৰীচৈয়দ চালেহ আহমদ।

প্ৰথম সংস্কৰণ--মাৰ্গশীৰ্ষ, বিক্ৰমী চন ২০৩৪ ; (ডিচেম্বৰ, ১৯৭৭)।

মূল্য—দহ টকা মাত্ৰ।

পুস্তক প্ৰাপ্তিস্থান---নৱীন পুস্তকালয়, জে. বি. কলেজ ৰোড, যোৰহাট (অসম)

This book, IMARGENCIR AKOTHITA KOTHA— 'Unto
story of Emergency', is written by Goverdhan Prasad Atal ar
published & printed by Omprakash Atal at Hemkosh Printer
Silpukhuri, Gauhati-781003.

First Edition—Margshirsha, Vikrami Era 2034 (December 197
Price--Rupees Ten only.

জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ
আতংকময় পৰিবেশত
স্বৰ্গগত মোৰ আৰু মণিপুৰৰ
শ্ৰীফণীভূষণ দাসগুপ্তাৰ পিতৃদেৱৰ
সোঁৱৰণত
এই অঞ্চলৰ বিপ্লৱীনেতা সকলৰ
কৰ-কমলেষু

প্ৰস্তাৱনা

যোৰহাটৰ শ্ৰীগোবৰ্দ্ধন প্ৰসাদ অটলে সংঘৰ্ষ, সন্ত্ৰাস, সত্যবাৰ্ত্তা আৰু সংঘ এই চাৰিটি অধ্যায়েৰে 'ইমাৰজেন্সিৰ অকথিত কথা' নামেৰে কিতাপ এখনি লিখি উলিয়াই হাতে লিখা অৱস্থাতে মোক দেখুৱায় আৰু কিতাপখনিৰ প্ৰস্তাৱনা এটি লিখি দিবলৈ মোক অনুৰোধ কৰে। কিতাপখানি পঢ়ি চাই ভাল পালোঁ। আমাৰ অসমীয়া ভাষাত এই ধৰণৰ কিতাপ ওলোৱা মই জনা নাই। শ্ৰীঅটল বৰ্ত্তমানে আইন মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ। জৰুৰী-কালীন অৱস্থাৰ সময়ত তেওঁ বি-এ মহলাৰ ছাত্ৰ আছিল, তেওঁ ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ এজন নিষ্ঠাবান স্বয়ং সেৱক। তেওঁ জৰুৰী কালীন অৱস্থা আৰম্ভ হোৱাৰ ৪।৫ মাহ পাছতে ১৯ নবেম্বৰৰ পৰা শেষলৈকে প্ৰায় ১৬ মাহ কাৰাৰুদ্ধ হৈ আছিল। গতিকে তেওঁৰ নিজৰ আৰু লগৰীয়াসকলৰ এই কাল ছোৱাৰ অভিজ্ঞতা আৰু সন্ত্ৰাসৰ কাহিনীবোৰ ইয়াত সন্নিবেশিত কৰিছে।

এলাহাবাদ হাইকোৰ্টৰ চাঞ্চল্যকৰ ৰায়ে প্ৰাক্তণ প্ৰধানমন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীৰ ১৯৭১ চনৰ নিৰ্বাচন অবৈধ বুলি ঘোষণা কৰাৰ পাছৰে পৰা জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ শেষলৈকে ভাৰতৰ বিশেষকৈ অসমৰ অৱস্থা, লোকমন, স্বয়ংসেৱক তথা লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ ভূমিকা, ভূমিগত লোকসকলৰ ভূমিকা, বিভিন্ন লোকৰ তেতিয়াৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীলৈ দিয়া চিঠি আৰু লোক শিক্ষা তথা লোক জাগৃতিৰ কাৰণে প্ৰচাৰ কৰা সত্যাবাৰ্ত্তা (বুলেটিন) আৰু সংঘৰ তত্ত্বৰ বিষয়ে কিতাপখনিত লিখা হৈছে।

জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ পূৰ্বকালীন ভাৰত চৰকাৰৰ গণতন্ত্ৰৰ নামত চলা একতন্ত্ৰতা স্বৈৰাচাৰ, জনসাধাৰণৰ তথা সমাচাৰ পত্ৰৰ স্বাধীনতা নাশ আদিত দেশৰ জনতা অধৈৰ্য্য হৈ পৰিছিল আৰু লোকনায়ক শ্ৰীজয়প্ৰকাশ নাৰাৰয়ণজীৰ নেতৃত্বত জনসংঘ, ভাৰতীয় লোকদল, সাংগঠনিক কংগ্ৰেছ আৰু চোছিয়েলিষ্ট এই চাৰিটি ৰাজনৈতিক দলৰ সহ-যোগত ভাৰতত লোক সংঘৰ্ষ সমিতি গঠিত হৈছিল আৰু বিভিন্ন ৰাজ্যত এই সমি-তিৰ সুদৃঢ় সংগঠন হৈছিল, অৱশ্যে আমাৰ অসমত ইয়াৰ বলিষ্ঠ সংগঠন নাছিল। এই লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ ১৯৭৫ চনৰ ২৫ জুনত দিল্লী মহানগৰীত বহা বৈঠকত ইয়াৰ পূৰ্ণ পৰ্য্যায়ৰ কাৰ্য্যক্ৰম স্থিৰ হৈছিল।

সেইদিনা ৰাতিয়ে লোক নায়ক শ্ৰীজয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ, বৰ্ত্তমানৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী শ্ৰীমোৰা-ৰজীভাই দেশাই প্ৰভৃতি নেতাসকলক গ্ৰেপ্তাৰ কৰি মন্ত্ৰীসভাত আলোচনা নকৰাকৈয়ে তেতিয়াৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে ২৬ জুনৰ ৰাতিপুৱাৰে পৰা জৰুৰী অৱস্থাৰ ঘোষণা কৰি পিছত মন্ত্ৰীসভাৰ অনুমোদন লৈছিল।

জৰুৰী অৱস্থা ঘোষণা কৰাৰ কেইদিনমানৰ ভিতৰতে দেশৰ অগণন নেতৃস্থানীয় লোকক কাৰাৰুদ্ধ কৰা হয় আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘ অবৈধ বুলি 4 জুলাইত ঘোষণা কৰাৰ আগতেই সংঘৰ সৰসংঘচালক পৰম পূজনীয় শ্ৰীবালাচাহাবে দেৱৰসজীক ২৯ জুনত আটক কৰি কাৰাৰুদ্ধ কৰে। আৰু কিছুদিনৰ ভিতৰতে সমগ্ৰ দেশৰ অগণন স্বয়ং সেৱক আৰু কাৰ্য্যকৰ্ত্তাক কাৰাৰুদ্ধ কৰে। পিছত অগণন কাৰ্য্যকৰ্ত্তা আৰু স্বয়ং সেৱকে লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ আহ্বান কমে আৰু সংঘৰ নিৰ্দ্দেশক্ৰমে সত্যাগ্ৰহ কৰি কাৰাবৰণ কৰে। পঃ পূঃ সৰসংঘচালকজীয়ে দি যোৱা নিৰ্দ্দেশকমে সৰ কাৰ্য্যবাহ শ্ৰীমাধৱৰাওজী মূলেৰ আৰু অন্যান্য কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ নিৰ্দ্দেশ ক্ৰমে সংঘৰ অগণন কাৰ্য্যকৰ্ত্তা ভূমিগত হৈ থাকে আৰু জনশিক্ষা, জনসম্পৰ্ক আৰু জনজাগৃতিৰ কাৰণে যথা নিৰ্দ্দিষ্ট কাৰ্য্যপন্থা গ্ৰহণ কৰে আৰু সত্যাবাৰ্ত্তা প্ৰচাৰ কৰে। এই সকলো কথা এই কিতাপখনিত বৰ্ণনা কৰা হৈছে। ভূমিগত হৈ থকা অৱস্থাত তেওঁলোকৰ জীৱন যাত্ৰাৰ বিষয়ে তেওঁলোকৰ কাৰ্য্যৱলীৰ বিষয়ে আৰু জনসম্পৰ্ক আৰু সংগঠনৰ বিষয়েও ইয়াত বৰ্ণনা কৰা আছে।

সন্ত্ৰাস 'অধ্যায়ত অসমৰ আৰু মণিপুৰৰ বিভিন্ন স্থানৰ স্বয়ং সেৱক আৰু সত্যাগ্ৰহী সকলৰ ওপৰত কৰা অমানুষিক অত্যাচাৰ আৰু উৎপীড়ণৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হৈছে। এই অত্যাচাৰবোৰৰ কথা পঢ়িলে গাৰ নোম শিয়ঁৰি উঠে আৰু গণতন্ত্ৰৰ নামত, আইন শৃঙ্খলাৰ নামত, দেশৰ কল্যাণৰ নামত কৰা অমানুষিক কাহিনীবোৰ পঢ়িলে লাজত, বিৰক্তিত, ক্ষোভত সকলোৰে অন্তৰ বিদ্ৰোহী হৈ উঠে।

দেশৰ প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ অন্তৰত গুপ্তভাৱে জ্বলি থকা বিযাগ্নিয়ে প্ৰচণ্ড ৰূপ ধাৰণ কৰি যোৱা লোক সভা নিৰ্বাচনত ত্ৰিশ বছৰীয়া শাসন নিমিষতে উৰাই দিলে আৰু পৰবৰ্ত্তী বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনতো জনসাধাৰণৰ বলিষ্ঠ শক্তিৰ পৰিচয় দেখুৱালে। সমগ্ৰ পৃথিবীয়ে ভাৰতৰ জনধসাধাৰণৰ জাতীয় চৈতন্য দেখি মুগ্ধ হ'ল। জৰুৰী কালীন অৱস্থাত মানুহৰ নৈতিক জীৱন নষ্ট কৰি পেলালে। আনকি আদালতেও বাধা দিব নোৱাৰা একতন্ত্ৰতা আৰু শাসনৰ বাঘজৰীৰ ভয়ত প্ৰতিজন মানুহেই অন্তৰত এজন আৰু বাহিৰত এজন হৈ পৰিল, অন্তৰে নোকোৱা কথাও মুখেৰে কবলৈ, দেখাত কৰিবলৈ বাধ্য হৈ পৰিল। মানুহৰ নিজত্ব বোলা বস্তু নাইকিয়া হৈ পৰিল। কিন্তু সুবিধা পোৱা মাত্ৰেই অন্তৰৰ জুই বাহিৰত প্ৰকাশ পালে আৰু প্ৰতিক্ৰিয়াই সমষ্টি ৰূপ-ধাৰণ কৰিলে। ব্যক্তিবাদ, অৰ্থলোভ আৰু ক্ষমতা লোভে কেনেকৈ মানুহৰ মানসিক ভাৰসাম্য লোপ কৰি মনুষ্যত্বৰ বাহিৰলৈ নিয়ে সেই কথাৰ প্ৰমাণ কৰিলে। এই সকলো কথা এই ক্ষুদ্ৰ পুথিখনিৰ বৰ্ণনাৰ পৰা লোকে কিছু বুজিব পাৰিব।

'সত্যবাৰ্ত্তা' অধ্যায়ত এতিয়াও লোক সমাজত পূৰ্ণভাৱে প্ৰকাশ নোপোৱা ৰহস্যপূৰ্ণ অনেক কথা প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এইবিলাক কথা জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ সময়ত আমাৰ স্বয়ংসেৱকসকলে ভূমিগত হৈ থাকি প্ৰচাৰ কৰি জন জাগৃতি ৰক্ষা কৰিছিল।

'সংঘ' নামৰ চতুৰ্থ অধ্যায়ত সংঘৰ তত্ব লিখকে সংক্ষেপে প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘ সম্পূৰ্ণ অ-ৰাজনৈতিক সামাজিক সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান। ই সম্পূৰ্ণৰূপে ভাৰতীয় ঐতিহ্য-সংস্কৃতিৰ ওপৰত গঢ়া। অস্পৃশ্যতা, জাতিভেদ, সাম্প্ৰদায়িকতা নাইবা উচ্চ-নীচ ভেদ ভাৱে ইয়াক স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে। ইয়াৰ দৈনন্দিন চলা শাখাৰ জৰিয়তে, চৰ্চাৰ জৰিয়তে ৰাষ্ট্ৰীয় চৈতন্য সম্পন্ন চৰিত্ৰবান নাগৰিক সৃষ্টি কৰাই সংঘৰ প্ৰধান লক্ষ্য। 'ভাৰত মাতা কি জয়' মন্ত্ৰেৰে মাতৃ পূজাই ইয়াৰ চৰম ধ্যেয়।

শ্ৰীঅটলৰ কিতাপখনি পঢ়ি ৰাইজে আনন্দ পালে আমিও আনন্দিত হম।

২১।১২।৭৭

শ্ৰীগিৰিধৰ শৰ্মা
অসম প্ৰান্তীয় সংঘ চালক
বিহাবাৰী, গুৱাহাটী

লিখাৰ পৰিকল্পনাৰ পৰা প্ৰকাশনলৈকে

স্বাধীনতা সংগ্ৰাম আৰু ইয়াৰ ভিন্ন ভিন্ন দিকৰ ওপৰত শ শ পুথি পুথি প্ৰকাশ পোৱাটো স্বাভাৱিক আৰু উচিতেই নহয়, ইয়াত সামাজিক আৰু ঐতিহাসিক আৱশ্যকতাও বিদ্যমান। প্ৰথম স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ ওপৰত বহুতো কিতাপ ওলাইছে আৰু আজিও ওলাই আছে, তেনেকৈ অলপতে শেষ হোৱা দ্বিতীয় সংগ্ৰামৰ ওপৰতো ইতিমধ্যে বিভিন্ন ভাষাত কেইবাটাও কিতাপ প্ৰকাশ পাইছে। উক্ত কিতাপসমূহৰ সেই শৃংখলাতে আছে এইখন কিতাপ।

জৰুৰীঅৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিৰোধাত্মক ভূমিগত আন্দোলনৰ ওপৰত লিখা এই প্ৰথম অসমীয়া ভাষাৰ কিতাপৰ বিশেষত্ব সিমানে নহয় যে এইখন কিতাপ জৰুৰীঅৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতত চলা আন্দোলনৰ বিষয়ে আছে কিন্তু ইয়াৰ মুখ্য বিশেষত্ব এই যে এইখন কিতাপৰ লিখক মূলত এজন হিন্দী ভাষীলোক। এই কাৰণে হয়তো অসমীয়া ভাষা বা সাহিত্যৰ দৃষ্টিৰে কিতাপত দোষ আৰু কুটি থাকিব পাৰে। হয়তো হিন্দী ভাষাৰ প্ৰভাৱও কিতাপত পোৱা যাব। এই কাৰণে পাঠকসকলৰ ওচৰত মোৰ নিবেদন এই যে ভুল-ভ্ৰান্তিৰ কাৰণে এই লিখকক ক্ষমা কৰে যেন।

ভূমিগত আন্দোলন কেনেকৈ চলিলে, কোনে চলালে আৰু আন্দোলনকাৰীসকলে সেই সময়ত কি কি কাৰ্য্যক্ৰম হাতত ললে ইত্যাদি ইত্যাদি কথাৰ বৰ্ণনাৰ লগতে আন্দোলনৰ ৰাজহাড় ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ সেই সময়ৰ কাৰ্য্য পদ্ধতি আৰু কাৰ্য্যক্ৰমৰ লগতেই ৰাজনৈতিক দলৰ ভূমিগকাৰ বৰ্ণনা এই কিতাপৰ অন্য এটা বৈশিষ্ট্য। এই বৰ্ণনা দি কোনো সংগঠন বা দলৰ প্ৰশংসা বা নিন্দা কৰাৰ চেষ্টা বা ইচ্ছা লিখকে কৰা নাই, লিখকে প্ৰাপ্ত তথ্য আৰু সূচনা পাঠকৰ সন্মুখত থৈছে। যদিও এই অঞ্চলৰ সম্পূৰ্ণ তথ্য সংগ্ৰহৰ চেষ্টা কৰা হৈছে তথাপিও এইটো হব পাৰে যে কিবা এটা তথ্য, সূচনা বা ঘটনা ইত্যাদি লিখকে নজনাৰ কাৰণে কিতাপত হয়তো উল্লেখ হোৱা নাই।

জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ সময়ত গুপ্তৰূপে প্ৰকাশ হোৱা চিঠি, বুলেটিন, সত্যবাৰ্ত্তা ইত্যাদি অন্য যিমান সাহিত্য এই কিতাপত প্ৰস্তুত কৰা বা অন্তৰ্ভুক্ত কৰা বা উদ্ধৃত কৰা হৈছে সেই সম্পূৰ্ণ ভূমিগত সাহিত্য মূল ৰূপত দিয়া হৈছে। সেই সময়ত প্ৰকাশ পোৱা সেই সাহিত্য ভাষাৰ দৃষ্টিৰে শুদ্ধ-অশুদ্ধ আৰু স্পষ্ট-অস্পষ্ট যেনেকৈ

ভাল-বেয়া ৰূপত টাইপ বা লিথো হৈ প্ৰকাশ কৰা হৈছিল, তদুৰূপে জৰুৰীকালীন ভাষা বা জৰুৰীকালীন-মুদ্ৰণতেই সেই সাহিত্য এই পুস্তকত প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

(১) ৰাঃ স্বঃ সংঘৰ অসম প্ৰান্তৰ প্ৰান্ত প্ৰচাৰক শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী আৰু সহকাৰী প্ৰান্ত প্ৰচাৰক শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে আৰু শ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইৱালে আৰু শ্ৰীভাস্কৰ কুলকৰ্ণীৰ লগত লিখকৰ সাক্ষাৎকাৰ, (২) গুৱাহাটীত অধ্যয়ণৰ কাৰণে পোৱা 'লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ' জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ ফাইল কেইটা--(ক) আচাৰ্য্য সন্মিলনৰ বিষয়ে, (খ) নাগৰিক অধিকাৰ সমিতিৰ বিষয়ে, (গ) কোৰ্ট গোচৰৰ বিষয়ে (ঘ) পুলিচী অত্যাচাৰৰ বিষয়ে (ঙ) সংবিধান সংশোধনৰ বিষয়ে (চ) কাৰাগাৰ আৰু সত্যাগ্ৰহৰ বিষয়ে, (৩) শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে, সংগ্ৰহ কৰি দিয়া বিৱৰণ, ৰিপোৰ্ট আৰু বাৰ্ত্তাপত্ৰ, সত্যবাৰ্ত্তা ইত্যাদি ভূমিগত সাহিত্য, (৪) লিখকে ডিব্ৰুগড়, তিনিচুকীয়া আৰু গুৱাহাটীত পোৱা ৰাতৰি কেইটা আৰু এই সকলো ঠাইত সত্যাগ্ৰহী বা ৰাজবন্দী কেইজনৰপৰা প্ৰাপ্ত তথ্য, (৫) জৰুৰী অৱস্থাৰ সময়ত দেখা, কৰা বা শুনা কাৰ্য্যৰ স্মৃতি আৰু যোৰহাটত লিখক আৰু সৰ্বশ্ৰী পৰমেশ্বৰলাল শৰ্মা, হেমচন্দ্ৰ শইকীয়া, গিৰিধাৰীলাল শৰ্মা, অনিল কুমাৰ বৰুৱাই সংগ্ৰহ কৰি দিয়া সত্যবাৰ্ত্তা আৰু অন্যান্য বুলেটিনসমূহ (৬) গুৱাহাটীৰ শ্ৰীপৰমানন্দ সিংঘলে কেইদিনমানৰ কাৰণে চাবলৈ দিয়া শ্বাহ আয়োগলৈ পঠোৱা কেছৰ ফাইল, (৭) নৱভাৰত টাইমচ্, পাঞ্চজন্য সাপ্তাহিক, অ'ৰ্গেনাইজাৰ, সাপ্তাহিক (দিল্লী) দ অসম ট্ৰিবুন আৰু দৈনিক অসম (গুৱাহাটী) ইত্যাদি, ইত্যাদি পত্ৰ---পত্ৰিকাসমূহৰ জেলত আৰু বাহিৰত সংগ্ৰহ কৰা 'কাটিংচ' আদি এই কিতাপৰ প্ৰধান আহিলা।

কিতাপ লিখা স্থিৰ কৰিছিলোঁ ইং ৩০।৬।৭৭ তাৰিখে আৰু কিতাপৰ কাৰণে সামগ্ৰী পোৱাৰ পিছত কিতাপ লিখা কাৰ্য্য ১২।৯।৭৭ তাৰিখে আৰম্ভ কৰি ইং ২৬।৯।৭৭ তাৰিখে কিতাপ লিখা শেষ কৰো। শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে, শ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইৱালে, শ্ৰীহেমচন্দ্ৰ শইকীয়াই আৰু শ্ৰীমেঘ মহন্তয়ে কিতাপৰ মূল-প্ৰতিৰ অংশ কেইটা পঢ়ে আৰু ভাষা ইত্যাদি শুধৰাই দিয়ে। অক্তোবৰ মাহত শ্ৰীচৈয়দ চালেহ আহমদে কিতাপৰ প্ৰথম, দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অধ্যায়ৰ 'প্ৰেছ-কপি' কৰি দিয়ে। তেওঁ কিতাপৰ বেটুপাত, ফটো, টাইপিং ইত্যাদি দিকতো সহযোগ কৰে। শ্ৰীচন্দ্ৰ শেখৰ চাহুৱে চতুৰ্থ অধ্যায়ৰ ফেয়াৰ কপি আৰু শ্ৰীৰামমোহন জয়চোৱালে বুলেটিন কেইটা টাইপ কৰি দিয়ে।

ইমাৰজেঞ্চী কালৰ--বিশেষকৈ বিপ্লৱীসকলৰ ফটো পোৱাটো আছিল এটা সমস্যা। প্ৰায় সকলো বিপ্লৱীয়ে নিজৰ ছবি দিবলৈ অনিচ্ছা কৰে। কিন্তু শ্ৰীৰমেশ শিলেদাৰ, শ্ৰীসুভাষ শৰবৰ্টে আৰু বিশেষকৈ শ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইৱালে আৰু শ্ৰীবিনায়ক কনেটকৰৰ সহযোগত এই কিতাপত প্ৰকাশিত ফটোকেইটা কিতাপ প্ৰেছত থকা সময়ত পাওঁ।

ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ অসম (পূৰ্বোত্তৰ ভাৰত) প্ৰান্তৰ সংঘচালক মাননীয় শ্ৰীগিৰিধৰ শৰ্মা দেৱে প্ৰেছত পঠোৱাৰ আগে এই কিতাপৰ পাণ্ডুলিপি নিৰিক্ষণ কৰে।

মোৰ নিবেদনত এই কিতাপৰ প্ৰস্তাৱনা লিখা কষ্ট স্বীকাৰ কৰি তেওঁ মোক উৎসাহিত কৰে।

এই কিতাপৰ কাৰণে আগ বঢ়োৱা বিভিন্ন ধৰণৰ সহযোগৰ কাৰণে ওপৰত উল্লেখ কৰা বিশিষ্ট ব্যক্তি কেইজনৰ উপৰিও সৰ্বশ্ৰী ওমপ্ৰকাশ অটল, খেমৰাজ মোদী, শ্যামচুন্দৰ আগৰৱাল, আনন্দীলাল বাজাজ, গিৰিধাৰীলাল কৰণানী, ওমপ্ৰকাশ গাটানী আৰু গুৱাহাটীৰ শ্ৰীঅজয়নাথ আৰু শ্ৰীদেবেন্দ্ৰ কুমাৰ আনন্দৰ নাম ইয়াত উল্লেখনীয়।

ইতি

—গোবৰ্দ্ধন প্ৰসাদ অটল

কাতিক পূৰ্ণিমা, বিকমী চন ২০৩৪

যোৰহাট
দিনাংক
২৫।১১।৭৭

ইমাৰজেঞ্চীৰ অকথিত কথা

কথা সূত্ৰ

সংঘর্ষ

গুৰু বাৰেৰ বেলা দশটাৰ সময়,
লোক ধৰে না, হাইকোৰ্টতে মাগো···

দুপৰীয়া বাৰটাৰ খবৰ লব পৰা নাই, এই কাৰণে ১ টাৰ নিউজ লোৱাৰ ইচ্ছাত মই আমাৰ ওচৰৰ দোকান এখনলৈ যাওঁ। এটালৈ দহ মিনিট থাকোতে ট্ৰাঞ্জীষ্টাৰ লৈ বহোঁ। দহ মিনিট আছে---ডিব্ৰুগড় ষ্টেচনৰপৰা ইংৰাজী সংগীত আহি আছে। ৰেডিঅ' অফ্ কৰোঁ, দুই-তিনি-মিনিটৰ পিছত আকৌ 'অন' কৰোঁ, কিন্তু ইংৰাজী গানহে আহি আছে। কি যে মানুহ মই, হাতৰ ঘড়ী নোচোৱাকৈ ৰেডিঅ' অন--অফ কৰি আছোঁ, পাঁচ-ছয় মিনিট বাকী আছে---এতিয়াও নিউজ আহিবলৈ!

"Times of India" আৰু হিন্দী দৈনিক "বিশ্বামিত্ৰ"ত সেই 'কেচৰ' বিবৰণ দেখি মোৰ বিশ্বাস হৈছে যে ৰাজনাৰায়ণ নিশ্চয় জিকিব। ৰাজনাৰায়ণৰ জয় লাভৰ লগে লগে ভাৰতীয় ৰাজনীতিত কি ধৰণৰ উথল মাথল আৰম্ভ হব তাৰ কল্পনা কৰা নাযায়! সঁচাকৈ কি আমি ভবাৰ দৰে হব, ইন্দিৰা গান্ধী কম নহয়। তাই কি যে নকৰে? তাইৰ ধূৰ্ত্ততা দেখা নাই জানো? হয়তো সম্ভৱতঃ এই কাৰণেই দাদাই কৈছিল-------"মোকৰ্দ্দমা ফাইল কৰি কি হ'ব? যি হব লাগিছিল হৈ গ'ল। আৰু যদি ৰাজনাৰায়ণৰ পিটিছনত' কিবা এটা আছে, তেতিয়াও কি ইন্দিৰা গান্ধীয়ে তেখেতক জিকিবলৈ দিব?" ----এই কথা আছিল সেইদিনাৰ যিদিনা শ্ৰীৰাজনাৰায়ণে লোকসভা নিৰ্বাচনত পৰাজয় বৰণ কৰাৰ পিছত ইন্দিৰা গান্ধীৰ নিৰ্বাচনৰ বিৰুদ্ধে এলাহাবাদ হাই ক'ৰ্টত পিটিছন দাখিল কৰে। আৰু ৰাজনাৰায়ণৰ পিটিছন দাখিলকৰণৰ খবৰ Times of India ত পায়, মই এই সমাচাৰ কাটি থকা দেখি দাদায়ে ওপৰোক্ত কথা কৈছিল। "এইটো অৱশ্যে হয়"----মইয়ো তেতিয়া ভাবিছিলো, "শ্ৰীমতী গান্ধীৰ লগত লগা সিমান উজু নহয়।" যিয়েই হওক কাকতে যি ধৰণে দিছিল, তাৰ পৰা মোৰ এনে লাগিছিল যে এইটো 'ইম্পৰটেন্ট'। আৰু তেতিয়াৰপৰা ৰাজনাৰায়ণ বনাম ইন্দিৰা গান্ধীৰ মোকৰ্দ্দমাৰ প্ৰত্যেক খবৰ মই খুব মনোযোগ দি পঢ়ো আৰু প্ৰায় ভাগ নিউজ পীচ-কাটি ৰাখোঁ।

এই কাৰণে আছিল উৎসুকতা, উত্তেজনা, ৰোমাঞ্চ আৰু উদ্বিগ্নতা। কিন্তু ঠিক এটাৰ সময়ত ৰেডিঅ'ত ডিষ্টাৰবেঞ্চ আৰম্ভ হয় "ট্ৰিং ট্ৰিং-------"কোনোবায় 'কলিং বেল' বজাইছে, কিন্তু ইয়াততো 'বেল' নাই। প্ৰায় ডেৰ-দুই মিনিট ৰেডিঅ'ত এই ধ্বনি শুনা যায়। "কি হ'ল, ষ্টেচনত বতৰ ভাল নাই নেকি?" ----ইমানতে ৰেডিঅ' স্পষ্ট হৈ পৰে। ৰাজনাৰায়ণ আৰু তেওঁৰ উকিলৰ বিষয়ে কোনোবায় ব্যক্ত কৰা মন্তব্য কৈ আছিল। মই বুজিলো যে মই ভবাৰ দৰে হৈছে---ধক্ ধক্ ধক্----। পূৰ্ণ মনেৰে খবৰ শুনি আছোঁ। কি হ'ল?"----কোনোবাই সোধে। হাতেৰে ইঙ্গিত দি মই কওঁ--"ৰ'ব, শুনিব পৰা নাই।" আৰম্ভৰ খবৰতো গ'ল আৰু এতিয়া কথা পাতিলে এইটোও যাব।

হিন্দী প্রসাৰণত স্পষ্ট শুনিলোঁ। শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধী হাৰিল। ১৯৭১ চনৰ ইন্দিৰা গান্ধীৰ লোক-সভা, নিৰ্বাচন অবৈধ ঘোষণা কৰা হ'ল। শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে ইস্তফা দিয়াটো থাটাং, নহলে কি কৰিব? এতিয়া কথা হ'ল কোন নতুন প্ৰধান মন্ত্ৰী হ'ব? কংগ্ৰেছৰ নেতৃত্বৰ কাৰণে বিভিন্ন গোটসমূহৰ মাজত সংঘৰ্ষ হোৱাটো নিশ্চিত। তেতিয়া কি হ'ব? সংসদ ভঙ্গ হোৱা সম্ভৱনা?—খুব কম আছে। নতুন প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ কাৰণে দুটা নাম বেছি আহি আছে—শ্ৰীজগজীৱন ৰাম আৰু শ্ৰীচ্যৱন। কিন্তু অন্তাৰিম প্ৰধান মন্ত্ৰী হিচাপে শ্ৰীস্বৰণ সিং আৰু শ্ৰীসিদ্ধাৰ্থ শংকৰ ৰয়ও চৰ্চ্চাত আছে। কিন্তু দেশৰ দুৰ্ভাগ্য, দুই দিনত স্পষ্ট হৈ পৰে যে শ্ৰীমতী গান্ধী ত্যাগ পত্ৰ দিয়াৰ ইচ্ছা কৰা নাই। কংগ্ৰেছ ৰেলি আৰু সভা আয়োজনৰ পিছত স্থিতি আৰু স্পষ্ট হৈ পৰে। বিৰোধী দল সমূহৰ দাবীতো আছিলেই।

২৫ তাৰিখে দিল্লীত লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ এখন সভা আছে। জে, পী, মোৰাৰজী ইত্যাদিয়ে ভাষণ দিব। লোক সংঘৰ্ষ সমিতিয়ে নিজৰ কাৰ্য্যকুম আৰু নীতি ঘোষণা কৰা কথা আছে।-----২৬ তাৰিখ খুউব মহত্ব পূৰ্ণ আছে।--------কালিৰ কাকতবোৰে সম্পূৰ্ণ বিবৰণ নিশ্চয় দিব। তাৰ পৰা ভবিষ্যতৰ নিৰ্দ্ধাৰণ কিছু পৰিমাণে স্পষ্ট হৈ পৰিব।-------------

কিন্তু আমাৰ কাৰণে সেই 'কালি' আহিল জানোঁ? আকাশবাণীত একো সমাচাৰ নাই। দৈনিক জনমভূমিত' কিন্তু খবৰ কেইটামান দিছে। আটক হোৱা নেতাসকলৰ নাম আছে শ্ৰীজয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ, শ্ৰীমোৰাৰজী দেশাই, শ্ৰীচন্দ্ৰশেখৰ, শ্ৰীমল্কানী------। প্ৰেছ চেঞ্চৰছিপ বলৱত কৰা হৈছে, নাগৰিকৰ মৌলিক অধিকাৰ নিলম্বন কৰা হৈছে আৰু আৰম্ভ হৈছে ভয়, আতংক, অত্যাচাৰ, দমন, অন্যায় আৰু কঠোৰ পুলিচী ৰাজ কিয়নো আভ্যন্তৰিণ আপাতকাল ঘোষণা কৰা হৈছে।

ইয়াৰ হেঁচা নিশ্চয় আমাৰ ওপৰত পৰিব। আমি কি কৰিম? একতন্ত্ৰীয় শাসন আৰম্ভ হৈছে, আমাৰ ভূমিকা কি থাকিব? -----ইত্যাদি প্ৰশ্ন আমাৰ মনত ঘূৰি ঘূৰি আহি আছিল। বি, বি, চি আৰু ভইছ অফ আমেৰিকাৰ প্ৰসাৰণৰ পৰা কেইটা-মান খবৰ পাই আছিলো। পৰিস্থিতিৰ অলপ জ্ঞান তাৰ পৰা হৈ আছিল যদিও প্ৰকৃততে বাতাবৰণ আছিল অনিশ্চয় আৰু সন্দেহৰ।

আমি ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ স্বয়ংসেৱক। সংঘ শাসনৰ দমন আৰু পীড়নৰ সৰ্ব্বাধিক চিকাৰ হ'ব বুলি স্পষ্ট আছিল। আমি আমাৰ কাগজ-পত্ৰ ইত্যাদি ঠিক-ঠাক কৰা ২৬ তাৰিখৰ পৰাহে আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। অন্য বন্ধুবৰ্গৰ পৰা ডায়েৰী ইত্যাদি নিৰীক্ষণ কৰা বা কিবা এটা লিখিব লাগে, এই বুলি লৈ ললোঁ। আমাৰ লগৰ এজন বন্ধুৱে গৈ কাৰ্য্যালয়ৰ কাগজ-পত্ৰ ঠিক-ঠাক কৰি আহে। অৱশ্যে কাৰ্য্যালয় খালি পিছত হে কৰা হয়। ২৬, ২৭ আৰু ২৮ তাৰিখে গুৱাহাটীৰ লগত সম্পৰ্কৰ চেষ্টা কৰা হয়। 'আলোক' সাপ্তাহিকৰ ফোন নাম্বাৰ নাপাওঁ। অন্য এটা-দুটা ঠাইত ফোন কৰাৰ চেষ্টা কৰো কিন্তু ব্যৰ্থ হওঁ। এই সময়তে আমাৰ চিনাকি এজন লোক গুৱাহাটীলৈ

নিজস্ব কামৰ কাৰণে যায়, তেখেতক দুই-এটা ঠাইৰ পৰা খবৰ অনাৰ কাৰণে কোৱা হয়। কিন্তু যিমানদূৰ এতিয়া মনত পৰিছে, তেওঁ একো খবৰ নানিলে বা আনিব নোৱাৰিলে। এই সময়ত সংঘৰ প্ৰান্তীয় সংঘ শিক্ষা বৰ্গ (শিবিৰ) গুৱাহাটীত চলি আছিল। সম্পূৰ্ণ প্ৰান্তৰ প্ৰায় ৩০০ স্বয়ং সেৱক ইয়াত শিক্ষাৰ্থী ৰূপে ভাগ লৈছিল। সংঘৰ নগৰ প্ৰচাৰক, জিলা প্ৰচাৰক ইত্যাদি সকলো অধিকাৰী তাতে আছিল। ইয়াত আমাৰ মনত খুব উদ্বি-গ্নতা আছিল। আমি আমাৰ অধিকাৰীসকলৰ ওপৰত কিছু খং কৰি আছিলোঁ; কাৰণ (১) এইটো নিশ্চিত হৈ গৈছিল যে সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক আহিব। নাহিলেও সংঘৰ কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলক ধৰা হ'ব। এই অৱস্থাত কিয় তাত শিবিৰ এতিয়ালৈকে চলাই আছে। তাত যদি সকলো অধিকাৰী আৰু স্বয়ংসেৱকক ধৰা হয় তেন্তে কি হ'ব? এই অৱস্থাত আমাৰ মতামত এইটো আছিল যে বৰ্গ ততালিকে বন্ধ কৰি দিব লাগে, যাতে কোনো স্বয়ংসেৱক পুলিচৰ চকুত নপৰে আৰু কোনো প্ৰচাৰক ধৰা নপৰে। দ্বিতীয়তে, আমি চাই আছিলোঁ গুৱাহাটীৰ পৰা অন্ততঃ কিবা এটা খবৰ নিশ্চয় আহিব। অধিকাৰী-সকলে নিশ্চয় ফোনেৰে নাইবা কাৰোবাৰ হাতত খবৰ পঠাব বুলি আমাৰ ধাৰণা আছিল। কিন্তু তিনি-চাৰি দিনলৈকে একো খবৰ-খাটি নহাত মনত খুব উদ্বিগ্নতা আছিল। এইটো স্বাভাৱিকো আছিল।

কিন্তু আমি যোৰহাটত আছিলো। গুৱাহাটীৰ পৰিস্থিতি আমি জনা নাছিলো। বৰ্গত কিন্তু আলোচনা হয় যে কি কৰিব লাগে? বৰ্গৰ পূৰ্ব্বনিৰ্দ্ধাৰিত কাৰ্য্যকৰ্ম মতে ৩০ জুনলৈকে চলাব লাগে, নে শেষ কৰি সকলোকে নিজৰ নিজৰ ক্ষেত্ৰত যাবলৈ ক'ব লাগে? এটা কথা কিন্তু সকলোৰে---গুৱাহাটীত অধিকাৰীসকলৰ মনত বা শিলচৰ, তিনিচুকীয়া বা যোৰহাটত চিন্তিত স্বয়ং সেৱক আৰু কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ মনত হক; স্পষ্ট আছিল, যে আমি নিজ ইচ্ছা আৰু যোজনা মতেহে ধৰা পৰিব লাগে। আলোচনাৰ পিছত ঠিক হ'ল যে বৰ্গ পূৰ্ববত চলিব লাগে। তাৰ পৰা অৱশ্যে প্ৰান্তৰ অন্য ঠাইলৈ সূচনা পঠোৱাৰ ব্যৱস্থাও কৰা হৈছিল। প্ৰান্তৰ সকলো ঠাইৰ পৰা এই কুমে চাৰি-পাঁচ দিনৰ ভিতৰতহে সূচনা আদান-প্ৰদান হৈছিল।

দিল্লী, কলিকতা আদিৰ লগত ইতিমধ্যে গুৱাহাটীৰ সম্পৰ্ক হৈছিল। সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক লগোৱা হোৱা নাছিল, তথাপিও সংঘৰ সৰসংঘচালক পৰম পূজনীয় শ্ৰীবালা চাহেব দেৱৰসক উত্তৰ প্ৰদেশৰ সংঘ শিক্ষা বৰ্গৰ পৰা ঘূৰি নাগপুৰ গাওঁতে আটক কৰা হয়। অন্যান্য প্ৰচাৰকসকলকো ধৰাৰ চেষ্টা আৰম্ভ হৈছিল।

কিন্তু অসমত এতিয়ালৈকে একো হোৱা নাছিল। ইয়াত এটা কথা উল্লেখ কৰোঁ। সংঘই নিজৰ সংগঠনৰ সুবিধা মতে দেশখনক কিছুমান ভাগ (ক্ষেত্ৰ) আৰু প্ৰান্তত বিভক্ত কৰি কাম কৰি আছে। এই মতে সংঘৰ দৃষ্টিত অসম প্ৰান্তত অসম, মণি-পুৰ, নাগালেণ্ড, ত্ৰিপুৰা, মেঘালয়, মিজোৰাম ইত্যাদি পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ সকলো প্ৰদেশ অন্তৰভুক্ত আছে। সংঘৰ কাৰ্য্যত অসম প্ৰান্তৰ উল্লেখ কৰোঁতে এই সকলো অঞ্চল বুজিব লাগে। লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ কামো সংঘই চলায়---সংঘৰ পদ্ধতিৰে। এই কাৰণে তাতো যেতিয়া অসমৰ বিষয়ে উল্লেখ হয় তেতিয়া এই সম্পূৰ্ণ অঞ্চল বুজিব

লাগে। অৱশ্যে ভূমিগত আন্দোলনকাৰী সকলে লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ বিৱৰণ ইত্যাদি তৈয়াৰ কৰোঁতে বা অফিচিয়েল কাগজ-পত্ৰ বনাওঁতে চেষ্টা কৰি প্ৰায়ভাগ বিৱৰণত এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক খণ্ড (Unit) অনুসৰিহে ৰিপোৰ্ট লিখিছে।

ইমাৰজেঞ্চী ঘোষণা হোৱাৰ আগতে অসমত শিক্ষক সংঘ বা এ, চি, টি, ,এ, আন্দোলনৰ নামত "মিছা" বা অন্য আইনৰ অধিনত শ্ৰীদেৱ প্ৰসাদ বৰুৱা আৰু শ্ৰীনন্দেশ্বৰ তালুকদাৰ আদিক লৈ প্ৰায় ৭ জন লোক জেলত আছিল। আপাতকাল ঘোষণাৰ লগে লগে ২৬ তাৰিখৰ পৰা ১ জুলাই ১৯৭৫ চনলৈকে পি, ডি, পি, চোচিয়েলিষ্ট পাৰ্টি, সংঘ, জনসংঘ, চি, পি, এম ইত্যাদি দলৰ সৰ্ব্বশ্ৰীদুলাল চন্দ্ৰ বৰুৱা, গোলাপ বৰবৰা, বিষ্ণু গোস্বামী, উদ্ধৱ বৰ্ম্মন, হৰমোহন দাস, বিমলেন্দু চক্ৰবৰ্ত্তী, ভবেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ গগৈ, নিবাৰণ বৰা, নুৰুল হুডা, ডাঃ দিলীপ কুমাৰ চৰকাৰ, প্ৰীতি ভূষণ চক্ৰবৰ্ত্তী, অজিত শৰ্মা, ফণি বৰা, শঙ্কৰ দাস, লক্ষেশ্বৰ গোহাঁই, হৰেন্দ্ৰ গোস্বামী আৰু মাৰ্টিন ভূঞা ইত্যাদি লৈ প্ৰায় ৩৭।৪০ জনক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হয়।

বি· বি. চি. ঘনে ঘনে বিনায়

গুৱাহাটীৰ আউনীআটী সত্ৰৰ প্ৰাঙ্গণত কি হৈ আছে, সম্ভৱতঃ অসম চৰকাৰে জনা নাছিল। এই কাৰণে বি. বি. চি. য়ে যেতিয়া নিজৰ প্ৰসাৰণত ইয়াত হৈ থক ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ শিক্ষা বৰ্গৰ কথা উল্লেখ কৰে, তেতিয়া চৰকাৰ আৰু পুলিচ বিভাগ হতভম্ব হৈ পৰে। কিন্তু তেতিয়ালৈকে খুব পলমহৈ গৈছিল। সংঘ অধিকাৰীসকলে জানিছিল যে 'তেওঁলোক' আহি আছে।

এতিয়া ৩০ জুনৰ ঠাইত ২৯ জুনৰ আগবেলা সংঘ শিক্ষা বৰ্গ শেষ কৰিব লাগে বুলি • স্থিৰ কৰা হয়। এই কাৰণে যেতিয়া পুলিচৰ উচ্চ স্থানীয় বিষয়ববীয়াসকলে প্ৰায় ২০০ জনৰ 'ফোৰ্চ' লৈ শিবিৰ ক্ষেত্ৰৰ ২৯ তাৰিখে ৰাতি পুৱা প্ৰায় ৯ টাত ঘেৰাও কৰে, সেই সময়ত স্বয়ং সেৱকসকল নিজ নিজ ঘৰলৈ যাবলৈ সাজু আছিল। পুলিচে সোধে—"আপোনালোকৰ অধিকাৰী কোন আছে ?" "বৰ্গশেষ হ'ল, আমাৰ অধিকাৰীসকলে নিজ নিজ এৰিয়ালৈ গ'ল। আমি নিজ নিজ ঘৰলৈ ওলাইছোঁ।" তেওঁলোকক উত্তৰদিয়া হয়। পুলিচে তালাচি আৰম্ভ কৰে। তাত থকা সকলোকে প্ৰশ্ন কৰে—

"আপোনাৰ নাম কি ? সংঘত কোনে আনিলে ? কেতিয়াৰ পৰা আহি আছে ? আপোনাৰ তাত সংঘ চালক কোন ? প্ৰচাৰকৰ কি নাম ? তেওঁ ক'ত থাকে ? আপোনাক যোশীজীয়েই ইয়াত আনিলে নেকি ? মধুকৰ লিমায়ে ইয়াত অহাৰ প্ৰেৰণা দিয়া নাই জানো ? তেওঁলোক ইয়াৰ পৰা ক'ত গ'ল ? কেতিয়া গ'ত ? ইয়াত কোনোবা বিভাগ বা জিলা প্ৰচাৰক উপস্থিত নাই নেকি ? - - - - - - - - - - - - "

" ইমাৰজেঞ্চীৰ বিষয়ে কি ভাৱে ? কংগ্ৰেছ চৰকাৰ কেনেকুৱা ? আপুনি কোন দলৰ লগত সম্বন্ধিত ? প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ বিষয়ে আপোনাৰ কি মতামত ? ইন্দিৰা গান্ধীৰ নীতিসমূহ আপুনি সমৰ্থন কৰে নে নাই ? - - - - "ইত্যাদি নানা প্ৰশ্ন স্বয়ংসেৱক সকলক কৰা হয়। অলপতে শেষ হোৱা শিক্ষাবৰ্গৰ প্ৰশিক্ষণৰ প্ৰভাৱ ! লগতে প্ৰায় ২৫০ স্বয়ংসেৱকৰ উপস্থিত !! আপাতকাল আৰু আহিবলগীয়া প্ৰতিবন্ধকৰ সময়ত কৰিব লগীয়া বিপ্লৱকাৰী কাৰ্য্যকলাপৰ আভাস ! ! ! এই সকলো ৰোমাঞ্চকাৰী অনুভূতিৰ পৰা প্ৰফুল্লিত আৰু উৎসাহিত স্বয়ংসেৱক বৰ্গ খুব আনন্দেৰে পুলিচৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ে- - -

"মোৰ নাম - - - । গৰম বন্ধ হোৱাত ফুৰিবলৈ ওলাইছিলোঁ। বাটত লগ পাওঁ মধুজীক। তেখেতে কথা প্ৰসংগত এই বৰ্গত অহা নিমন্ত্ৰণ দিয়ে আৰু মই ইয়াত আহিলোঁ - - ।" " - - - - - - - - - - - - - - - - "

" - - - - -যোশীজী ডাঙৰ নেতা। মইতো তেখেতক দেখা ই নাই। তেওঁ কেনেকুৱা ব্যক্তি, কেনেকৈ কম ? - - - - - - - - "

"মোক সংঘলৈ পৰম পূজ্য শ্ৰীগুৰুজীয়ে আনে" এজনে কয়। গুৰুজীয়ে সংঘত অনা স্বয়ং সেৱক নিশ্চয় মহত্বপূৰ্ণ হব লাগে। কিন্তু ক'ব নোৱাৰো পুলিচে কিয় তেখেতৰ কথাত মন নকৰে। তেওঁ আছিল গুৰুজীৰ নাতিনীয়েক--শিৱসাগৰ জিলাৰ প্ৰচাৰক শ্ৰীসুভাষ শৰবটে, সহজে স্বয়ং সেৱক বৰ্গৰ মাজত শাৰীত ঠিয় হৈ আছিল !

"ইন্দিৰা গান্ধী খুব ভাল। দেখিবলৈ খুব সুন্দৰ। আজিও সৌন্দৰ্য্যৰ - - -" এইটো উত্তৰ আছিল মণিপুৰৰ পৰা অহা স্বয়ংসেৱক এজনৰ। - - - - - -"

পুলিচ আৰু আই. বি. বিষয়ায়ে চিন্তা কৰিলে এইধৰণে এওঁলোকৰ পৰা একো নাপাওঁ। সকলো স্বয়ংসেৱক জিলা হিচাবে বেলেগ বেলেগ কৰিলে। তেওঁলোকক কোঠাত নিলে। তাত প্ৰশ্নোত্তৰ হ'ল। ঘৰৰ তালাচী হ'ল। কিন্তু নাই ! একো পোৱা নাই ! কাকো গ্ৰেপ্তাৰ নকৰিলে, সম্ভৱতঃ মাত্ৰ প্ৰান্ত প্ৰচাৰক, সহকাৰী প্ৰান্ত প্ৰচাৰক, বিভাগ প্ৰচাৰক আৰু জিলা প্ৰচাৰক সকলোকে ধৰা আদেশ তেওঁলোকক দিয়া হৈছিল।

কিন্তু সৰ্ব্বশ্ৰী শ্ৰীকান্ত যোশী, মধুকৰ লিমায়ে, ভাস্কৰ কুলকৰ্নী ইত্যাদি পুলিচৰ উপস্থিতিতেই শিবিৰৰ পৰা ওলায়। নগাওঁ বিভাগৰ প্ৰচাৰক শ্ৰীপ্ৰফুল্ল বৰা সত্ৰৰ কাষত বৈ থকা নৈৰ পাৰত বহি মাছ ধৰা অভিনয় কৰে। প্ৰচাৰক সকলে তাৰ পৰা ওলোৱাৰ আগতে চিন্তা কৰে যে ইয়াত স্বয়ং সেৱকসকলক অকলশৰীয়াকৈ এৰি কেনেকৈ যাওঁ। কোনোবা নহয় কোনোবা ইয়াত থাকিব লাগে। যাতে স্বয়ং সেৱক বৰ্গ নিৰুৎসাহিত নহয় আৰু পুলিচে কি কৰে এইটো দৃষ্টি ৰাখিব পাৰে। আৰু স্বয়ং সেৱক সকলক কোনো প্ৰকাৰৰ পৰামৰ্শৰ প্ৰয়োজন হলে পৰামৰ্শ আগ বঢ়াব পৰাৰ উদ্দেশ্যে ধুবুৰীৰ বিভাগ প্ৰচাৰক শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠকক তাত ৰবলৈ কোৱা হয়। ডাঙৰ কথা এইটো যে গামোছা আৰু গেঞ্জী পিন্ধি থকা শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠকে সকলো স্বয়ং সেৱকক বিভিন্ন নিৰ্দেশ দি থাকে। ভাত খোৱা সময় হওঁতে তেখেতে স্বয়ং সেৱক সকলক ভাত খাবলৈ দিব লাগে বুলি পুলিচক অনুৰোধ কৰে। পুলিচে একো পোৱা নাছিল---তাত থকা স্বয়ং

সেৱকসকলৰ বিৱৰণ লিখে আৰু ছবিও তোলে, কিন্তু শ্রীধৰ পাঠকক ভাত বন্ধা ল'বা বুলি ভাবি তেওঁৰ পৰা একো সোধা পোছা নকৰে। জিলা প্রচাৰকে প্রায় তাত স্বয়ং সেৱকৰ ৰূপত আছিল কিন্তু ধৰা নপৰিল।

উনৈচশ পয়সত্তৰৰ সাত আৰু আঠ জুন তাৰিখে বৰপেটাত অসমৰ বিৰোধী দলসমূহৰ এটা বৈঠক হৈ যায়। 'গণ আন্দোলন পৰিষদ' বা 'জনতা আন্দোলন পৰিষদৰ নামত অসমত এটা সংযুক্ত বিৰোধী মৰ্চা গঠনৰ সিদ্ধান্ত সেই বৈঠকত লোৱা হয়। ৫৭ জনীয়া এখন কাৰ্য্যকৰি সমিতি গঠন কৰা হয়। 'পৰিষদ'ৰ প্ৰমুখ নেতা বা কাৰ্য্যকৰ্তা কেইজন এতিয়ালৈকে গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হৈছিল। সেই পৰিষদ বা অন্য বিৰোধী দলসমূহে ভূমিগত আন্দোলনৰ সময়ত কি কৰে বা কি কৰিব পাৰে এই বিষয়ে আন্দোলনৰ বিৱৰণত যথাস্থানত উল্লেখ হব। ভূমিগত হোৱা আৰু ভূমিগত কাৰ্য্য প্ৰমুখ্যে ৰূপে কোনে কৰিব লাগিব---এইটো নিশ্চিত হৈয়েই গৈছিল।

মুক্তি যুজাৰু, হুচিয়াৰ! হুচিয়াৰ!!

সংঘৰ শিক্ষা বৰ্গ শেষ হ'ল। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ প্ৰান্ত প্ৰচাৰক আৰু বিভাগ প্ৰচাৰকসকল গুৱাহাটীতে প্ৰথম বৈঠক কৰে। সকলো ঠাইত কাগজ পত্ৰ ঠিক ঠাক কৰিব লাগে আৰু সকলো প্ৰমুখ কাৰ্য্যকৰ্ত্তাই গ্ৰেপ্তাৰৰ পৰা বাচি থাকিব লাগে----এই সিদ্ধান্ত লৈ সকলো প্ৰচাৰক নিজ নিজ কাৰ্য্যক্ষেত্ৰলৈ যায়।

১৯৭৫ চনৰ ৪ জুলাই তাৰিখে ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘক অবৈধ বুলি ঘোষিত কৰা হয়।

অসম প্ৰান্তৰ প্ৰচাৰক মাননীয় শ্ৰী শ্ৰীকান্ত যোশীয়ে স্বয়ং সেৱকসকলক এটা প্ৰেছ বিজ্ঞপ্তি যোগেদি সংঘ শাখা আৰু অন্যান্য দৈনন্দিন কাৰ্য্য বন্ধ কৰিবলৈ কয়। দি ষ্টেটচ্‌মেন্, দি হিন্দুস্থান টাইমচ্, ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ আৰু হিন্দী দৈনিক সন্মাৰ্গ কাকতে তেওঁৰ বক্তব্য প্ৰকাশ কৰে। মণিপুৰ আৰু শিলচৰ বিভাগৰ বিভাগ প্ৰচাৰক শ্ৰীভাস্কৰ কুলকৰ্নীয়ে স্বয়ংসেৱক সকলক এখন চিঠিৰ যোগেৰে সংঘৰ শাখা বন্ধ কৰি অন্য ৰচনাত্মক কাৰ্য্যত যোগ দিবলৈ কয়।

সৰ্বশ্ৰী মোহম্মদ ইব্ৰাহীম আনচাৰী, ৰমেশ ব্ৰহ্মচাৰী, পিযুশ কান্তি ভট্টাচাৰ্য্য, নাৰায়ণ চন্দ্ৰ খাটনীয়াৰ, সুৰেণ হাজৰিকা, শান্তিপদ বয়, মাণিক চন্দ্ৰ দাস, গুৰুপদ ভৌমিক, ৰমেশ শিলেদাৰ আৰু ব্ৰজেন প্ৰসাদ ইত্যাদি বিভিন্ন সংগঠনৰ প্ৰায় ৭০ জন লোক জুলাই মাহত ধৰা পৰে।

সেই একে সময়তে বিভিন্ন সংগঠন, বিশেষকৈ ৰাঃ স্বঃ সংঘৰ কাৰ্য্যালয়সমূহৰ তালাচী সম্পূৰ্ণ প্ৰান্তত চলে------

শ্ৰীমধুকৰ লিমায়ে জনোৱা মতে গুৱাহাটীৰ কাৰ্য্যালয় চিল কৰা সময়ত তাত কেইদিনমান আগতে শেষ হোৱা শিবিৰত বাচি থকা ৫ কুইণ্টল চাউল, এক বস্তা আলু আৰু প্ৰায় আধা টিন মিঠা তেল ৰখা হৈছিল----কিন্তু এই বস্তুবোৰ পোৱা নগল। এটা টেপ ৰেকৰ্ডাৰ আৰু কেচেট কেইটাও আছিল, কিন্তু এতিয়া নাইকিয়া। সংঘৰ উক্ত কাৰ্য্যালয় লক থাকোতে ডি, এচ, পি এজনৰ খুলশালীয়েকৰ বিয়াৰ সময়ত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এই বিয়াৰ নিমন্ত্ৰণ পত্ৰিকা কেইখনমান যোৱা জুন মাহৰ প্ৰথম সপ্তাহলৈকে এই কাৰ্য্যালয়ত আছিল বুলি কোৱা হৈছে। পুলিচৰ তালাচিৰ কাৰণে যোৱাৰ আগতে এই কাৰ্য্যালয়ৰপৰা হিচাবৰ বহী আৰু স্বয়ং সেৱকৰ নাম-তালিকা মান্নহে উলিয়াব পৰা যায়। কাৰ্য্যালয়ৰ বস্তু ভাণ্ডাৰৰ বহু হাজাৰ টকা মূল্যৰ মাল এতিয়াও উদ্ধাৰ কৰিব পৰা নাই।

নলবাৰী, নগাওঁ, হোজাই, তেজপুৰ, যোৰহাট, আগৰটলা, গোৱালপাৰা আৰু বঙ্গাইগাওঁ কাৰ্য্যালয় পুলিচে 'ৰেড' কৰাৰ আগতে খালি কৰি দিয়া হয়। এই সকলোতে পুলিচে একো নাপায়।

কিন্তু শ্বিলং, উত্তৰ লক্ষীমপুৰ, ডিব্ৰুগড়, তিনিচুকীয়া, শিলচৰ আৰু ইম্ফল নগৰৰ কাৰ্য্যালয় পুলিচে 'শিল' কৰে। ইয়াত প্ৰাপ্ত কাগজ-পত্ৰ আৰু অন্যান্য বস্তু পুলিচে থানালৈ লৈ যায়। শিলচৰ কাৰ্য্যালয়ত মেৰামতিৰ কাৰণে খুলি থোৱা মটৰ চাইকেল এখনো পুলিচে লৈ যায়।

ইম্ফল কাৰ্য্যালয়ৰ ঘটনা---চাবি জুলাইৰ দিনা দিনৰ ডেড়টা বজাত পুলিচ যেতিয়া কাৰ্য্যালয়ৰ তালাচিৰ কাৰণে যায় তেতিয়া কাৰ্য্যালয়ত আছিল সংঘৰ প্ৰচাৰক শ্ৰীইবোতোম্বী সিং, শ্ৰীবীৰ মঙ্গল শৰ্মা আৰু শ্ৰী যাদা সিং। এতিয়া কি হ'ব? প্ৰচাৰক ধৰা পৰিব নেকি?-----সেইদিনা মেট্ৰিক পৰীক্ষাৰ ফলাফল ঘোষিত হৈছিল। কেইজনমান ছাত্ৰ সংঘ সেৱকো তাত আছিল। পুলিচে সোধে সংঘ কাৰ্য্যালয় আৰু কুলকৰ্নীৰ বিষয়ে। তেওঁলোকে কয়---"আমি তেওঁক চিনি নেপাওঁ।"----"আমি ছাত্ৰ আমাৰ আজি ৰিজাল্ট ওলাইছে, কাকতত ৰিজাল্ট চাবলৈ আহিলোঁ। ইয়াত সকলো পেপাৰ থাকেতো।" এইদৰে কথা-বাৰ্ত্তা হৈ আছিল। কাৰ্য্যালয়ত পুলিচ দেখি সন্মুখৰ দোকানী এজনৰ জিজ্ঞাসা হয়। সি দোকানৰ পৰা মাত লগায়--"বীৰ মঙ্গল, বীৰ মঙ্গল! কি হ'ল?--" পুলিচে বুজি পালে। তেওঁলোকে ওচৰৰ কোঠাৰ তালাচী লয়। তাত শুই থাকে ইবোতোম্বী সিং। কাগজ-পত্ৰ আৰু ৰেকৰ্ড ইত্যাদি তাত পোৱা সকলোবস্তু জব্দ কৰাৰ উদ্দেশ্যে পুলিচে ঠিক-ঠাক কৰিবলৈ ধৰে। বীৰ মঙ্গল শৰ্মাই চিন্তা কৰে----আমি কোনেও ধৰা পৰিব নালাগিছিল। কিন্তু---এতিয়া কি কৰিব পৰা যায়।----কাৰ্য্যালয় দ্বিতীয় মহলাত আছিল। ৰাস্তাৰ জখলাত আৰু কোঠাৰ সন্মুখত পুলিচ থিয় হৈ আছে। পিছফালে জঙ্গল আছে। ভিতৰৰ কোঠাৰ খিৰিকি ভাঙি তেওঁ জপিয়াই----ইবোতোম্বী সিঙে দেখিলে যে বীৰ মঙ্গলতো গল। তেওঁ পায়খানাত সোমায়। পায়খানাৰ ছাল একৰাই ওলাই খুব সফলতাৰে চিড়িৰ ফালৰ পৰা পুলিচৰ সন্মুখেদি ওলাই যায়। ইয়াত উপস্থিত থকা পুলিচৰ মানুহে ভাবে যে ওপৰৰ পৰা আহি আছে অৰ্থাৎ যাবলৈ দিয়া

হৈছে নেকি ? দুজনে হাতৰ পৰা পলাইছে। পুলিচ বিষয়াসকলৰ খঙৰ সীমা নাই। যাত্রা সিং আৰু এজন ছাত্রক থানালৈ নিয়া হয়। "ইন্টাৰ'গেছেন' হয়। তেওঁলোকে কয়—"সংঘৰ প্রচাৰক জনতো পলাই গৈছে। আমি ছাত্র।---গাঁৱত থাকোঁ। আমাক ধৰি বাথি কি হ'ব ? ---ভাস্কৰ কুলকৰ্নী? ---আমি চিনি নাপাওঁ । ---" আছুল-জনতো হাতত অহা নাই। এওঁক ধৰি লাভ নাই বুলি ভাবি পুলিচে যাত্রা সিং আৰু লগত অনা জনকো এৰি দিয়ে।

৮ জুলাইৰ যোৰহাটৰ কথা। গোলাঘাট মহকুমাৰ প্রচাৰক শ্রীদিগেন চন্দ্র নাথ যোৰ-হাটত আছিল। ৰাতি ক'ত থাকিব ? এজন-দুজনে তেখেতক ৰাতি ৰখাৰ কাৰণে মান্তি হয়। কিন্তু তেওঁ তাত নাথাকে। পুলিচৰ চকুত থকা বৰগোলাত শ্রীমানমল নাহৰৰ দোকান তেওঁ পচন্দ কৰে। বিপদৰ আশংকা থকা স্বত্বেও ৰাতি তাতে থাকে। ৰাতিপুৱা প্রায় ৪·০০ বজাত পুলিচ তাত উপস্থিত হয়।

"মানমল নাহৰ ক'ত ?"

"মই নাজানো"

"আপুনি কোন ?"

"মই ইয়াত মুনিম। যোৱা ডেৰ মাহৰ পৰা আছোঁ।"

"এইখন বিজয়ৰাজ জৈনৰ দোকান নহয় জানো ? তেওঁ ক'ত আছে ?"

"তেখেত ইয়াত নাই। ৰাজস্থানলৈ গৈছে---। ৰাজস্থানৰ এড্রেচ মই কব নোৱাৰো।"

---ইমান কথা-বাৰ্ত্তাৰ পিছত পুলিচে এটা ফটো উলিয়ায়। গুৱাহাটীৰ সংঘ শিক্ষাবৰ্গৰ 'বেড'ত তোলা, এই ফটো আছিল শিৱসাগৰ জিলাৰ স্বয়ংসেৱকসকলৰ। ইয়াত শ্রীদিগেন চন্দ্র নাথও আছিল। ধক্ ধক্----তেখেতে ফটো চায়। কয়, কাকো চিনি নাপাওঁ। কিন্তু পুলিচে যদি মিলায় ? মিলোৱাৰ আগতে তেওঁ কয়--"মই পায়খানালৈ যাব লাগে।" পুলিচে অনুমতি নিদিয়াত তেখেতে কয় ---"তেনে হলে আপুনি বক। মই ইয়াতে বহোঁ।" দুজন পুলিচৰ লগত তেখেতক যাবলৈ কোৱা হয়—"বেগেতে ঘূৰিব।" তেওঁ পায়খানাত বহে। পুলিচে দৰজা খট্--খটাই আৰু লৰচৰ কৰি কিবা এটা চায়। "ঠিক আছে।" ---অলপ দূৰলৈগে তেওঁলোক থিয় হয়। ভিতৰৰ পৰা শ্রীনাথে চায়---সন্মুখৰ ঘৰৰ সীমাত এখন বেৰ আছে। তাৰ এফালে এটা নলা আৰু কাৰোবাৰ ঘৰ নলাৰ পিছত আছে। শৌচ কোনে কৰে ? তেওঁ লাহেকৈ উঠে। চাৰিও ফালে এবাৰ দৃষ্টি দিয়ে আৰু বেৰা ভাঙি নলাৰ ওপৰেদি জপিয়াই পলায়। এইটো ঘৰ এজন স্বয়ং সেৱকৰ আছিল। তেখেতে পলোৱাত অসুবিধা হোৱাৰ প্রশ্ন নাছিল। পিছত কি হব বা হয় তেখেতে চিন্তা নকৰে----।

৮ জুলাইৰ দুপৰীয়া শ্রীদুলীচন্দ্র আগৰৱাল আৰু ঘৰমালিকৰ দুজনী ছোৱালীৰ সহ এই লিখকে যোৰহাট কাৰ্য্যালয় খালি কৰে। ভিতৰৰ কোঠালীৰ চাবি নোপোৱাত তাক মাৰতোলেৰে ভঙা হৈছিল। এঘন্টাত সেই গৰমত তাৰ পৰা বস্তু-বাহিনী উলোৱাৰ পিছত আমি কাৰ্য্যালয়ৰ ভিতৰত হাত-মুখ ধুওঁ। পিয়াহ লাগি আছিল। চাইকেল কাৰ্য্যা-

লয়ৰ সন্মুখত এৰি আমি ঘৰৰ মালিকৰ ঘৰত পানী খাবলৈ যাও আৰু ইফালে ে সোমায় পুলিচ ফ'ৰ্চ। আমি ভিতৰত থাকোঁ আৰু তাত থকা নাৰী বৰ্গ পুলিচৰ লগত কাৰ্য্যালয় নিৰিক্ষণৰ সময়ত থাকে। পুলিচৰ প্রশ্নৰ উত্তৰত তেওঁলোকে কয় যে শ্রীমধুকৰ লিমায়ে আৰু শ্রীসুভাষ শৰবটে যোৱা প্রায় ২০-২৫ দিনৰ পৰা এই ফালে অহা নাই। কাৰ্য্যালয়ত হাত-মুখ ধোৱা হৈছিল আৰু তলা ভঙা হৈছিল। পুলিচে সোধাত তেওঁলোকে কয় যে ইয়াত ঢেৰ মানুহ আহি থাকে, গৈ থাকে, আমি কাক, কাক চাই থাকিম ?" "এইটো চাইকেল কাৰ ?"----সন্মুখত পৰি থকা চাইকেলৰ বিষয়ে পুলিচে প্রশ্ন কৰে। তাত থকা কলেজৰ ছাত্রী এজনীয়ে কয়—"মোৰ লগত পঢ়ি থকা ল'ৰা এজন আহিছে। ঘৰত বহি আছে।" কিন্তু পুলিচৰ মানুহে যে কি ৰকমৰ কাম কৰে, তেওঁ এইটো নোসোধে যে, কোন আছে ? বা কাৰ্য্যালয় চেকিংঙৰ সাক্ষীৰ কাৰণে কমকৈ হলেও এটা মটা মানুহ লাগে—"তেওঁক মাতক।" প্রায় দুই ঘন্টা পুলিচ তাত থাকে আৰু আমি ভিতৰত বহি থাকোঁ। পুলিচ যোৱাৰ পিছত আমি ওলাওঁ।

ইতিমধ্যে পৰম পূজনীয় বালাচাহেব দেৱৰসে ২৭।৬।৭৫ তাৰিখে স্বয়ং সেৱক সকললৈ লিখা চিঠি আৰু সৰকাৰ্য্যবাহ মাননীয় শ্রীমাধৱাও মূলে ১ জুলাই তাৰিখে লিখা চিঠি স্বয়ংসেৱক সকললৈ প্রেৰণ কৰা হয়। এটা কথা মন কৰিবলগীয়া যে দুয়োখন চিঠি প্রতিবন্ধক লগোৱাৰ আগেয়ে লিখা হৈছিল। মাত্র সৰসংঘচালক-জী এৰেষ্ট (তেখেতক আটক কৰা হয় ৩০ জুনৰ দিনা) হ'ব, তেওঁৰ বাহিৰে কোনেও হব নালাগে বুলি সিদ্ধান্ত নাগপুৰে আপাতকাল ঘোষণা হোৱাৰ লগে লগে লয়। কিয়নো ভবিষ্যতৰ ইংগিত সকলোৱে পাই গৈছিল। আপাতকালৰ সময়ত সংঘৰ স্বয়ংসেৱক সকলক মহত্বপূৰ্ণ ভূমিকা নিৰ্ব্বাহ কৰিব লাগিব বুলি স্পষ্ট আছিল। এই দৃষ্টিৰে উক্ত দুয়োখন চিঠিতে ঐতিহাসিক মহত্ব বিৰাজমান। এই চিঠিখনৰ অসমীয়া অনুবাদ ইয়াত অবিকল দিয়া হৈছে----

(১)

(মাননীয় মাধৱৰাও মূলেৰ পত্রৰ প্রতিলিপি)

নাগপুৰ, ১ জুলাই, ১৯৭৫

স্বয়ংসেৱক বন্ধুসকল,

আমাৰ পৰম পূজনীয় সৰসংঘচালক শ্রীবালাচাহেব দেৱৰসক যোৱা ৩০ জুনৰ দিনা নাগপুৰ ষ্টেচনতেই পুলিচে গ্রেপ্তাৰ কৰে। এনে ঘটনাৰ সম্ভাৱনা দেখিয়েই গ্রেপ্তাৰৰ আগতে তেখেতে স্বয়ংসেৱক সকললৈ লিখা চিঠিৰ প্রতিলিপি লগতে দিয়া হ'ল।

বৰ্ত্তমান পৰিস্থিতিত স্বয়ংসেৱকসকলৰ মাৰ্গদৰ্শনৰ বাবে তলৰ সূচনাবোৰ দিয়া হ'ল।

(১) নিজৰ নিয়মিত কাৰ্য্য চলাই থাকি জনশিক্ষাৰ কাম কৰিবলৈ সৰ্বসাধাৰণ জনসম্পৰ্কৰ লগতে বিভিন্ন স্তৰৰ মানুহৰ লগত সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি দেশৰ সঙ্কট-কালীন পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে তেওঁলোকক অবগত কৰোৱাটো উচিত হ'ব।

(ক) বিভিন্ন ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক ও ব্যৱসায়িক সন্থাবিলাকৰ নেতা আৰু কৰ্ম্মীবৃন্দ আৰু লোক প্ৰতিনিধি, (খ) যুৱক, বিদ্যাৰ্থী, মহিলা, মজদুৰ, কৃষক, হৰিজন, অন্যান্য পিচ পৰা জাতি আদিৰ মুখ্য কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকল (গ) সাহিত্যিক, পত্ৰকাৰ, উকীল, ডাক্তৰ, অধ্যাপক, বুদ্ধিজীৱী, উদ্যোগপতি তথা সকলো স্তৰৰে প্ৰভাৱশালী ব্যক্তি।

(২) সকলো ধৰণৰ উপায় অৱলম্বন কৰি শান্তিপূৰ্ণ উপায়ে গণতন্ত্ৰ আৰু স্বতন্ত্ৰতা ৰক্ষাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় দায়িত্ব পালন কৰিবলৈ এই ব্যক্তিসকলক, সন্থাবিলাকক আৰু বিভিন্ন বৰ্গক পূৰ্ণোদ্যমে ক্ৰিয়াশীল কৰি তোলাটো আপোনালোকৰ আৰু আমাৰ পবিত্ৰ ৰাষ্ট্ৰীয় কৰ্ত্তব্য।

ভৱদীয়
স্বাঃ মাধৱৰাও মূলে

(২)

শ্ৰী

স্বয়ংসেৱক বন্ধুসকল,

প্ৰয়াগ উচ্চন্যায়ালয়ৰ ৰায় ওলোৱাৰ পিছত দুৰ্ভাগ্যবশতঃ প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে নিজৰ ভাৱ-সাম্য হেৰুৱাই পেলাইছে। ফলস্বৰূপে আভ্যন্তৰীণ জৰুৰীকালীন অৱস্থা ঘোষিত হৈছে। জননেতাসকলক বৃহৎ সংখ্যাত আটক কৰিছে আৰু সমাচাৰ পত্ৰিকাবিলাকৰ ওপৰতো বাধা আৰোপ (Censor) কৰিছে। এইবিলাক কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা লোক তান্ত্ৰিক পদ্ধ-তিৰ ওপৰত আঘাত হনা হৈছে আৰু জনসাধাৰণৰ মৌলিক অধিকাৰসমূহ খৰ্ব্ব কৰা হৈছে। স্বাভাৱিক:ত চাৰিও ফালে অসন্তোষ আৰু অশান্তিৰ বাতাবৰণে আগুৰি ধৰিছে।

এনে অসাধাৰণ পৰিস্থিতিৰ মাজত স্বয়ংসেৱক সকলৰ দায়িত্ব হৈছে যে তেওঁ-লোকে নিজৰ ভাৱসাম্য নেহেৰুৱাকৈ সৰকাৰ্য্যবাহ মাঃ মাধৱৰাওজী মূলে আৰু তেখেতৰ দ্বাৰা নিযুক্ত অধিকাৰীৰ আদেশানুসৰি সংঘ কাৰ্য্য চলাই থাকে আৰু যথা-পূৰ্ব্ব জনসম্পৰ্ক, জনজাগৃতি তথা জনশিক্ষাৰ কাৰ্য্য চলাই থাকি ৰাষ্ট্ৰীয় কৰ্ত্তব্য পালন কৰাৰ ক্ষমতা জনসাধাৰণৰ মাজত নিৰ্ম্মাণ কৰে।

ভৱদীয়--
মঃ দঃ দেৱৰস,

নাগপুৰ
দি, ২৭।৬।৭৫

জুলাই আৰু আগষ্ট---বিশেষকৈ প্ৰায় সম্পূৰ্ণ জুলাই মাহ প্ৰান্তৰ বিভিন্ন ঠাইৰ কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ খবৰ লওঁতে, স্বয়ংসেৱকসকলৰ মনঃস্থিতি চাওঁতে, কাৰ্য্যালয়বিলাকৰ তালাচি বিৱৰণ লওঁতে আৰু বিভিন্ন ৰাজনৈতিক দলৰ লোকৰ মনঃস্থিতি অধ্যয়নত তথা আটক হোৱা লোকৰ ঘৰৰ খবৰ থাচি লওঁতে যায়। এই উদ্দেশ্যে শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী আৰু শ্ৰীমধুকৰ লিমায়ে সম্পূৰ্ণ প্ৰান্তত আৰু বিভাগ প্ৰচাৰক সকলে নিজ—নিজ বিভাগত ভ্ৰমণ কৰে। এওঁলোকে আপাতকাল ঘোষণাৰ ফলত বাইজৰ মাজত হোৱা প্ৰতিক্ৰিয়াৰ অধ্যয়নও কৰে।

সম্পূৰ্ণ ভাৰতৰ বিষয়ে সূচনা আদান-প্ৰদান আৰু ভৱিষ্যতৰ নীতি, কাৰ্য্যবিধি আৰু সিদ্ধান্ত নিৰ্দ্ধাৰণৰ কাৰণে সংঘৰ বৈঠক আৰু সংঘ তথা লো, সং, সমিতিৰ নেতাসকলৰ বৈঠকত যোশীজী আৰু মধুকৰজী ইয়াৰ পৰা ভাগ লবলৈ যায়।

সমগ্ৰ ভাৰতত প্ৰথম মাহত প্ৰায় ৫০,০০০ লোকক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হয়। লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ গঠন কৰ্ত্তা দল চাৰিটা---জনসংঘ, ভাৰতীয় লোক দল, সাংগঠনিক কংগ্ৰেছ আৰু ছোশলিষ্ট পাৰ্টিৰ প্ৰায় নেতাসকল জেলত আছিল। এই ভয় আৰু আতং-কৰ স্থিতিত কাম কৰিব পৰা লোক কোনো দলৰ ওচৰত নাছিল। এজন--দুজন নেতা আৰু কাৰ্য্যকৰ্ত্তা কাম কৰা মনঃ স্থিতিত আছিল কিন্তু তেওঁলোকৰ সন্মুখত সাধন আৰু সাংগঠনিক অসুবিধা আছে। ২৫ জুনৰ দিনা লোক সংঘৰ্ষ সমিতিয়ে সত্যাগ্ৰহৰ কাৰ্য্যক্ৰম ঘোষণা কৰিছিল। সেই মতে দিল্লীত ২৯ জুনৰ পৰা ৫ জুলাই লৈকে সংঘৰ সহা-য়ক সমিতিয়ে সত্যাগ্ৰহ কৰে। প্ৰায় ২০০ জনলোকে সত্যাগ্ৰহ কৰে। পূৰ্বঘোষণা মতে আয়োজিত হয় সত্যাগ্ৰহৰ দ্বিতীয় অধ্যায় ১৬ জুলাইৰ পৰা ২৫ জুলাই লৈকে। এই সত্যাগ্ৰহৰ সাফল্যতাৰ পৰা অকল নেতাসকলে উৎসাহিত নহয়, ৰাইজেও আশাৰ জ্যোতি দেখে। প্ৰায় ৩৫০ জনলোক সত্যাগ্ৰহ কৰি কাৰাবৰণ কৰে।

সৰ্বশ্ৰী নানাজী দেশমুখ, জৰ্জ ফাৰ্ণাণ্ডেজ, কৰ্পূৰী ঠাকুৰ, সুৰেন্দ্ৰ মোহন, মোহন ধাৰিয়া, জগদীশ প্ৰসাদ মাথুৰ, সুব্ৰমনিয়াম স্বামী, কেদাৰনাথ চাহনী, দত্তোপন্ত ঠেংগৰী ইত্যাদি লোক ভূমিগত হৈ গৈছিল। সৰ্বশ্ৰী এন, জী, গোৰে, এছ, এম, যোশী, দিগ্ বিজয় নাৰায়ণ সিং, ওমপ্ৰকাশ ত্যাগী, এচ এম, পটেল ইত্যাদি নেতাসকলক চৰকাৰে এৰেষ্ট নকৰে।

সৰসংঘচালক শ্ৰীদেৱৰসজীক আটক কৰিবলৈ নাগপুৰ ষ্টেচনত্ পুলিচ ফৰ্চ সাজু আছিল। নাগপুৰৰ পৰা ৭০ মাইল এইফালে আমলানামৰ ষ্টেচনত সংঘৰ কাৰ্য্য-কৰ্ত্তা কেইজনে গৈ তেখেতক এই সূচনাটো দি তেখেতক তাতে নামি গ্ৰেপ্তাৰীৰ পৰা বচাৰ অনুৰোধ কৰে। তেখেতৰ সুৰক্ষাৰ সকলো ব্যৱস্থা কৰা হৈছে বুলিও তেখেতক জনোৱা হয়। কিন্তু দেৱৰসজীয়ে এই প্ৰস্তাৱ স্বীকাৰ নকৰে।

ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ সৰসংঘচালক ভূমিগত নহয়। প্ৰান্তৰ সংঘচালক কেইজনক এৰি চৰকাৰ সংঘৰ কোনো কেন্দ্ৰীয় নেতা, প্ৰান্ত প্ৰচাৰক, বিভাগ প্ৰচাৰক আৰু জিলা প্ৰচাৰক ইত্যাদিক ধৰিব নোৱাৰে। সংঘৰ প্ৰায় ৫০,০০০ 'ৱাণ্টেড' লোকৰ অনুসন্ধান চৰকাৰে পূৰ্ণদমে চলাই থাকে।

আমি শত্ৰুক নকৰো ভয়

একনায়কত্ব মানি লবলৈ কোনো সাজু নহয়। এই কাৰণে অহিংসক প্ৰতিৰোধাত্মক আন্দোলন চলাই একনায়কত্ব আৰু ইন্দিৰা গান্ধী পৰিয়ালৰ শাসন স্থাপন কৰা চেষ্টা বিফল কৰাৰ সিদ্ধান্তত প্ৰায় সকলো কেন্দ্ৰীয় নেতা একমত হয়। জৰ্জ ফাৰ্ণাণ্ডেজ কিন্তু সম্পূৰ্ণ ৰূপে হিংসক সাধন গ্ৰহণ কৰাত নাছিল তথাপিও তেখেত অহিংসক হৈ থকাৰ ইচ্ছাও কৰা নাছিল। মোৰ মনত শ্ৰীমধুকৰ লিমায়ে কোৱা এটা কথা মনত পৰিছে। আগষ্ট মাহত কলিকতাত ভূমিগত নেতাসকলৰ বৈঠক হয়। এই বৈঠকত জৰ্জও আছিল। তেওঁ সুন্দৰ সিং ভাণ্ডাৰীক কয় যে আপোনাৰ ওচৰত ইমান ভাল সংখ্যক নিষ্ঠাৱান কাৰ্য্যকৰ্ত্তা আছে (জৰ্জ ফাৰ্ণাণ্ডেজৰ ইংগিত সংঘৰ ফালে আছিল)। আমি কিয় ইমান তলতীয়া হৈ চলিব লাগে। এটা সংখ্যাকৈ তেওঁ কয়—"আপুনি মোক কাৰ্য্যকৰ্ত্তা দিয়ক, মই একেবাৰত এই একতন্ত্ৰৰ অন্ত পেলাই দিম। জৰ্জ ফাৰ্ণাণ্ডেজৰ কাৰ্য্যকলাপ আৰু আন্দোলন এই বিচাৰধাৰাৰ কাৰণে অলপ বেলেগ ধৰণে চলে।

ভূমিগত আন্দোলনকাৰীসকলৰ সন্মুখত প্ৰমূখ কাৰ্য্য আছিল—

(১) চৰকাৰে উৎপন্ন কৰা ভয় আৰু আতংকৰ বাতাৱৰণ দূৰ কৰা।

(২) সত্য আৰু প্ৰকৃত স্থিতিৰ পৰা ৰাইজক অৱগত কৰি প্ৰতিৰোধৰ কাৰণে থিয় কৰা।

(৩) অত্যাচাৰ, অন্যায় আৰু দমনৰ প্ৰতিৰোধৰ কাৰণে সভা-সমিতি, শোভা-যাত্ৰা আৰু শান্তিপূৰ্ণ সত্যাগ্ৰহ কৰা।

(৪) প্ৰভাৱী সংগঠন থিয় কৰা আৰু উদ্দেশ্যপূৰ্ণৰ কাৰণে সাধন গোটোৱা।

(৫) প্ৰচাৰৰ কাৰণে সমাচাৰ সংকলন আৰু প্ৰচাৰ তন্ত্ৰ বিকশিত কৰা।

(৬) চৰকাৰৰ বিভিন্ন বিভাগ, প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ সচিবালয়, পুলিচ বিভাগ, কংগ্ৰেছ আৰু মন্ত্ৰীসকলৰ ভিতৰুৱা খবৰ প্ৰাপ্তিৰ কাৰণে গুপ্তচৰ বিভাগ থিয় কৰা।

(৭) পশ্চিমীয়া লোকতন্ত্ৰী দেশসমূহক প্ৰকৃত ভাৰতীয় অৱস্থাৰ পৰিচিত কৰা।

(৮) বন্দীসকলৰ পৰিয়ালৰ পৰিদৰ্শন কৰা।

(৯) বন্দীসকলৰ লগত সম্পৰ্ক ৰাখি তেওঁলোকৰ মনোবল দৃঢ় কৰা।

এইটো সন্দেহাত্মক আছিল যে লোক সংঘ সমিতি কাৰ্য্যকৰ্ত্তা আৰু দৃঢ় সংগঠনৰ অভাৱত এই সংঘৰ্ষ চলাব পাৰিব। সমিতি এই কাৰণে স্বাভাৱিকতেই সংঘৰ ফালে চাই আছিল।

প্ৰতিবন্ধক আৰু অন্যান্য প্ৰশ্নৰ কাৰণে সংঘই অকলে যুজিব লাগে নে লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ লগত ?—ইয়াৰ উত্তৰত সংঘয়ে চিন্তা কৰে যে যদিও সংঘ ৰাজনীতিত নাই, এই বিপত্তিৰ স্বৰূপ জাতীয় হোৱাৰ কাৰণে সংঘৰ্ষ সফল হোৱাত সংঘই পূৰ্ণদমে সহযোগ দিয়াটো উচিত। সংঘই লগতে সিদ্ধান্ত লয় যে সংঘ লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ নিয়মিত সভ্য নহব।

অপাৰেচন টেক অ'ভাৰ আৰম্ভ হওঁক !

সংঘৰ সহযোগত আন্দোলন আৰম্ভ হয়। কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ কাৰণে ঠিক কৰা হয়—নাম আৰু এড্ৰেচ বদলি কৰিব লাগে। কাকো আৱশ্যক সূচনাতকৈ বেছি সূচনা দিব নালাগে। গুপ্ত ঠিকনাৰ জ্ঞান নিশ্চিত ব্যক্তিৰ ওচৰতহে থাকিব লাগে। সাংকেতিক ভাষাৰ প্ৰয়োগ সূচনাৰ বিনিময়ত হ'ব লাগে। কোনো বৈঠকৰ সূচনা তাত আপেক্ষিত সকলত কৈ বাহিৰৰ ব্যক্তিৰ মাজত হ'ব নালাগে। বেছি আগতে কোনো জাননী প্ৰচাৰিত কৰিব নালাগে। সাহিত্য প্ৰকাশৰ ঠিকনা সীমিত লোকে জানিব লাগে। তৰ্ক-বিতৰ্ক কৰিব নালাগে। ভূমিগত নেতাসকলে নিজৰ বাসস্থান, প্ৰচাৰ কেন্দ্ৰ আদি বদলি কৰি থাকিব লাগে। ধৰা পৰোঁতে পুলিচে যাতে একো নাপায় এইটো চেষ্টা কৰিব লাগে। সাহসিক কথা বা দুঃসাহসিক কথাৰ পৰা বাচিব লাগে। ব্যয় কম কৰিব লাগে।

সেইমতে ইয়াত কাৰ্য্য আৰম্ভ হয়। প্ৰেছ চেঞ্চৰচিপৰ কাৰণে দেশত ক'ত কি হৈছে আৰু দেশৰ বাস্তৱিক পৰিস্থিতিৰ পৰা পৰিচয় কৰোৱা উদ্দেশ্যে 'বুলেটিন' আৰম্ভ কৰিব লাগে বুলি ঠিক কৰা হয়।

কিমান বুলেটিন প্ৰকাশিত কৰিব লাগে ? এই চিন্তা আন্দোলনকাৰীসকলৰ মনত অহাত তেওঁলোকে দেখে যে অন্ততঃ তিনিটা বুলেটিন এই ক্ষেত্ৰত উলিয়াব লাগে। সেই মতে গুৱাহাটী, যোৰহাট আৰু মণিপুৰত ইম্ফলৰ পৰা বুলেটিনৰ প্ৰস্তুতি চলে। বিৰোধী দলৰ প্ৰমুখ লোক, কংগ্ৰেছৰ কেইজনমান সমাজৰ বুদ্ধিজীৱীবৰ্গ যেনে উকিল, ডাক্তৰ, প্ৰফেচৰ, শিক্ষক, লিখক ইত্যাদি আৰু চৰকাৰী অধিকাৰী কেইজনৰ তালিকা তৈয়াৰ কৰা হয়। বুলেটিন ছপোৱাৰ কাৰণে লিথু মেচিনৰ বন্দোবস্ত হয়। কাগজ ইত্যাদি সামগ্ৰী গোটোৱা হয়।

এই বাৰ্ত্তা পত্ৰসমূহৰ কাৰণে তথ্য সংগ্ৰহ হয় প্ৰধানকৈ দুই ধৰণে। প্ৰথমতে, প্ৰত্যেক প্ৰদেশে ১৫ দিনৰ অন্তৰত এটা এটা নিউজ লেটাৰ দিল্লীলৈ পঠায়। তাৰ পৰা বুলেটিনৰ কাৰণে সামগ্ৰী বাচি দিল্লীয়ে প্ৰত্যেক প্ৰান্তলৈ পঠায়। দ্বিতীয়তে প্ৰত্যেক প্ৰান্তৰ পৰা ওলাই থকা বাৰ্ত্তা পত্ৰৰ এটা এটা প্ৰতিলিপি বাকী ৰাজ্যলৈ পঠোৱা হৈ থাকে। নিজ নিজ প্ৰান্তৰ বাবে তেওঁলোকে এই বাৰ্ত্তাপত্ৰৰ পৰাও তথ্য সংগ্ৰহ কৰিছিল। প্ৰত্যেক প্ৰান্তলৈ বেলেগ বেলেগ ঠিকনাত বুলেটিন পঠোৱাৰ কাৰণে দিয়া হয়। যেনে, গুৱাহাটীৰ এটা ঠিকনা বিহাৰ প্ৰান্তক, ছিলচৰৰ এটা ঠিকনা বেংগল, তেজপুৰৰ এটা ঠিকনা কোনো অন্য প্ৰান্তলৈ দিয়া হ'ল। যাতে প্ৰথমে ধৰা নপৰে আৰু যদি ধৰা পৰে তেতিয়া অন্ততঃ এটা ঠিকনাহে ধৰা পৰে। এইটো সুৰক্ষাৰ দৃষ্টিৰ পৰা আৱশ্যকো আছিল। ভ্ৰমণকাৰী নেতাসকল আৰু বি, বি, চি, ভইচ অৱ আমেৰিকা আদিৰ পৰাও তথ্য সংগ্ৰহ হৈছিল।

আগষ্ট মাহৰ আৰম্ভণিত অসমৰ আণ্ডাৰ গ্ৰাউণ্ড বুলেটিনৰ প্ৰকাশন আৰম্ভ হয়—ইংৰাজী সাপ্তাহিক "বাৰ্ত্তাপত্ৰ" গুৱাহাটীৰপৰা, ইংৰাজী পাক্ষিক 'সত্যবাৰ্ত্তা যোৰ-

হাটৰ পৰা আৰু মণিপুৰত মাসিক 'লোকবাণী' ইম্ফলৰ পৰা। অসমীয়া টাইপ মেচিনৰ অভাৱত ইংৰাজীত টাইপ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। সময়ে সময়ে নগাওঁ আৰু তেজপুৰৰ পৰা অসমীয়াত আৰু ছিলচৰৰ পৰা বাংলাতো বুলেটিন উলিওৱা হৈছিল। বেংগলৰ পৰা নিয়মিত ভাবে বাংলা-বুলেটিন সদায় ওলাইছিল। সৰু সৰু পুস্তিকাও সময়ে সময়ে প্ৰকাশিত কৰা হৈছিল। দিল্লী, নাগপুৰ ইত্যাদি স্থানৰ পৰা অহা সাহিত্যও ৰাইজৰ মাজত বিতৰণ কৰা হৈছিল। সংঘ আৰু সমিতিৰ ফালৰ পৰা ওলোৱা সাহিত্যও ইয়ালৈ আহিছিল । এই সাহিত্যৰ একাংশ এই পুস্তকৰ অন্য ঠাইত প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

'সত্যবাৰ্ত্তা আৰু 'বাৰ্ত্তাপত্ৰ' ইত্যাদিৰ বুলেটিনৰ বিতৰণ খুব সজাগতা আৰু সাৱধানেৰে কৰা হৈছিল। ওপৰত কোৱা হৈছে যে কেইজনমান বিশিষ্ট লোকৰ তালিকা তৈয়াৰ কৰা হৈছিল। তেওঁলোকৰ ঠিকনাত ডাকেৰে বুলেটিন পঠোৱা হৈছিল। ২০০০-২২০০ লৈকে এই ঠিকনা আছিল। গুৱাহাটী, যোৰহাট ইত্যাদি ঠাইৰ [কাৰ্য্যকৰ্ত্তা সকলক ১০-১০, ২০-২০, বা ৫০-৫০ লেফাফা ডাক ঘৰৰ পৰা আনিবলৈ কোৱা হৈছিল সকলোৱে ডাক ঘৰত নাযায় আৰু ভিন ভিন সময়ত কিনিবলৈ যায়। কেতিয়াবা কেতিয়াবা ওচৰৰ গাওঁ বা নগৰৰ পৰাও অনোৱা হয় । ইয়াৰ পিছত পাঁচ-সাত জনক লেফাফাত ঠিকনা লিখিবলৈ দিয়া হয়। যাতে ঠিকনাৰ হস্তাক্ষৰ একে নহয় । লেফাফা ডাকত পেলোৱাও বেলেগ বেলেগ ঠাইৰ পৰা হয় আৰু সদায় পোষ্ট হোৱা ঠাই বদলি কৰা হৈ থাকে। যোৰহাটৰ মোৰ এজন বন্ধুৰ লৈ 'সত্যবাৰ্ত্তা' এবাৰ নগাওঁৰ পৰা আহে। তেওঁ মোক দেখুৱায়, মই কওঁ কিন্তু মোৰ ওচৰত অহাত ডিব্ৰুগড়ৰ ষ্টাম্প আছে। পিছৰ বাৰ তেওঁৰ ইয়াত ডিব্ৰুগড়ৰ পৰা আহে। মোৰ সেই বন্ধুৱে লেফাফা খুব ভাল দৰে চায়। ষ্টাম্প চায়, তাৰ পিছত তাৰিখে আৰু বুলেটিনত থকা খবৰসমূহ তুলনা কৰে। তেওঁ আগৰ আৰু এইবাৰৰ বুলেটিনৰ কাগজ, তাইপ ইত্যাদিও খুব তীক্ষ্ণ দৃষ্টিৰে চায় আৰু 'কিবা এটা' উলিওৱাৰ চেষ্টা কৰে। এবাৰ-দুবাৰ মই তেওঁক এটা—দুটা বুলেটিন দিওঁ, তেওঁ নিজৰ ওচৰত অহা আৰু মোৰ পৰা লোৱাৰ তুলনা কৰে। কিন্তু কি পায় কব নোৱাৰো। তেওঁৰ গোৱেন্দা গিৰি সম্ভৱতঃ আপাতকাল শেষ হোৱাৰ পিছত বন্ধ হয়। এই কথা ইয়াত উল্লেখ কৰাৰ তাৎপৰ্য্য এইটো আছে যে বুলেটিনসমূহ কেতিয়াও একে স্থানৰ পৰা পোষ্ট কৰা নহয়। যোৰহাটৰ গুৱাহাটী জিলাৰ ভিন্ন ভিন্ন ঠাইৰ পৰা ডাকত পেলোৱা হয় আৰু গুৱাহাটীৰ উজনি অসমৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা। কেতিয়াবা কেতিয়াবা বিহাৰ, বেংগল ইত্যাদিৰ পৰাও পোষ্ট কৰা হয়। এইটো মন কৰা হয় যে এটা 'ডাক' ডিবাত' ৩-৪ টা বুলেটিনহে পেলোৱা হয়। কিন্তু এবাৰ গুৱাহাটীত অহা সৰহ ভাগ বুলেটিন ধৰা পৰে। এই বুলেটিনসমূহ ইম্ফলৰ পৰা পোষ্ট কৰা হৈছিল। ভুল এইটো হ'ল যে একে দিন, এক হাতেৰে ঠিকনা কৰা লেফাফা একে বাকছত কোনোবায়ে পেলায় আৰু এই সকলো গুৱাহাটীত ধৰা পৰে। আৰু অন্য এবাৰ সৰহ সংখ্যক বুলেটিন গুৱাহাটীত ধৰা পৰে। কাৰণ এইয়েই আছিল যে এজন কাৰ্য্যকৰ্ত্তায়ে কেইটামান ঠিকনা টাইপ কৰি ৰাখিছিল আৰু টাইপ কৰা কাগজৰ পৰা কাটি কাটি লেফাফাত লগাই দি সদায় ডাকত পঠাই আছিল। টাইপ আৰু একে কাগজত সদায় আহি থকা লেফাফা দেখি পুলিচে ধৰি

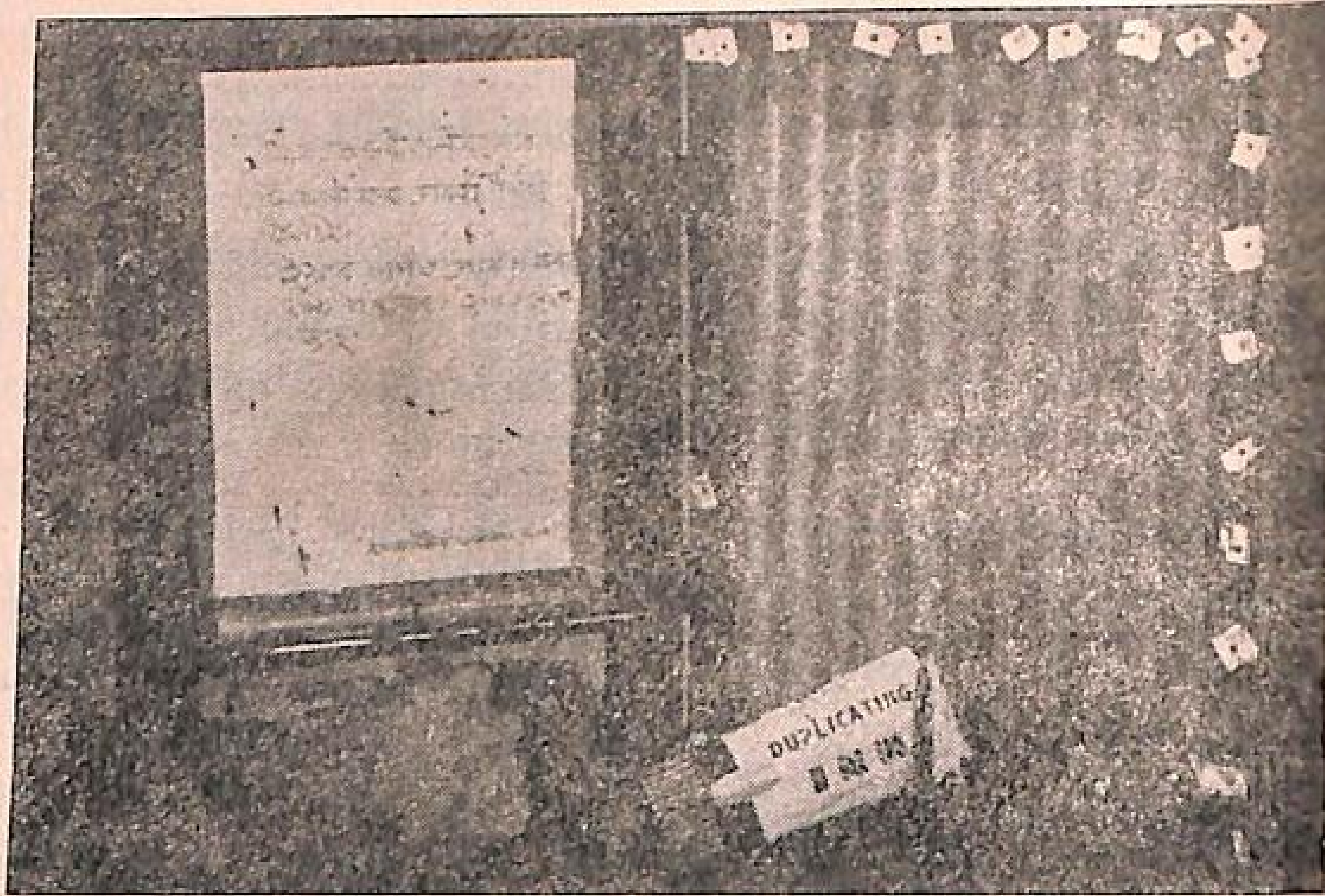
লয়। এনে বুলেটিনৰ সন্ধানৰ চেষ্টাত তেওঁলোকে গুৱাহাটীত কেইজনমান সংঘ কাৰ্য্যকৰ্ত্তাক একেবাহে ৫-৭ দিনলৈকে প্ৰশ্নোত্তৰ কৰে।

স্কুল, কলেজ, পুস্তকালয় ইত্যাদি সাৰ্ব্বজনিক ঠাইত কমনৰুম, শিক্ষক কক্ষ বা খবৰ কাকত আৰু অন্য পত্ৰ-পত্ৰিকাৰ মাজতো এই বুলেটিন আৰু অন্য সাহিত্য থোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। প্ৰায় সকলো ঠাইত কিন্তু সংঘৰ স্বয়ং সেৱক আৰু অন্য সংঘ সম্পৰ্কীয় লোকক বুলেটিন হাতেৰে বিতৰণ কৰা হয়।

এই বুলেটিন প্ৰকাশৰ কাম প্ৰায় ৰাতি হয়। অৱশ্যে দিনতও খুব ভিৰ —ভাৰ থকা ক্ষেত্ৰত থকা কোনো এটা দোকান বা ঘৰতো এই কাম কৰা হয়। বুলেটিন প্ৰকাশনৰ কাৰণে চাইক্ল'চ্টাইলিং মেচিন প্ৰয়োগ কৰা হয়। পিছত যেতিয়া পুলিচ আৰু খুপিয়া বিভাগৰ গতিবিধি বাঢ়ে, এই সময়ত সুৰক্ষাৰ দৃষ্টিৰে চাইক্ল'চ্টাইলিং মেচিনৰ প্ৰয়োগ বন্ধ কৰা হয়। আৰু ইয়াৰ ঠাইত এটা ঘৰুৱা মেচিন তৈয়াৰ কৰা হয়। ফটো ফ্ৰেমৰ নিচিনা দেখিবলৈ শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে তৈয়াৰ কৰা এই মেচিনত ৩০ টকাও খৰচ নপৰে। যোৰহাটত এই মেচিন নিৰ্ম্মাণ কৰা হয়। যেতিয়া প্ৰয়োগ সফল হৈ যায় তেতিয়া এই ধৰণৰ ছয়টা মেচিন নিৰ্ম্মাণ কৰি প্ৰান্তৰ ভিন ভিন ঠাইৰ পৰা কাম চলোৱা হয়। আন্দোলনকাৰী নেতাসকলে স্বয়ং টাইপ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰে। কেইজনমানে আগৰে পৰাই জানিছিল, তেওঁলোকে নিজৰ টাইপিংগৰ গতি বঢ়ায়। হাতেৰে লিখা সাহিত্যও ওলোৱা হয়। কেতিয়াবা আন্দোলন কাৰীসকলে নিজে সকলো লেফাফাত ঠিকনা ইত্যাদি কৰিবলগীয়াও হয়। এই কাৰণে তেওঁ দুয়ো হাতেৰে লিখা চেষ্টাও কৰে। এটা হাতেৰে অভ্যাস কৰি বেলেগ--বেলেগ ধৰণৰ আখৰ তেওঁলোকে শিকে।

টাইপ, লিথু, কাগজ, কলম ইত্যাদি প্ৰায় ভাগ বস্তুত খৰচ হোৱাতো স্বাভাৱিক আছিল। আন্দোলনকাৰী নিজে বজাৰৰ পৰা বস্তুবাহনী কিনিবলৈ যোৱা সম্ভৱ নাছিল। এই কাৰণে কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকল প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী গোটাই দিয়ে আৰু কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকল খুব কমে বজাৰৰ পৰা অনা বস্তুৰ মূল্য আন্দোলনকাৰীসকলৰ পৰা লয়। তথাপিও প্ৰত্যেক খৰচৰ হিচাব সম্পূৰ্ণ ৰখা হয়। কিন্তু তেওঁলোকে অভাৱত নাছিল এইটো নহয়। নতুনকৈ তৈয়াৰ কৰা ঘৰুৱা মেচিনৰ কাৰণে এবাৰ ৰ'লৰ নাইকিয়া হয়। এতিয়া কি কৰা যায়? কেনেকৈ বুলেটিন লিথু কৰা যায়----? এটা বেল্নালৈ তাক কাটি-কুটি ঠিক কৰি ৰ'লাৰৰ ঠাইত প্ৰয়োগ কৰি 'সত্যবাৰ্ত্তা' প্ৰকাশিত কৰা হয়। এই নতুনকৈ তৈয়াৰ কৰা মেচিনৰ অলপ বিকাশ হোৱাৰ পিছত, ইয়াৰ পৰা এঘন্টাত ৬০০ কাগজ লিথু কৰিব পৰা সম্ভৱ হয়।

যি উদ্দেশ্যে বুলেটিন ইত্যাদি উলিয়া হয় সেই একে উদ্দেশ্যে আৰু ৰেডিঅ'ৰ পৰা চলি থকা প্ৰচাৰৰ শক্তিশালী বিৰোধৰ প্ৰয়োজনত এবাৰ এটা বিচাৰ মনত আহে—ভূমিগত কাৰ্য্যকালত দুই-এটা ৰেডিঅ' বিষয়ে জানি থকা লোক সম্পৰ্কত আহে। কেইজনমান কাৰ্য্যকৰ্ত্তাৰ মনত বিচাৰ আহে ভূমিগত ৰেডিঅ' ষ্টেচনৰ। 'অল ইন্দিৰা ৰেডিঅ'ত খবৰ প্ৰসাৰণৰ সময়ত ভূমিগত ষ্টেচনৰ পৰাও প্ৰসাৰণৰ সময় ঠিক কৰি, এটা ৰেডিঅ' ষ্টেচনৰ চেট তৈয়াৰ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হয়। ইয়াৰ কাৰ্য্যকলাপ আৰু প্ৰসাৰ-

"-----এই সময়ত সুৰক্ষাৰ দৃষ্টিৰে চাইক্লচ'টাইলিং মেচিনৰ প্ৰয়োগ বন্ধ কৰা হয়। আৰু ইয়াৰ ঠাইত এটা ঘৰুৱা মেচিন তৈয়াৰ কৰা হয়, ফটো ফ্ৰেমৰ নিচিনা দেখিবলৈ শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে তৈয়াৰ কৰা এই মেচি-নত ৩০ টকাও খৰচ নপৰে।--"

ফটো ফ্ৰেমৰ নিচিনা তৈয়াৰ কৰা ঘৰুৱা মেচিন ব্যৱহাৰ কৰাৰ পিছত শ্ৰীকৃষ্ণৰ বা অন্য যিকোনো কেলেণ্ডাৰ লগাই দি যি কোনো ঠাইত ওলমাই থোৱা হয়---- এতিয়া কোনোবাই ধৰিব পাৰে জানো এইটোৱে চাইক্ল'চটাইলিং মেচিন ?

গৰ বিষয়ে আৰু ইয়াক সুৰক্ষিত কৰি ৰখাৰ যোজনাও কৰা হয়। কিন্তু পিছত কেইবাটাও কাৰণত এই কল্পনা বাদ দিবলগীয়া হয়। এই কথা আছিল ১৯৭৫ চনৰ নভেম্বৰ মাহৰ।

সংঘ আমাৰ দীপ্ত জীৱন
সংঘ আমাৰ প্ৰাণ

যেতিয়া আগষ্ট মাহত ইয়াত যোজনাবদ্ধ কাৰ্য্যকলাপ আৰম্ভ হয়, সম্ভৱতঃ সেই একে সময়তে বা তাৰ অলপ পিছত অসম ভ্ৰমণত আহে ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ বৰ্ত্তমান সহ সৰকাৰ্য্যবাহ মাননীয় শ্ৰীভাওৰাও দেৱৰচ। ভূমিগত সংঘকাৰ্য্য আৰু লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ নামত চলি থকা আন্দোলনৰ বিষয়ে তেখেতে অধ্যয়ণ কৰে। অসমৰ ভূমিগত কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ তেখেতে বৈঠক লয়।

ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ এটা নিজস্ব কাৰ্য্যপদ্ধতি আৰু কাৰ্য্যক্ৰম নিৰ্দ্ধাৰিত আছে। সেই মতে সংঘৰ কাৰ্য্য চলে। সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক চৰকাৰে লগাই দিছিল। আৰু ইয়াৰ হিচাপত সংঘ শাখা আৰু অন্য দৈনন্দিন কাৰ্য্যকলাপ বন্ধ কৰি দিয়া হয়। কিন্তু সংঘৰ এজন সামান্য স্বয়ং সেৱকেও এই প্ৰতিবন্ধক স্বীকাৰ কৰা নাছিল। এই কাৰণে সংঘৰ কাৰ্য্য অলপ বেলেগ ৰূপলৈ চলি থাকে। পৰিৱৰ্তিত ৰূপত চলি থকা সংঘ লোকৰ বৈঠক আলোচনা-চৰ্চ্চা আৰু প্ৰায় সদায় স্বয়ংসেৱকৰ কোনোবা ঠাইত সন্মিলনৰ কাৰণেহে সকলো কাৰ্য্যকৰ্ত্তাৰ মনোবল উচ্চ হৈ থাকে। তেওঁলোক কাৰ্য্যকৰা প্ৰেৰণা পাই থাকে। এই প্ৰকাৰৰ কাৰ্য্যক্ৰমে তেওঁলোকৰ সাহস আৰু উৎসাহ বজাই ৰাখে। আৰু এই কাৰণে আন্দোলনকাৰী নেতাসকলক সহযোগী কাৰ্য্যকৰ্ত্তাৰ অভাৱ কেতিয়াও নহয়।

অধিকাৰীসকলৰ নিৰ্দ্দেশ আৰু মাৰ্গ দৰ্শনত খেল মৈদানত ধ্বজা আৰু প্ৰাৰ্থনা সহ শাখাৰ ঠাইত প্ৰায় সকলো ঠাইত বেলেগ ৰূপত শাখাবোৰ আৰম্ভ কৰা হয়। যোৰহাটত স্বয়ং সেৱক সকলে সদায় ঠাকুৰবাড়ীত (মন্দিৰত) হনুমান চালীচা পাঠৰ কাৰণে একত্ৰিত হয়। তিনিচুকীয়াত সাতোঁৰা আৰম্ভ কৰা হয়। ডিব্ৰুগড়ত তেওঁলোকে ক্লাব আৰু ৰিডিং-ৰূম আৰম্ভ কৰে। ফুটবল, বেডমিন্টন ইত্যাদি খেলৰ নামত সকলোৱে এঠাইত গোট খায়। ভিন ভিন ঠাইত ভিন ভিন ৰূপত প্ৰতিবন্ধক আৰোপিত হোৱাৰ অলপ কাল পিছত এনে কাৰ্য্যক্ৰম আৰম্ভ হৈ যায়। প্ৰতিবন্ধকৰ পূৰ্বত অসম প্ৰান্তত ১৪১ টা শাখা চলি আছিল। ১৯৭৬ চনৰ জুলাই মাহলৈকে পোৱা বিৱৰণৰপৰা জনা যায় যে অসমৰ ৭৮ টা স্থানত সংঘৰ অধিকাৰীসকলৰ সম্পৰ্ক আছিল। এই সময় ছোৱাত ৭৫ টা স্থানত ওপৰত উল্লেখ হোৱা ৰূপত শাখা চলি থাকে।

শাখাসমূহ এটা নিশ্চিত সময়ত নিৰ্দ্ধাৰিত সময়লৈকে সদায় চলোৱা হয়। বন-ভোজ আৰু গীতা-জয়ন্তী ইত্যাদি কাৰ্য্যক্ৰমও পালন কৰা হয়। স্বয়ং সেৱকসকলৰ গোট খোৱা পদ্ধতিৰ এটা উদাহৰণ দিওঁ----

১৫ আগষ্ট ১৯৭৫, যোৰহাটৰ কাছাৰী মৈদানত চৰকাৰী কাৰ্য্যক্ৰমৰ দিহা কৰা হয়। ঠিক কৰা হল যে তাত সকলো স্বয়ং সেৱকক মাতিব লাগে। প্ৰায় ৬০ টা স্বয়ং সেৱক বাছি, তেওঁলোকক সূচনা দিয়া হয় যে জে, বি, কলেজৰ সন্মুখত থকা কাছাৰী মৈদানৰ দ্বাৰত অমুক জনে ঠিয় হৈ থাকিব। ১৫ আগষ্টৰ চৰকাৰী কাৰ্য্যক্ৰমলৈ যাওঁতে সকলোৱে সেই গেটৰ পৰা সোমাব আৰু দ্বাৰত থকা জনৰ লগত নমস্কাৰ, গুড মৰ্ণিংগ ইত্যাদি ধৰণে অভিনন্দন কৰি যাব। তেওঁৰ ওচৰত কোনো ঠিয় নহয়——এই কথা বিশেষকৈ কোৱা হয়। এই দিনা তাত ৪১ জন স্বয়ং সেৱকে 'ৰিপোৰ্টিং কৰে। আৰু ৯ জন স্বয়ংসেৱক তাতে আছে কিন্তু তেওঁলোকে ১৫ আগষ্টৰ ভিতৰত "ৰিপোৰ্ট' কৰিব নোৱাৰে।

আগষ্ট মাহতে আছে ৰক্ষা-বন্ধনৰ উৎসৱ। প্ৰায় সকলো ঠাইত এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। ২১ আগষ্টৰ এই একে দিনতে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত "সংস্কৃত দিবস" পালন কৰা হয়। যোৰহাটৰ জগন্নাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ত সেই দিনটো পালন কৰিবৰ উদ্দেশ্যে এখনি সভা আয়োজন কৰা হয়। কলেজত ছপা কৰা নিমন্ত্ৰণপত্ৰ প্ৰমুখ স্বয়ং সেৱকসকলৰ মাজত বিলোৱা হয় আৰু তেওঁক সূচিত কৰা হয় যে সকলোৱে তাত উপস্থিত হব লাগে কিয়নো আমি তাত ৰক্ষা বন্ধন উৎসৱ পালন কৰা কাৰণে একত্ৰিত হম। 'সংস্কৃত দিৱস'ৰ উপলক্ষে পালন কৰা এই সভাত সকলোৱে গৈ মনে মনে ৰহে। সংযোগৰ কথা যে সভাত বক্তা এজনে ৰক্ষা-বন্ধনৰ দিন স্মৰণ কৰি তাৰ মহত্বৰ বিষয়ে নিজৰ ভাষণত কয়।

সংঘৰ অন্য এটা উৎসৱ পৰে এই মাহত। সাধাৰণ অৱস্থাত গুৰু পূজনৰ এই কাৰ্য্যক্ৰম শাখাত বিশেষ মহত্ব দি পালন কৰা হয়। কিন্তু এইবছৰ প্ৰায় সকলো ঠাইত কেইজনমান বিশেষ স্বয়ংসেৱকসকলক অধিকাৰী বৰ্গই দেখা কৰে আৰু ধন সংগ্ৰহ কৰে।

পুলিচে ধৰিব নোৱাৰে !

২৯ আগষ্ট ১৯৭৫ৰ দিনা লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ মহা সচিব শ্ৰীনানাজী দেশমুখ দিল্লীত ধৰা পৰে। এই খবৰ গুৱাহাটীত ৩০ তাৰিখে আহি যায়। শ্ৰীনানাজী দেশমুখৰ ঠাইত আহে শ্ৰীৰবীন্দ্ৰ বৰ্মা। মোৰ মনত পৰিছে অসম বিধান সভাত নানাজীৰ বিষয়ে হোৱা প্ৰশ্নোত্তৰ। অসম চৰকাৰৰ ওপৰত আৰোপ লগোৱা হয় যে অসম ভ্ৰমণ কৰি নানাজী গুছি গল আৰু চৰকাৰে গম নাপায়। এফালে কেইজনমান বিৰোধী নেতায়ে গৰ্বেৰে নিজৰ বন্ধুবৰ্গৰ মাজত উল্লেখ কৰে যে, মই নানাজীক লগ কৰিছোঁ ইত্যাদি। কিন্তু বাস্তবিকতে কথা এইটো যে মাননীয় ভাওৰাও দেৱৰসৰ পিছত চেপ্তেম্বৰ মাহত অসম ভ্ৰমণত আহিছিল ভাৰতীয় জনসংঘৰ অখিল ভাৰতীয় মন্ত্ৰী শ্ৰীৰাম ভাও গোডবোলে। নানাজী অসম ভ্ৰমণলৈ কেতিয়াও নাহে। সহযোগী কোনোবায়ে বিশ্বাসঘাতকতা কৰাৰ বাবে ছিলচৰত এটা বৈঠকৰ পিছত ১০-১২ জন কাৰ্য্যকৰ্ত্তা ধৰা পৰে। এফালে স্বয়ং শ্ৰীগোডবালে ইয়াৰ পৰা যোৱাৰ পিছত হাওৰা ষ্টেচনত ধৰা পৰে।

এতিয়ালৈকে 'বাৰ্ত্তাপত্ৰ' 'সত্যবাৰ্ত্তা' আৰু 'লোকবাণী'ৰ ক্ৰমে প্ৰায় ১১ টা, ৫ টা আৰু ২ টা সংখ্যা ওলাই গৈছিল। প্ৰান্তৰ সকলো স্থানৰ প্ৰমুখ লোক এই বুলেটিন পাই বুলেটিন প্ৰকাশকৰ সাহস আৰু বুদ্ধিৰ মনে মনে গুণ গাইছিল। কিন্তু লগে লগে কেইজনমান এনেকোৱাও লোক আছিল যিসকল খুব ভয়ভীত হৈছিল। এই ধৰণৰ লোক কেইজনে বুলেটিন পোৱা লগে লগে পুৰি দিয়ে। অন্য কেইজনে ৰাজভক্তি বা নিজৰ নিৰ্দ্দোষিতা প্ৰমাণিত কৰাৰ কাৰণে পুলিচক গৈ এই বুলেটিন দেখুৱায়। এনে ধৰণৰ লোকৰ বিষয়ে সূচনা পোৱাৰ লগে লগে আন্দোলনকাৰীসকলে ভৱিষ্যতে এওঁলোকক বুলেটিন নপঠায়। আনফালে এনেকুৱাও লোক আছিল, যিসকলে বুলেটিনৰ ওপৰত লিখা এই কথা 'Read, Reproduce & Circulate' আৰু 'Speak Spread & Organise' পূৰণ কৰাৰ চেষ্টা কৰিছিল। এনেকুৱাও লোক আছিল যিসকলে বুলেটিন নিজে নিজে পঢ়ি থৈ দিয়ে।

বুলেটিন প্ৰকাশ আৰু সহজভাৱে বিতৰণৰ সূচনা চৰকাৰে পাইছিল। চৰকাৰী আৰু কংগ্ৰেছী মহলৰ লোকও এই বুলেটিন পোৱাৰ চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু লগে লগে চৰকাৰ বা একনায়কত্ব বা আপাতকালৰ বিৰুদ্ধে চলি থকা এই প্ৰচাৰ বন্ধ হোৱাও বিচাৰিছিল ! এই বুলেটিন যদিও সত্য সমাচাৰ দি আছিল তথাপিও এইটো বন্ধ হব লাগে, এই বিচাৰৰ পিছত চৰকাৰী বিষয়া আৰু কংগ্ৰেছীলোক কেইজনৰ বিশেষ স্বাৰ্থ এটাও থাকে। তেওঁলোকে বিচৰা নাছিল যে তেওঁলোকৰ নিজস্ব স্বাৰ্থ পূৰণৰ কাৰণে কৰা 'কাৰ্য্য' বাইজে জানক। আপাতকালৰ পৰা পোৱা সুযোগত এওঁলোকে কৰা ভ্ৰষ্ট আৰু স্বেচ্ছাচাৰী কাৰ্য্য উদ্ঘাটনও এই বুলেটিনত কৰা হৈছিল। এই কাৰণে বুলেটিন প্ৰকাশন বন্ধ কৰা আৰু প্ৰকাশকসকলক ধৰাৰ চেষ্টা পূৰ্ণদমে চলোৱা হয়। পুলিচ আৰু চোৰাং-চোৱা বিভাগক বিভিন্ন ধৰণৰ আদেশ-নিৰ্দ্দেশৰ লগে লগে ভাবুকি আৰু প্ৰলোভনও দিয়া হয়। কংগ্ৰেছ আৰু চৰকাৰৰ বিভিন্ন নেতা সকলৰ মাজত বিশেষকৈ ইণ্ডিয়ান নেছনেল কংগ্ৰেছৰ অধ্যক্ষ শ্ৰীদেৱকান্ত বৰুৱা বাৰে বাৰে এই বিষয়ে বিভিন্ন ধৰণৰ আদেশ পঠিয়াইছিল। তেওঁ এবাৰ শ্ৰীমধুকৰ লিময়েক ধৰাৰ বিশেষ আদেশ চৰকাৰক গুৱাহাটীত হোৱা এটা বৈঠকত দিয়ে। অন্য এবাৰ তেওঁ 'ৱায়ৰলেচৰ' পৰা মধুকৰ লিময়েৰ ভূমিগত জীৱনৰ বিষয়ে পোৱা সূচনা সকলো ঠাইত পঠায় যে তেওঁ দাড়ি ৰাখিছে, অমুক ধৰণৰ কাপোৰ পিন্ধি আছে ইত্যাদি।

আপাতকালৰ সময়ত প্ৰায় সকলো ঠাইত চোৰাং চোৱা বিভাগৰ মানুহ থাকে স্কুল, কলেজ চৰকাৰী কাৰ্য্যালয় ইত্যাদি ঠাইত হয়তো বিভাগৰ মানুহ পঠিওৱা হৈছিল, নাইবা পুলিচ ইন্ফৰমাৰ ৩৫ৰ পৰা ১০০ লৈকে টকা দি ৰখা হৈছিল। কেইজনমানক ৭০০ টকা মাহেকীয়াকৈ দিয়াৰ প্ৰলোভনো দিয়া হৈছিল। চৰকাৰী চাকৰীয়ালসকলক বিশেষ পুৰস্কাৰ আৰু পদোন্নতিৰ প্ৰলোভন দিয়া হয়। সংঘৰ প্ৰান্তীয় প্ৰচাৰক আৰু সহকাৰী প্ৰান্তীয় প্ৰচাৰক ক্ৰমে শ্ৰী শ্ৰীকান্ত যোশী আৰু শ্ৰীমধুকৰ লিময়েৰ কাৰণে ৫০০০ টকাৰ দুটা বিভাগীয় পুৰস্কাৰ ঘোষণা কৰা হৈছিল বুলিও জনা হৈছে। এইটো কোৱা হৈছে যে পাচত এই সংখ্যা বঢ়াই ১০,০০০ টকা কৰি দিয়া হৈছিল। এই

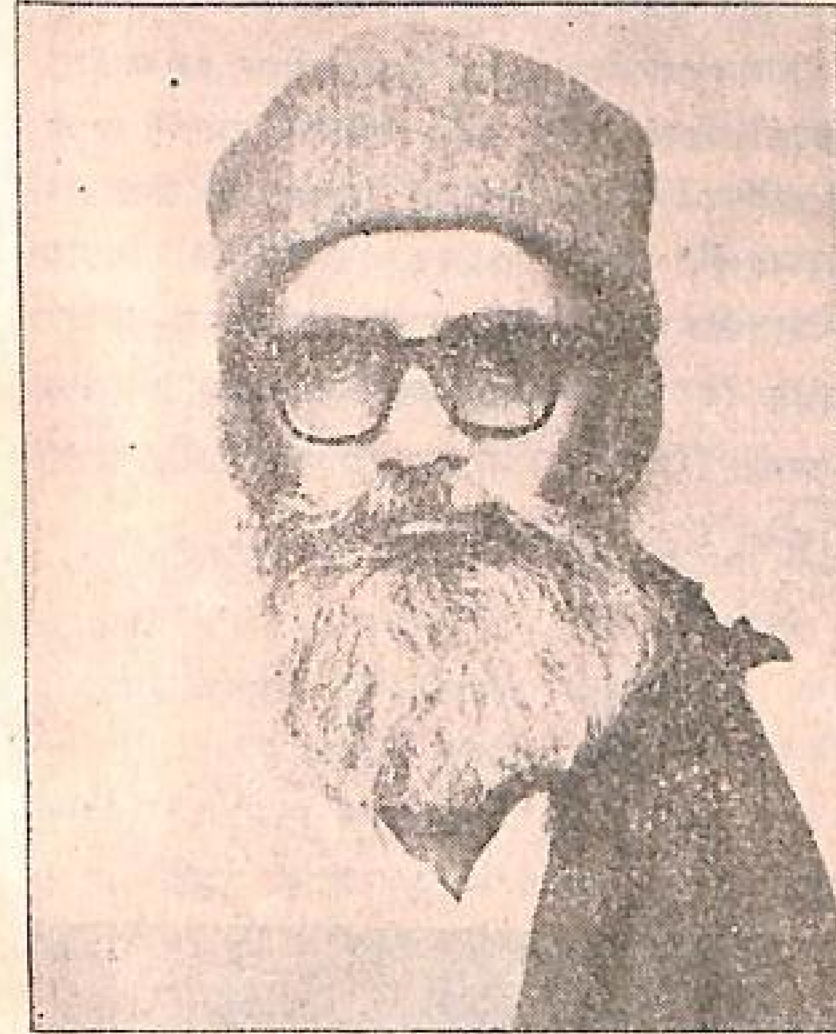
সাহিত্য প্ৰচাৰ আৰু ভূমিগত আন্দোলনৰ গতি যি ধৰণে বাঢ়ে সেই ধৰণে বাঢ়ে পুলিচ আৰু চোৰাং চোৰা বিভাগৰ তৎপৰতা। আৰু চৰকাৰী ক্ষেত্ৰত সৃষ্টি হয় আতংক, তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া হিচাবে চৰকাৰে সংঘক "নন্‌--আস্‌মীজ" সংগঠন বুলি বদনাম কৰাৰ কুচেষ্টা চলায়। কংগ্ৰেছী মহলৰ পৰা প্ৰচাৰ কৰা হয় যে অসমৰ বাহিৰৰ পৰা বিদেশী সকল আহি ইয়াত মূৰ দাঙিবলৈ বিচাৰিছে, ইত্যাদি ইত্যাদি। আৰু চৰকাৰে চলোৱা এই প্ৰচাৰৰ ব্যাপক প্ৰভাৱো দেখা যায়----পুলিচ আৰু চোৰাং চোৰা বিভাগৰ ওপৰত। সিহঁতে "বাণ্টেড"সকলক ঠাই ঠাইত প্ৰমুখ্যৰূপে বিচাৰি থাকে হিন্দী ভাষী বাইজৰ মাজত !!

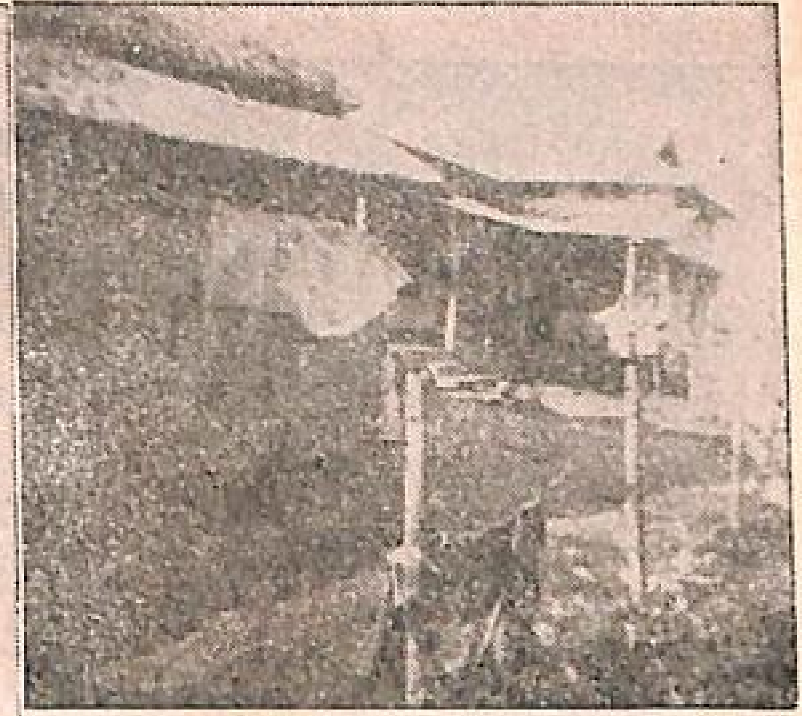
শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী, শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে, শ্ৰীভাস্কৰ কুলকৰ্ণী, শ্ৰীবীনমংগল শৰ্মা আৰু শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠকৰ বাহিৰে চৰকাৰে বিচাৰি থকা আন প্ৰমুখ নেতাসকলৰ ভিতৰত আছিল----সৰ্বশ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইবালে, বিনায়ক কানেটকৰ, নিশিকান্ত যোশী, মানমল নাহৰ আৰু ভংবৰলাল বাঠী ইত্যাদি।

নিজৰ সামান্য জীৱনত এওঁলোকে সাধাৰণতে সদায় হাফ্‌পেন্ট আৰু ধুতি কোৰ্তা পিন্ধে। সাধাৰণ আৰু সৰল জীৱনযাপন কৰি থাকে। কিন্তু ভূমিগত জীৱনৰ আৰম্ভৰ লগতেই সম্পূৰ্ণ 'আধুনিক' ফেচনৰ জীৱন আৰম্ভ কৰে। দীঘল চুলি, দীঘল খুট, কলা চশ্মা আৰু ধুতি ইত্যাদিৰ পৰিবৰ্ত্তে আৰম্ভ কৰে পেন্ট-চাৰ্ট পিন্ধা। এওঁলোকৰ ভিতৰত প্ৰায় ভাগ এনেকুৱা লোক আছিল যিসকলে নিজৰ জীৱনত হয়তো কেতিয়াও পেন্ট পিন্ধা নাছিল, নাইবা এবাৰ দুবাৰহে মাথোন পিন্ধিছিল। এই কাৰণে এওঁলোকে কেতিয়াবা ধেমালী কৰি কয়--"ইন্দিৰা গান্ধীয়ে আমাক পেন্ট পিন্ধালে।"

শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশীয়ে পেন্টৰ লগতে দীঘল চুলি আৰু ফ্ৰেঞ্চ-কাট দাড়ি ৰাখে। এবাৰ-দুবাৰ দাড়ি কটায়। মুঁছৰ ডিজাইন সলনি কৰি থাকে। সময়ে সময়ে নেপালী টোপিও লগায়। আনফালে শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে দীৰ্ঘ দিনলৈকে দীঘলীয়া দাড়ি ৰাখে। একসময়ত মুছলমান ভদ্ৰলোকৰ বেশ ধাৰণ কৰে। বিগ আৰু লংপেন্টৰ বাহিৰে তেখেতে সন্যাসীৰ বেশও ধাৰণ কৰে।

'শ্ৰীদীনেশ শৰ্মা, শ্ৰীকান্ত যোশীৰ, 'ক'কা' মধুকৰ লিময়েৰ, 'জগদীশ গুপ্তা আৰু 'অৰুণ চৌধুৰী' শ্ৰীধৰ পাঠকৰ আৰু শ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইবালেৰ নাম এই কালত থাকে 'অৰবিন্দ শৰ্মা'। সময় আৰু স্থান অনুসৰি নিজ স্বৰূপত পৰিবৰ্তন কৰিব পৰা তৎপৰতা উপস্থিত বুদ্ধি আৰু আত্মবিশ্বাসৰ কাৰণে এওঁলোকে ইমান দিনলৈকে লুকাই থাকিব পাৰে। এই নেতাসকলে নিজৰ প্ৰচাৰ আৰু লোকপ্ৰিয়তা বা সমাচাৰ পেপাৰত নাম প্ৰকাশন ইত্যাদিত সংঘৰ কাৰ্য্যানুসৰি কেতিয়াও বিশ্বাস কৰা নাছিল। এওঁলোকৰ ছবি ক'তো নাছিল। প্ৰায় ভাগ লোক যোৱা ২০-২০, ৩০-৩০ বছৰ হ'ল, নিজৰ ছবি তোলা নাই। এই এটা কাৰণ আছিল যে চৰকাৰৰ হাতত সিহঁতৰ বিষয়ে কোনো বিস্তৃত খা-খবৰ নাছিল। সফলভাবে ভূমিগত হৈ থাকিব পৰাৰ ই এটা অন্যতম কাৰণ। দ্বিতীয় কাৰণ আছিল পুলিচৰ অকৰ্ম্মণ্যতা। অৱশ্যে এওঁলোকৰ নিজৰ সাহস, তৎপৰতা আৰু বুদ্ধিমত্তাও বন্দনীয় আৰু অনুকৰণীয়----

গুৱাহাটীত (উলুবাৰী) অৱস্থিত পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ ভূমিগত আন্দোলনৰ কেন্দ্ৰীয় কাৰ্য্যালয়

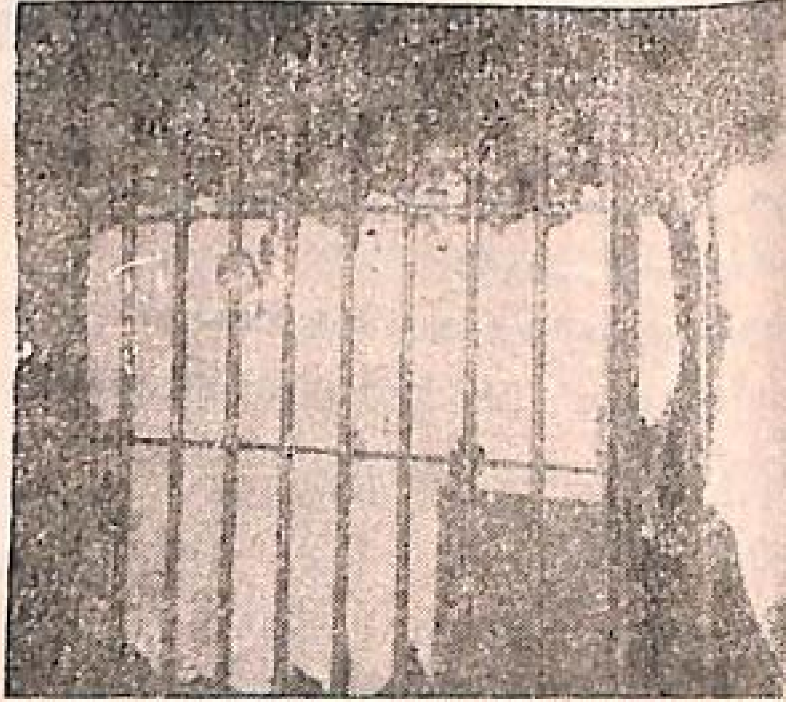
"---আনফালে শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে দীৰ্ঘ দিনলৈকে দীঘলীয়া দাড়ি ৰাখে। এক সময়ত মুছলমান ভদ্ৰলোকৰ বেশ ধাৰণ কৰে। বিগ আৰু লংপেন্টৰ বাহিৰে তেখেতে সন্যাসীৰ বেশও ধাৰণ কৰে।"

গুপ্ত কাৰ্য্যালয়ৰ সন্মুখত শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠক আৰু শ্ৰীবীনমংগল শৰ্মা

অসমৰ ভূতপূৰ্ব্ব প্ৰান্তপ্ৰচাৰক শ্ৰীৰাম সিংহ ঠাকুৰে অসমৰপৰা বিদায় লৈ যোৱাৰ সময়ৰ এই ফটোত বাওঁ ফালে বহি আছে শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী আৰু একেবাৰে সোঁফালে থিয় হৈ আছে শ্ৰীভাস্কৰ কুলকৰ্ণী, তেওঁৰ ওচৰত চছমা পিন্ধি থিয়হৈ আছে শ্ৰীসুভাষ শৰবটে। অন্য কৰ্ম্মীসকলৰ মাজত থিয় হৈ আছে সৰ্বশ্ৰী জৱাহৰ ঠাকুৰ, নবকান্ত বৰুৱা, জগদীশ শৰ্মা, হৰেকৃষ্ণ ভৰালী আৰু গিৰিশ চন্দ্ৰ কলিতা ইত্যাদি।

১৯৭৭ চনত নগাওঁ বিশেষ কাৰাগাৰৰ পৰা মুক্তিৰ সময়ত জেল গেটত কেইজনমান ৰাজনৈতিক বন্দী

মাৰ্চ, ১৯৭৭ চনত যোৰহাট জিলা কাৰাগাৰৰ পৰা পেৰ'লত মুক্তিৰ পিছত শ্ৰীমেঘৰাজ জৈন সৰ্বশ্ৰী গোবৰ্ধন প্ৰসাদ অটল আৰু হেম চন্দ্ৰ শইকীয়াৰ লগত এক শোভাযাত্ৰাত

এবাৰ শ্ৰীদিনেশ শৰ্মা (অৰ্থাৎ শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী) বংগাইগাওঁৰ বেলৱে ষ্টেচনত টিকট কৰি আছিল। শাৰীত থিয় হৈ থকা অৱস্থাত এজন ইন্সপেক্‌টৰ আহি তেখেতৰ কান্ধত হাত দিলে। চকুত চকু পৰিল, কেইটামান প্ৰশ্নোত্তৰ হ'ল। হঠাৎ থিয় হৈ থকা দিনেশজীয়ে তলত বহি ভিৰত থকা মানুহৰ মাজৰ পৰা ওলাই এক ফালে গৈ অতিসোনকালে বেশ বদলি কৰে। টিকটৰ ব্যৱস্থা কৰি সহজভাৱে যাত্ৰা কৰে। আন ফালে পুলিচ ইন্সপেক্‌টৰে অশেষ শ্ৰম কৰিও উলিয়াব নোৱাৰিলে "এই মানুহজনক।"

মণিপুৰৰ গুপ্ত বিপ্লবী বীৰ মংগল শৰ্মা এবাৰ ইম্ফলৰ পৰা গুৱাহাটীলৈ আহি আছিল। বাটত এজন পুলিচ বিষয়াই সন্দেহ কৰি তেওঁক নাম চাম সুধিলে। শৰ্মাই ছদ্মনাম এটাকৈ তাৰ প্ৰমাণ স্বৰূপে সেই নামত অহা এখন চিঠিও দেখুৱালে। কামৰ বিষয়ে সোধাত তেওঁ নিজকে হাইক'ৰ্টৰ উকীল বুলি চিনাকী দিয়ে। তাৰ প্ৰমাণ ? সেই সময়ত তেওঁৰ হাতত কেইখনমান আণ্ডাৰগ্ৰাউণ্ড বুলেটিন আছিল। মিছা বন্দীয়ে ৰীট পিটিছন ফাইল কৰিব লগীয়া কাগজ, সুৰেন্দ্ৰ নগৰ (গুজৰাট) আদালতৰ সত্যাগ্ৰহীসকলৰ বিষয়ে দিয়া ৰায় আৰু কুলদীপ নাকুয়াৰৰ বিষয়ে দিল্লী উচ্চ ন্যায়ালয়ে দিয়া ৰায়ৰ বিবৰণ আছিল। ৰীট পিটিছনৰ কাগজৰ পিছত বীৰ মংগল শৰ্মাই বুলেটিনৰূপত অহা কুলদীপ নায়াৰৰ সেই নিৰ্ণয় দেখুৱায়। পুলিচ বিষয়াজনে "In the High Court of -------" শব্দ কেইটা পঢ়িয়েই সন্তুষ্ট হয়। শৰ্মাই তেওঁক সোধে "আৰু দেখামনাকি ?" পুলিচ বিষয়াই লজ্জিত হৈ কয়—"নাই, নাই----হৈছে। I am sorry, I may be excused, Sir !"

কামৰূপৰ এছ পিয়ে গম পায় যে অমুক ঘৰত ভূমিগত নেতাসকল, বিশেষকৈ শ্ৰীকান্ত যোশীয়ে অহা যোৱা কৰে। সেই ঘৰ তেওঁৰ বন্ধু এজনৰ আছিল। এছ পিজনে ঘৰৰ সৰু ছোৱালীজনীক কয় "ভন্‌টি, শ্ৰীকান্ত যোশীক চিনি পোৱা নে ? এইবাৰ তেওঁক তোমাৰ ইয়াত চালে মোক মনে মনে খবৰ দিবা।" ভন্‌টি বুজি যায় যে 'শ্ৰীকান্তজীৰ' বিষয়ে সুধি আছে। সি জানিছিল যে তেওঁৰ বিষয়ে কাকো একো ক'ব নালাগে। এই কাৰণে তাই কয়—"কিয় ক'ম ? এই বাৰ তেওঁ আহিলে মই তেখেতক একেবাৰে নেচাওঁ। চকু মুদি ৰাখিম।" এফালে যত এনেকুৱা ঘৰ আৰু সহানুভূতিশীল লোক আন্দোলনকাৰীসকলৰ লগত আছিল আনফালে নিজৰ দুই— এজন লোক প্ৰলোভন বা ভয়ৰ ফলত বিপ্লৱীসকলৰ লগত বিশ্বাসঘাতকতা কৰিছিল এনে এজন লোকৰ কাৰণে মণিপুৰ আৰু ছিলচৰ বিভাগৰ যোগ্য প্ৰচাৰক শ্ৰীভাস্কৰ কুলকাৰ্ণী ধৰা পৰে। ১৯৭৫ চনৰ অক্টোবৰ মাহত তেখেত ধৰ্মনগৰত ধৰা পৰে। পুলিচ আৰু চোৰাং-চোৱা বিভাগে তেখেতক বন্দী কৰাৰ আনন্দত মিষ্টী খায়। সমগ্ৰ ভাৰততে এনে স্তৰৰ তেতিয়ালৈকে দুই এটা সংঘ অধিকাৰী ধৰা হৈছিল।

সত্যাগ্ৰহৰ শিক্ষক মহাত্মাগান্ধী

২ অক্টোবৰ ১৯৭৫ দিনা সমগ্ৰ দেশৰ কাৰণে ঠিক হয় যে গান্ধীজীৰ ছবি সহ পোষ্টাৰ দেৱালত লগাব লাগে। অসমীয়া, বাংলা আৰু হিন্দী পোষ্টাৰ কলি-

কতাত ছপা কৰি অসম প্ৰান্তৰ কাৰণে পঠোৱা হয়। মহাত্মা গান্ধীৰ ফটোৰ লগতে ছপা আছিল তেওঁৰ বাণী---"অসত্য, অন্যায় আৰু দমনৰ সন্মুখত শিৰ নত কৰা কাপুৰুষতা।" পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ সম্পূৰ্ণ নগৰত ১ তাৰিখৰ মাজৰাতি এই পোষ্টাৰ লগোৱা হয়। দুই তাৰিখে মহাত্মা গান্ধীৰ ছবি থকা এই পোষ্টাৰ, মহাত্মা গান্ধীৰ দেশৰ পুলিচ আৰু যুৱ-কংগ্ৰেছৰ লোকক কেৰাটাও চহৰত দেৱালৰপৰা নগাওঁত আৰু ফালি থাকোঁতে দেখি ৰাইজে আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰে!

ইম্ফলৰ ওইনম (Oinam), কাংগলা (Kangla) আৰু নিংথৌখং (Ningthoukhong) নামৰ ঠাইত গান্ধী জয়ন্তী উপলক্ষে সভা আয়োজন কৰা হয়। শ্ৰীঅচৌ সিংহ, শ্ৰীতোম্পোক (Tompok) সিংহ (দুয়ো ভূতপূৰ্ব সংসদী সদস্য) আৰু শ্ৰীতোমচা সিংহ এই সভাত ভাষণ দিয়ে।

অক্তোবৰ মাহত পৰে সংঘৰ এটা কাৰ্য্যক্ৰম শৰৎপূৰ্ণিমা। সাধাৰণ সময়ত স্বয়ং সেৱকসকলে ৰাতি প্ৰায় সাতটা---আঠটাৰ সময়ত এঠাইত গোট খাই কাবাডী, 'খো' আৰু অন্যান্য খেল খেলে। আৰু তাতে তেওঁ চন্দ্ৰ কিৰণেৰে মিশ্ৰিত পায়স (খীৰ) গ্ৰহণ কৰে। সেই উৎসৱৰ উৎসাহ আৰু আনন্দ দেখিব লগীয়া। কিন্তু এই আপাতকালত কাৰ্য্যক্ৰম কি ধৰণে কৰা যায়? পৰিৱৰ্ত্তিত ৰূপত যি দৰে শাখাসমূহ চলি আছিল সেইদৰে গুপ্ত ৰূপত এই পূৰ্ণিমা প্ৰান্তৰ প্ৰায় সকলো ঠাইতে খুব আনন্দেৰে পালন কৰা হয়। যোৰহাটত ঠাকুৰবাড়ীত মংগলবাৰৰ প্ৰসাদৰ নামত হোৱা সেই আয়োজনক এই লিখকে সম্বোধিত কৰে। আপাতকাল আৰু সংঘৰ প্ৰতিবন্ধক স্বীকাৰ নকৰি, দেশত যি দৰে এতিয়াও কাৰ্য্য চলোৱা হৈ আছিল তাৰ চমু পৰিচয় স্বয়ং সেৱকসকলক দিয়া হয়।

'মেৰা---ৱায়ুংবা' (Mera Wayungba)--শৰত পূৰ্ণিমাৰ অৱসৰত যি সভা আয়োজিত কৰা হয় তাৰ মণিপুৰৰ ভূতপূৰ্ব মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীকোইৰং সিংঙে অধ্যক্ষতা কৰে। চৰকাৰৰ দমনৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিবলৈ আহ্বান কৰোঁতাসকলৰ মাজত এই সভাত আছিল মণিপুৰৰ ভূতপূৰ্ব শিক্ষা মন্ত্ৰী শ্ৰীৱাই য়াইমা সিংহ (Y. Yaima Singh)।

এই সময়ত লোক সংঘৰ্ষ সমিতি নৱেম্বৰ মাহত অহিংস সত্যাগ্ৰহ কৰা নিৰ্ণয় কৰে। সত্যাগ্ৰহ আয়োজনৰ ভাৰও আছে সংঘৰ ওপৰত। শ্ৰীৰবীন্দ্ৰ বৰ্মা সংঘৰ শ্ৰীমোৰপান্ত গিংগলেৰ লগত সত্যাগ্ৰহৰ প্ৰস্তুতিৰ কাৰণে প্ৰায় সম্পূৰ্ণ দেশ ভ্ৰমণ কৰে। সত্যাগ্ৰহৰ আগে আগে সকলো ঠাইত দুটা বৈঠক হয়। এটা সংঘৰ লোকৰ আৰু দ্বিতীয় সংঘৰ সহযোগত লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ। স্থিৰ হৈছিল যে ১৪ নৱেম্বৰ ১৯৭৫ চনৰ পৰা ১৪ জানুৱাৰী ১৯৭৬ চনলৈকে সকলো ৰাজ্যত সত্যাগ্ৰহ হ'ব। আৰু তাৰ পিছত ২৬ জানুৱাৰী ,১৯৭৬ চনলৈকে ভিন ভিন প্ৰান্তৰ পৰা সত্যাগ্ৰহীসকল দিল্লীত গৈ সত্যাগ্ৰহ কৰি নিজৰ গ্ৰেপ্তাৰী দিব। সত্যাগ্ৰহ আয়োজনৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল অধিনায়কবাদৰ লগত প্ৰত্যক্ষ সংঘৰ্ষ কৰি সমাজত ব্যাপ্ত ভয় আৰু

আতংক শেষ কৰা। এইটো স্পষ্ট আছিল যে সফল সত্যাগ্ৰহৰ পৰা লোকতন্ত্ৰী চেতনা বলৱৎ হ'ব আৰু বিপ্লৱৰ স্বৰ তীব্ৰ হ'ব।

সত্যাগ্ৰহ প্ৰস্তুতিত ইয়াত আন্দোলনকাৰী অসম ভ্ৰমণ কৰি সকলো ঠাইত বিৰোধী ৰাজনৈতিক দলৰ লোকৰ লগত সম্পৰ্ক স্থাপিত কৰে। কিন্তু মণিপুৰ আৰু নগাওঁ জিলাৰ বাহিৰে কতো তেওঁলোকৰ পৰা অপেক্ষিত উত্তৰ নাপায়। অৱশ্যে বিৰোধী দলসমূহে নিজৰ যদি কিবা এটা এই কালত কাৰ্য্যকলাপ চলি আছিল তাৰ গতি অলপ বঢ়ায়। তেওঁলোকে নিজৰ বৈঠক ইত্যাদি এই বিষয়ে কৰে।

'বাৰ্ত্তাপত্ৰ' আৰু 'সত্যবাৰ্ত্তা' ইত্যাদি এতিয়ালৈকে 'জনতা আন্দোলন পৰিষদ' বা কিবা এটা অন্য নামত প্ৰকাশিত হৈ আছিল। সম্ভৱতঃ অক্তোবৰ মাহতে এই বুলেটিনসমূহ লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ নামত ওলোৱা আৰম্ভ হয়।

অসমত লোক সংঘৰ্ষ সমিতি গঠন হয়। মজদুৰ সংঘৰ শ্ৰীঅখিল ৰংজন দাসগুপ্তই সভাপতি ৰূপে আৰু শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠকে সংগঠক ৰূপে ইয়াৰ কাম চলায়। ১৪ নৱেম্বৰ '৭৫ ৰ দিনা মণিপুৰত শ্ৰীঅচৌ সিঙৰ সভাপতিত্বত সমিতি গঠন কৰা হয়। আহ্বায়ক দয় থাকে সৰ্বশ্ৰীইবোয়াইমা সিংহ (Iboyaima Singh) আৰু য়ুমজাউ সিংহ (Yumjao Singh)।

সত্যাগ্ৰহৰ বিস্তৃত অধ্যায়ণত যোৱা আগে শ্ৰীনানাজী দেশমুখে লিখা জুলাই মাহত দুটা চিঠিৰ অধ্যায়ণ কৰা উচিত। ইয়াৰ লগে লগে আমি সত্যাগ্ৰহৰ প্ৰস্তুতি আৰু তাৰ সম্পৰ্কিত অন্য কেইটামান কাগজ-পত্ৰও অধ্যায়ণ কৰিম। যাতে লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ কাৰ্য্য-- কলাপ আৰু কাৰ্য্য-পদ্ধতিৰ বিভিন্ন ধৰণৰ পৰিচয় হৈ যায়। ভূমিগত আন্দোলন আৰু সংসাৰৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ, সুসংগঠিত , অনুশাসিত আৰু অহিংসক সত্যাগ্ৰহৰ ঐতিহাসিক মহত্বৰ সেই দস্তাবেজ মূলৰূপত ইয়াত প্ৰস্তুত কৰা হৈছে---

VANDE MATARÀM.

Lok Sangharash Samiti
New Delhi
18th July. 1975

Dear Cine Artist,

The grave situation in the country compel me to write to you. We have reached such a point in our history that if all

of us do not put our shoulders together at the wheel, our country will slide into the morass of dictatorship and foreign control.

The dictatorship of Mrs. Indira Gandhi is distinguished by its utter lack of ideological root. It is patently obvious that following her conviction in the Allahabad High Court and the drubbing she received in the Gujrat polls, she saw no other way to stick on to her chair. Public opinion and major news papers were of the view that by resigning, at least till the Supreme Court's decision, Mrs. Gandhi could have become the catalyst for cleaning our political life.

But instead Mrs. Gandhi obtained a proclamation of internal emergency and threw all the prominent leaders, including some of her own party into jail. Their recourse to courts for justice has been closed by an ordinance. The press has been silenced through press-consorship. She has accumulated all the powers now in her hands, and brought the country on the brink of disasters.

Not that with these powers she can do anything for the country. In 1971 people gave her over two thirds majority in Parliament. Since 1972 she has her hand-picked persons as chief ministers in practically every state. Yet with this vast power the life of citizen has deteriorated. Mrs. Gandhi's tenure as Prime Minister has been one of failure, whatever her pretext or excuse.

In her over-powering desire for power, Mrs. Gandhi has further more pushed the country in to the tightening grip of the Soviet Union. The nation is now in darkness, and sliding into the abyss of dictatorship and foreign domination. Are we to accept it passively ? If we do, future generation will look upon us with contempt, and justifiably because our indifference to-day will cripple the freedom of the succeding generations.

We are no more confronting merelly a political problem of whether or not a particular person remains Prime Minister.

Now it is question of existenance of a free society. In whatever sphere we may work in, we shall have come to grips with the spectre of regimentation.

You, my friend, have a special position in our society. You are the pacesetter for the young. The youth in the country take their cuch for trends from you. You represent the embodiment of entertainment and relaxation for the vast masses. But the question is whether in these critical times you will abridge your vision and influence only to provide entertainment and escape ?

The need of the hour is to generate prudent optimism in place of despondancy to create motivation to replace apathy; to instill self-confidence instead of difference ; to inculcate idealism to rootout opportunism ; to inspire the spirit of sacrifice where there is narrow selfishness. The Cine-World can adroitly fulfill the national need. Through the entertainment media, you can contribute invaluably to national reconstruction.

I urge you to join in the people's struggle. The objective of the struggle is not only to free the country from the clutches of the Russian-inspired dictatorship, but also to re-structure our economy polity and society on modern democratic principles. Under the guidance of Shri Jayprakash Narayan the national executives of five prominent political parties had met jointly and unanimously decided to form Lok Sangharash Samiti. On June 25, 1975, this Samiti was formed with Shri Morarji Desai as Chairman, myself as Secretary and Shri Ashok Mehata as Treasurer to co-ordinate the national struggle against dictatorship.

I very cordially request you to co-operate in this struggle.

With regards.

Yours sincerely,
Sd/- Nana Dashmukh.
Secretary.

শ্রীনানাজী দেশমুখ দেশৰ ফিল্ম সংসাৰৰ কলাকাৰলৈ এই চিঠি লিখিছিল। ফিল্ম কলাকাৰসকলক তেওঁৰ সমাজত বিশেষ মহত্ব আৰু প্ৰভাৱৰ স্মৰণ কৰাই তেখেতে তেওঁলোকক লোক সংঘৰ্ষত যোগ দিবলৈ আহ্বান কৰে। চমুকৈ দেশৰ পৰিস্থিতি বুজাই, তেওঁ মুক্ত সমাজৰ ৰক্ষাৰ আপীল আৰু দেশক অধিনায়কবাদ তথা বিদেশী প্ৰভাৱৰ পৰা মুক্তিৰ কাৰণে এই সংঘৰ্ষত নিজৰ প্ৰভাব আৰু স্থানৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ফিল্ম—উদ্যোগক আহ্বান কৰে।

১৮৫৭ চনৰ পৰা ১৯৪৭ চনলৈকে যি সংঘৰ্ষ দেশত চলে, এই সংঘৰ্ষে নিৰ্ম্মান কৰে ত্যাগ, বলিদান আৰু পৰাক্ৰমৰ এটা অভিনৱ ইতিহাস। স্বতন্ত্ৰতাৰ মূল্যবোধ হয় ভাৰতীয় নাগৰিকক যেতিয়া দাসত্বৰ পৰা '৪৭ চনত ভাৰতে মুক্তি লাভ কৰে। কিন্তু ২৬ জুন ১৯৭৫ চনৰ দিনা কি হ'ল? হিটলাৰীয় একনায়কত্ববাদৰ ছাঁয়াত স্বতন্ত্ৰতাৰ সম্পূৰ্ণ মূল্যবোধ হেৰাই পৰে। সংবিধান নষ্ট কৰি দিয়া হয়। নাগৰিক জীৱনৰ মূল্যবোধ নাইকিয়া কৰি আৰম্ভ কৰা হয় দেশত আৰু এবাৰ দাসত্বৰ যুগ। দেশবাসীসকলক প্ৰশ্নকৰে নানাজী দেশমুখে—আমাৰ স্বতন্ত্ৰতা সংগ্ৰামীয়ে জানো ইয়াৰ কাৰণে নিজক বলিদান দিছিল?---পাকিস্তান আৰু চীনৰ যুজত জানো এই কাৰণে আমাৰ সৈনিকসকলে যুজিছিল?----নহয়, আজিৰ ভাৰত তেওঁলোকৰ সপোনৰ ভাৰত নহয়।---দেশৰ জাতীয় মূল্য আৰু আদৰ্শৰ পূৰ্ণ প্ৰতিষ্ঠাৰ আহ্বান কৰি নগৰে নগৰে, গাঁৱে গাঁৱে লোক সংঘৰ্ষ সমিতি গঠন কৰাৰ আপীল তেওঁ দেশবাসীৰ নামত কৰে ২৩ জুলাই ১৯৭৫ চনত প্ৰসাৰিত এটা চিঠিত। এই চিঠিত তেওঁ ২১ দফীয়া কাৰ্য্যসূচী দিয়ে। এই সম্পূৰ্ণ চিঠি ইয়াত দিয়া হৈছে।—

VANDE MATARAM
LOK SANGHARSH SAMITI
(Central Office)

Morarji Desai-President
Nana Deshmukh -Secretary
Ashok Mehta-Treasurer.

7 Jantar Mantar Road.
New Delhi-110001
Dated 23 rd July, 1975.

Dear Brothers and Sisters,

From 1857, it took ninety years to liberate our motherland. For this cherished goal, our fathers and mothers suffered untold tribulations and made countless sacrifices. Men and women in their prime of life went gallently to their execution Young boys and girls bravely faced bullets. Patriots were exiled

from their own dear motherland. Thousand suffered privation and destitution in fails for years together. But, for the freedom of the nation not one of them wilted under the pressure of the foreign ruler.

Freedom was won in 1947. Centuries of slavery came to an end. India rose proudly amongst the comity of nations as the world's largest democracy. Other countries under the yoke of imperialism looked towards us for inspiration in their darkness. Every person in our country glowed in his realised dream. The Indian citizen was now free and endowed with inalienable fundamental rights. He visualised a new India rising above class, colour, caste or religious obstacles, a new prosperous democratic nation, and most of all a people never again to be subjugated. All the sacrifices of generations had seemed rewarded.

But in early ours of June 26, 1975, one individual, Mrs. Indira Gandhi in her psychotic desire to remain Prime Minister betrayed the nation, the priceless sacrifices of earlier generations. Under the guise of Internal Emergency, the people of India have once again been subjugated, this time by a native despot. Respected and loved national leaders have whisiked away during the dark night for imprisonment. Shri Jayprakash Narayan, the darling of the 600 million people of India, the soul who renounced political office and aged by monumental sacrifice, and in failing health, has been pushed behind the prison bars as if he were a criminal. Doors to court have closed for all imprisoned citizens through ordinances.

These Hitlariam acts of despotism have sought to be hidden from public eye by imposition of a press censorship. Now only official ties., falsehoods, and half truths can be printed in newspapers. Even under British Imperialism, this, kind of censorship was not clamped. The nation in those days knew through newspapers of the arrests of national leaders, the protests of the people in various parts of the country, the

progress of Subhash Bose's INA and this too at a time when our leaders had openly avoewed to overthrow the British India Government and while Britain was involved in World War II. Obviously Mrs. Gandhi is even more desperate for she knows that she does not enjoy the confidence of nation, and the real news has to be kept away from the people.

In the 9½ years that Mrs. Gandhi has been Prime Minister, shortages, pestilence and starvation has increased. Injustice, immorality and corruption have multiplied. Inflation, unemployment and disparity have pushed the people to destitution. Fraud and bribery have crossed all limits. Rank opportunism and naked lust for office have ruined national politics. At every level, Mrs. Gandhi's stewazrdship of the nation has only led to deterioration.

Concomitently, her machinerization of the Indian Public with slogans has evaporated. Her resounding defeat in assembly elections was a bitter revelation for her. Inspite of flooding the state with black money despite the massive misuse of official machinery, and although she staked her entire prestige at the hastings, the people of Gujrat, fed-up with her rule, administerred a blistering defeat on her. On that very day, the Allahabad High Court convicted her on corrupt practices in her election, and barred her from elective office for six years. Later, the Supreme Court refused her absolute stay. At the very least after these rebuffs, Mrs. Gandhi should have till the pendency of her suit stepped down from the prime Ministership. In other democratic countries leaders have resigned from this position on much smaller charges. But not Mrs. Gandhi. Her hunger for power has become a madness. Consequently democratic traditions, moral values, and public sanctions have lost all meaning for her. So in the wild rush, she has brushed aside the wise council of public leaders, eminent journalists and old colleagues, and sought comfort of the incorrigible trailors. The Russian Communist. No price is too high for her to pay to retain her Prime Ministership. Goaded on by her prodigal son

Sanjay Gandhi, she is now pushing the country towards East European type satellite status. We have thus not only lost our individual freedom and democracy, but our national independance is on the verge of being bartered away.

How strange is our plight today. The symbol of Gandhian methods, Shree Morarji Desai, the exponent of the people, Shri Atal Behari Vajpayee, the visionary of rural reconstruction, Chaudhury Charan Sing, the van-guard of anti-corruption, Shri Madhu Limaye, the custodian of democratic norms, Shri Lal Krishna Advani, the catalyst for constitutional propriety, Shri Chandra shekhar, the soldier for Harijan welfare, Shri Ram Dhan and the ebullient sentinel of Law courts Shri Raj Narayan, the indomitable Shri Prakash Singh Badal, the embodiment of selflessness Rajmata of Goalior, the symbol of national harmony Shri Sikandar Bakht and thousand of others who raised the voice of the people have been clamped inside jail.

The Rashtriya Swayam Sevak Sangha, an organisation that has eschewed politics and which has engaged in constructive social awakening which time and again has been called upon for national service during calamity, and which has inspired countless youths to dedicate their entire life to the service of the nation has been banned. Its leader respected and revered Shri Balasheb Deoras, known for his fearless independent thinking, objectivity and selfless devotion to truth has too been imprisoned.

But branzently strutting about are the incorrigible traitors and the betrayers of the 1942 movement—the Moscow touting communists. The power—grabbers and the opportunists are having a field day and are receiving accolades. The country now is being marshalled by corrupt Psychophants of Mrs. Gandhi.

Fellow countrymen—Let us ask our conscience. Is it for this that our freedom fighters sacrificed their lives ? Is this

for what our revered Bapu Launched the satyagraha based on **Satyameva Jayate.** Is this for what our revered Dr. Ambedkar and his associates toiled night and day to produce our constitution ? And is it for this that our gallant Jawans died on the battle front against Pakistan and China ?

No : The present day India is not for what generations have sacrificed. This is not the India they dreamt of when they languished in jail—where the poor and down trodden no future; where the destitute have no help ; where the Harijans and tribals have no social justice ; where the backward and illiterate classes have no equality of opportunity—No, this is not the Bharat of their vision.

The darkness in which we are today is that before drawn. We citizens of India shall truly witness our nation leap in glory. But for that idealism must stir our souls. Determination to struggle and sustain that struggle, to suffer unhesitatingly must grip our minds. Fearlessness, valour, and total dedication to the cause must fill our hearts. That a new Bharat with glorious future will emerge out our struggle must be the foundation of our convictions.

The future of India, built on men and women of character and values enveloped in prosperity, can then emerge out of present calamity. The dictatorship of Mrs. Gandhi is the anti-thesis of much an India. It is fundamentally opposed to humanity. It is devoid of moral values. It is built on the lust of office. It stands on the crutehes of the Russians. Such a rotten dictatorship cannot survive the onslaught of a dedicated people.

Therefore, sister and brothers, let us resolve and pledge ourselves to spare no effort, to evade no sacrifice, to dedicate ourselves to the cause of our country. With firm-self confi—dence and lofty nationalism let us join the march to the **Salvation of our Motherland. Vande Mataram.**

(1) Form with your friends consisting of two or three persons.

(2) In cities, by streets ; in districts, by villages establish Lok Sangharsha Samity (L S S) Chhatra Sangharsh Samity (C S S) With the help of the team set up net work of L S S and C S S.

Remember: These samities must contain representatives of all sections except pro-Russian Communists. In particular. representatives of sarvodaya worker, and small trader should also be included.

(3) There should be no convenor for Samiti.

(4) The inter-samiti communication system should be worked out.

(5) There should be no discrimination of caste. religion or profession. Only loyalty to the cause should be ascertained. The evils dectatorship should be explained to all sections including Government officials and employees and the police.

(6) The poor, weak and downtrodden sections whose entire time goes to ekeout their existance should be given special attention. They too must understand the situation.

(7) In big towns, leaflets should be printed once a week going news, views, and programmes. This should be distributed in district court to especially villagers who will transmit it to rural intedor.

(8) In bazars, fairs etc. pamphlets leaflets should be distributed. There should be slogan shouting and where possible processions.

(9) On old newspapers, using red ink posters should be prepared and stuck on in prominent places. In villages, slogans should be handwritten on available walls.

(10) Constantly contradict the news given in All India Radio with facts to make the AIR totally incredible.

(11) Obtain correct news, have it written up and pasted on prominent place so that the public may know the truth.

(12) In by—lance & wards, and in villages, the Lok Sangharsh Samities existance and function be known to every household.

(13) Amongst the people, adults and children, the spirit of fearlessness must be inculcated. Each person must feel self-confidance and conscious of his capacity

(14) A black list of Indira Congress and CPI Leaders and workers in your district should be prepared. You should leave out of the list those who openly condem Indira's dictatorship and render you material help.

(15) Make the normal activities of those in the black list in Society difficult. They are agents of Russia in the current dictatorship.

(16) Form local area or village teams of there to four women each. These teams should visit the housewives of their area and urge them to inspire their huslbands to resist Indira Gandhi's dictatorship and help support Jayprakash Narayan's concept of Janata Sarkar.

(17) Boys and girls under the age of 14 should be educated to meet the children (of the same age group) of the local Indira Congress and Pro-moscow Communists and persuade them to support the resistance and struggle against dictatorship.

(18) On the walls of the houses of the Indira Collaborators the following and only the following slogans should be painted in black.

Enemies of the poor people. Murderers of Democracy, Running Dogs of Indira Gandhi. The people boycott you.

(19) Those who lead sustained help to the cause of freedom and the struggle should be described as "Bharatvir and 'Bharat Virangana.'

(20) Visit the house of those arrested and offer them solace and comfort. Help them in their daily problem to the extent possible.

(21) Wherever a cabinet minister visits, there should be a protest damonstration.

Brotherly Yours,
Sd/-Nana **Deshmukh**
Secretary

ধৰ্ম্ম যুদ্ধে আগ বাঢ়া
তালে তালে খোজ ধৰা

(১)

4th November, 1975.

Dear Friend,

After giving due consideration to the views and suggestions for the State Sangharsh Samities, the central Samiti has decided that the countrywide Satyagraha should commence on the 14th of November. I am enclosing copies of:

(1) An Appeal and Statement of objectives,

(2) A set of guidelines for our Samities and

(3) A letter that I have addressed to Mrs. Gandhi on behalf of the Sangharsh Samiti. You will kindly see that most

of the points that come up in our discussions are dealt with in the documents.

I am sure the preparations for the Satyagraha are going on well in your state and you are taking care to secure the full co-operation of all the constituent groups of our samities. We are sure your state will live up to the traditions that it has maintained in the struggle for freedom, all of us have a very high expectations from your state.

Please do take steps to see that the letters* to Mrs. Gandhi and the appeal and objectives are translated and given the wider publicity through cyclostyled or printed pamphlets. The guide lines are not meant for publication. They are for you and the District Samities.

With Kindest regards,
Yours Sincerely,
Sd/- Ravindra Varma,
Secretary, L. S. S.

To :

Secretary/Chairman,
Sangharsh Samiti,

* Not before the 12th.

True Copy

(২)

LOKSANGHARSH SAMITY

Chairman—**Morarji Desai**
Secretary—**Nanaji Deshmukh**
Treasurer—**Ashok Mehta**

November, 4, 1975

Dear Indiraji,

When the High Court of Allahabad found you guilty of corrupt electoral practices, declared your election void, and

debarred you from holding elective offices for six years, there was a spontaneous and widespread demand that you should step down from your high office as all these who had found themselves in a similar predicament had done in the past. This demand gathered further force when the Supreme Court turned down your plea for an unconditional stay, and imposed the same conditions that it had imposed in similar cases in the past.

This demand did not arise from any personal animosity to you. It flowed from the democratic axion that no citizen is above the law ; that those who occupy the highest elective offices have the responsibility to set the highest standards of public conduct and stand by the values, norms and traditions of democracy. We, therefore, had the right to expect that citizen Mrs. Gandhi would bow to the law and follow] and [honour the norms that she had prescribed for others.

In a democracy, any citizan, any opposition party has the right to demand the resignation of the Prime Minister or the Government, to expose the faitures of the Government, and to work openly for the removal and replacement of the Government and the Prime Minister. What more, as sentinels of public opinion, Opposition Parties have the responsibility to maintain a constant vigil on the Government. They were therefore, well within rights—in fact, they were only performing their legitimate duty, when they asked for your resignation and decided to organize a peaceful and non-violent movement to ensure your adherence to the democratic norms that we have maintained and cherished all these years. None of the Parties that came togather and took this decision on the 25th of June, nor Shri Jaya Prakash Narayan under whose leadership these Parties came together, believes in violence or the use of violent means. In fact, everyone of these Parties as well as Shri Jaya Praksh, believes in eschewing violence and adhering to peaceful no-violent, democratic and constitutional means.

However, your response to this legitimate demand of the opposition turned out to be totally un-understandable in terms of the logic, ethos and codes of conduct that are characterstic of a democratic system. It is only in the history of dictatorships that one can find parrallels to the pattern that your steps have revealved. Your reaction to the demand for your resignation was to order a countrywide midnight sweep on the leaders of opposition, and the arrest of tens thousands of political workers, leaders of Sarvodaya movement, intellectuals, professors trade unionists, students, Lawyers and persons from every walk of life whom you regarded as potential dissenters. The throughness and simultaniety with which the sweep was carried out all over the country left in no doubt that it was a deliberate and pre-planned attack on the Opposition, and not a reluctant reaction to the speech that Shri Jaya Prakash Narayan delivered at the Ramlila Grounds on the evening of June 25th.

Instead of bowing to the law and the democratic norms that ruled in the country. You decided to amend the law and the 'constitution, to set yourself above the law. You decided to follow the pattern of dictators who claim that they are the incarnation of the will of the people, and, therefore, above all laws and beyond the realm of the judiciary. You got Parliament to amend the Representation of People's Act, with retrospective effect, to decree that the corrupt practices of which the High Court had found you guilty were no longer corrupt practices, that they had never been corrupt practices. You got Parliment to enact that the judgement of the High Court was void; that you had never been found guilty of corrupt practices; that your election had never been void or declared void ; that Courts would no longer have the right to entertain complaints regarding your election. You even introduced a constitutional amendment in the Parliament to confer immunity on yourself against prosecution for any criminal or civil offences you may have committed before or during your term of office as Prime Minister.

The Opposition had demanded that you should step down from the office of Prime Minister, By some strange

logic, you declared that to ask you to conform democratic conventions and resign is to denigrate the dignity of the office of the Prime Minister, although it is precisely to protect the dignity of the office that we wanted you to step down while the judgment of the High Court stood, and your appeal was being heard by the Supreme Court.

To silence and incarcerate those who demanded your resignation, you decided to invoke the MISA, although only a few weeks ago, you had written to Shri Morarji Desai assuring him that you had no intention of using the MISA against political dissenters or opponents. Not only did you invoke the MISA which was notoriously Draconian, but you got it amended Further to make it the blackest of all the Acts that have sullied the Statute Book of our country. You got the MISA amended to permit the State to detain citizen without giving him any grounds for his detention; and when the courts held that even if the grounds of detention are not communicatd to the detenue, the state had the obligation to submit them to judicial scruting, you amended the MISA furher to decree that the grounds of detention are "matters of State", and hence, they need not be divulged to the Courts. You got Partliamnet to suspend the Fundamental freedoms of the citizen including the basic, inalienable right to seek protection and redress from the court of law. You have taken away the power of the Courts to enquire whether the Emergency provisions have been invoked for valid reasons that can stand the test of impartial judicial scruiting, whether there is a real threat to security and public order that warrants the invocation and the provisions of the Emergency, whether the Declaration of Emergency is tenable in terms of the intentions and provisions of the Constitution. You have taken away MISA and Representation of People's Act from judicial scrutiny by putting them in the Ninth Schedule. In fact while accusing the Opposition of conspiring to subvert the Constitution, you yourself have subverted the Constitution through a series of amendments that have affected its basic structure. Does it not occur to you that all this has

totally denubed the citizen of the protection that our Constitution had given him against arbitrary and prosecution ?

You have said that no one is "law abiding" need fear the loss of freedom. But doesn't the phrase "Law abiding" have a familiar ring ? Doesn't it remind one of similar utterance that one has heard whenever the Government wanted to distinguish between those who were loyal to the Rulers and those who dared to differ ?

You have said that the number of people whose freedom has been affected is indeed negligible. Surely you cannot take the view that in a country with 600 millions the incarceration of one or two even six millions will affect the freedom of only a very small section of the population. The basic question is not the number of the people held in jail, even though that is very high by any standards. The basic question is whether the citizen has any protection from the whims and caprices of the Rulers ? To-day anyone may be arrested at any time, and detained for any length of time. He need not be told the reasons; his next of kin need not know of his fate; he has no access to the courts, the courts have no power to protect him even if his detention is unwarranted or malafide. The Government can act on suspicion or malice. It has no obligation to prove anything to anyone. It is the accuser, the prosecutor, the judge and the jailor. What opportunity does anyone have to prove his innocence ? Is this system consistent with justice or democracy ?

You have accused the Opposition leaders and Shri Jaya Prakash Narayana of Planning and organising a violent movement to endanger the internal security of India and to incite the Armed Forces to revolt, (although Shri Jaya Prakash Narayan himself had repeatedly made it clear that he was not asking the Armed Forces to revolt, but only to refuse to carry out illegal orders). You have arrested them and put them in prison. , and made these allegations.

You have not given them an opportunity to reply. You have not considered it necessary to substantiate your allegations with evidence. You have placed no evidence before Parliament. You have placed no evidence before judiciary. You could have prosecuted these leaders on the charges that you have levelled against them. You could have proved your case to the world. You could have given an opportunity to these whom you detained to clear themselves or be condemned before the Courts or the bar of public opinion. Instead you seem to have decided that your insinuations must be deemed to have the force or evidence and conviction by a Court of Law . You have got the law and the Constitution amended to free yourself from the need to prove your allegations an impartial judiciary. Yours abbottence and fear of judicial scrutiny can only be described as tell tale.

You followed up the Declaration of Emergency, with the imposition of a massive censorship that has no parallel outside Totaliterian societies. The newspapers have not been allowed to publish the names of those whom you have arrested or detained. Neither views nor news that you dislike or disapprove can be published. In other words, no one can know what you do not want them to know. They are free to know your views. The papers are "free" to publish your opinios, to publish the views of those who echo your opinions and sing your praises even in abject tones that normally embrass mortals. But they can't publish the views of those who differ. They cannot publish reports of anything that may be impalatable to you. They can not publish the reports of the proceeding in Courts or the judgements of Courts. They are not allowed to let the people know the law as the courts understand and interpret them. They cannot publish reports of proceedings in the Parliament and the Assemblies though the constitution are supposed to have the right to know what their representatives say and do on their behalf.

You say that the Parliament and the Assemblies function. It is true that they were convened to show that they meet. But when the leaders of Opposition Parties and many Members of Parliament belonging to the Opposition or dissenting sections in your own Party are kept behind bars are prevented from attending Parliament, when the fights of Private Members are extinguished by amending the Rules of Proceedure, when no Member can raise any question or any item of business, when the Houses can deal with what the Government decides to place before them, when the press is barred from reporting the proceedings of the House, surely Parliament and the Assemblies take on a new character.

You say the Opposition Parties have not been banned, and they are free. But when the leaders and workers of these parties are arrested and put behind bars, when Parties cannot hold meetings to place their points of views before the people or answer the calumny spread by the Ruling Party and the Government when the views of the Parties cannot be reported in the press, and the people have no way of knowing what the parties are doing or thinking—do Parties function freely ? Or is it that they have been cosummately consigned to the Limbos ?

You have tried to creat the impression that the Emergency and the arrests of the leaders and workers of Opposition Parties were necessary to take up radical economic programmes to improve the conditions, you announced a 20-Point Economic Programme. As days passed, you and your Party invested the Programme with an esoteric aura. But at the time you announced the programme you yourself admitted that there was little to action that the Government could have taken long ago, and items that had been part of the Planks of almost all Parties in the country for many years. No one prevented the Government from implementing these programmes. None of the Opposition parties had opposed any of these items. Many of the items by entirely within the field of administrative

action. Why then was it necessary to arrest and malign Opposition leaders, take away the power of the judiciary, rob the citizen of his freedoms, rob workers of Trade Union rights, too, the students of their right to have student Unions and elected representatives, to do what you should have done long ago ? Who prevented you from taking action on smugglers and those guilty of economic offences ?

In sum, you accuse us of crimes we have not committed, plans we have hatohed : you do not consider it necessary to substantiate your accusations with evidence. You take away the powers of the judiciary. You will not give us an opportunity to defend ourselves in the Courts of Law or before the bar of public opinion. You do not let our voice reach the people. You amend the Constitution to place yourself above the law. You are transforming rule by consent to rule by terror. There is no need to characterise or label what all these add upto

All of us are of the response that such situations have elicited from people in other ountries. But fortunately for us, we have a different tradition, and a different method of seeking justice. Gandhiji has shown us the way. He has taught us that those who are denied justice, those who are exploited, can fight for justic through peaceful and non-violent methods that injure none, and yet enable them to rouse the hardest of consciences.

Four months have passed since the Emergency was declared. We have waited in the hope that wiser consels will prevail and you will retrace your steps. But our hope has been in vain. To.day all avenues of justice are denied to us, and when the people are losing their hard won liberties, there is no other directions in which we can look for light and guidance except the life and teachings of Gandhiji, the Father of our Nation. He taught us to be fearless and not to bend our knees before injutice, never to co-operate in our enslavement, but to defend the rights of the people and work for real Swaraj through

Satyagrah, we have no other method, no other weapon. We cannot be silent spectators of the erosion of our freedoms, of the drift towards dictatorship and a system that talks of workers and downtrodden only to strengthen the hold on power and share the spoils of power with the rich, the corrupt and the powerful.

We have, therefore, been left with no option but to embark on a peaceful and non-violent programme of Satyagraha to steem the trend towards dictatorship and to work for a new order in which the poor and the down trodden will really come into their own. The objectives of our Satyagraha are the same as those that inspired the People's March to Parliament on the 6th of March. The situation that you created after the judgement of the Allahabad High Court makes us ask further that You :

1. Respect the judgements of the court and step down from your office to confirm to democratic norms and tratditions.

2. Revoke the Emergency.

3. Restore Fundamental Rights.

4. Release all political prisoners you have detained or sentenced under the pretext of Emergency.

5. Accept that no organization should be banned except through due process of law and the verdict of a Court. Withdraw the ban imposed on organisations such as the R S S and appoint a judicial commission to scrutinize whatever evidence the Government may have to warrant the banning of any organisation whether it one like the C. P.I—ML that the Government describes as "Left adventurist" or one that it characterised as communal.

6. Repeal all constitutional amendments and laws that you have got Parliament to pass after the 25th June to restrict the powers of the judiciary, to deny equality before law and to confer immunity on the Prime Minister.

7. Restore the freedom of Press.

We wish to state once again that our Satyagraha will be completely peaceful and non violent, and it will start with an appeal to the nation to observe a day of fasting and prayer on the........We will appeal to you too spend the day in prayer and self-ntrospection so that you too may see the spirit in which we are embarking on this programme of Satyagraha, the spirits, that prompts thousands of us to resist rather than submit, to prefer prisons to parternership in a conspiracy against the people and against democracy and socialism.

Yours sincerely,
Sd/
(Ranvindra Varma
Secretary.

Smti. Indira Gandhi, Prime Minister,
1 Safdarjung Road.
New Delhi.

---

(৩)

লোক সংঘৰ্ষ সমিতি অসম

গোহাৰী—১

১২ জুন তাৰিখে শাসক দলে দুটা সাংঘাটিক ঠেলা পালে। এটা হল গুজৰাটৰ নিৰ্বাচনত শাসক দলৰ বিৰুদ্ধে জনতাৰ ৰায় আৰু আনটো হ'ল এলাহাবাদ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ দ্বাৰা শ্ৰীমতী গান্ধীৰ লোকসভালৈ নিৰ্বাচন বাতিল। প্ৰমাদ গণিলে শাসক দলে আৰু বিভীষিকা দেখিবলৈ পালে শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে।

উচ্চতম ন্যায়ালয়ত আপীল কৰিয়েই শ্ৰীমতীজী ক্ষান্ত নহ'ল। প্ৰতিকূল জনমত স্তব্ধ কৰিবলৈ আৰু নিজৰ আসন নিৰাপদ কৰিবলৈ শাসক দলৰ সৰ্ব্বেসৰ্ব্বা ক্ষমতা পিপাসিনী শ্ৰীমতীজীয়ে শ্ৰীজয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ প্ৰভৃতিৰ দৰে ৰাষ্ট্ৰীয় নেতাসকলক গ্ৰেপ্তাৰ কৰিলে, বাতৰি কাকতৰ ওপৰত সুদৃঢ় চেঞ্চৰ ব্যৱস্থা প্ৰবৰ্ত্তন কৰিলে আৰু আভ্যন্তৰিণ নিৰাপত্তাৰ আশঙ্কা হোৱা অজুহাত লৈ দেশত জৰুৰীঅৱস্থা ঘোষণা কৰিলে। নাগৰিকৰ মৌলিক স্বত্বস্থগিত ৰখা হ'ল, ইচ্ছা মতে লোকক জালত পেলাব পৰাকৈ কলঙ্কিত "মিছা" আইন সংশোধন কৰা হ'ল, সংবিধান সংশোধনৰ যোগেদি ন্যায়পালিকাৰ ক্ষমতা অপহৰণ কৰা হল আৰু আনকি আদালততে তেওঁক বিচাৰ কৰিব নোৱাৰাকৈ ৰক্ষা কবচৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল।

পবিত্ৰতা বুলিবলৈ আৰু একো বাকী নাই। শাসন আজি আতঙ্কলৈ পৰিৱৰ্তিত জনতাই প্ৰতিদিনে মৌলিক অধিকাৰ ৰাজি হেৰুৱাবলৈ ধৰিছে। ন্যায়ালয়ৰ আশ্ৰয়ত যথাবিধি প্ৰতিকাৰ পোৱাৰ অধিকাৰ কেৰাও বাইজৰ পৰা কাঢ়ি নিয়া হৈছে। নাগৰিকসকল এতিয়া শাসকবৰ্গ আৰু তেওঁলোকৰ বহতীয়া সকলৰ অনুগ্ৰহৰ পাত্ৰ।

এই সৰ্ব্বনাশী আটাইবোৰ ব্যৱস্থা "ভাৰতেই ইন্দিৰা আৰু ইন্দিৰাই ভাৰত" ধ্বনি তুলি দুখীয়া আৰু দলিতৰ স্বাৰ্থৰ বাবে বুলি কোৱা হৈছে। দাবী তোলা হৈছে শ্ৰীমতী ইন্দিৰাজীয়ে দুখীয়াসকলৰ একমাত্ৰ উদ্ধাৰকৰ্ত্ৰী আৰু ন্যস্ত স্বাৰ্থইহে তেওঁৰ বিপক্ষে ষড়যন্ত্ৰ কৰিছে। পিছে শ্ৰীমতী গান্ধীৰ গৰীবী হটাও সাৰশূণ্য ধ্বনিৰ ঐন্দ্ৰজালিক প্ৰভাৱ এতিয়া আৰু নাই। দুখীয়াসকলে তেওঁৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰ গোপন মতলব বুজি পাইছে। দৰিদ্ৰতা নাতৰিল। বস্তুৰ মূল্য বৃদ্ধি পালে। প্ৰকৃত উপাৰ্জন কমিল। অনেক লোক দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তললৈ নামিল। নিবনুৱাৰ সংখ্যা বাঢ়িল। দুনীতিৰ মাত্ৰাও অনেক গুণে চৰিল আৰু প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰ আৰু পৰ্য্যায়তে ইয়াৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট ভাৱে পৰিল। ধনীসকলে কলা টকাৰ দ'ম বান্ধিলে আৰু শাসক দলৰ পুঁজিলৈ দিয়া দানৰ সহায়েৰে কিনি ললে নিজৰ প্ৰতিপত্তি। ক্ষমতাত অধিষ্টিত উচ্চ মহলৰ দুৰ্নীতি কাপোৰৰ তলত লুকুৱাই থবলৈ চেষ্টা কৰা হ'ল। আন্ধাৰৰ আঁৰত হোৱা কেলেঙ্কাৰীপূৰ্ণ লেনদেনবোৰৰ নিৰপেক্ষ ন্যায়িক তদন্তৰ সকলো ন্যায়সঙ্গত দাবী অগ্ৰাহ্য কৰা হ'ল। এনে অভিমতো প্ৰচাৰ কৰা হৈছে যে বিষয়াসকল ন্যায় পালিকা আৰু বাতৰি কাকতসমূহে শাসক বৰ্গৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ অৱশ্যেই কৰিব লাগিব আৰু বিৰোধীদলবোৰেও শাসকসকলৰ দোষ দেখুওৱা বা বিৰুদ্ধাচৰণ কৰা মনোভাৱ এৰিব লাগিব। গণতন্ত্ৰৰ সংজ্ঞা হেনো এতিয়া সলনি হৈছে।

চৰকাৰৰ বিফলতা বাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে, তেওঁলোকৰ কাৰ্য্যকলাপৰ ভণ্ডামি জ্বল জ্বল পট পট হৈ ওলাই পৰিছে। দুৰ্নীতিৰ প্ৰকোপ বাঢ়িছে আৰু জনসাধাৰণৰ অৱস্থা অধিক বেয়াৰ ফালে চাল লৈছে। শাসক জনতাৰ মোহভঙ্গ হল আৰু ধৰ্ম্মঘট আৰু সংগ্ৰামৰ যোগেদি সি প্ৰকাশ পালে। ছাত্ৰ আৰু যুৱকসকলে গান্ধীজীৰ

আদৰ্শৰ ভেটিত সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক পুনৰনিৰ্মাণৰ উদ্দেশ্যে সংগ্ৰামৰ সূচনা কৰিলে। গুজৰাট আৰু বিহাৰে বাট দেখুৱালে। গুজৰাটৰ জনসাধাৰণে নিৰ্ব্বাচনত যোগদান কৰি শাসকদলৰ বিপক্ষে আৰু বিৰোধীদলৰ দ্বাৰা আগবঢ়োৱা বিকল্পৰ সপক্ষে ৰায় দিলে।

সংগ্ৰামৰ বাবে নেতৃত্ব বিচাৰি থকা জনতাই শ্ৰীজয় প্ৰকাশৰ মাজত তাক বিচাৰি পালে। গান্ধীজীৰ কল্পনাৰ সঁচাকৈয়ে গণতান্ত্ৰিক আৰু সাম্যভাৱী সমাজ গঢ়ি তুলিবলৈ সামাজিক অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক গাথনিক মৌলিক পৰিবৰ্ত্তনৰ বাবে শ্ৰীজয় প্ৰকাশৰ নেতৃত্বত এক অহিংস সংগ্ৰামত নামিবলৈ বিভিন্ন ৰাজ্যত বিৰোধী দলবোৰ, শাসক দলৰ জন গোটবোৰ আৰু সুশিক্ষিত জনগোটবোৰ ঐক্যবদ্ধ হ'ল।

জনতাৰ মাজত বাঢ়ি অহা ক্ৰোধৰ জোৱাৰে আৰু বিৰোধী দলবোৰৰ মাজত গঢ়ি উঠা একতাই শাসক দলৰ নেতাসকলক আতঙ্কিত কৰি তুলিছে। নতুন সমাজ এখনৰ স্থাপনৰ দাবীত বাঢ়ি অহা গণ আন্দোলনৰ প্ৰতি শ্ৰীমতী গান্ধীৰ একনায়কত্ববাদী জবাব হল জৰুৰী অৱস্থাৰ প্ৰৱৰ্ত্তন। যথাৰ্থতে সাম্যভাৱী আৰু সকলোৰে অংশগ্ৰহণ কৰিব পৰা এক গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থা স্থাপনৰ বাবে জনতাৰ মাজত আজি এক দৃঢ় ব্যগ্ৰতাৰ অনুপ্ৰেৰণা বিদ্যমান। জনতাৰ এই সংগ্ৰাম জনতাৰ বাবে কৰা সংগ্ৰাম। এই সংগ্ৰাম মহাত্মাগান্ধীৰ পৰা উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে পোৱা আদৰ্শৰ আধাৰিত এক নতুন সমাজ ব্যৱস্থা স্থাপনতহে শেষ হব বুলি আমি নিঃসন্দেহ। আমি নাগৰিকসকললৈ গোহাৰি জনাইছো যেন তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ ভুমিকা গ্ৰহণ কৰি লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ এই আন্দোলন জয়যুক্ত কৰি তোলে।

লোঃ সঃ স-ঃ----অসম

----ঃঃ০ঃঃ----

(৪)

.সত্যাগ্ৰহৰ উদ্দেশ্য

১। জৰুৰীকালীন অৱস্থা প্ৰত্যাহাৰ কৰক।

২। জৰুৰীকালীন অৱস্থাই দমন কৰা আৰু অচল কৰা মৌলিক অধিকাৰ আৰু নাগৰিক---স্বাধীনতা ঘুৰাই দিয়ক।

৩। জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ ভাওঁ ধৰি যিসকলক বন্দী কৰি ৰখা হৈছে অথবা ৰাজনৈতিক কাৰণত দোষী বুলি বন্দী কৰা সকলোকে মুক্তি দিয়ক।

৪। চৰকাৰে কোনো অনুষ্ঠানক আইনৰ ব্যৱস্থাৰ বাহিৰে বা আদালতত বিনা বাৰে নিষিদ্ধ কৰা উচিত নহয়। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ নিচিনা যিবিলাক অনুষ্ঠানক চৰকাৰে নিষিদ্ধ কৰিছে সেই হুকুম চৰকাৰে অতি শীঘ্ৰে প্ৰত্যাহাৰ কৰক।

৫। সংবাদ প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ ওপৰত লগোৱা বাধা নিষেধ তুলি দিয়ক আৰু সংবাদ প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ স্বাধীনতা ঘূৰাই দিয়ক।

৬। Trade Union বোৰৰ গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ ৰক্ষা কৰক। বনুৱাৰ কৰ্ম বিৰতি আৰু পৰিচালনাত অংশ লবলৈ সুবিধা দিয়ক। বনুৱাক সৰ্ব্বনিম্ন 'শতকৰা ৮·৩৩ বোনাচ পোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰক।

৭। কৃষকে উৎপাদনৰ বাবে উচিত মূল্য পোৱাৰ সুবিধা কৰক।

৮। নিত্য ব্যৱহাৰ্য্য সামগ্ৰী সুলভ মূল্যৰ যোগেদি বিতৰণ কৰক।

৯। সকলো নাগৰিকৰ চিকিৎসাৰ ব্যৱস্থা সুলভ কৰক আৰু কম উপাৰ্জনৰ লোকসকলৰ বিনামূলীয়া চিকিৎসাৰ ব্যৱস্থা কৰক।

১০। শিক্ষানুষ্ঠানবোৰক শিক্ষাবিষয়ে স্বতন্ত্ৰতাৰে আশ্বাস দিয়ক।

১১। ছাত্ৰক গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ ঘূৰাই দি তেওঁলোকৰ Union বোৰ পাতিবলৈ দি প্ৰতিনিধি আৰু বিষয়ববীয়া বাচিবলৈ দিয়ক।

---

(৫)

Instructions to Satyagrahis Prior to Satyagraha: :

(1) Keep the kit ready for jail life (especially, for winter) and arrange for its despatch to jail.

(2) Golden ornaments and such other valuable articles should not be carried.

(3) Should participate in Satyagraha at the place, time and date as already decided.

(4) Should not leave the spot even if police resort to violence, but should get arrested.

(5) If not arrested, or released too soon, Satyagrahi should again offer Satyagraha.

(6) Should willingly accept in the Court the offering of Satyagraha; any attempt to get released on bail is out of place.

(7) If subjected to toture in police lockup, Satyagrahi should clearly state it before the magistrate.

(8) Being political prisoners, should demand in the Court a suitable class in prison.

(9) There is no bar, normally, for a person on bail, to offer Satyagraha (Still, the local advocate's guidence may be sought).

উল্লেখিত দস্তবেজ কেইখনৰ পৰা নিশ্চয় স্পষ্ট হৈছে যে লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ লক্ষ্য আৰু কাৰ্য্যপদ্ধিত কি আছিল! সত্যাগ্ৰহৰ উদ্দেশ্য আৰু সত্যাগ্ৰহৰ কাৰণে চলি থকা প্ৰস্তুতিৰ প্ৰাথমিক জ্ঞান হৈছে বুলি ভাবোঁ।

অসমত লোক সংঘৰ্ষ সমিতি অৰ্থাৎ ইয়াৰ সভ্য ৰাজনৈতিক দল কেইটাৰ সংগঠন সিমান ভাল নাছিল। সংঘ কাৰ্য্যও ভাৰতৰ অন্য প্ৰান্তৰ তুলনাত সংঘ দৃষ্টিৰে পিছ পৰি আছিল। দ্বিতীয়তে, ভূমিগত আন্দোলনকাৰীসকল অপেক্ষানুসাৰে সহযোগ কেবাটাও সংগঠনৰ পৰা পোৱা নাছিল। সেই কাৰণে সংগঠন আৰু ভৱিষ্যতৰ কেবাটাও কথা বিবেচনা কৰি বিপ্লৱীসকল এই সিদ্ধান্তলৈ আহে যে এই অঞ্চলত 'প্ৰতীকাত্মক সত্যা গ্ৰহ'হে কৰিব লাগে।

প্ৰান্তৰ সকলো জিলা কেন্দ্ৰত নিজৰ সুবিধা অনুসৰি প্ৰতি পোন্ধৰ বা সাত দিনত এবাৰ সত্যাগ্ৰহ কৰা ঠিক হৈছিল। সত্যাগ্ৰহ পৰ্বৰ আৰম্ভ হোৱা দুই দিন আগে শ্ৰীজয় প্ৰকাশ নাৰায়ণক মুক্ত কৰা হয়। পিছৰ পৃষ্ঠাত দিয়া সত্যাগ্ৰহৰ বিষয়ক কাগজ-পত্ৰৰ প্ৰতিলিপিসমূহ নিৰ্ম্মাণ কৰি ১৩ তাৰিখে আগবেলা বিতৰণ হৈ থকা সময়ত সূচনা আহে---'বৰ্ত্তমানলৈ সত্যাগ্ৰহ স্থগিত ৰখা হৈছে। ভৱিষ্যতৰ কাৰ্য্যক্ৰমৰ সূচনাৰ প্ৰতীক্ষা কৰক!!' জয় প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ মুক্তি নতুন পৰিস্থিতিৰ সূচক নে? তেওঁৰ মুক্তিৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা পৰিস্থিতিত জে, পিৰ লগত সত্যাগ্ৰহ কাৰ্য্যক্ৰমৰ বিষয়ে আলোচনা আৰু বিচাৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সত্যাগ্ৰহ স্থগিত কৰাৰ নিৰ্দ্দেশ আহিছিল। কিন্তু জে, পি'ৰ মুক্তি কোনো ৰাজনৈতিক কাৰণত হোৱা নাছিল, ৰাজনৈতিক স্থিতিতও কোনো পৰিবৰ্ত্তনৰ সংকেত পোৱা নাযায়। এই কাৰণে জে, পি, সত্যাগ্ৰহীসকলক নিজৰ আশীৰ্ব্বাদ প্ৰেৰণ কৰে।

১২ তাৰিখৰ পৰা ১৩ তাৰিখৰ গধূলিলৈকে সম্পূৰ্ণ দেশত যি তৎপৰতা আৰু সুগমতাৰে সূচনা আদান-প্ৰদান হয়, ভূমিগত সংগঠনৰ তন্ত্ৰৰ সফলতা আৰু বিকশিত স্থিতিৰ ই এটা উদাহৰণ!

হতো বা প্ৰাপ্স্যসি স্বৰ্গম্

সত্যাগ্ৰহ আৰম্ভ হয়। গুৱাহাটীত ১৪ তাৰিখে সত্যাগ্ৰহ হয়, কিন্তু যোৰহাটৰ নিচিনা যিমান স্থানত [১৪ নৱেম্বৰৰ দিনত সত্যাগ্ৰহ নহয়, সেই সকলো ঠাইত

পোষ্টাবিং আৰু চিনেমা হল, স্কুল, কলেজ ইত্যাদি সাৰ্বজনীন স্থানত পুলিচে ধৰিব নোৱাৰাকৈ হেণ্ডবিল ইত্যাদি বিতৰণ কৰা হয়।

১৭ তাৰিখে ১৫ জন সত্যাগ্ৰহী ইম্ফলত ছেছ'ন ক'ৰ্টৰ সন্মুখত সত্যাগ্ৰহ কৰে। মণিপুৰৰ একমাত্ৰ মহিলা--কলেজ, জী. পি. কলেজৰ ছাত্ৰীসকল সত্যাগ্ৰহীসকলৰ সমৰ্থনত দুই দিনলৈকে শ্ৰেণীৰ পৰা বিৰত থাকে। ইন্দিৰা গান্ধীৰ জন্ম দিবস পালনৰ তেওঁলোকে বহিষ্কাৰ কৰে আৰু ইন্দিৰা গান্ধীক সংসাৰৰ "জীৱিত ফেচিষ্ট" (Living fascist) উপাধিৰে 'সন্মানিত' কৰে।

গুৱাহাটীৰ ৰবীন্দ্ৰ ভৱনত ২৩-১১-৭৫ তাৰিখে ৰাজ্যিক স্তৰৰ ল'য়াৰচ কনফাৰেঞ্চ (Lawyers Conference) আয়োজন কৰা হৈছিল। শ্ৰীদেৱকান্ত বৰুৱা আৰু বম্বেৰ শ্ৰীৰজনী পটেল বিশিষ্ট অতিথি আছিল। পুলিচে প্ৰত্যেক প্ৰকাৰৰ সতৰ্কতা ৰখা সত্বেও সত্যাগ্ৰহী পেণ্ডেলত সোমাই যায়। আৰু যেতিয়া মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীশৰৎ চন্দ্ৰ সিংহ নিজৰ ভাষণ আৰম্ভ কৰে, সত্যাগ্ৰহীসকলে আপাতকাল আৰু প্ৰেছ চেঞ্চৰছীপ ইত্যাদিৰ বিৰুদ্ধে শ্ল'গান দিয়ে আৰু হেণ্ডবিল বিতৰণ কৰা আৰম্ভ কৰে। ভৱনত পুলিচ বিষয়া আৰু সকলো লোক বিজুলীৰ কাৰেন্ট লগা যেন হৈ পৰে---স্তব্ধ ! সম্পূৰ্ণ ভৱন স্তব্ধ হৈ পৰে !! তেতিয়ালৈকে শ্ৰীবৰুৱা আৰু ৰজনী পেটেল অহা নাছিল। ৰবীন্দ্ৰ ভৱনৰ সকলো দ্বাৰ বন্ধ কৰি দিয়া হয়। সেই সময়ত বিশিষ্ট অতিথি আহি পায়। দ্বাৰ বন্ধ থকা কাৰণে তেওঁ বাহিৰত থাকিব লগা হয়। দেৱকান্ত বৰুৱাৰ খঙৰ সীমা নাই-- তেওঁ পুলিচ বিভাগক অতিশয় তিৰস্কাৰ কৰে। সত্যাগ্ৰহীসকলক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা পিছতে দ্বাৰ খোলা হয়। ৰুচিকৰ কথা এইটো হয় যে এই খবৰ গধূলি "আঞ্চলিক বাতৰি"ত ৰেডিঅ'ৰ পৰা প্ৰচাৰিত হৈ যায়---ভুল ক্ৰমে নাইবা জানি শুনি !!

১৬ তাৰিখে ৬ জন সত্যাগ্ৰহীয়ে মণিপুৰৰ মুখ্য মন্ত্ৰীৰ হাতত এখন স্মাৰক পত্ৰ দাখিল কৰে।

ছিলচৰৰ সত্যাগ্ৰহীসকল দুই দলত ওচৰৰ ২০ খন গাওঁ চাইকেলত ভ্ৰমণ কৰে। তেওঁলোকে গ্ৰামীন ৰাইজক আপাতকাল, পত্ৰক আৰু হেণ্ডবিল ইত্যাদি বিতৰণ কৰে। প্ৰেছ চেঞ্চৰচিপ ইত্যাদি আৰু অধিনায়কত্ববাদৰ বিষয়ে বুজায়। পিছত এটা শোভাযাত্ৰাত গৈ ছিলচৰ নগৰত সত্যাগ্ৰহ কৰে। চাহ আৰু মিঠাইৰে বাটত ৰাইজে তেওঁলোকক অভিনন্দন জনাই অভ্যৰ্থনা কৰে।

নলবাৰীত প্ৰায় ৮ জন সত্যাগ্ৰহীক এৰেষ্ট কৰা নহয়---কিয়নো সত্যাগ্ৰহীসকলৰ মাজত আছিল এছ, পী, এজনৰ ভতিজা !

জানুৱাৰী মাহত ইম্ফলৰ দুই ঠাইত প্ৰায় ১১ জন সত্যাগ্ৰহী একে লগে সত্যাগ্ৰহ কৰে। কিন্তু তেওঁলোকক ধৰা নহয়।

'বন্দে----মাতৰম।' 'জৰুৰীকালীন অৱস্থা----তুলি ল'ক।' 'প্ৰেছ চেঞ্চাৰ-ছিপ----প্ৰত্যাহাৰ কৰক।' 'আমাৰ মৌলিক অধিকাৰ----ঘুৰাই দিয়ক।" 'বন্দী নেতাসকলক---মুক্ত কৰক।' 'জয় প্ৰকাশ----জিন্দাবাদ।" 'ভাৰত মাতা কী---জয়।'---ইত্যাদি শ্ল'গান দি পেম্পলেট আৰু হেণ্ডবিল বিতৰণ কৰি আৰু সমজুৱাৰ সন্মুখত ভাষণ দি প্ৰান্তৰ প্ৰায় সকলো প্ৰধান কেন্দ্ৰত এই সত্যাগ্ৰহ অনুষ্ঠিত হয়। গুৱাহাটী, যোৰহাট, নগাওঁ, ডিব্ৰুগড়, ছিলচৰ, ইম্ফল আৰু ক'কচিং (মণিপুৰ)ত এই সত্যাগ্ৰহ অনুষ্ঠিত হয়। সাতটা বিভাগত (Divisions) বিভক্ত অসম প্ৰান্তৰ তেজপুৰ আৰু ধুবুৰী বিভাগত সত্যাগ্ৰহ নহয়। কিয়নো এই দুয়ো ঠাইত সত্যাগ্ৰহৰ আগে প্ৰমুখ কাৰ্য্যকৰ্ত্তা কেইজনক গ্ৰেপ্তাৰ কৰি লোৱা হয়। ১৬ জন গুৱাহাটী বিভাগৰ পৰা, ২৪ জন নগাওঁ বিভাগৰ পৰা, ১৩ জন ডিব্ৰুগড় বিভাগৰ পৰা, ২৯ জন ছিলচৰ বিভাগৰ পৰা আৰু ৮৪ জন সত্যাগ্ৰহী ইম্ফল (মণিপুৰ) বিভাগৰপৰা সত্যাগ্ৰহৰ কাৰণে ওলায়। সৰ্বমুঠ সত্যাগ্ৰহীৰ সংখ্যা হয় ১৬৬ জন। ৰাজনৈতিক আৰু সাংগঠনিক দৃষ্টিৰে চাবলৈ গলে অসম প্ৰদেশৰ সৰ্বমুঠ ৮২ জন সত্যাগ্ৰহীৰ মাজত ৭০ জন ৰাঃ স্বঃ সংঘৰ, ১০ জন চোশলিষ্ট পাৰ্টিৰ আৰু ২ জন জনসংঘৰ কৰ্ম্মী আছিল। মণিপুৰ প্ৰদেশৰ সৰ্বমুঠ ৮৪ জন সত্যাগ্ৰহীৰ মাজত ৰাঃ স্বঃ সংঘৰ ৫৭, চোশলিষ্ট পাৰ্টিৰ ২২ জন, জনসংঘৰ ১ জন আৰু অন্যান্য দলৰ বা সংগঠনৰ ৪ জন লোক আছিল। পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ মেঘালয়, নগালেণ্ড, অৰুণাচল, মিজোৰাম আৰু ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যসমূহত সত্যাগ্ৰহ অনুষ্ঠিত কৰা নহয়। এই সত্যাগ্ৰহীসকলৰ মাজত মহিলা সত্যাগ্ৰহী থাকে ১০ গৰাকী।

মণিপুৰ প্ৰদেশৰ ভূতপূৰ্ব স্বাস্থ্য মন্ত্ৰী শ্ৰীৱাই নিমাই সিং ১২ জানুৱাৰী ১৯৭৬ চনত মণিপুৰৰ কাকচিং নামৰ ঠাইত সত্যাগ্ৰহ কৰে।

সত্যাগ্ৰহৰ প্ৰতিক্ৰিয়া স্বৰূপে সত্যাগ্ৰহ আৰু ভূমিগত আন্দোলনৰ দমনৰ উদ্দেশ্যে সত্যাগ্ৰহ কালখণ্ডত ১৮৭ জন লোকক গ্ৰেপ্তাৰ কৰা হয়। সৰ্বশ্ৰী আচাও সিং, থম্বল সিং, ইবয়াইমা সিং, যাত্ৰা সিং, দেবেন সিং, ভৱকৃষ্ণ মিশ্ৰ, ইন্দ্ৰেশ্বৰ গোস্বামী, হৰে-কৃষ্ণ ভৰালী, যোগেন্দ্ৰ সিং আৰু বহুতো লোকক সত্যাগ্ৰহ চলি থকা সময়ত ধৰা হয়।

এই সত্যাগ্ৰহৰ সময়তে নহয়, ভূমিগত আন্দোলনৰ সাধাৰণ সময়তো যি কেইজন বিশিষ্ট লোকে আৰু সংগঠনসমূহে ভূমিগত নেতা সকলক আৰু এই আন্দোলনক যি সক্ৰিয় নাইবা মানসিক সমৰ্থন দিলে, এই বিষয়ে ইয়াত উল্লেখ কৰা উচিত।

অসমৰ দুজন প্ৰধান সৰ্বোদয়ীলোক এই ভূমিগত প্ৰতিৰোধাত্মক আন্দোলনত লিপ্ত থাকে। অৱশ্যে তেওঁলোকে ব্যক্তিগত স্তৰতে কাৰ্য্য কৰি আছিল।

মণিপুৰত এম, পি, পি আৰু হিলচ্‌ তথা প্লেইনচ্‌ৰ সদস্য সকলে আপাতকালৰ বিৰুদ্ধে প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁলোক সংঘৰ্ষ সমিতিত যোগদান নকৰে যদিও, আশ্বাস দিয়ে

যে যদি আপাতকালব সময় আৰু নিৰ্বাচন পিছুৱাই দিয়া হয় তেন্তে তেওঁলোকে সংঘৰ্ষ সমিতিক সক্ৰিয় সহায় দিব।

চি, পি, আইৰ গুপ্তচৰৰ নিচিনা কাৰ্য্যকলাপ দেখি মণিপুৰ কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ এজন সদস্যই পাৰ্টিৰ পৰা ত্যাগপত্ৰ দি কয়—"চি, আই, ডি কেন ন'ট প্লে পলিটিক্স অফ্ দি নেছন।"

এম, পি, পি দলৰ কাকত দুটা 'সনালাইবক' (Sonaleibak) আৰু পেন্থুং (Panthung) ৰাজ্য চৰকাৰে বন্ধ কৰাই দিয়ে। লগে লগে আদালতত নাযাবলৈ হুম্‌কী দিয়ে। সত্যাগ্ৰহ আৰম্ভ হোৱা আগে হিলচ্ আৰু প্লেইনচ পাৰ্টিৰ দৈনিক 'চিং-তম্ (Ching-Tam) চৰকাৰে বন্ধ কৰাই দিয়ে। গুৱাহাটীৰ পৰা প্ৰকাশিত অসমীয়া সাপ্তাহিক 'আলোক' কাকতৰ লগত কৰা দমন আৰু অন্যায়মূলক কাৰ্য্য সকলোৱে ভালকৈ জানে।

লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ তত্বাবধানত যদিও সত্যাগ্ৰহ আৰু পিছৰ কাৰ্য্যকলাপ চলি আছিল, ইয়াৰ ঘটক দলসমূহৰ মাজত জনসংঘৰ বাহিৰে চোশলিষ্ট পাৰ্টি— তাৰো বিশেষকৈ নগাওঁ শাখাৰ সহযোগ উল্লেখনীয়। নগাওঁৰ শ্ৰীইন্দ্ৰেশ্বৰ গোস্বামী এই আন্দোলনৰ সময়ত কাৰ্য্যৰত হৈ থাকে। পাঁচ মাহলৈকে তেখেতে ভূমিগত থাকিব পাৰে।

আপাতকালত বৃদ্ধি হোৱা ভ্ৰষ্টাচাৰৰ উল্লেখ কৰি মণিপুৰৰ ভূতপূৰ্ব বিধায়ক শ্ৰী-অ, তম্বা সিং ৰাজ্যপালক এখন স্মাৰক পত্ৰ ১৯৭৬ চনৰ মাৰ্চ মাহত দিয়ে।

সফল সত্যাগ্ৰহ

সংসাৰৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ, সুসংগঠিত আৰু শান্তিপূৰ্ণভাবে চলি থকা সত্যাগ্ৰহ জানুৱাৰী ১৯৭৬ চনৰ ২০ তাৰিখে বন্ধ কৰা হয়, যেতিয়া আচাৰ্য্য বিনোৱা ভাৱেৰ আহ-বানত বহা আচাৰ্য্য সন্মিলনে স্বাভাৱিক অৱস্থা উৎপন্ন কৰাত সহায় কৰিবৰ কাৰণে আন্দোলনকাৰী নেতা সকলক অনুৰোধ কৰে। দেশত সত্যাগ্ৰহ চলিল ১৪ নভেম্বৰ ১৯৭৫ চনৰ পৰা (২৬ জানুৱাৰীৰ ঠাইত) ২০ জানুৱাৰী ১৯৭৬ লৈকে। এই সত্যাগ্ৰহত ১,২০,০০০ তকৈয়ো বেছি সত্যাগ্ৰহী যোগদান কৰে। সত্যাগ্ৰহ আৰম্ভ হোৱা আগতে, সত্যাগ্ৰহ চলি থকা অৱস্থাত আৰু সত্যাগ্ৰহ শেষ হোৱাৰ পিছতেও বন্দী কৰা অ-সত্যাগ্ৰহী নেতাসকলৰ সংখ্যা আছিল প্ৰায় এক লাখ। এল, এচ, এচৰ সত্যাগ্ৰহৰ নিচিনা আকালী দলেও পঞ্জাবত জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে সত্যাগ্ৰহ নিজ স্বৰূপত চলাই থাকে ১৯৭৭ চনৰ জানুৱাৰী মাহলৈকে। আকালী সত্যাগ্ৰহীৰ সংখ্যা ৪০,০০০ ৰ ওচৰত। এই হিচাবে জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ সময়ত ২,৭৫,০০০ৰ ওচৰা-ওচৰি আমাৰ বন্ধু জেল যাত্ৰা কৰে

লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ তৎকালীন সচিব শ্ৰীৰবীন্দ্ৰ বৰ্ম্মায়ে বিভিন্ন ৰাজ্যৰ লোঃ সং, সমিতিলৈ লিখা ১.১. ১৯৭৬ চনৰ চিঠিৰ বিষয়ে ইয়াত উল্লেখ কৰা উচিত। এই চিঠিৰ মহত্ব, চিঠি পঢ়িলে স্পষ্ট হৈ পৰিব। হাতেৰে লিখা সেই পত্ৰ লিথু কৰি পঠোৱা হৈছিল। মেচিনৰ দুৰৱস্থাৰ কাৰণে যদিও পত্ৰৰ এটা-দুটা শাৰী আৰু কেইবাটাও শব্দ স্পষ্ট হোৱা নাই, তথাপিও পত্ৰৰ মৰ্ম স্পষ্ট হৈ আছে। চিঠিত পঢ়িব পৰা অংশ তলত মূল ৰূপত দিয়া হৈছে-----

लोक संघर्ष समिति

चैयरमैन — श्रीमोरारजी देसाई   दिल्ली
सचिव — श्रीनानाजी देशमुख   दिनांक १।१।१९७६
कोषाध्यक्ष— श्रीअशोक मेहता

प्रिय मित्र,

मेरा दिनांक २४।१२।७५ का पत्र मिला होगा। यह पत्र आपके हाथों पहुँचने तक लगभग एक लाख व्यक्ति सत्याग्रह कर चुके होंगें। ऐसा एक भी प्रान्त नहीं है जहाँ सत्याग्रह योजनानुसार नहीं चला हो अथवा जनता का वृद्धिगत सक्रिय सहयोग एवं समर्थन प्राप्त करने में असफल रहा हो।

२. नवम्बर १४ को प्रारम्भ हुये सत्याग्रह को ६ सप्ताह बीत चुके हैं। अक्टूबर मास में जब हम सत्याग्रह के इस phase की योजना बना रहे थे उस समय की अपनी बातचीत को आप स्मरण करें। इस phase में सत्याग्रह के कौन से लक्ष्य हम अपने समक्ष रखें और सत्याग्रह का कौन सा स्वरुप अपनायें, कितनी अवधि तक इस phase को चलाने, इस phase में सत्याग्रह की frequency क्या हो और किस दिनाँक से सत्याग्रह के इस phase को प्रारम्भ करें इस सम्बन्ध में उस समय विचार विमर्श किया था। उस समय के विचार विमर्श में यह आम राय बनी थी कि इस phase को १२ नवम्बर के आसपास से दोढाई मास के लिये प्रारम्भ किया जाय। तदनुसार संघर्ष समिति ने इस phase को १४ नवम्बर से प्रारम्भ करने का निश्चय किया और यहाँ से नवम्बर मास के प्रारम्भ में भेजी गई guidelines द्वारा दो-ढाई महिने तक के लिये सत्याग्रह के कार्यक्रम की frequency ठीक ....

....

जनवरी १९७६ तक सत्याग्रह का यह phase समाप्त हो सके।

३. क्योंकि हमारे सत्याग्रह का यह phase २६ जनवरी को पूर्ण होगा। हम अपनी कमियों और उपलब्धियों का विचार करेंगे ....। हमारे संघर्ष का प्रथम phase और १४ नवम्बर से प्रारम्भ हुये द्वितीय phase के लाभों के आधार पर अपने संघर्ष के अगले phase की योजना बनायी जायेगी। २६ जनवरी से हमारे संघर्ष का तृतीय phase प्रारम्भ हो जायेगा।

४. २६ जनवरी को यह phase पूर्ण होते ही हम विभिन्न राज्यों में हुये सत्याग्रह की विस्तृत रिपोर्ट आप के पास भेजदेगें। .... कमियाँ रही हैं जिनकी हमें संघर्ष के अगले phase में प्रवेश करते समय overcome (विजय प्राप्त) करना है इसके बारे में हमारा मूल्यांकन (assessment) क्या हैं यह भी हम आपको लिख भेजेगें।

५. हमें पता है कि विस्तृत मूल्यांकन (assessment) के लिये इस phase के कार्यक्रम के पूर्ण होने तक हमें इन्तजार करना होगा। फिर भी हम समझते हैं कि हमने जो सफलता प्राप्त की है उससे प्रसन्न होने के हमारे पास पर्याप्त कारण है। हमारे विरुद्ध अत्यन्त असाधारण विपरीत स्थितियाँ थीं। आन्दोलन में अत्यधिक कठिनाइयाँ थीं। क्या communication में क्या पुलिस की अग्रिम कार्यवाही से रक्षा करने में; अपने साहित्य को तैयार करने, भेजने व वितरण करने इत्यादि में कठिनाईयों की भरमार थी ये कोई कम बात नहीं थी कि इन सब कठिनाईयों के बावजूद हम इतना विशाल आन्दोलन संगठित कर सके। और योजनानुसार frequency व निर्धारित संख्या maintain करते हुये अपनी आशा के अनुसार प्रभाव (impact) उत्पन्न करते हुये अपना कार्यक्रम सम्पन्न कर सके हैं। अतः हम अपने सगंठनात्मक प्रयास की सफलता से सही तौर पर (Legitimately) प्रसन्नता अनुभव कर सकते हैं।

६. हमने कितनी सफलता प्राप्त की है इसके मूल्यांकन में हमें अपने दीर्घकालीन राजनैतिक लक्ष्यों का और साथ ही tactical

लक्ष्यों का अथवा आन्दोलन के विशिष्ट phase के सीमित तात्कालिक लक्ष्यों का विचार करना होगा। यह तो आप जानते ही हैं कि युद्ध में कई बार मोर्चे लड़े जाते हैं (there are many battles in a war) अहिंसक संघर्ष में कई phase होते हैं और हर phase की अहिंसक कर्यवाही का अपना स्वयं का स्वरुप आवश्यक होता है इस पत्र में इस विन्दु का उल्लेख करना आवश्यक नहीं है क्योंकि मैं अपने अहिंसक संघर्ष के अगले phase के कार्यक्रम के स्वरुपके बारे में समिति के विचार अगले पत्र में लिखने की आशा करता हूँ किन्तु इस समय भी इतना तो निश्चय पूर्वक कह ही सकता हूँ कि इस phase में हमने अपने समक्ष जो tactical लक्ष्य रखे थे उनमें हम सफल हुये हैं।

७. जैसा कि मैंने २४ दिसम्बर के पत्र में कहा था, सत्याग्रह जन जागृतिकी वृद्धि करने की चाह में तीव्रता उत्पन्न करने में, भय दूर करने का तरीका निकालने में, अपने विश्वास को बढ़ाने में, सेंसरशिप की बाधा को तोड़ने में तथा सत्याग्रह एवं प्रतिरोध का सन्देश लाखों-करोड़ों जनता तक पहुँचाने में सफल हुआ है।

८. मैं यह जानता हूँ कि यह कहने की आवश्यकता नहीं है कि एक phase के पूर्ण होने का अर्थ संघर्ष की समाप्ति नहीं है, न ही अकर्मण्यता के लिये अवकाश (interval) का प्रारम्भ। इसका इतना ही अर्थ है कि हम नये phase में प्रवेश कर रहे हैं। संघर्ष तब तक बराबर जारी रहेगा जब तक कि हमने अपने समक्ष जो राजनैतिक और सैद्धान्तिक (ideological) लक्ष्य रखे हैं वे प्राप्त नहीं हो जाते।

९. अपने संघर्ष के अगले phase के बारे में जो कार्यक्रम हम visualiz करने वाले हैं। इसके बारे में समिति के विचारों के सम्बन्ध में अगले कुछ सप्ताहों में आपको लिखता रहूँगा।

भवदीय

(ह०) रवीन्द्र वर्मा

सचिव

এই পত্ৰত ৯ টা কথা আলোচনা কৰা হৈছে---

(১) সত্যাগ্ৰহ কেতিয়াৰ পৰা কেতিয়ালৈকে চলাব লাগে ? সত্যাগ্ৰহৰ লক্ষ্য কি থাকিব ? সত্যাগ্ৰহৰ স্বৰূপ কি হ'ব ? ইত্যাদি প্ৰশ্ন সত্যাগ্ৰহ আৰম্ভ হোৱা আগতে বিবেচনা হৈছিল বুলি স্মৰণ কৰাই, এইমতে জানুৱাৰীত সত্যাগ্ৰহ পৰ্ব আশানুশাৰে শেষ হ'ব বুলি বিশ্বাস ব্যক্ত কৰা হৈছে।

(২) সত্যাগ্ৰহৰ পূৰ্বৰ, ১৪ নবেম্বৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা আৰু ২৬ জানুৱাৰীৰ পৰা আৰম্ভ হব লগীয়া সংঘৰ্ষ কালক ক্ৰমে সংঘৰ্ষৰ প্ৰথম, দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অধ্যায় বুলি কোৱা হৈছে।

(৩) সংঘৰ্ষৰ সফলতা আৰু দুৰ্বলতাসমূহৰ বিস্তৃত মূল্যাংকন কৰা হ'ব।

(৪) ভালেমান কষ্ট আৰু বাধা-বিঘিনি থকা সত্বেও যে ভালদৰে সত্যাগ্ৰহ আয়োজন কৰিব পৰা হ'ল, এইটো এটা প্ৰসন্নতাৰ বিষয়।

(৫) সংঘৰ্ষৰ যোৱা অধ্যায় বা কালখণ্ডত যি বেহ ৰচনা কৰা হৈছিল ই সম্পূৰ্ণ ৰূপে সিদ্ধ হৈছে।

(৬) এটা অধ্যায়ৰ সমাপ্তি, আন এটা অধ্যায়ৰ আৰম্ভণিৰ সূচনা দিয়ে। চিঠিত কোৱা হৈছে যে ৰাজনৈতিক আৰু আদৰ্শগত লক্ষ্য নোপোৱালৈকে সংঘৰ্ষ চলি থাকিব।

শ্ৰীবৰ্মাৰ চিঠিৰ ওপৰত উল্লেখ কৰা হ'ল কেইটামান মুখ্য কেন্দ্ৰ বিন্দু। চিঠি ১ জানুৱাৰী তাৰিখে লিখা হৈছিল। সত্যাগ্ৰহ শেষ হোৱা কথা আছিল ২৬ তাৰিখে। চিঠি মতে ১ জানুৱাৰীৰলৈকে সত্যাগ্ৰহৰ কাৰণে স্থিৰ কৰা কেইটামান লক্ষ্য প্ৰাপ্তি সেই সময়লৈকে হৈ যায়। দ্বিতীয় কথা এই চিঠিয়ে জনায় যে নেতাসকলে এই সংঘৰ্ষক কেইবাটাও দিশত বিভক্ত কৰি ৰাখিছিল। আৰু তৃতীয় কথা আছিল যে সংঘৰ্ষৰ ভবিষ্যতৰ ৰূপ আৰু ইয়াৰ প্ৰস্তুতিৰ কাৰণেও সাজু হোৱা হৈছিল। এই সকলো কথাৰ বাহিৰেও এই চিঠিয়ে সমিতিৰ কাৰ্য্য-পদ্ধতি আৰু অন্যান্য কেইবাটাও কথা উদ্ঘাটিত কৰিছে।

১৬, ১৭ আৰু ১৮ জানুৱাৰী ১৯৭৬ চনত পাৱনাৰৰ পৰমধাম আশ্ৰমত দেশৰ ২৬ জন বিদ্বান, লেখক, বুদ্ধিজীৱী আৰু সামাজিক কাৰ্য্যকৰ্তাসকল সন্মিলিত হয়। সেই অখিল ভাৰতীয় আচাৰ্য্য সন্মিলনত যোগ দিবলৈ অসমৰ পৰা যায় শ্ৰীসুৰেশ চন্দ্ৰ ৰাজখোৱা (ভূতপূৰ্ব উপকুলপতি, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়) আৰু শ্ৰীমতী অমল প্ৰভা দাস (শৰনীয়া আশ্ৰম, গুৱাহাটী)। ১০০০ শব্দৰ দহ দফীয়া বক্তব্য এটাত সকলোৱে ঐক্য বা সন্মতি প্ৰকাশ কৰে। সেই বক্তব্যত য'ত তেওঁলোকে আপাতকাল আৰু তাৰ ফলত উদ্ভৱ হোৱা পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে চিন্তা ব্যক্ত কৰে, তাতে আপাতকালৰ কেইটামান লাভৰ প্ৰশংসাও কৰে। পৰিস্থিতিৰ স্বাভাৱিকৰণৰ আহ্বানও কৰা হয়। সংবিধান, শিক্ষা, জনসংখ্যা, ইত্যাদিৰ বিষয়েও তেওঁলোকে নিজৰ মত ব্যক্ত কৰি, আচাৰ্য্য ভাবেক নিবেদন কৰে যে তেখেতে সন্মিলনত ব্যক্ত বিচাৰৰ সফলতাৰ কাৰণে আৱশ্যক কাৰ্য্য হাতত লয় যেন।

আচাৰ্য্য সন্মিলনে কি কৰে, কি নকৰে বা কি কৰিব পাৰে এইটো আমাৰ আলোচনা বা বিবেচনাৰ বিষয় নহয়। কিন্তু ১৮ তাৰিখে হোৱা সন্মিলনৰ আহ্বানত লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ সত্যাগ্ৰহ ২০ তাৰিখে স্থগিত কৰি দিয়া হয়।

২০ জুন ১৯৭৬ চনত মণিপুৰৰ গীতা মণ্ডল ভৱন, ইম্ফলত স্থানীয় বুদ্ধিজীৱী, লিখক আৰু শিক্ষকসকলক লৈ হোৱা আচাৰ্য্য সন্মিলনৰ উল্লেখ ইয়াতে কৰি দিয়া উচিত বুলি ভাবোঁ। ১৩ জন ইয়াত যোগ দিয়ে আৰু ৩ জন ইয়াত নিজৰ সমৰ্থন প্ৰেৰণ কৰে। ডাঃ ৱাই ভাগ্য সিং (Dr. Y. Bhaigya Singh)ৰ অধ্যক্ষতাত হোৱা এই সন্মিলনে পৱনাৰৰ আচাৰ্য্য সন্মিলনত ব্যক্ত বিচাৰৰ লগত সন্মতি প্ৰকাশ কৰে।

'লুইতৰ পাৰৰে আমি ডেকা ল'ৰা'

শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী আৰু শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে সম্পূৰ্ণ প্ৰান্তৰ আন্দোলন চলাই আছিল। শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠক অৱশ্যে আৱশ্যকতা অনুৰূপে কেতিয়াবা কেতিয়াবা অসমৰ বিভিন্ন ঠাই ভ্ৰমণ কৰে। মণিপুৰৰ প্ৰধান আছিল শ্ৰীবীৰ মংগল শৰ্মা। উজনি অসমত শ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইৱালে আৰু নামনি অসমত সৰ্বশ্ৰীসুধাকৰ বৈদ্য, নিশিকান্ত যোশী আৰু সুভাষ শৰবটে তথা নন্দলাল নাথ আদি বহুতেই কাম চাই আছিল। সত্যাগ্ৰহ আৰম্ভ হোৱাৰ পিছত চৰকাৰে এওঁলোকক ধৰাৰ অনবৰত আৰু অশেষ প্ৰযত্ন কৰে। এতিয়া ভূমিগত কাৰ্য্যকৰ্তাসকল বেছি সাৱধান হৈ থাকিব লগীয়া হয়। তেওঁলোকৰ সুৰক্ষাৰ দায়িত্ব থকা স্বয়ংসেৱক সকলৰ কাৰণে যেন এই সময় পৰীক্ষা কালহে আছিল। বিপ্লৱীসকলৰ কেইটামান ৰোমাঞ্চকাৰী অনুভৱ তলত দিয়া হৈছে---

শ্ৰীশ্ৰীকান্ত যোশী চিলচৰৰ পৰা খিলঙলৈ আহি আছিল। সুপৰিচিত কাৰ্য্যকৰ্তা এজনে টিকট কৰাৰ কাৰণে তেওঁ সেই টিকটত যাত্ৰা নকৰি নতুন আপাৰ ক্লাচৰ টিকট এটা লৈ বাচত বহে। ল'ৱাৰ ক্লাচৰ টিকট নম্বৰ আছিল ৩৮। তাৰ কাষতে বহাজনে বাচ ৰাওনা হোৱাৰ আগে আৰু কণ্ডাক্টৰক কেইবাৰমান কয় যে ৩৮ নম্বৰৰ মানুহজন অহা নাই। তেওঁ এজন দুজন সহযাত্ৰীসকলোকো ৩৮ নম্বৰৰ মানুহৰ বিষয়ে সোধে। বাচৰ অন্য যাত্ৰীসকলক এই মহাশয় জনে খুউৱ সূক্ষ্ম দৃষ্টিৰে চায়। আপাৰ ক্লাচৰ আঠ নম্বৰ চিটত বহি থকা শ্ৰীকান্ত যোশী বুজি যায় যে নিশ্চই এওঁ চোৰাং চোৱা বা পুলিচ বিভাগৰ মানুহ। খিলং নগৰত নোসোমাই তেওঁ খিলঙৰ সীমাত নাংথুমৈত নামি যায়। আৰু তাত থকা বন্ধু এজনৰ ঘৰত তেওঁ আশ্ৰয় লয়। কিন্তু পুলিচৰ বিষয়া এজনে তেওঁ থকা ঘৰৰ বিষয়ে ওচৰচুবুৰীয়া কেইজনক কিবা এটা সুধি গৈছে বুলি গম পাই তেওঁ সেই ঘৰ তৎক্ষণাৎ এৰিব লগীয়া হয়। পিছত জনা যায় যে পুলিচে 'আণ্ডাৰগ্ৰাউণ্ড আৰ. এছ. এছ. নেতা এজনক বিচাৰি আছিল। তেওঁ যদি টিকট নম্বৰ ৩৮ তে যাত্ৰা কৰিলেহেঁতেন !!

এবাৰ পুলিচে খবৰ পায় যে তেজপুৰৰ পৰা শিলঘাট হৈ শ্ৰীকান্ত যোশী আহি আছে। শিলঘাট ফেৰীৰ ঘাটত পুলিচ ইন্সপেক্‌টৰ এজন আৰু তিনিজন চিপাহী কেম্প পাতি বহে। এদিন----দুদিন----তিনি দিন আৰু চাৰি দিনলৈকে তেওঁলোক তাত বহি প্ৰত্যেক যাত্ৰীৰ ৰূপ-আকাৰৰ লগত শ্ৰীকান্ত যোশীৰ ৰূপ--বিৱৰণ মিলাই থাকে। কিন্তু নাই, নাপায়, ক'ত পাব যোশীজীক !! তেওঁ কিবা এটা অন্য কাৰণত নিজৰ এই ফালৰ কাৰ্য্যক্ৰমত পৰিবৰ্ত্তন কৰিছিল, সেই কাৰণে তেওঁৰ সেই যাত্ৰা নহয়।

আৱশ্যকীয় কাম এটাত শ্ৰীবীৰ মঙ্গল শৰ্মায়ে গুৱাহাটীলৈ অতি সোনকালে যোৱা প্ৰয়োজন আছিল। কিন্তু যাব কেনেকৈ ? পুলিচে সকলো মাৰ্গত তেওঁক বিচাৰি বহি আছিল আৰু সকলো ঠাইতে আছিল তেওঁৰ ছবি ! যিয়েই হওঁক যোৱাতো আৱশ্যকীয় আছিল কাৰণে উৰা জাহাজত যোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল। টিকট কিনা হ'ল। যথা সময়ত তেওঁৰ ঠাইত অন্য এজনে টিকট আৰু অটেচী লৈ এয়াৰপৰ্টত যায়, ৰিৰ্পোটিং কৰে আৰু চিক্যোৰিটি চেকিঙৰ শাৰীত সোমায়। ঠিক সেই সময়ত তাত আহে বীৰমঙ্গল শৰ্মা। চিক্যোৰিটি চেক-আপ, কৰাই বন্ধুজনে ওলোৱাৰ লগে লগে অটেচী আৰু টিকট ইত্যাদি বীৰমঙ্গলক দি উপস্থিত বাহন এটাৰে তাৰ পৰা ওলায় যায়। বীৰ মঙ্গল শৰ্মায়ে খুব ধৈৰ্য্য আৰু সহজ ভাবে এই বিমানত যাত্ৰা কৰি গুৱাহাটী পায়।

ছিলচৰত পুলিচে শ্ৰীশলীল দেবক বিচাৰি আছিল। এবাৰ তেওঁ বন্ধু এজনৰ ঘৰৰ সন্মুখত চাইকেল থৈ আৰু চেণ্ডেল বাহিৰত থৈ ঘৰত সোমায়। পুলিচ বিষয়াই তেওঁক অনুকৰণ কৰি আছিল ; বিষয়া জনে ফ'ৰ্চ অনায়। পুলিচ ফ'ৰ্চে যেতিয়া ঘৰত 'ৰেড' কৰে, তেতিয়া তেওঁ চেণ্ডেল আৰু চাইকেল তাতে এৰি পলায়। তেওঁৰ পাছে পাছে পুলিচ--দলো দৌৰ মাৰে আৰু ছিলচৰ নগৰৰ বাহিৰত ওলাই হাবিৰ মাজেদি গৈ তেওঁ এটা পাহাৰত আশ্ৰয় লয়। পুলিচে তেখেতক বিচাৰিবপৰা সকলো ঠাইত বিচাৰি ধৰিব নোৱাৰি ঘূৰি আহি সেই বন্ধুজনৰ ঘৰৰ পৰা শ্ৰীসলিল দেবৰ চেণ্ডেল আৰু চাইকেল জব্দ কৰি লয়। সলিলদেবক ধৰিব নোৱাৰিলে যদিও তেওঁৰ চাইকেলতো পালে !! আন হাতে শ্ৰীদেৱ ৰাতি প্ৰায় ১১ টা মান বজাত পাহাৰৰ পৰা নামে আৰু ওচৰৰ গাওঁ এখনৰ পৰিচিত ব্যক্তিৰ ঘৰত থাকে !!

ছিলচৰৰ পুলিচে তেওঁলোকক বিচাৰি আছিল। 'ৰাতি একে ঠাইত শুব নালাগে' বুলি নিৰ্দ্দেশ তেওঁলোকক দিয়া আছিল। কিন্তু তেওঁলোক এদিন কিবা কাৰণত একে ঠাইত শুব লগা হয়। ৰাতি পুলিচ আহে---পলিচে যদিও কল্যাণ পুৰকায়স্থক বিচাৰি তাত আহিছিল ; দুয়োজনকে ধৰি নিয়ে। লগৰ জনে কয়---"মই কলেজৰ ছাত্ৰ।" কল্যাণ পুৰকায়স্থক পুলিচে চিনিব পৰা নাছিল, সন্দেহতে ধৰিছিল, তেওঁ কয়--"মইও কলেজৰ ছাত্ৰ, আমি দুয়ো একে লগে পঢ়ি আছোঁ।" পুলিচে কি কৰিব ? সন্দেহতহে ধৰা হৈছিল। এওঁ ছাত্ৰ, প্ৰকৃত আচামীও নহয়---এই ভাবি শ্ৰীকল্যাণ পুৰকায়স্থ আৰু শ্ৰীদুধনাথক যাবলৈ দিয়া হয়। থানাৰ পৰা ওলাই জানো তেওঁলোক কলেজলৈ যায় !!

"নমস্তে সদা ৱৎসলে মাতৃভূমে"

বুলেটিন, হেণ্ডবিল, সৰু সৰু পুস্তিকা আদি ৰূপত সাহিত্য প্ৰকাশন চলিয়েই আছিল। ভূমিগত আন্দোলনৰ শেষলৈকে এই অঞ্চলত ১০০ তকৈয়ো অধিক বুলেটিন প্ৰকাশ হৈছিল গুৱাহাটীৰ পৰা প্ৰকাশ হৈ থকা কেৱল 'বাৰ্তাপত্ৰ' নামৰ কাকতখনৰ সৰ্ব্বমুঠ ৭৩ টি সংখ্যা প্ৰকাশিত হয়। গুৱাহাটী, যোৰহাট আৰু মণিপুৰৰ পৰা নিয়মিয়াকৈ প্ৰকাশ হৈ থকা বুলেটিন আৰু নগাওঁ, তেজপুৰ আৰু ছিলচৰৰ পৰা প্ৰকাশ হৈ থকা 'বিশেষ বুলেটিন' সকলোৰ সৰুমুঠ প্ৰসাৰণ হয় ১,০০,০০০ তকৈয়ো অধিক। মাজে মাজে দিল্লী বা দেশৰ অন্যান্য স্থানৰ পৰা অহা বুলেটিন, পত্ৰ আৰু পুস্তিকাসমূহৰ সংখ্যা ইয়াত যোগ কৰা হোৱা নাই। অসমত বিভিন্ন সময়ত প্ৰকাশ হোৱা পুস্তিকা ইত্যাদি আছেই। বুলেটিন প্ৰকাশন আৰু বিতৰণৰ কাৰ্য্য সত্যাগ্ৰহৰ সময়ত আৰু ইয়াৰ পিছত পূৰ্ণ উদ্যমে চলি থাকে বুলেটিন প্ৰকাশন সত্যাগ্ৰহৰ লগে লগে আৰু সত্যাগ্ৰহ শেষ হোৱাৰ পিছতো পূৰ্ণ দমে চলি থাকে সংঘৰ নিজস্ব ভূমিগত কাৰ্য্য।

আমি জেলত আছিলোঁ। ১১।১।৭৬ তাৰিখে শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে লিখা এখন চিঠি বন্ধু এজনৰ নামত আহে। এই সম্পূৰ্ণ চিঠি মূলৰূপত তলত দিয়া হৈছে—

प्रिय श्री आनंदी ४ । १ । ७६

अनेक अशिर्वाद !

आशा है तुम सकुलशल होंगे। यहाँ घर में सब राजी खुशी है। तुम कोई चिंता मत करना। तुमलोग ऐसे कितने दिन जेल में रहोगे यह कहना कठिण है। पर हो सकता है कि गणतन्त्र दिवसपर तुमलोगों की रिहाई हो। अभी निर्वाचन तो एक साल पीछे गया है। एमर्जेन्सी भी हटने वाली नहीं है। जो भी हो मैं ईश्वर से प्रार्थना करता हूँ कि वह तुम्हें शीघ्र ही मुक्ति दिलायें।

जब तुम जेल में हो तो अपने स्वास्थ्य का ख्याल रखना सुबह जल्द उठना। व्यायाम, आसन, प्रार्थना नियम से करना। गीता जैसे कोई ग्रन्थ का नित्य पाठ करना।

७ डिसंबर को अपने पिताजी को साठ वर्ष पूर्ण हुवे। अतः उनकी इकसठवीं वर्षगांठ मनायी गयी। सब लोगों को मिष्टान्न भोजन

हुवा उनको वैदिक ब्राम्हणों ने वेदपाठ के साथ अभिषेक किया। श्रीफल व महावस्त्र भी दिया। दोपहर उनका सब रिश्तेदारों के सामने छोटा सा प्रवचन भी हुवा। सायं को अन्य सारे मित्रोंके साथ चाय पार्टी रही। कार्यक्रम बहुत ही शानदार रहा तुम तो जेलमें रहे। इसलिये इतना विवरण लिख भेजा हूँ तुम्हारे मित्र जनाने एक पत्र तुमको जेलमें भेजा था। मिला क्या ?

और विशेष नहीं। तुमको जलसे पत्र लिखनेकी अनुमति है क्या ? तो कभी-कभी पत्र लिखना। वहाँ के तुम्हारे मित्रों को आर्शीवाद !

तुम्हारा

काका

উক্ত চিঠিৰ পৰা উদ্‌ঘাটিত কথা কেইটামান হ'ল (১) ১৯৭৬ চনৰ জানুৱাৰী মাহত জেলৰ বন্দীসকলক মুক্তি কৰি দিয়াৰ সম্ভাৱনা আছিল। ইয়াৰ দুটা কাৰণ হোৱাৰ থল আছে বুলি আমি ভাবিলোঁ--(ক) বিনোৱাজীৰ আহ্বানত বহা আচাৰ্য্য সন্মিলনৰ সন্মতি অনুসৰি চৰকাৰৰ প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু (খ) লোক সংঘৰ্ষ সমিতিয়ে কৰা সত্যাগ্ৰহৰ পৰা বিবশ হৈ চৰকাৰৰ তল পৰা সম্ভাৱনা।

কিন্তু চৰকাৰে দুয়োটা কাৰণৰ প্ৰতিক্ৰিয়াত বেছি কঠোৰহে হৈছিল। যিয়েই হওঁক, সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত প্ৰায় সকলো সত্যাগ্ৰহীক মুক্তি দিয়া হৈছিল, কিন্তু অসমৰ সত্যাগ্ৰহীসকলক কিয় মুক্তি দিয়া নাই বা মিছাত দিলে অথবা মোকৰ্দ্দমা চলোৱা নাই, এইটো স্পষ্ট এতিয়ালৈকে হোৱা নাই।

(২) চিঠিত জেলত থকা কালত ব্যায়াম, আসন আৰু প্ৰাৰ্থনা সদায় কৰিবলৈ কোৱা হৈছে। অৰ্থাৎ ৰাতিপুৱা সোনকালে উঠি সংঘ শাখা লগাব লাগে। সংঘ স্বয়ং সেৱকৰ কাৰণে প্ৰাৰ্থনা অৰ্থাৎ শাখাৰ প্ৰাৰ্থনা "নমস্তে সদা ৱতস্লে" হয়।

কিন্তু অধিকাৰীসকলৰ নিৰ্দ্দেশ থাকক বা নাথাকক জেলত থকা সকলো স্বয়ং সেৱকে জেলত সদায় সংঘ শাখা লগাই আছিল আৰু সংঘৰ বিভিন্ন কাৰ্য্যক্ৰমও পালন কৰিছিল। অৱশ্যে সমূহ জেলত সংঘ শাখা চৰকাৰৰ দৃষ্টি গোচৰ হৈছিল যত নেকি বাহিৰত ক্লাব, পুথিভঁৰাল, ভজন-কীৰ্ত্তন ইত্যাদি পূৰ্বোল্লেখিত ৰূপত লাগি থকা শাখাবোৰ চৰকাৰৰ দৃষ্টিত পৰা নাছিল।

আমি আৰম্ভনিৰ পৰাই জেলত শাখা লগাই আছিলোঁ।

(৩) চিঠিত দেউতাৰ ৬১ তম জন্মোৎসৱ পালন কৰাৰ সূচনা দিয়া হৈছে। আমাৰ দেউতা অৰ্থাৎ সৰসংঘচালকজী। সকলোৱে জানে যে সংঘৰ এটা পাৰিবাৰিক কল্পনা। যেনেকৈ পিতা পৰিয়াল এটাৰ মুখিয়াল, তেনেকৈ সংঘ স্বৰূপ পৰিয়ালৰ মুখিয়াল হ'ল পৰম পূজনীয় সৰসংঘচালক।

৭।১২।৭৫ তাৰিখে সংঘৰ সৰসংঘচালক মাননীয় শ্ৰীৱালা চাহেব দেৱৰসৰ জন্ম দিৱস আছিল। সেই দিনাৰ য়েৰবাদা জেইলত হোৱা কাৰ্য্যক্ৰমৰ বিৱৰণ চিঠিত আছেই। সেই ধৰণে কাৰ্য্যক্ৰম সমগ্ৰ দেশত পালন কৰা হৈছিল। সত্যনাৰায়ণ পূজা, যজ্ঞ, মন্দিৰ আদিত পূজা অৰ্চনা আৰু বালাচাহেবজীৰ ভাষণ বা বাণী প্ৰকাশ কৰি বিতৰণ কৰা ইত্যাদি কাৰ্য্যক্ৰম সমগ্ৰ দেশত পালন কৰা হৈছিল।

৭ তাৰিখৰ সেই কাৰ্য্যক্ৰমৰ সূচনা দেশৰ সকলো বন্দীগৃহত কেন্দ্ৰীয় যোজনা মতে পঠোৱা হৈছিল। উক্ত জাননী এই চিঠিৰ যোগেদি আমাক জেলত দিয়া হৈছিল। ওপৰত উল্লেখ হোৱা ধৰণত পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ কেইবাখনো নগৰত এই কাৰ্য্যক্ৰম পালন কৰা হৈছিল।

(৪) এই গুপ্ত চিঠি ভূমিগত নেতা এজনে জেলৰ বন্দীসকললৈ লিখিছিল। চিঠিখন 'অফিচিয়েলী' তেওঁলোকে পায়।

জেলত থকাসকলৰ লগত সম্পৰ্ক কায়ম ৰখা আৰু এই ধৰণে তেওঁলোকৰ মনোবল বজাই ৰখা এনে চিঠিৰ উদ্দেশ্য।

(৫) চিঠি লিখা ধৰণ আৰু সাংকেতিক ভাষাও মন কৰিব লগীয়া। আপাতকালত সম্পূৰ্ণ আন্দোলন গুপ্ত ৰূপত চলিল, গুপ্ত জীৱন আৰু কাৰ্য্যপদ্ধতিৰ ই এটা ৰোমাঞ্চকাৰী উদাহৰণ।

১৯৭৬ চনত মাননীয় শ্ৰীৱালা চাহেব দেৱৰসৰ জন্ম দিৱসত সমগ্ৰ দেশৰ পৰা তেওঁলৈ শুভেচ্ছা আৰু শুভ-কামনা জনোৱা হয়। অকল ভাৰতবৰ্ষৰ পৰাই নহয়, বিদেশৰ কেইবাখনো ঠাইৰ পৰাও তেখেতে এনেধৰণৰ চিঠি-পত্ৰ আৰু টেলিগ্ৰাম য়েৰবদা জেইলত পায়। কোৱা হৈছে যে তেখেতে ২০,০০০ তকৈ বেছি চিঠি-পত্ৰ এই সময়ত পায়। অসমৰো বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা তেখেতলৈ ভালে সংখ্যক জন্ম দিৱসৰ শুভ কামনা পঠোৱা হৈছিল। সকলো জেলত থকা সংঘৰ স্বয়ং সেৱক আৰু হিতৈষী লোকসকলে এই সুযোগত তেওঁলৈ লিখে।

সংঘ শাখা পূৰ্ব-পৃষ্ঠাত কোৱা মতে পৰিৱৰ্তিত ৰূপত চলিয়েই আছিল। ১৯৭৫ চনত কৈ '৭৬ চনত শাখাবোৰৰ অৱস্থা ভাল আছিল। স্বয়ং সেৱকসকল আপাতকালৰ অভ্যস্ত হৈ গৈছিল, তেওঁলোকৰ ভয় এতিয়ালৈকে নাইকিয়া হৈছিল। তথাপি তেওঁলোকে সম্পূৰ্ণ সাৱধানেৰে সংঘৰ সকলো কাৰ্য্যক্ৰম পালন কৰে--সংঘ পদ্ধতিৰে। ১৯৭৬ চনৰ আৰম্ভণিৰ

মকৰ সংক্ৰান্তিৰ পৰা হিন্দু নববৰ্ষ দিবস, হিন্দু সাম্ৰাজ্য দিনোৎসৱ, গুৰু পূর্ণিমা, শাওন পূর্ণিমা আৰু বিজয়াদশমীলৈকে সকলো উৎসৱ প্ৰান্তৰ বিভিন্ন ঠাইত ভাল দৰে পালন কৰা হয়। এইবাৰ এইধৰণৰ জাননী দিয়া হ'ল যে অন্ততঃ এটা কাৰ্য্যক্ৰম ধ্বজ লগাই কৰিব লাগে, সেই মতে প্ৰায় সকলো প্ৰধান নগৰত গুৰু-পূজনোৎসৱ ধ্বজ লগাই পালন কৰা হয়। এই উপলক্ষে 'গুৰু পূজন এটা বাণী' শিতানত, এটা বাণী ছপা কৰি স্বয়ং সেৱক বন্ধুবৰ্গক কৰ্তব্যৰ পথত আগবঢ়াই নিবলৈ আহ্বান জনোৱা হয়।

লোক-সংঘৰ্ষ সমিতি আৰু সংঘৰ ভূমিগত কাৰ্য্যৰ প্ৰগতিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিবলৈ আৰু বাটত অহা সমস্যা সমাধান কৰি মাৰ্গদৰ্শনৰ কাৰণে বিভিন্ন সময়ত কেন্দ্ৰীয় নেতা অসম ভ্ৰমণত আহে। শ্ৰীমোৰাপন্ত পিঙ্গলে (৯ মে'ই ১৯৭৬) আৰু শ্ৰীআৱাজী থাটে (২১ আগষ্ট, ১৯৭৬ চনৰ পৰা ২৫ আগষ্টলৈকে) অসম ভ্ৰমণ কৰে। শ্ৰীপিঙ্গলে গুৱাহাটী আৰু শ্ৰীআৱাজী থাটে ৩।৪ খন প্ৰধান নগৰ ভ্ৰমণ কৰে। এই ভ্ৰমণত তেখেতে নতুন কাৰ্য্যকৰ্ত্তা নিৰ্ম্মাণৰ ওপৰত বিশেষ জোৰ দিয়ে। ভূমিগত নেতাসকলক এনে ধৰণৰ লোক বাচিবলৈ কোৱা হয় যে যিসকলৰ নাম পুলিচৰ সূচিত নাই। ইয়াৰ উদ্দেশ্য এয়ে আছিল যে এনে ধৰণৰ লোকক সংঘৰ্ষৰ কাৰণে আন্দোলন চলাবলৈ তৈয়াৰ কৰি, সমাজত মুকলি ভাৱে কাম কৰিব পৰা কাৰ্য্যকৰ্ত্তাৰ গোট সৃষ্টি কৰা। কিয়নো ভূমিগত লোকৰ কাৰণে কেইটামান প্ৰধান বাধা নিষেধ আছিল। তেওঁলোকৰ কাৰণে ইচ্ছা মতে আৰু মুকলি ভাবে কাৰ্য্য সমাধান কৰাত বহুতো বাধা-বিঘিনি স্পষ্টও আছিল। ভ্ৰমণকাৰী নেতাদ্বয়ে দ্বিতীয়তে এই কথা প্ৰকাশ কৰে যে সংঘ বা সমিতিৰ সম্পৰ্কত নথকা সমাজৰ বাইজৰ ভিতৰত নিশ্চয় বহুতো এনে ব্যক্তি আছে---যিসকলে একনায়কত্ববাদ স্বীকাৰ কৰা নাই কিন্তু উপযুক্ত পৰিস্থিতি আৰু সহযোগৰ অভাৱত মনে মনে থাকিবলৈ বাধ্য হৈছে, এনে ধৰণৰ লোকক বাচি সংঘৰ্ষত লগোৱাৰ বিষয়েও আলোচনা-বিবেচনা কৰা হয় আৰু সেই মতে কাৰ্য্যক্ৰমো হাতত লোৱা হয়। ইয়াত এইটো উল্লেখ কৰি দিয়া উচিত যে ১৯৭৬ চনৰ মধ্য ভাগত সংঘৰ ১৬ জন প্ৰচাৰক প্ৰান্তৰ বিভিন্ন ঠাইৰপৰা সংঘৰ স্বয়ং সেৱকসকল আৰু অন্য দলৰ ব্যক্তি কেইজনৰ সহযোগত ভূমিগত আন্দোলন চলাই আছিল। ১৪ জন প্ৰচাৰক সেই সময়ত জেলত আছিল। লোক সংঘৰ্ষ সমিতিৰ ঘটক দল, জনসংঘ আৰু দুই-এটা ঠাইত ছছিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ লোকো সক্ৰীয় আছিল।

নিৰ্ব্বাচন !

অক্টোবৰ মাহত ভ্ৰমণ কৰে শ্ৰীভাওৰাৱ দেবৰস। সেই মাহৰ শেষৰ সপ্তাহত আহে আন্দোলনৰ সৰ্ব্বোচ্চ নেতা শ্ৰীমাধৱ ৰাও মূলে। শ্ৰীমূলেৰ ভ্ৰমণৰ বিষয় আছিল--নিৰ্ব্বাচন ! তেওঁ ভূমিগত আন্দোলন কাৰীসকলক নিৰ্ব্বাচনৰ কাৰণে সাজু থাকিবলৈ কয়। ১৯৭৮ চনলৈ নিৰ্ব্বাচন পিছুৱাই দিয়া হৈছিল যদিও, যিকোনো সময়ত নিৰ্ব্বাচন হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছিল। সেয়েহে নিৰ্ব্বাচনৰ বাবে সকলো ধৰণৰ প্ৰস্তুতি এতিয়াৰ পৰাই আৰম্ভ কৰি নিৰ্ব্বাচন যুঁজৰ কাৰণে সাজু থাকিবলৈ তেওঁ আন্দোলনকাৰী সকলক পৰামৰ্শ দিয়ে।

অখিল ভাৰতীয় বিদ্যাৰ্থী পৰিষদৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰমুখ্য শ্ৰীগোবিন্দাচাৰ্য্য আৰু বিদ্যাৰ্থী পৰিষদৰেই অন্য এজন নেতা শ্ৰীলক্ষ্মী নাৰায়ণ ভালাও অসম ভ্ৰমণত আহে। বিদ্যাৰ্থী পৰিষদ প্ৰমুখ্যে ছিলচৰ আৰু গুৱাহাটীত আন্দোলনকাৰীসকলক সংঘৰ্ষত সহযোগ দি আছিল তেওঁলোকৰ কাৰ্য্যকৰ্ত্তা কেইজনে সত্যাগ্ৰহো কৰিছিল। পৰিষদৰ দুয়োজন নেতাই ছিলচৰ ভ্ৰমণ কৰে। সেই সময়ত পূৰ্ব্বোত্তৰ ভাৰতত বিদ্যাৰ্থী পৰিষদৰ কাম পৰিচালনা কৰি আছিল শ্ৰীসুভাষ শৰৱটে।

ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ উৰিষ্যা প্ৰান্তৰ ভূতপূৰ্ব প্ৰান্ত প্ৰচাৰক শ্ৰীবাবুৰাও পালধীকৰ আপাতকালৰ সময়ত পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰমুখ্য আছিল। তেখেতে ১৯৭৬ চনত অসম দুবাৰ ভ্ৰমণ কৰে। এবাৰ তেখেতৰ উপস্থিতিত প্ৰান্তৰ মুখ্য কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ এখন বৈঠকৰ আয়োজন কৰা হয়। সেই বৈঠকৰ ঘটনা--নগাওঁত বৈঠক আছিল। প্ৰান্তৰ ভিন ভিন ঠাইৰ পৰা যিমান কাৰ্য্যকৰ্ত্তা আহিছিল, সকলোৰে ভিন ভিন ঘৰত থকাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। বৈঠকৰ নিৰ্দ্ধাৰিত স্থানত কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলক নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ত বেলেগ বেলেগকৈ আহিবলৈ কোৱা হৈছিল। বৈঠকৰ কাৰণে ওলাওতে কাৰ্য্যকৰ্ত্তা দুজনক বৈঠকৰ স্থান সূচিত কৰি ৰিক্সা এটা ধৰাই দিয়া হয়। স্থানীয় কাৰ্য্যকৰ্ত্তায়ে তেওঁলোকক সাৱধান কৰি দিয়ে যে ৰিক্সা বৈঠকৰ কাৰণে নিৰ্দ্ধাৰিত ঘৰলৈকে নৈ যাব নালাগে। অলপ আগে নামি খোজ কাঢ়ি যথা স্থানত যাব লাগে। কিন্তু কব নোৱাৰো কিয় তেখেতসকল ৰিক্সাৰ পৰা ঠিক সেই ঘৰৰ সন্মুখত নামে। অলপ দূৰ যোৱাৰ পিছত সেই ৰিক্সাত এজন গুপ্তচৰ বিভাগৰ লোক বহে। তেওঁ নামোতে ৰিক্সাৱালাক যেতিয়া পাঁচ টকীয়া নোট দিয়ে, ৰিক্সাৱালায়ে কয়--"মোৰ ওচৰত খুচুৰা পইচা নাই। বাৰ আনাহে আছে, তেওঁলোকে বাৰ আনা দিলে।"

"কিয় ? কৰ পৰা আহিছিলি ?" গুপ্তচৰ বিভাগৰ সেই ব্যক্তিজনে সোধে। উত্তৰত ৰিক্সাৱালায়ে কয় যে অমুক জাগাৰ পৰা অমক ঘৰলৈকে আহিছিলোঁ। ঘৰটোৰ কথা কওঁতে গুপ্তচৰজনৰ সন্দেহ হয়। সোধাত ৰিক্সাৱালায়ে কয় যে দুজন মানুহ আহিছিল আৰু দুয়োজন নগাওঁৰ কাৰণে নতুন যেন পালোঁ। পুলিচৰ সন্দেহ-তালিকাত সেই ঘৰ আছিল। গুপ্তচৰ পুলিচৰ সেই লোক জনে নিজৰ অফিচলৈ যায়। তাত ৰাতৰি দিয়ে। আৰু কয় যে 'চেক' কৰিব লাগে, কিজানি কোনো 'ৱাৰেণ্টেড' সকলৰ মাজত আছে নেকি ? ঘৰৰ মালিকজনক মাতি প্ৰশ্ন কৰা হয়। তেওঁ কয় যে পৰিচিত লোক আছিল, তেওঁলোক হাচ্পিটেলত কিবা এটা কামত আহিছে। মই তেওঁলোকক চিনাকি নাৰ্ছ এগৰাকীৰ ওচৰলৈ পঠাইছো। কিন্তু অফিচত ৰিপোৰ্ট কৰিবলৈ অহা মানহুজন সন্তোষ নহয়। তেওঁ বাৰে বাৰে সেই ঘৰত গৈ 'কন্‌ফৰ্ম' কৰিবলৈ কয়। কাৰ্য্যালয়ত থকা বিষয়াজন সহানুভূতিশীল ব্যক্তি আছিল কাৰণে এই গুপ্তচৰজনক নিজৰ 'ডিউটিত' যাবলৈ কয়। পিছত আন্দোলনকাৰীসকলক সাৱধানে থাকিবলৈ সতৰ্ক কৰা হয়---তৎক্ষণাৎ তেওঁলোকে নিজৰ আশ্ৰয়স্থান সলনি কৰে !

নগাওঁত শ্ৰীমধুকৰ লিময়ে আৰু শ্ৰীশশীকান্ত চৌথাইৱালেক পুলিচ আৰু গুপ্তচৰ বিভাগৰ লোকে কেইবাৰমান অন্য সুযোগত দেখে, কিন্তু তেওঁলোকে শ্ৰীমধুকৰজী ইত্যাদিক

নেছি মুনিবলৈ—নিলেখকৈ দিনত নগৰত মুনিবহঁত থাকে দিয়ে। এই ধৰণৰ সহানুভূতিশীল আৰু সহযোগী পুলিচ আৰু কৰ্তৃপক্ষৰ বিভাগৰ লোকও আন্দোলনকাৰীসকলৰ সৰ্ব্ব ভূমি-গত জীৱনৰ এটা কাৰণ।

সংঘ শাখা আৰু সংঘৰ বিভিন্ন আনুষংগিক প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰিস্থিতিত কি দলে চলাব লাগে, কি কাৰ্য্যসূচী এই বাৰম্বাৰ দৃষ্টিভংগী লৈ আগবাঢ়িব লাগে আৰু সৰ্ব্বসাধাৰণ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক দিশ সম্পৰ্কে সকলো সদস্যৰ সুনিৰ্দ্দিষ্ট ধাৰণা থকা কাৰণে আৰু তেওঁৰ মাৰ্গ দৰ্শনৰ কাৰণে সময়ে সময়ে অধিবেশন অনুষ্ঠিত হয়। এই অধিবেশনত কৰ্মীসকলে ভূমিগত কামৰ লগতে, আন্দোলনৰ সম্পূৰ্ণ ভূমিকা কাৰ্য্যৰ কাৰ্য্য-পদ্ধতিৰ পৰিচয় দিয়। সেয়েহে ইয়াত আন্দোলনৰ সময়ত ওলোৱা কেইটামান মাৰ্গদৰ্শক পত্ৰ দিয়া হ'ল—

(১)

কৰ্মীসকলৰ বাবে এটা বিচাৰ : নং ২

কৰ্মীসকলৰ বাবে এটা নতুন দায়িত্ব ঃ

আমাৰ কামত যে এটা নতুন দিশ যোগ হৈছে আৰু যে নতুন পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে, তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত স্বয়ং সেৱকসকলৰ দৃষ্টিকোণ আৰু আচৰণৰ ৰীতি কি হোৱা উচিত ?

যি ঐতিহাসিক ভূমিকা বৰ্ত্তমান পৰিস্থিতিত সংঘৰ ওপৰত নিৰ্দ্দিষ্ট হৈছে সেই সম্বন্ধে প্ৰত্যেক স্বয়ং সেৱকে পৰিচিত থকা উচিত। বিশেষকৈ যোৱা এবছৰে সংঘই যি ভূমিকা পালন কৰিছে তাত এই সংগঠন সমাজৰ সমগ্ৰ দেশপ্ৰেমিক আৰু গণতান্ত্ৰিক শক্তিবোৰৰ পথ প্ৰদৰ্শকৰূপে পৰিগণিত হৈছে। সংঘ সম্বন্ধে প্ৰাচীন ভ্ৰান্তি দ্ৰুত গতিত অপসাৰিত হৈ আহিছে। এনেকি এসময়ত যিসকলে সংঘৰ বিৰূপ সমালোচনা কৰিছিল এতিয়া তেওঁলোক সহানুভূতিশীল আৰু প্ৰশংসক হৈছে। বৰ্তমান সংঘৰ বিষয়ে হ'ক নাইবা ঘটনাৱলীৰ ভৱিষ্যত ৰূপান্তৰ সম্পৰ্কেই হ'ক—সকলোৱেই বিশ্বাস যে সংঘই সুনিৰ্দ্দিষ্ট ভূমিকা পালন কৰিব। স্বয়ং সেৱক সকলে এই নতুন ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিস্থিতিৰ আৰু নিজ দায়িত্বৰ প্ৰতি অত্যন্ত সচেতন থাকিব লাগিব।

(১) তাক এতিয়াৰ পৰা সকলো জাতীয়তাবাদী বিৰোধীদলৰ সৰ্বোদয় আৰু স্থানীয় দল আদিৰ নেতা আৰু ঘাইকৈ কৰ্ম্মীসকলৰ লগত অন্তৰঙ্গ যোগাযোগ ৰখাৰ কাৰণে বিশেষ সচেষ্ট হব লাগিব।

(২) বাইজৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক অৱস্থান বিষয়ে আগ্ৰহেৰে সৈতে অধ্যয়ন কৰিব লাগিব আৰু হৰিজন, পীড়িতজন আদি অনুন্নত লোকসকলৰ বিষয়ে বিশেষ মনো-যোগ দিব লাগিব।

(৩) এইবোৰ লোকত আমাৰ চিন্তা ধাৰাৰ প্ৰচাৰৰ নতুন পন্থাবিলাকৰ বিষয়ে অধ্যয়ন জনীসকলৰ সৈতে আলোচনা, মেজীৰ অধ্যয়ন আৰু অধ্যয়ন চক্ৰ আদিৰ মাধ্যমেৰে ভাল দৰে প্ৰচাৰিত হব লাগিব। গীত-মাত, কবিতা, শ্ৰেষ্ঠ মনীষিসকলৰ উক্তি, প্ৰবন্ধাদিৰ পৰা উক্তি ইত্যাদিৰ জৰিয়তে আমাৰ আদৰ্শ দাঙি ধৰিব লাগিব। দৰিদ্ৰসকলৰ দুখ কষ্ট, তেওঁলোকৰ সমস্যা, তেওঁলোকৰ প্ৰতি বিশেষ অন্যায় অত্যাচাৰ হৈছে, সামাজিক কুসংস্কৃতিৰ কাৰণে তেওঁলোকৰ কি কষ্ট বাঢ়িছে আৰু বাক আৰু মত প্ৰকাশৰ স্বাধীনতা বিচাৰ-বিভাগ আৰু সংবাদ পত্ৰৰ স্বাধীনতাৰ গুৰুত্বৰ কথাও সাধাৰণ জনত তোলপাৰ কৰি দাঙি ধৰিব লাগিব। গণতন্ত্ৰ, সমাজবাদ, ধৰ্মনিৰপেক্ষতা আদি শব্দ আৰু এইবোৰৰ তাৎপৰ্য্য আমাৰ চিন্তা ধাৰাৰ মতে নিৰ্য্যাৰ্থ কৰিব লাগিব। শ্ৰীগুৰুজীয়ে যিদৰে ব্যাখ্যা কৰিছে—সৰ্ব্বোত্তম গণতন্ত্ৰ—যিয়ে ব্যক্তিক বাক্, চিন্তা আৰু কাৰ্য্যৰ স্বাধীনতা দিয়ে—সুপ্ৰাচীন হিন্দু পৰম্পৰাত যিদৰে পূৰ্ণতঃ স্বীকৃত আৰু কাৰ্য্যকৰী হৈছে তেনেকুৱা আৰু ক'তো হোৱা নাই। যদি ধৰ্ম নিৰপেক্ষতাৰ অৰ্থ এয়ে হয় যে শাসনতন্ত্ৰ কোনো বিশেষ ধৰ্মীয় নীতি-নীতিৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত নহব আৰু সৰ্ব্ব প্ৰকাৰৰ ধৰ্ম মতত বিশ্বাসী সমভাৱে সন্মানিত হব—তেন্তে ইয়া হিন্দু পৰম্পৰাৰ মানাঙ্ক হব। বস্তুতঃ হিন্দু পৰম্পৰা সৰ্বধৰ্ম্মৰ প্ৰতি সহনশীলতাৰ পৰিসীমা ভাৰতবাসীক বহুত গভীৰসঞ্চাৰী। ইয়াত সৰ্ব্বধৰ্ম্মক সমান পবিত্ৰ বুলি শ্ৰদ্ধা কৰিবলৈ শিকোৱা হৈছে। যদি সমাজবাদৰ দ্বাৰা অৰ্থনৈতিক অসমতাৰ দুৰ কৰাকে বুজায় তেন্তে ইয়াতো হিন্দু চিন্তাধাৰা, ব্যৱহাৰ আৰু সামাজিক অৰ্থনৈতিক ন্যায় বিচাৰৰ অঙ্গীকাৰ কৰিছে। মনুৱে ঘোষণা কৰিছে যে মানুহৰ দৈনিক যিমানখিনি খাদ্য প্ৰয়োজন মাত্ৰ সিমানখিনি সম্পত্তিৰ ওপৰতহে তেওঁৰ অধি-কাৰ আছে।

(৪) "শাখা"ৰ পিছত যি মূলনীতি—সমাজৰ কামৰ বাবে দিনত এঘণ্টা সময় দান কৰা—তাক দৃঢ়ভাৱে পালন কৰিব লাগিব, কিন্তু বৰ্তমান কাৰ্য্যক্ষেত্ৰ শাখাৰ পৰিবৰ্ত্তে সামা-জিক আৰু ৰাজনৈতিক হ'ব।

(৫) সংগঠন আৰু পুনৰ্জাগৰণৰ বাবে হিন্দু সমাজৰ ওপৰত দৃষ্টি নিবদ্ধ ৰাখিও অহিন্দু সকলৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিব লাগিব যাতে সিহঁতৰ মাজত যিবোৰ জাতীয়তা-বাদী আৰু গণতন্ত্ৰী উপাদান আছে সেইসমূহ আমাৰ নিয়ন্ত্ৰণত সংহত হয়।

(৬) এইবোৰ পদ্ধতিৰে যাতে নতুন তৰুণদল আমাৰ নিয়ন্ত্ৰণত আহে তাৰ বাবে চেষ্টা চলাব লাগিব।

(৭) বনভোজ, স্বল্পকালীন শিক্ষাবৰ্গ আদি উপযুক্ত কাম কৰিব লাগিব যাতে নবা-গতসকল আমাৰ পদ্ধতি আদিত অভ্যস্ত হয়।

(৮) এইবোৰ কৰাৰ পিছতো সংঘৰ কাৰ্য্যকৰ্তাই তাৰ অধিষ্ঠানৰ পৰা আঁতৰত থাকিব—অৰ্থাৎ অৰাজনৈতিক নৈতিক শক্তি হিচাবে থাকি যদি আমাৰ জাতীয় জীৱনৰ সৰ্ব্বক্ষেত্ৰত হিন্দু সংস্কৃতি আৰু আধ্যাত্মিকতাক বিস্তাৰৰ প্ৰযত্নশীল থাকিব।

——::●::——

(২)

“এজন জাতীয় সমাজকৰ্মীৰ বাবে নিৰ্দ্দেশিকা”

ৰণ শিঙা বাজি আছে

প্ৰিয় ভাতৃ বন্ধু,

......এই কথা ঠিক যে আমি যোৱা ওঠৰমাহে যি সংগ্ৰাম কৰি আহিলোঁ, আগন্তুক নিৰ্ব্বাচনেই হব তাৰ শেষ পৰ্য্যায়---অন্ততঃ নিৰ্ব্বাচনক আমি এই দৃষ্টিভঙ্গীৰেই নিৰীক্ষণ কৰা উচিত। যদি এই দৃষ্টিভঙ্গী দৃঢ়ভাবে আমি আমাৰ সন্মুখত ৰাখো, তেনেহলে আমি আমাৰ বৰ্ত্তমান অৱস্থাটোত নিজকে ফলপ্ৰসুভাৱে পৰিচালিত কৰিব পাৰিম। ... ...

১। প্ৰথম আৰু মুখ্য উপাদান হ'ল জনতাৰ দূৰ দৃষ্টি। প্ৰায় সকলো শ্ৰেণীৰ জনগণেই চৰকাৰৰ প্ৰতি অসন্তুষ্ট---বিশেষকৈ যোৱা ওঠৰ মাহৰ অত্যাচাৰী শাসনক কোনেও ভাল পোৱা নাই।

২। ওঠৰ মাহৰো অধিককাল বন্দী কৰি ৰখা নেতা আৰু কৰ্ম্মীবিলাকে এতিয়া নতুন দিগন্তত ভৰি দিছে। তেওঁলোকে আদৰণীয় তথ্য আবিষ্কাৰ কৰিছে। জনসাধাৰণৰ অধিকাৰ আৰু স্বাধীনতাৰ যুঁজাৰু হোৱাৰ চিন্তাই এতিয়া তেওঁলোকক বেঢ়ি ধৰিছে।

৩। এটা মাত্ৰ ৰাষ্ট্ৰীয় বিৰোধী দল গঠিত হব ধৰিছে যাৰ যোগেদি জনতাই ৰুদ্ধ কণ্ঠ খুলিব পাৰিব। জনতা পাৰ্টিৰ ৰাজহুৱা সভাসমূহত আৰু অভ্যৰ্থনাত অপ্ৰত্যাশিত ভাবে গোট খোৱা হাজাৰ হাজাৰ জন সমাবেশৰ পৰা এই দলৰ প্ৰতি জনগণ কেনেদৰে অনুপ্ৰেৰিত হৈছে তাক স্পষ্ট ৰূপত বুজিব পাৰি। খুব কম সময়ৰ ভিতৰতে গঠিত হলেও এই দলে এটা ৰাষ্ট্ৰীয় বিকল্প দল হিচাপে থিয় দিবলৈ সমৰ্থ হব পাৰিছে। এই দলৰ মৌলিক প্ৰভাব ইমানেই বিস্তৃত আৰু শক্তিশালী যে চি. পি. এম., আকালী, ডি. এম. কে. ঝাৰখণ্ড ৰিপাব্লিকান, কৃষক আৰু বনুৱা দল (মহাৰাষ্ট্ৰ) আদি সকলো বিৰোধী দলেই তেওঁলোকৰ সৈতে নিৰ্ব্বাচনী যুজা পৰাত অবতীৰ্ণ হবৰ বাবে সাজু হৈছে।

৪। শাসক দলে কোনো কালে আনকি চৰম বিজয় সময়তো সংখ্যা গৰিষ্ঠ ভোট লাভ কৰিব পৰা নাই। সংখ্যা গৰিষ্ঠ ভোট বিৰোধী দলসমূহৰ মাজত ভাগ হৈ থকা বাবে এই দলে সদায় সংখ্যা লঘিষ্ঠ ভোটেৰেই শাসনত অধিষ্ঠিত হৈ আহিছে। কিন্তু, এতিয়া প্ৰায়বোৰ ক্ষেত্ৰতে বিৰোধী দলৰ মাজত ভোট ভাগ হোৱা বিপদৰ আশঙ্কাৰ পৰা হাত সৰা হৈছে। তদুপৰি জনসাধাৰণৰ কংগ্ৰেছ বিৰোধী মনোভাৱ গঢ় লৈছে আৰু শাসক দলৰ প্ৰতিশ্ৰুতিবোৰ প্ৰতিশ্ৰুতি হৈয়ে ৰোৱাত জনগণৰ আস্থা নিষ্প্ৰভ হৈ গৈছে।

যি কি নহওঁক, উল্লেখযোগ্য কথা হল যে জনসাধাৰণৰ এই মনোভাব কিহবাৰ নিনিময়ত হোৱা নাই। ই লাহে লাহে জনসাধাৰণৰ প্ৰাণত আপোনা আপুনি জাগ্ৰত হৈছে। ইয়াক আৰু বেছি প্ৰগাঢ় কৰি তুলিব লাগিব। এইটো সম্ভৱ হব কৰ্ম্মীসকলৰ ঐকান্তিক

প্ৰচেষ্টাৰ ওপৰতহে---সেই সকল কৰ্ম্মী, যি সকলৰ সংগঠন আছে আৰু যি সকলে সংগঠনৰ কাৰণে যথাসৰ্ব্বস্ব দিব পাৰে। এনে ত্যাগ বীৰ কিম্বা জোৱানৰ বাহিনীয়েহে ৰিপক্ষৰ অসমতাসমূহ দূৰ কৰি শান্তি সম্পন্ন কৰি তুলিব পাৰিব।

এনে কৰ্ম্মীবিলাকৰ বিৰুদ্ধে বিপদ আৰু বাধা নিষেধ আৰোপ কৰাটো এটা সুযোগ আৰু প্ৰত্যাহ্বান স্বৰূপহে হৈছে। শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে নিৰ্ব্বাচনক যেনেদৰে এখন প্ৰহসন কৰিব বিচাৰিছে, এইটো সঁচাকৈয়ে তেওঁৰ ক্ষমতাৰ এখন ট্ৰেজিক নাটকত ৰূপান্তৰিত কৰি দিব পাৰে। ইতিমধ্যে তেওঁৰ হিচাব নিকাচ বহু পৰিমাণে হ্ৰাস পাইছেই। জনতাৰ ঢৌ ওপৰলৈ উঠিছে। জগজীৱনৰামৰ আক্ৰমণে তেওঁৰ শিবিৰ কঁপাই তুলিছে। বিজয় লক্ষ্মী পণ্ডিতো আজি জনতাৰ লগত। সৰ্বশেষত হয়তো দেখা যাব প্ৰতিহিংসাই বা প্ৰতিদ্বন্দ্বীয়ে শ্ৰীমতী গান্ধীৰ ক্ষমতা কাঢ়ি লব।

বৰ্ত্তমান এই প্ৰত্যাহ্বান গ্ৰহণ কৰিবলৈ আমি কেনেকৈ আমাৰ দৈনন্দিন জীৱন ধাৰা পৰিচালিত কৰিম বা কেনে ধৰণৰ আচৰণ, বিধি আমি গ্ৰহণ কৰিম ?

১। আমি আমাৰ পৰিয়ালৰ সদস্যসকলক আৰু বন্ধু সকলক প্ৰত্যয় নিয়াব লাগে যাতে তেওঁলোকে নিৰ্ব্বাচনী কাৰ্য্যত সক্ৰিয় অংশ গ্ৰহণ কৰে। আমি এইটো চকু ৰাখিব লাগিব যাতে আমাৰ প্ৰতি পৰিয়ালৰ পৰা কম পক্ষেও এজনকৈ লোক নিৰ্ব্বাচনী অভিযানত ব্ৰতী হয়।

২। আমি ব্যক্তিগত ভাবে নিৰ্ব্বাচনী পুঁজিলৈ অৰিহণা আগবঢ়াব লাগে আৰু বন্ধু-বান্ধৱ, আত্মীয় কুটুম্বৰ পৰাও সংগ্ৰহ কৰি দিব লাগে।

৩। নিৰ্ব্বাচনৰ গোটেই সময় ছোৱাতে আমি আমাৰ পাৰিবাৰিক তথা ব্যক্তিগত সকলো কাম-কাজ একাষৰীয়া কৰি আমাৰ সকলো শ্ৰম বিনিয়োগ কৰিব লাগে--নিৰ্ব্বাচনী অভিযানত। কাৰাগাৰৰ পৰা সদ্যমুক্ত হৈ অহা আমাৰ কৰ্ম্মীসকলে নিজ নিজ পৰিয়ালৰ পৰা, সুদীৰ্ঘ দিন কাৰাৰুদ্ধ হৈ থকা বাবে কঠিন হেঁচা আৰু আৰ্থিক অসুবিধা নিঃসন্দেহে পাবই। কিন্তু সেই পাকচক্ৰৰ পৰা আমি নিজকে নিবৃত্ত কৰিব লাগিব। আমি বিবেচনা কৰিব লাগিব যে আমাৰ কাৰাবাস এই সময় ছোৱাৰ বাবে বঞ্চিত কৰা হৈছে আৰু আমাৰ সৰ্ব্বশক্তি নিৰ্ব্বাচনত খটাব লাগে।

৪। জৰুৰী অৱস্থাৰ সন্ত্ৰাস যাতে জন-হৃদয়ৰ পৰা আঁতৰি যায় তাৰ বাবে আমি সকলোকে নিভীক ভাবে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে, মুক্ত কণ্ঠে কথা কব লাগে আৰু স্পষ্ট ভাবে লিখিব লাগে বা মুক্ত প্ৰকাশ কাকতত ভাতি ধৰিব লাগে যাতে জৰুৰী অৱস্থা আৰু ইয়াৰ কঠোৰ বাধা নিষেধ সমূহৰ অস্তিত্ব জনগণে পাহৰি যায়।

৫। শ্লগান আৰু আগু লাভালাভত ভুল নকৰি--আমি জনসাধাৰণৰ অন্তৰত প্ৰৱেশ কৰি তেওঁলোকক প্ৰকৃত সত্তা উপলব্ধি কৰাৰ লাগিব। জনগণৰ সহানুভূতিৰ প্ৰতি

আমাৰ গভীৰ আস্থা আছে। গুজৰাটকে ইয়াৰ জ্বলন্ত উদাহৰণ স্বৰূপে আমি দেখুৱাব পাৰো।

৬। বিভিন্ন ভাষা-ভাষীৰ জনগোষ্ঠীক আমি তেওঁলোকৰ ভাষাত কথাকৈ বুজাব লাগে। নিৰ্ব্বাচনৰ ট্ৰেজিক (ভয়াবহ) ফলাফলৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দি তেওঁলোকক বিশেষভাবে দেখুৱাই দিব লাগে, ইয়াৰ পৰিণতি কি।

৭। আমি কাকো ব্যক্তিগত ভাবে আক্ৰমণ কৰিব নালাগে। আমাৰ স্বাধীনতা হৰণ কৰি আমাক কেনেকৈ দাসৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে---এই কথাত তেওঁলোক প্ৰত্যায় আনিব লাগিব, কেৱল তাতেই আমাৰ অভিযান শেষ কৰিলে নহব। জনতা পাৰ্টি ক্ষমতালৈ আহিলে কেনেকৈ মুক্ত আৰু অনুপ্ৰাণিত সমাজ গঠন কৰিব বা সমাজৰ স্বাধীনতা অক্ষুণ্ণ ৰাখিব তাক ভালমতে বুজাই দিব লাগে বা প্ৰতিচ্ছবি সন্মুখত ডাঙি ধৰিব লাগে।

৮। আমি আমাৰ পূৰ্ব্বৰ দলগত মতানৈক্য পাহৰি আমি সকলোৱে সৰ্ব্বান্তঃকৰণেৰে জনতা দলৰ আৰু এই দলৰ সমৰ্থিত সকলো প্ৰাৰ্থীৰ হকে নিৰ্ব্বাচনী প্ৰচাৰত ব্ৰতী হব লাগে। আমি কাকো ভাবিবলৈ অবকাশ দিব নালাগে যে আমি কোনোজন প্ৰাৰ্থীৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিছো আৰু কোনোজনৰ ওপৰত দিয়া নাই। আমাৰ লগত মিত্ৰতা পাশত অহা অন্যান্য দলৰ কিছুমান কাৰ্য্যকৰ্ত্তা যদিও আমাৰ সমান নৈতিক গুণ বিশিষ্ট নহব পাৰে, তথাপি আমি তেওঁলোকৰ লগত কাম কৰিও আমাৰ মানদন্দ অটুত ৰাখিবলৈ যত্নপৰ হব।

৯। এটা মাত্ৰ বিৰোধী দল গঠনৰ সীমাবদ্ধতাৰ কথা আমি ভালমতে উপলব্ধি কৰিব লাগিব। পূৰ্ব্বে যিবিলাক দলৰ লোক আদৰ্শগত ভাবে পৃথক আছিল সেইসকলৰ প্ৰতি আমি অধিক সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ হোৱা উচিত। যি সামান্য বৈষম্য আমাৰ লগত আছে তাক আমি সহ্য কৰিব লাগিব। আমি তেওঁলোকৰ ভুল বা সুৰুত্তা সমূহৰ ওপৰত কেতিয়াও বিৰূপ মন্তব্য দিব নালাগে বা সমালোচনা কৰিব নালাগে। আমি আনৰ ওপৰত বিচাৰক হবলৈ যোৱাৰ পৰা আঁতৰি থাকিব লাগে। আমি মৌন হৈ থকাও উচিত নহয় বৰঞ্চ তেওঁলোকৰ লগত সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ ভাবৰ বিনিময় আমি কৰিব লাগে আৰু সুমধুৰ বাৰ্ত্তা আলাপ কৰিব লাগে। আমি সদায় মনত ৰখা উচিত দেশৰ জনগণৰ অন্তৰত দেশাত্মবোধ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় ঐক্য গঠন কৰাৰ বাবে আমিয়েই প্ৰতিনিধি।

১০। আমি সমষ্টিসমূহত বিশেষকৈ অনুন্নত অঞ্চল বিলাকত জীপ বা মটৰ গাড়ী ঘূৰুৱাৰ পৰিকল্পনা লৈ বৈ থকা উচিত নহয়। আমি চাইকেল আৰোহী নাইবা পদাতিকৰ দল গঠন কৰি পাৰ্ব্বে-ভুক্ৰে-চুবুৰীয়ে সোমাই যাব লাগে।

১১। আমি ব্যয় বহুল ডাঙৰ ডাঙৰ ৰাজহুৱা সভাসমূহ পৰিত্যাগ কৰি পথৰ কাষত, চুবুৰীত সৰু সৰু সভা আহ্বান কৰিব লাগে বা ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীৰ ভিতৰত সোমাই

পৰিব লাগে। বাতৰি কাকতৰ আমি উপযোগী কৰিব লাগে আৰু সৰু পুস্তিকা বা প্ৰচাৰ পত্ৰৰ যোগেদি জনহৃদয়ক আকৰ্ষিত কৰিব লাগে।

১২। আমি দলৰ পৰা প্ৰচাৰ আৰু খোৱা বোৱাৰ খৰচৰ বাবে আশা নকৰি আমি নিজে নিজে যি যোগাৰ কৰিব পাৰো তাকেই লগত লৈ যাব লাগে।

১৩। যিসকল লোকে দেখ দেখকৈ নিৰ্ব্বাচনী ক্ষেত্ৰত নামিব নোৱাৰে তেওঁলোকে নাগৰিক সংস্থা (Citizen Forums) গঠন কৰি এই ঐতিহাসিক মুহূৰ্ত্তত জনসাধাৰণক দায়িত্ব বা কৰ্ত্তব্য সম্পৰ্কে বুজাই দিব লাগে আৰু নিৰ্ভয় দিব লাগে।

১৪। আমি জনসাধাৰণক সামাজিক, ধৰ্ম্মীয়, সকলো ক্ষেত্ৰৰ পৰাই সম্পৰ্কিত কৰিব লাগিব। এইটো দেশমাতৃৰ চূড়ান্ত আহ্বান বুলি আমি ধৰিব লাগিব যিটো কোনো ব্যতিক্ৰম নোহোৱাকৈ সকলোৱে মানিব লাগে।

শেষত, আমি জানো যে সাম্প্ৰতিক সংঘৰ্ষত আমিয়েই প্ৰধান আঘাতটো সহ্য কৰিছিলো; এতিয়া আমিয়েই প্ৰধান বোজা বহন কৰিব লাগিব। আমি ভাল দৰে জানো যে ওঠৰ মাহ জীৱনৰ মূল্যবোধেৰে ৰাষ্ট্ৰীয় চেতনাৰ জীৱন্ত প্ৰতীক স্বৰূপে নিজক উন্নীত কৰাৰ এটা, প্ৰেৰণাদায়ক সময় আছিল। এইটোও আমি ভালদৰে বুজিব লাগিব যে এই পিছৰ ছোৱা সময়ো ৰাষ্ট্ৰ গঠনত আমাৰ ভূমিকা অধিক সম্প্ৰসাৰিত কৰাৰ সুবৰ্ণ সুযোগ মাত্ৰ—যিটো ৰাষ্ট্ৰই আমাৰ বাবেই উৎসৰ্গিত কৰিছে।

আমি জানো আৰু সদায় মনত ৰখা উচিত যে সেই সকলেহে কৃতকাৰ্য্যতা লাভ কৰিব পাৰে—যিসকল অদম্য সাহস আৰু বিশ্বাসেৰে সৈতে উদ্যম আৰু কঠোৰ পৰিশ্ৰম অটুত ৰাখি সংগ্ৰাম চলাই যায়।

মাতৃভূমিৰ সেৱাৰে আগোনালোকৰ
এজন সহযোগী

১৪।১।৭৭ তাৰিখে আছিল মকৰ সংক্ৰান্তিৰ উৎসৱ। সম্পূৰ্ণ প্ৰান্তৰ স্বয়ংসেৱকসকলক 'মাৰ্চ টুৱাৰ্ডচ ডি লাইট অৱ লিবাৰটি (March towards the light of liberty) শিতানত সংক্ৰমণৰ আহ্বান পত্ৰক বিতৰণ কৰা হয়— 'তমসো মা জ্যোতিৰ্গময় - - - - - !'

মকৰ সংক্ৰান্তিৰ লগে লগে দেশৰ পৰিস্থিতিত সংক্ৰমণ আৰম্ভ হয়। বহু সংখ্যক ৰাজনৈতিক লোকক মুক্ত কৰা হয় কিন্তু সংঘৰ হাজাৰ-হাজাৰ স্বয়ংসেৱক জেলতে পৰি থাকে। ইং ২৬।১।৭৭ তাৰিখে সংঘৰ সৰকাৰ্য্যবাহ মাননীয় শ্ৰী মাধৱ ৰাওঁ মুলে সেই সময়তো জেলত থকা লোকৰ পৰিয়ালৰ লোকসকললৈ চিঠি দিয়ে----

“-----আমাৰ বিমান বন্ধু জেলত আছে তেওঁলোকৰ স্বাভিমান, ধ্যেয়নিষ্ঠা আৰু ত্যাগ অলৌকিক।----এওঁলোক কাৰাবাসত থকাৰ কাৰণে আপোনালোকৰ পাৰিবাৰিক জীৱন কিমান বিপন্ন হৈছে, কিমান কষ্ট আপোনালোকে ভুগিবলগীয়া হৈছে---এই বিষয়ে মই কল্পনা কৰিব পাৰোঁ। কিন্তু যি মহান উদ্দেশ্যৰ কাৰণে আপোনালোকৰ ঘৰৰ লোকে জেলত কষ্ট ভুগি আছে, এই তপস্যাত আপুনিও অংশীদাৰ----। মোৰ বিশ্বাস যে ইয়াৰ পৰা আপোনাৰ সাত্ত্বিক সমাধান অৱশ্যে হ’ব।

আপোনাৰ এই কঠিন পৰিস্থিতিত আপোনাৰ দুখ ভগাই দিয়া আৰু যথাশক্তি আপোনাক সহায় কৰাৰ দায়িত্ব আমি বাহিৰত থকা বন্ধুবৰ্গৰ আছে। এই দায়িত্ব পূৰণত আমাৰ ফালৰ পৰা কোনো ত্ৰুটি নহব,-----

মোৰ যোগ্য সেৱাৰ সূচনা দিয়ে যেন।-----”

সমগ্ৰ দেশ জোৰা সত্যাগ্ৰহৰ পিছত দেশ জোৰা আয়োজন কৰা প্ৰমুখ কাৰ্য্যক্ৰম এটা আছিল ২৬ এপ্ৰিল ১৯৭৬ চনৰ ‘অনশন-কাৰ্য্যক্ৰম।” জেলত থকা বন্দীসকললৈ উচ্চ শ্ৰেণী, সন্মানজনক ব্যৱহাৰ, ভাত্তা আৰু তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ সহায়ৰ কাৰণে মাহে-কীয়া খৰচ ইত্যাদি প্ৰদান কৰাৰ কাৰণে সকলো জেলত আৰু বাহিৰত থকা নাগৰিক সকলে এদিন উপবাস পালন কৰে। অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত এই উপবাস পালন কৰা হয়।

২৬ জুনৰ দিন ‘বিৰোধী দিবস’ ৰূপত পালন কৰা হয়। এই দিনাও অনশন কৰা হয়। বিভিন্ন ঠাইত সভাও আয়োজন কৰা হয়। কেইবাখনো স্থানত মৌনব্ৰত পালন কৰা হয়।

১৯৭৬ চনত সংবিধান সংশোধনৰ কাৰণে বিস্তৃত প্ৰস্তাব অনা হয়। স্বৰণ সিং সমিতিয়ে সংবিধান সংশোধনৰ কাৰণে কেইবাটাও প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ায়। সেই সংশোধন-সমূহ প্ৰকৃততে দেশ বা জনকল্যাণৰ নামত কংগ্ৰেছ আৰু প্ৰমুখ্যে এক পৰিয়ালৰ শাসন চিৰ কালৰ কাৰণে ন্যায়সংগত কৰাৰহে এক প্ৰচেষ্টা আছিল। জনসাধাৰণৰপৰা স্বাধীন আৰু স্পষ্ট মতামত আহ্বান কৰা হৈছিল যদিও. দেশৰ নাগৰিকসকলৰ বাক স্বাতন্ত্ৰ্য আৰু বিচাৰ স্বাতন্ত্ৰ্য নাছিল। সংবিধান সংশোধনৰ বিষয়ে এই কাৰণে দেশৰ ৰাইজ মৌন হৈ থাকিব লগীয়া হৈছিল----কিন্তু সেই মৌন, ‘মৌনং স্বীকৃতি লক্ষণম’ নাছিল। সেই বিষয়ে সম্পূৰ্ণ দেশৰ ৰাইজ সাৱধান আৰু সতৰ্ক আছিল। ‘অসম ৰাজ্যিক নাগ-ৰিক সমিতি-সংবিধান সংশোধনৰ বাবে’ সমিতি এখন আমাৰ প্ৰদেশত গঠন কৰা হয়। সেই সমিতিৰ তত্বাৱধানত ‘ৰাষ্ট্ৰপতি, প্ৰধান মন্ত্ৰী আৰু লোকসভাৰ অধ্যক্ষ মহোদয়ৰ সমীপেষু” এই অঞ্চলৰ ভালেমান সংখ্যক লোকে উত্থাপিত ‘সংবিধান সংশোধন সম্পৰ্কত সমিতিৰ’ দ্বাৰা প্ৰস্তুত প্ৰশ্নাৱলীৰ উত্তৰ স্বৰূপে মন্তব্য প্ৰেৰণ কৰে। সেই প্ৰশ্নাৱলী আছিল ১৩ পৃষ্ঠাৰ আৰু ইয়াৰ উত্তৰ দিয়া হৈছিল --ভাবো-নেভাবো, ঠিক আছে, নাই হোৱা হয়, নহয়, পাৰি, নোৱাৰি ৰূপত। সেই প্ৰশ্নাৱলী জেলতও পঠোৱা হৈছিল আৰু প্ৰায় সকলো জেলত থকা বন্দীয়ে নিজৰ মন্তব্য দি ৰাষ্ট্ৰপতি ইত্যাদিলৈ পঠাইছিল।

‘সংবিধান সংশোধন বিল ১৯৭৬ ৰ ওপৰত আলোচনা চক্ৰও আয়োজন কৰা হয়। ইম্ফলৰ জৱাহৰলাল নেহেৰু বিশ্ববিদ্যালয় কেন্দ্ৰৰ ৰাজনীতি বিজ্ঞান বিভাগৰ ছাত্ৰসকলে সংবিধান সংশোধনৰ আলোচনাৰ কাৰণে এটা সভাৰ আয়োজন কৰে। মণিপুৰৰ ভূতপূৰ্ব মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীমোহম্মদ আলিমুদ্দিন চাহাবে ২৩।১০।৭৬ ইং তাৰিখে ইম্ফলৰ তোম্বিসনা হাই স্কুলত হোৱা সেই সভাৰ অধ্যক্ষতা কৰে।

শ্ৰীভি, এম, তাৰকুণ্ডেৰ কাৰ্য্যকৰী অধ্যক্ষতাত ৩০ আগষ্ট তাৰিখে ‘পিপুলচ য়ুনিয়ন ফ’ৰ চিভিল লিবৰ্টীছৰ্জ’ গঠন হয়। সেই সমিতিৰ আহ্বানত ইং ১০।১২।৭৬ তাৰিখে ‘নাগৰিক অধিকাৰ দিবস’ পালন কৰা হয়। পি. য়ু. চি. এলৰ হৈ অসমৰ বিভিন্ন স্থানৰ প্ৰায় ১৯ জন বিশিষ্ট লোকে ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰপতি মহোদয়লৈ মিছা আৰু ডি. আই. আৰৰ অধীনত বন্দী বন্দীসকলক ততালিকে মুক্ত কৰাৰ দাবী পঠায়। মণিপুৰৰ নাগৰিক অধিকাৰ পালন সমিতিয়ে ইম্ফলত ইং ৩০।১২।৭৬ তাৰিখে এটা সভা আয়োজন কৰে। বিল্ডিং অফ্ দি কন্ট্ৰল ফ’ৰামৰ প্ৰাংগণত হোৱা সেই সভাৰ সভাপতিত্ব কৰে ডাঃ বিনোদ কুমাৰ সিংদেৱে।

২৬।১।৭৭ : নতুন দল

১৯৭১ চনৰ পিছত দেশত সকলো অ-কম্যুনিষ্ট বিৰোধী দলৰ একীকৰণৰ চিন্তা আৰম্ভ কৰা হয়। সকলো বিৰোধীদলৰ একীকৰণৰ বিষয়ে আলোচনা-চৰ্চা শ্ৰীজয় প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ নেতৃত্বত হয়। এই আলোচনা গুৰুতৰ ৰূপ গ্ৰহণ কৰে আপাত কালৰ সময়ত। আপাত কালৰ সময়ত প্ৰায় সকলো বিৰোধী গোটৰ লোক বিভিন্ন কাৰাগৃহত একে লগে থকাৰ ফলত বিৰোধী পক্ষৰ একীকৰণৰ কাৰ্য্য তীব্ৰতা লাভ কৰে। দেশৰ বিভিন্ন জেল সমূহত সেই বিষয়ে দীঘলীয়া আলাপ-আলোচনা, বৈঠক ইত্যাদি হয় আৰু লগে লগে বাহিৰত কাম কৰি থকা সকলো দলৰ লোকও সেই বিষয়ে চিন্তা-আলোচনা কৰে। অ-কম্যুনিষ্ট বিৰোধী দলসমূহৰ একীকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াত সংঘৰ উল্লেখনীয় যোগ-দান আছিল। যোৱা নিৰ্বাচন, জনতা পাৰ্টিৰ নিয়মিত ভাৱে গঠন আৰু বৰ্তমান বিভিন্ন পত্ৰ-পত্ৰিকাত অহা বিৱৰণৰ পৰা এইটো স্পষ্ট হৈ গৈছে। ইয়াত এই বিষয়ে বিস্তৃত বিৱৰণ দিয়া প্ৰয়োজন নাই।

অসমতো বিভিন্ন জেলত ভিন-ভিন দলৰ লোকসকল একে লগে থকা সময়ত যদিও এই বিষয়ে আলোচনা কৰে, আলোচনাৰ ৰূপ নিশ্চয় তিহাৰ, বাংগালোৰ, য়েৰ-ৱাদা আৰু অম্বালা ইত্যাদি জেলত হোৱা আলোচনাৰ দৰেচিনা নাছিল। ইয়াৰ কাৰণ স্পষ্ট আছে। যিয়ে হওঁক, জনতা পাৰ্টি গঠনৰ বিষয়ে সৰ্বশ্ৰী গোলাপ বৰবৰা, দুলাল চন্দ্ৰ বৰুৱা, বিশ্ব গোস্বামী, ৰমেশ কুমাৰ মিশ্ৰ ইত্যাদি অসমৰ ৰাজনৈতিক দলৰ নেতা

সকলৰ পৰামৰ্শ ভূমিগত নেতা সকলৰ লগত হৈছিল। তেওঁলোকে এক ৰাজনৈতিক দল গঠনৰ কাৰ্য্যত নিজৰ সমৰ্থন দিছিল।

সেই আলোচনা নিৰ্ণায়ক স্তৰত চলি থকা সময়ত, জেলত আমি গঠন হব লগীয়া নতুন দলৰ Policy and Programme of the New Party শিতানত এখন ৯ পৃষ্ঠাৰ পত্ৰক পাওঁ। কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ জাননীৰ কাৰণে আৰু মতামত বিচাৰি সেই পৰিপত্ৰক প্ৰায় সকলো জেলত পঠোৱা হৈছিল। নতুন দল গঠন হোৱা নিশ্চিত হৈ গৈছিল আৰু পূৰ্বনিৰ্দ্ধাৰিত কাৰ্য্যক্ৰম হিচাবে শ্ৰীজয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে ১৯৭৭ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী তাৰিখে নতুন দল গঠনৰ ঘোষণা কৰা কথা আছিল। কিন্তু নিৰ্বাচন ঘোষণাৰ ফলত জনতা পাৰ্টি গঠন কাৰ্য্য কেইদিনমান আগতে কৰিব লগীয়া হয়।

ভূমিগত আন্দোলনকাৰীসকলৰ সন্মুখত অন্য এটা প্ৰমুখ কাৰ্য্য আছিল কাৰাগাৰত থকা লোক সকলৰ পৰিয়ালৰ সহায়, পৰিদৰ্শন আৰু সংৰক্ষণ কৰা।

কাৰণ নেদেখুৱাকৈ বা বিনা মোকৰ্দ্দমা চলোৱাকৈ মাহ-মাহ ধৰি লোকক অন্যায়েৰে ধৰি ৰখাৰ ফলত কিমান পৰিয়াল ধ্বংস হয়, কিমান লোকৰ চাকৰি যায়, কিমান লোকৰ বেপাৰ-বাণিজ্য নাইকিয়া হয় আৰু কিমানজনৰ স্বাস্থ্য হানি হয়, এই হিচাব জানো কোনোবাই ৰাখিছে? কংগ্ৰেছ বা ইন্দিৰা গান্ধীয়ে তেওঁলোকৰ সেই অৱস্থা আৰু সেই সময় ঘূৰাই দিব পাৰিব নে কি? ক্ষমা খুজিলে বা দুখ প্ৰকাশ কৰিলে জানো তেওঁলোকৰ সেই দুখ, কষ্ট আৰু উৎপিড়ণ নাইকিয়া হব----?

তেওঁলোকৰ ত্যাগ আৰু তপস্যাৰ বিনিময়তে আজি দেশত অকল লোকতন্ত্ৰৰেই ৰক্ষা হোৱা নাই, ৰক্ষা হৈছে প্ৰাচীন ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰীয় চৰিত্ৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় আদৰ্শৰ। সেই দুখ আৰু কষ্টৰ বিনিময়ত তেওঁলোকে একো বিচৰা নাই। কিন্তু আন্দোলনকাৰী আৰু নাগৰিক কেইজনে তেওঁলোকৰ ৰক্ষণা-বেক্ষণ নিজৰ দায়িত্ব বুলি লৈছিল, এইটো স্বাভাৱিকও আছিল। এই কাৰণে তেওঁলোকে যথা শক্তি এই দিশতো চেষ্টা কৰিছিল।

পূৰ্বোত্তৰ ভাৰততো দোকানীকেইজনৰ দোকান নষ্ট হয়, শিক্ষক কেইজনক চাকৰিৰপৰা উলিয়াই দিয়া হয়, চৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানত চাকৰি কৰি থকা লোকৰ চাকৰি হেৰাই আৰু উকিলৰ ওকালতি, ডাক্তৰৰ প্ৰেক্‌টিচ নাইকিয়া হৈ পৰে। ফলস্বৰূপে তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ লোক কষ্টত পৰে আৰু অভাৱ-অনাটনৰ সন্মুখীন হয়। কোনোবায়ে নিজৰ দোকান বন্ধ কৰি, কোনোবায়ে নিজৰ চাকৰি বাদ দি, কোনোৱে নিজৰ পঢ়া-শুনা এৰি, পৰীক্ষা বাদ দি আৰু নানাৰকমৰ নিজস্ব কাৰ্য্যকলাপ বাদ দি তেওঁলোকে সত্যাগ্ৰহ কৰে, কাৰাবাস স্বীকাৰ কৰে—ফলত তেওঁলোকও নহয়, তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ লোকও কষ্ট, পীড়া, আৰু অভাৱত পৰে। যদি প্ৰতিজন বন্দী আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালৰ কষ্ট, অভাৱ আৰু পীড়াৰ বিৱৰণ লিখা হয়, তেন্তে প্ৰতিজনৰ কাৰণে বেলেগ বেলেগ কিতাপ লিখিব লাগিব। ইয়াত মোৰ উদ্দেশ্য তেওঁলোকৰ কষ্ট

বা দুখৰ চিত্ৰ আঁকা নহয়, বৰং এই বিষয়ে ওপৰত কোৱা মতে, ভূমিগত কাৰ্য্যকৰ্ত্তা সকলে কৰা কাৰ্য্যৰ চমু পৰিচয় দিয়াহে আছে।

প্ৰায় সকলো বন্দীলোকৰ পৰিয়ালৰ খবৰ আন্দোলনকাৰী নেতাসকলে ৰাখে। বিপদৰ আশংকা থকা স্বত্বেও তেওঁলোকে বহু সংখ্যক বন্দীলোকৰ ঘৰলৈ নিজে গৈ খা-খবৰ লয়। অদৃশ্য থাকি আৰু প্ৰত্যক্ষ পৰিচয় নিদিয়াকৈ আন্দোলনকাৰী নেতাসকলে কেইবাটাও পৰিয়ালৰ বহুতো কাম কৰি দিয়ে বা কৰাই দিয়ে। খুব অভাৱত থকা আঠটাতকৈও বেছি পৰিয়ালক মাহে ৫০ টকা বা আৱশ্যকতা অনুসৰি অধিক ধন পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। আদালতী কাৰ্য্যকলাপত সহায়ৰ কাৰণে প্ৰতিটো নগৰত উকীলৰ নিযুক্তি কৰা হৈছিল। নিযুক্ত উকীলসকলে জেলত যোৱা সকলৰ মোকৰ্দ্দমাই নহয়, তেওঁলোকৰ পৰিয়ালৰ সদস্য সকলকো আদালতী কাৰ্য্যত সহায় কৰে। বন্দী কাৰ্য্যকৰ্ত্তা এজনৰ মোকৰ্দ্দমা লোৱাত গুৱাহাটীৰ উকীল শ্ৰীভুৱনেশ্বৰ বুজৰবৰুৱাক পুলিচে ১৯৭৬ চনৰ মাৰ্চ মাহত আটক কৰে। ভয় আৰু আতংক সৃষ্টি কৰাৰ চৰকাৰী কুচেষ্টা আছিল এইটো---চৰকাৰ বিৰোধী লোকৰ সহায় কৰিব কোনে কিয় !!

বেষ্ট বিছেচ্ ফ'ৰ হেপ্পী জাৰ্ণী !

১৯৭৬ চনৰ ১৪ ৰ পৰা ২৬ জানুৱাৰী লৈকে ভিন ভিন ৰাজ্যৰ সত্যাগ্ৰহীয়ে দিল্লীত গৈ সত্যাগ্ৰহ কৰাৰ যি কাৰ্য্যক্ৰম আছিল, সেই মতে অসমৰ পৰা দিল্লীলৈ সত্যাগ্ৰহৰ কাৰণে যোৱা দল এটা ২০ জানৱাৰীৰ দিনা সত্যাগ্ৰহ কৰিব নোৱাৰে, কিয়নো সেই দিনা অখিল ভাৰতীয় স্তৰত সত্যাগ্ৰহ স্থগিত কৰিবলগীয়া হৈছিল। সত্যাগ্ৰহ পৰ্ব শেষ হৈছিল হয়, কিন্তু ভূমিগত আন্দোলন শেষ হোৱা নাছিল। ভূমিগত কাৰ্য্যক্ৰম চলি আছিল। আৰু চলি আছিল বুলেটিন প্ৰকাশন, সাহিত্য বিতৰণ, ভূমিগত সভা--সমিতি আৰু অন্যান্য বৈঠক। পূৰ্ণ উদ্যমে চেষ্টা কৰিও চৰকাৰে ভূমিগত লোকক ধৰিব পৰা নাছিল। প্ৰান্তৰ বিভিন্ন স্থানত সংঘ আৰু সমিতিৰ লোকক সোধ-পোছ কৰি আৰু প্ৰলোভন ইত্যাদি দিও চৰকাৰৰ মতলব পূৰণ নহয়। গুৱাহাটীৰ সাপ্তাহিক 'আলোক' কাকতৰ কাৰ্য্যালয়ত পুলিচ আৰু চোৰাং চোৱা বিভাগৰ লোকে প্ৰতি দুই-তিনি দিনৰ পিছত 'চেকিওৰ' বাবে যায়। এই কাৰ্য্যালয়ত তেওঁলোকে সৰ্বশ্ৰী যোশীজী, মধুকৰজী আৰু শ্ৰীবিনায়ক কনেটকৰ ইত্যাদিক বিচাৰে। উল্লেখযোগ্য যে শ্ৰীবিনায়ক কনেটকৰ তেজপুৰৰ পৰা সেই সময়ত মাহেকীয়া বুলেটিন এটা প্ৰকাশ কৰি আছিল—লোকবাৰ্ত্তা (অসমীয়া)। প্ৰায় সদায় আলোক কাকতৰ কাৰ্য্যালয়ত পুলিচৰ আগমনৰ ফলত আলোকৰ কৰ্ম্মচাৰী ভয়ভীত হৈ কাৰ্য্যালয় এৰি পলাব লগীয়া হয়। আলোকৰ ব্যৱস্থাপক জনক খুব আগতে আটক কৰা হৈছিল। আপতকালৰ আগে 'আলোক'ৰ অৱস্থা ভাল আছিল, কিন্তু আপাতকালৰ পিছত আজি 'আলোক' কাকতৰ অৱস্থা শোচনীয়। যিয়েই নহওঁক, ইমান হোৱা স্বত্বেও আলোক কাৰ্য্যালয়ত প্ৰায় আহি আৰু গৈ থকা ভূমিগত লোকক পুলিচে ধৰিব নোৱাৰে।

পুলিচে বিচাৰি ওলাব নোৱাৰে ভূমিগত নেতৃবৰ্গৰ বিভিন্ন সময়ত হৈ থকা বৈঠক আৰু সভা ইত্যাদিৰ স্থান, সময় আৰু তিথি ইত্যাদি। কিয়নো চৰকাৰী লোকসকল আছিল চাকৰিয়াল কিন্তু ভূমিগত লোকসকলৰ কাৰো চাকৰি নাছিল---তেওঁলোকে স্বপ্ৰেৰণা আৰু স্বেচ্ছাৰে মাতৃভূমিৰ সেৱাত আত্ম নিয়োগ কৰিছিল; ধন সম্পদ বা মান সন্মান বিচৰা নাছিল।

তেওঁলোকৰ নিজস্ব কাৰ্য্যপদ্ধতি এটা আছিল। সাংকেতিক ভাষাত ও আছিল। উদাহৰণ স্বৰূপে ধৰি লওঁক যোৰহাটৰ পৰা এটা টেলিগ্ৰাম প্ৰান্তৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ কৰা হৈছে---"Best wishes for happy journey" অৰ্থাৎ বৈঠক আছে। ক'ত?---টেলিগ্ৰাম যোৰহাটৰ পৰা দিয়া হৈছে অৰ্থাৎ যোৰহাটত মিটিং আছে!! কিন্তু কেতিয়া? টেলিগ্ৰাম প্ৰেৰকৰ নাম Harish আছে, এই নামৰ প্ৰথম আখৰ 'এচ্' আছে আৰু এচ ইংৰাজী বৰ্ণমালাৰ অষ্টম শব্দ আছে; অৰ্থাৎ যোৰহাটত আঠ তাৰিখে বৈঠক আছে!!!

এই ধৰণে Admitted to hospital সন্দেশৰ অৰ্থ আছিল Arrested বা ধৰা পৰিল। Released from hospital অৰ্থাৎ মুক্তি হৈছে!! যদি কোনোবাক পেৰল দিয়া হয় তেতিয়া টেলিগ্ৰাম আহিব Released from hospital, still unwell!!!

ইয়াত ভূমিগত লোক দুজনৰ দুটা ৰুচিকৰ ঘটনাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰিলোঁ---

তিনিচুকীয়াৰ শ্ৰীকানুভূষণ সুৰ পুলিচৰ তালিকাত আছিল। পুলিচে তেখেতক ধৰাৰ কাৰণে তেওঁৰ ঘৰত 'ৰে'ড' কৰে। তেওঁ ঘৰতে আছিল। তেওঁ ঘৰৰ ছাল এৰুৱাই পলাই যায়। ভূমিগত জীৱন আৰম্ভ হয়।------এবাৰ তেওঁ ঘৰত আছে বুলি গম পাই পুলিচে 'ফুল ফ'ৰ্চ' লৈ আহে। তেওঁৰ ঘৰৰ চৌপাশে পুলিচে ঘেৰাও কৰে। কিন্তু যেতিয়ালৈকে পুলিচৰ লোক ঘৰৰ দৰজা খট্ খটাই, তেখেতক মাতিবলৈ যায়, তেওঁ ঠিক আগৰ দৰেই ঘৰৰ ছাল এৰুৱাই পলাই যায়---পুলিচৰ দোষ আছিল নে শ্ৰীসুৰৰ বুদ্ধি আৰু সাহসে কাম কৰিছিল!!

ভাৰতীয় জনসংঘৰ শ্ৰীসপন চৰাইকৰ ভূমিগত আছিল। সেই কালত তেখেতৰ 'আৰ্থ্ৰাইটিচ' বেমাৰ হয়। তেখেতক গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজত চিকিৎসাৰ বাবে ভৰ্তিকৰণৰ কথা বিবেচনা কৰা হয়, কিন্তু প্ৰৱেশৰ সমস্যা আহে! কি কৰা যায়? মেডিকেলৰ বিষয়া এজনে এই বিপদ স্বীকাৰ কৰি নিজৰ ভাই বুলি মেডিকেল কলেজত তেওঁৰ চিকিৎসা আৰম্ভ কৰে। সৌভাগ্যৰ কথা যে দুই-তিনি দিনতে তেখেতে ভাল পায়। কিন্তু 'আৰ্থ্ৰাইটিজ'ৰ ৰোগী মেডিকেল কলেজত তিনি-চাৰি বছৰৰ পিছত আহিছিল, এই কাৰণে তেওঁ ডাক্তৰী পঢ়ি থকা বিদ্যাৰ্থীসকলৰ অধ্যয়নৰ বিষয় হৈ পৰে! ডাক্তৰ সকলে এই কাৰণে তেওঁক ছুটি নিদিলে। আৰু আৰম্ভ হয় বিদ্যাৰ্থীবৰ্গৰ শিক্ষা! সেই সময়ত তেওঁৰ ওচৰৰ বিছনাত এজন গুপ্তচৰ বিভাগৰ বিষয়াৰ মাকক

অনা হয়। মাকক চাবলৈ ল'ৰাৰ আগমনটো খাটাং আছিল। শ্ৰীসপন চৰাইকৰৰ লগত সেই গুপ্তচৰজনৰ পৰিচয় আছিল। এতিয়া কি হ'ব? গুপ্তচৰ বিভাগৰ সেই ব্যক্তিজন অহা সময়ত তেওঁ চাদৰ মুৰত লৈ শুই থাকে। পিছত অৱসৰ পাই তেওঁ তাৰ পৰা পলাই আহে। আন হাতে মেডিকেলত তেখেতৰ খবৰ লবলৈ শ্ৰীশ্ৰীধৰ পাঠক যায়। শ্ৰীচৰাইকৰক তাত নাপাই তেওঁ ডাক্তৰ আৰু নাৰ্ছ ইত্যাদিক হুমুকি (ভাবুকি) দিয়ে আৰু মেডিকেল কলেজত লাগি যায় হুলস্থুল। শ্ৰীপাঠক কলেজৰ পৰা ভূমিগত কাৰ্য্যালয়লৈ ঘূৰি আহে আৰু চৰাইকৰও তাত আহি উপস্থিত হৈছিল। কিয় পলাই আহিবলগীয়া হ'ল---সম্পূৰ্ণ কথা তেওঁ শ্ৰীধৰ পাঠকক কয়। কিন্তু যি বন্ধুৱে মেডিকেলত প্ৰৱেশ কৰাইছিল তেওঁৰ দিগদাৰ নহব জানো? এই কাৰণে পাঠকজীয়ে তেওঁক আকৌ কলেজত লৈ যায়। বেলেগ ৰাস্তাৰে শ্ৰীচৰাইকৰক একেবাৰে ওপৰৰ মহলাত যাব লৈ আৰু লাহে লাহে ওপৰৰ পৰা নিজৰ ৱাৰ্ডলৈ আহিবলৈ তেওঁ কয়। নিজে শ্ৰীপাঠক ওপৰৰ পৰা ৱাৰ্ডৰ ফালে আহোঁতে তেখেতক লৈ নাৰ্ছ আৰু ডাক্তৰ ইত্যাদিৰ সন্মুখত লৈ যায়। ডাক্তৰক তেওঁ কয়---"যাব ক'ত? মই কৈ আছিলো নহয়, ইয়াতে কোনোবা ঠাইত হ'ব।----ওপৰত শুই গৈছিল----ইয়াত মন বহা নাছিল, এই কাৰণে তাতে বহি উপন্যাস পঢ়ি আছিল----!" আৰু দুয়োজনে ডাক্তৰ ইত্যাদিক হোৱা অসুবিধাৰ বাবে মাফ্ খোজে! কিন্তু এতিয়া ৰোগীজনক ডাক্তৰে পুনৰ হস্পিটালত নাৰাখে। শ্ৰীচৰাইকাৰক সেই দিনা ছুটি দিয়া হয়।

হে মহান শ্বহীদসকল!

নিৰ্বাচন ঘোষণা হোৱাত ভূমিগত আন্দোলনৰ সম্পূৰ্ণ শক্তি এই যুঁজত প্ৰয়োগ কৰা হয়।

ইং ১০।৩।৭৭ তাৰিখে বন্দী নেতা আৰু কাৰ্য্যকৰ্ত্তাসকলৰ মুক্তিৰ দাবীত সমগ্ৰ দেশত 'অনশন' পালন কৰা হয়। চৰকাৰে বাৰে বাৰে ঘোষণা কৰি আছিল অৱশ্যে যে বন্দী লোকসকলক মুক্তি দিয়া হৈছে। কিন্তু প্ৰকৃততে এইটো সঁচা কথা নাছিল। গুৱাহাটীৰ পৰা দৈনিক প্ৰকাশিত হৈ থকা 'অসম ট্ৰিবুন'ৰ ৩।২।৭৭ তাৰিখৰ সংখ্যাত সমাচাৰৰ এটা বাতৰিত জনোৱা হয় যে অসম সমগ্ৰ দেশৰ প্ৰথম আৰু সম্ভৱতঃ একমাত্ৰ প্ৰদেশ আছে য'ত সকলো ৰাজনৈতিক বন্দীক মুক্তি দিয়া হৈছে। এই গৰ্বপূৰ্ণ বক্তব্য আছিল অসমৰ তৎকালীন মুখ্য সচিৱ ৰাণা কে, ডি, এম সিঙৰ। তেওঁ আৰু অসমৰ আই. জি. পিয়ে সেই সময়ত দিল্লীত অনুষ্ঠিত হোৱা এটা বৈঠকত ভাগ লবলৈ দিল্লীলৈ গৈছিল। দিল্লীত সেই বক্তব্য দিয়া হৈছিল। কিন্তু এই লিখকে সেই সময়ত জেলত কেইজনমান বন্ধুৰ লগত আছিল। প্ৰদেশৰ বিভিন্ন কাৰাগাৰতো তেতিয়ালৈকে ভালে সংখ্যক বন্দী আছিল। ইং ১৫।২।৭৭ তাৰিখৰ 'দৈনিক অসম'ত বৰপেটাৰ পৰা ১৪ ফেব্ৰুৱাৰীৰ বাতৰি এটা দিয়া আছে---"মিছা"ত বন্দী বৰপেটাৰ এম, চি, কলেজৰ শিক্ষক শ্ৰীবিজনলাল চৌধুৰীক গোৱালপাৰা জেলৰ পৰা মুক্তি দিয়া হৈছে। "মিছা" অনুসৰি তেওঁক

ওঠৰ মাহ আটক কৰি ৰখা হৈছিল। ইং ২০।২।৭৭ তাৰিখৰ 'দৈনিক অসম' কাকতত প্ৰকাশিত বাতৰিত জনোৱা হৈছিল যে "নগাওঁ জেলত 'মিছা'" বন্দী ১৩ জন এতিয়াও আটক অৱস্থাত আছে।

এই কাৰণে [illegible] মুক্তিৰ মিথ্যা আশ্বাসৰ বিৰুদ্ধে সমগ্ৰ [illegible] মাহৰ 'অনশন' ধৰ্মঘট পালন [illegible] উপাযুক্তজনক এই দিনা [illegible] (১০।৩।৭৭) কৰা হয় আৰু আটক [illegible] বাষ্ট্ৰপতিলৈ আবেদন কৰি মুক্তিৰ দাবী জনায়।

নগাওঁ জিলা কাৰাগাৰৰ ৰাজনৈতিক বন্দীসকলে সেই দিনা "শ্বহীদ তৰ্পণ" দিৱস পালন কৰে। জৰুৰীকালীন কাৰাগাৰৰ ভিতৰত ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন স্থানত আটক অৱস্থাত মৃত্যু বৰণ কৰা লোকসকলক শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰা হয়। সেই [illegible] লিখি তেওঁলোকে ৰাখিছে [illegible]। এই প্ৰবন্ধ জেলত লিখা হৈছিল, [illegible]। 'শ্বহীদ তৰ্পণ' দিৱসৰ এই প্ৰবন্ধতে পাব পূৰ্বে হব ভাৰতৰ শ্বহীদ [illegible] উল্লেখ। [illegible] সময়ে সময়ে যি ভিন ভিন কাৰ্য্যসূচী পালন কৰা হৈছিল, তাৰ বিষয়েও পাঠকে এটা কল্পনা কৰিব পাৰিব বুলি মোৰ ধাৰণা।—

শ্বহীদ তৰ্পণ

জয় জয়তে নগাওঁ বিশেষ কাৰাগাৰৰ সকলো ৰাজবন্দীয়ে জৰুৰীকালীন কালছোৱাৰ ভিতৰত ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন কাৰাগাৰত আটক অৱস্থাত বিনা চিকিৎসাই কৰুণভাৱে মৃত্যুবৰণ কৰা ৰাজবন্দীসকলৰ স্মৃতিত আজি আমাৰ গভীৰ শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিছোঁ। শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে ৰাজনৈতিক উদ্দেশ্য সিদ্ধি আৰু পৈতৃক সম্পত্তি স্বৰূপে লাভ কৰা প্ৰধান মন্ত্ৰীত্বৰ আসনখন সুদৃঢ় আৰু স্থায়ী কৰাৰ মনোবৃত্তিৰে আৰু এলাহাবাদ উচ্চ ন্যায়ালয়ত প্ৰমাণিত হোৱা কলঙ্কময় অধ্যায় ঢাকি ৰখাৰ চাতুৰীৰে জৰুৰী অৱস্থাৰ ঘোষণা কৰিলে। এই পশ্চাত অগ্ৰগামী জৰুৰী অৱস্থাৰ সুযোগলৈয়ে হাজাৰ হাজাৰ নিৰপৰাধী দেশ সেৱকক বন্দী কৰিলে। বন্দীসকলৰ ওপৰত আৰম্ভ হল পুলিচৰ নিৰ্ম্মম আৰু পাশৱিক অত্যাচাৰ। ইয়াৰ পৰিণাম স্বৰূপে যিসকল সতীৰ্থ বন্দীয়ে প্ৰাণ বিসৰ্জন দিবলগীয়া হ'ল, তেওঁলোকৰ স্মৃতিত আজি আমি আমাৰ গভীৰ শ্ৰদ্ধা তৰ্পণ কৰিছোঁ।

১৯৭৫ চনৰ ২৫ জুনৰ নিশা ভাৰতবৰ্ষত আভ্যন্তৰীণ জৰুৰী অৱস্থা ঘোষণা কৰা হ'ল। কাৰ্যতঃ [illegible] ৬০ কোটি নৰ-নাৰীৰ ভাৰতবৰ্ষ নামৰ বৃহৎ কাৰাগাৰলৈ বন্দী কৰিলে। লগে লগেই জনসাধাৰণৰ মৌলিক অধিকাৰ, বাক্ [illegible], ন্যায়ালয়ৰ স্বাধীনতা, বাতৰি কাকত আৰু ইত্যাদি গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ খৰ্ব কৰি ইন্দিৰা গান্ধীয়ে

একনায়ক শাসনতন্ত্ৰ [illegible] কৰি ল'লে। অন্যায় ভাৱে অৰ্জন কৰা ক্ষমতাৰ বলত ৰাজনৈতিক আৰু সমাজ [illegible] তাক ডি. আই. আৰত বন্দী কৰি থ'লে। [illegible] কাৰাগাৰত পৰিণত হল। অতি কষ্ট আৰু ত্যাগৰ [illegible] কৰা স্বাধীনতা [illegible] নামত স্বেচ্ছাচাৰী ইন্দিৰা চৰকাৰে [illegible]। এই [illegible] সংবিধান সংশোধনীৰ যোগেদি মৌলিক [illegible] ক্ষমতা প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ হাতত [illegible] ন্যায়ালয়ৰ ক্ষমতা খৰ্ব কৰা হ'ল। জৰুৰী অৱস্থাৰ [illegible] বন্দীসকলে ন্যায়ালয়ৰ সুবিচাৰৰ পৰাও বঞ্চিত হ'ল। প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ সকলো আইনৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। অসংখ্য বাতৰি কাকত আৰু ছপাখানা অত্যাচাৰী শাসনৰ বলি হ'ব লগা হ'ল। জৰুৰী অৱস্থাৰ শক্তিৰে শক্তিমন্ত হৈ শাসক দলৰ একোজন সামান্য কৰ্ম্মীয়েও চৰকাৰী বিষয়া ভয় খুৱাই অজস্ৰ ধন উপাৰ্জনৰ পথ সুগম কৰি ল'লে।

সমস্যাৰ কিন্তু ইমানতে সামৰণি নপৰিল। জৰুৰী অৱস্থা ঘোষণাৰ প্ৰায় ১০ দিনৰ পিচত কোনো ন্যায়িক তদন্ত নোহোৱাকৈয়ে দেশৰ ২৬ টা সংগঠনক নিষিদ্ধ ঘোষণা কৰিলে। নিষিদ্ধ সংগঠন কেইটাৰ হাজাৰ হাজাৰ কৰ্ম্মীক বিনা বিচাৰে কাৰাগাৰত সুমুৱালে। সকলো বিচাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰি বৰ্তমানেও বন্ধু-বান্ধৱ, ভাই-ককাই, পুত্ৰ পৰিবাৰৰ মৰম স্নেহৰ আঁতৰত বন্দী অৱস্থাত ৰাখি তেওঁলোকৰ ওপৰত নানা শাৰীৰিক আৰু মানসিক অত্যাচাৰ চলাই আছে। এয়া জানো গণতন্ত্ৰৰ নিদৰ্শন ?

ইন্দিৰা চৰকাৰৰ এই অন্যায়ৰ প্ৰতিবাদ স্বৰূপে গঠিত হ'ল—'লোক সংঘৰ্ষ সমিতি' সমিতিৰ আহ্‌বানত ১৯৭৬ চনৰ নৱেম্বৰ মাহৰ পৰা জানুৱাৰী মাহলৈকে আৰম্ভ হ'ল গণ সত্যাগ্ৰহ। শান্তিপূৰ্ণভাৱে সত্যাগ্ৰহ পালন কৰা স্বত্বেও পুলিচ আৰু চি, আই, ডি,ৰ দ্বাৰা চৰকাৰৰ নিৰ্দ্দেশক্ৰমে আৰম্ভ হ'ল পাশৱিক অত্যাচাৰ। স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়তো হয়তো এনে অত্যাচাৰ ইংৰাজ চৰকাৰৰ দ্বাৰা কৰোৱা হোৱা নাছিল। দেশৰ বিভিন্ন স্থানত সত্যাগ্ৰহীসকলক লাঠিৰে মৰিয়াই, বুট জোতাৰে গচকি অচেতন অৱস্থাত পেলাই ৰাখি তৃষ্ণাতুৰ অৱস্থাত পানীৰ পৰিবৰ্ত্তে প্ৰস্ৰাৱ খাবলৈ দিয়া হ'ল। গুহ্য দ্বাৰেদি লোহাৰ ৰ'ড সুমুৱাই বহুতকে চিৰ দিনলৈ পঙ্গু কৰিলে। বহুতো সত্যাগ্ৰহীক হাত ভৰি বান্ধি বিজুলী বিচনীৰ লগত সংযোগ কৰি নাকে মুখে তেজ বাহিৰ নোহোৱালৈকে আকাশী জাহাজ উকৰাই আট্টহাস্য কৰিলে। নিৰ্লজ্জ আৰু নিৰ্ম্মমভাৱে পুলিচ অফিচাৰৰ সন্মুখতে সত্যাগ্ৰহীসকলক কৃত্ৰিম সমকামিতাত লিপ্ত হবলৈ বাধ্য কৰোৱা হ'ল। সেইদৰে গোটেই গা অকিয়াই পিচত নিমখ পানী ঢালি ল'ৰা বজাৰ পাশৱিক আচৰণকো একনায়ক ইন্দিৰা চৰকাৰে চেৰ পেলালে। পৃথিৱীৰ বুৰঞ্জীত এনে উদাহৰণ হয়তো খুউব কমেই পোৱা যাব।

উত্তৰে হিমালয়ৰ পৰা দক্ষিণে কন্যাকুমাৰীলৈকে, পশ্চিমে কচ্ছৰ পৰা পূবে মণিপুৰ মিজোৰামলৈকে গোটেই ভাৰতবৰ্ষত জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ ভিতৰত হোৱা শ্বহীদসকলৰ

বিস্তৃত বিৱৰণী পোৱা সম্ভৱ নহয় যদিও আমি জনা দুই-চাৰিজনৰ নাম স্মৰণ কৰাৰ লগতে অজ্ঞাত শ্বহীদসকলৰ প্ৰতিও আমাৰ শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিলোঁ।

ভাৰতবৰ্ষৰ পূৱ প্ৰান্তত অৱস্থিত মণিপুৰৰ গণ্যমান্য ব্যক্তি ৰাজকুমাৰ কেতুকী সিং পূৰ্ব্বাঞ্চলৰ শ্বহীদ সকলৰ ভিতৰৰে অন্যতম। প্ৰায় ১৬ মাহ কাল ইম্ফলৰ কাৰাগাৰত ডি, আই আৰ'ত এই ৬০ বছৰীয়া ব্যক্তিজন বন্দী কৰি ৰাখি মুমূৰ্ষু অৱস্থাত উপায়ন্তৰ হৈ মুক্তি দিয়ে। বন্দীৰ আগৰ পৰাই হাৰ্টৰ অসুখ আছিল যদিও তেখেতক বন্দী কৰাৰ পৰা ৰেহাই নিদিলে। ফলত কাৰাগাৰৰ ভিতৰত কোনো সুচিকিৎসা নাপাই অসুখ বৃদ্ধি হল। মুক্তি পোৱাৰ প্ৰায় এসপ্তাহৰ পিচত নিজা বাসভৱনত চৰকাৰৰ অত্যাচাৰৰ বলি হৈ কেতুকি সিং আমাৰ মাজৰপৰা চিৰদিনৰ কাৰণেই হেৰাই গ'ল। সেই দৰে পূৰ্ব্বাঞ্চলৰ অন্য জন শ্বহীদ হ'ল---গুৱালকুছি অঞ্চলৰ ৰবীন কলিতা। দুখৰ বিষয়---শ্বহীদ কলিতাই মৃত্যুৰ সময়তো গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজ হাস্পাতালত পুলিচৰ হেণ্ড কাপ লৈয়েই মৃত্যু বৰণ কৰিবলগীয়া হ'ল। শ্বহীদ কলিতাক মুমূৰ্ষু অৱস্থাতো হেণ্ডকাপ খুলি দিয়া নহল। ধিক্ ভাৰতবৰ্ষৰ স্বাধীনতা! গণতন্ত্ৰ প্ৰেমী জনসাধাৰণে শ্বহীদ কলিতাৰ মৃত্যুত দুটোপাল চকুলো নেপেলাই পাৰিব নে? ভাৰতবৰ্ষৰ স্বাধীনতা। একে দৰেই শ্বহীদ হল মহাৰাষ্ট্ৰৰ অন্যতম সমাজসেৱী ব্যক্তি পাণ্ডুৰঙ্গ সীৰসাগৰ মহোদয়। কেতুকী সিঙৰ দৰেই তেখেতেও হাৰ্টৰ অসুখৰ কোনো চিকিৎসা নাপাই মহাৰাষ্ট্ৰৰ থানা কাৰাগাৰত ইহলীলা সম্বৰণ কৰিবলগীয়া হ'ল।

সেই দৰে কৃষ্টা গৌৰ আৰু ভূমাইয়া নামৰ ৰাজবন্দী দুজনকো জৰুৰী অৱস্থাৰ ভিতৰতে অন্যায় ভাৱে ফাঁচী কাঠত তোলা হ'ল। ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক নেতা আৰু সমাজসেৱীৰ প্ৰতিবাদকো আওকাণ কৰি স্বেচ্ছাচাৰী ইন্দিৰা চৰকাৰৰ ভৃত্য বিচাৰক মণ্ডলীয়ে এই দুজন ব্যক্তিক মৃত্যু দণ্ড বিহিলে। কোনো গণতন্ত্ৰ প্ৰেমী জনসাধাৰণেই এই শ্বহীদ দুজনৰ মৃত্যু দণ্ডক নিশ্চয় স্বীকাৰ নকৰিব।

জৰুৰী অৱস্থা নামৰ এই মাৰাত্মক অস্ত্ৰ হাতত থক অৱস্থাত জানো ইন্দিৰা চৰকাৰে কাৰোবালৈ ভয় কৰিব? নিশ্চয় নকৰে। সেয়েহে জন্ম নিয়ন্ত্ৰণৰ নামত আৰম্ভ কৰি দিলে বিশেষকৈ উত্তৰ প্ৰদেশ, বিহাৰ, আৰু ৰাজস্থানত নানা প্ৰলোভন, জুলুম আৰু অত্যাচাৰ। পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহলে ইন্‌ক্ৰিমেণ্ট বন্ধ কৰা হ'ল, চাকৰিৰ প্ৰমোচনত বাধা আনিলে, আনকি চৰকাৰী সাহায্যৰ পৰাও বঞ্চিত কৰা হ'ল। ক্ৰমে ক্ৰমে জন্ম নিয়ন্ত্ৰণৰ নামত চলা অত্যাচাৰে শীৰ্ষ বিন্দুত আৰোহন কৰিলেগৈ। ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কল্লে শান্তিপূৰ্ণভাৱে দিল্লীৰ জুম্মা মছজিদৰ প্ৰাঙ্গণত সমবেত হোৱা জনসাধাৰণৰ ওপৰতো পুলিচে গুলি চালনা কৰি চৰম নিদৰ্শন দাঙি ধৰিলে। ফলত বহুতো নিৰপৰাধী মানুহে অবাবতে প্ৰাণ বিসৰ্জ্জন দিব লগীয়া হ'ল। এয়া জানো ধৰ্ম্ম নিৰপেক্ষতা আৰু সমাজবাদী চৰকাৰৰ উদাহৰণ।

জৰুৰী অৱস্থাৰ ভিতৰতে ভাৰতৰ জনসাধাৰণে আৰু এটা নতুন কথা শুনিবলৈ পালে---সেয়া হল কুৰি দফীয়া অৰ্থনৈতিক আঁচনি। শুনি ভাল লাগিল। গৰীব জন-

সাধাৰণেও তেওঁলোকৰ আশা আকাংক্ষা পূৰণ হব বুলি গুনি পূৰ্ব্বৰ সকলো অত্যাচাৰ, উৎপীড়ণ পাহৰি পেলালে। কিন্তু লাহে লাহে মেকুৰী জোলোঙাৰ পৰা ওলাই পৰিল। এই কুৰি দফীয়া আঁচনি বাস্তৱতে এটা প্ৰহসনহে মাত্ৰ। ১৯৭১ চনৰ নিৰ্ব্বাচনৰ সময়ত দিয়া কোনো এটা প্ৰতিশ্ৰুতিয়েই পালন কৰিব নোৱাৰি ইন্দিৰা চৰকাৰে এই নতুন ধ্বনিৰে পূৰ্ব্ব প্ৰতিশ্ৰুতি পাহৰিবলৈ কৰা চেষ্টা ভিন্ন ই অন্য একো নহয়। এনেকৈয়ে চাওঁতে চাওঁতে দেখা গ'ল কুৰি দফীয়া আঁচনিয়ে পাঁচ দফীয়া এটা সন্তানো জন্ম দিলে। দেশত আৰম্ভ হল আকৌ নতুন হৈ চৈ। এই ২০+৫ দফীয়া মাতৃ-পুত্ৰ আঁচনিৰ নামত খৰছ হ'ল ৰাজ ভৰালৰ কোটি কোটি টকা। শেষত দেখা গ'ল---সকলো ফুটুকাৰ ফেন। সঁচা কথা কবলৈ গলে, প্ৰধান মন্ত্ৰী গান্ধী আৰু তেওঁৰ সুসন্তান সঞ্জয়ৰ ভাৱমূৰ্ত্তি জনসাধাৰণৰ সন্মুখত উজ্জ্বল কৰি ৰখাৰ যন্ত্ৰৰ বাহিৰে এই আঁচনিৰ কোনো বাস্তৱ মূল্য নাই। এতিয়া আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ জনসাধাৰণক এই ২০+৫ দফীয়া আঁচনিয়ে মন মুহিব নোৱাৰে।

পাঁচ দফীয়া আঁচনিৰ অন্তৰ্গত অন্য এটা দফা হল---নগৰ পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নভাৱে ৰখা। ইয়াৰ নামত লাখে লাখে গৰীব জনসাধাৰণৰ ঘৰ-দুৱাৰ ভাঙি দি নিজৰ দেশতেই ভগনীয়া কৰিলে। পৰিণাম স্বৰূপে তেওঁলোকে ভিক্ষা বৃত্তি নহয় অপ্ৰিয় কৰ্ম্মৰ আশ্ৰয় লবলৈ বাধ্য হ'ল। ইন্দিৰা চৰকাৰৰ এই কুকৰ্ম্মৰ প্ৰতিবাদ কৰা বহুতেই পুৰস্কাৰ হিচাপে মৃত্যুক আকোৱালি লব লগা হল।

১৯৭১ চনত দিয়া 'গৰিবী হাটাও' ধ্বনিৰ প্ৰতিশ্ৰুতি এতিয়াও ইন্দিৰা চৰকাৰে পালন নকৰিলে। দৰিদ্ৰতাৰ নগ্নৰূপ এতিয়াও নগৰে-চহৰে, গাৱেঁ-ভূঞে বিদ্যামান। জৰুৰী অৱস্থা সৃষ্টি কৰি সকলো ক্ষমতা কেন্দ্ৰীভূত কৰিও কিয়, দৰিদ্ৰতা দূৰ কৰিব নোৱাৰিলে? চৰকাৰী হিচাপমতে এতিয়াও ভাৰতবৰ্ষত ৪॥ কোটি ভূমিহীন লোক আছে। আন হাতে জৰুৰী অৱস্থাৰ সুযোগ লৈ পুঁজিপতি সকলৰ ধন শতগুণে বৃদ্ধি কৰিবলৈ এই চৰকাৰেই সুবিধা দিয়া নাই জানো? প্ৰায় ১·৫ নিযুত শ্ৰমিকৰ দুৰৱস্থাৰ খবৰ চৰকাৰে এতিয়াও নাজানে নেকি?

ইন্দিৰা চৰকাৰ! তোমাৰ নিৰক্ষৰতা দূৰীকৰণৰ আঁচনি আজি কলৈ গ'ল? এতিয়াও কিয় ভাৰতবৰ্ষৰ শতকৰা ৭০ জন লোক নিৰক্ষৰ? দুখৰ বিষয়, দেশত ৰাক্ষস মূৰ্ত্তিৰে আগ বাঢ়ি অহা নিবনুৱা সমস্যা সমাধানৰ কাৰণেও চৰকাৰে কোনো চেষ্টাকেই কৰা দেখা নগ'ল। সামান্যতম চেষ্টা কৰাহেতেনো ১৯৭১ চনৰ ৪·৫ নিযুত নিবনুৱাৰ সংখ্যা বাঢ়ি গৈ ১৯৭৫-৭৬ চনত ১১ নিযুত হয় গৈ নে? 'গৰিবী হাটাও' আৰু কুৰি দফীয়া আঁচনিৰ নামত জনসাধাৰণক ফাঁকি দিয়াই ইন্দিৰা চৰকাৰৰ উদ্দেশ্য নেকি?

ওপৰত উল্লেখ কৰা সকলো কুফলৰ পৰিণাম জনসাধাৰণে জৰুৰীঅৱস্থাৰ ভিতৰতে ভোগ কৰিছিল আৰু যিসকল শ্বহীদ বন্ধুৱে চৰকাৰৰ এই জৰুৰী অৱস্থাৰ

বলি হৈ আমাৰ মাজৰ পৰা চিৰ দিনৰ কাৰণে আঁতৰি গ'ল, তেওঁলোকৰ স্মৃতিত আমি নগাওঁ বিশেষ কাৰাগাৰৰ সকলো ৰাজনৈতিক বন্দীয়ে গভীৰ শ্ৰদ্ধা তৰ্পণ কৰিলো।

হে মহান শ্বহীদ সকল! তোমালোকৰ করুণ স্মৃতি গণতন্ত্ৰ প্ৰেমী ভাৰতবাসীয়ে চিৰ দিন স্মৰণ কৰি থাকিব। তোমালোকৰ জীৱন ধন্য হ'ল।

ভাৰত মাতা কী জয়!!

'জয় হওঁক জনতাৰ'

লোক সভা নিৰ্ব্বাচনৰ ফলাফলত কংগ্ৰেছৰ পৰাজয়ৰ ঘোষণা হোৱা নাছিল, ঘোষণা হৈ আছিল ভূমিগত আন্দোলন, ভূমিগত আন্দোলনকাৰী আৰু তেওঁলোকৰ সিদ্ধান্ত আৰু আদৰ্শৰ বিজয়ৰ!

বিৰোধী পক্ষৰ জয়লাভৰ হেঁচা পাই কংগ্ৰেছ ধ্বংস প্ৰায় হৈ পৰে। কিয়? কিয়নো কংগ্ৰেছে নিজৰ সিদ্ধান্ত আৰু আদৰ্শ ৰক্ষা কৰিব পৰা নাছিল। কংগ্ৰেছৰ নৈতিক পতনৰ জীৱন্ত সাক্ষী আছিল ১৯৭৫ চনৰ পৰা ১৯৭৭ চনৰ আভ্যন্তৰীণ জৰুৰী কালীন অৱস্থাৰ কালছোৱা!!

'ইন্দিৰাৰ ইণ্ডিয়া' নচলিল, চলিল সফলতাৰে ভূমিগত আন্দোলন---' সেই কালছোৱাত চলা এই আন্দোলনৰ কেইটামান দিশৰ পিছৰ পৃষ্ঠাত বিৱৰণ দিয়া হ'ল।

এই অধ্যায়ৰ সামৰণিত এটা কথা আৰু--- সমাচাৰ প্ৰসাৰণৰ ওপৰত বাধা-নিষেধ থকা কাৰণে কোনেও জনা নাছিল যে কোনে কোনে জেলত আছে? কিমানজনক ধৰা হৈছে? কিয় ধৰা হৈছে? কেতিয়া ধৰা হৈছে? জেলত বন্দী থকা লোক সকলৰ সেই যোগদান স্মৰণীয়। তেওঁলোকৰ বিষয়ে জনাও আজি নিতান্ত প্ৰয়োজনীয়।

কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰেই নহয়, ভিন্ন ভিন্ন ৰাজ্য চৰকাৰেও ইন্দিৰা গান্ধীৰ গাদী ৰক্ষাৰ কাৰণে আটক কৰা সৰহ সংখ্যক লোকৰ কথা স্বীকাৰ কৰা নাছিল। সম্ভৱতঃ

এই কাৰণে ভূমিগত আন্দোলনকাৰীসকলে সেই কালত এসময়য়ে সমগ্ৰ দেশত আটক কৰা লোকসকলৰ বিস্তৃত বিৱৰণসহ তালিকা তৈয়াৰ কৰি, সংযুক্ত ৰাষ্ট্ৰ সংঘলৈ প্ৰেৰণ কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। ডাঃ সুব্ৰমনিয়ম স্বামীয়ে সেই তালিকা ৰাষ্ট্ৰসংঘত প্ৰস্তুত কৰি ৰাষ্ট্ৰ সংঘৰ সভাত ভাৰতৰ অৱস্থাৰ বিষয়ে ভাষণ দিব বুলি স্থিৰ কৰা হৈছিল। কিন্তু 'হঠাৎ' দেশত নিৰ্ব্বাচন ঘোষণা কৰাৰ কাৰণে এইটো সম্ভৱ নহয়।

সি যি কি নহওক, আপাতকালৰ অৱস্থাৰ সময়ত পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতত কিমান লোকক আটক কৰা হৈছিল? 'মিছা' ধাৰণাত অৱস্থিত চৰকাৰৰ ওচৰত এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ পাবলৈ যোৱা ইচ্ছা নকৰি, মই বিপ্লৱী নেতা সকলৰ ওচৰত এই বিষয়ে তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ কাৰণে যাওঁ।

যি ব্যৱস্থাৰে তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হৈছে এইটো জানিবলগীয়া! এই বিষয়বেই নহয়, ভূমিগত আন্দোলনৰ অন্য দস্তাবেজ ৰখা ধৰণও মন কৰিব লগীয়া। সেই ফাইল বা ৰেক'ৰ্ডসমূহ তেওঁলোকৰ যোগ্যতা আৰু দক্ষতাৰ আৰু এটা উদাহৰণ! তেওঁলোকৰ অবিশ্ৰান্ত পৰিশ্ৰমৰ ই এটা জীৱন্ত পৰিচয়!!

বন্দীলোকৰ তালিকা প্ৰতি জিলা ভিত্তিত আৰু বিভাগৰ ভিত্তিত (Division wise) আছে। পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ তালিকা বেলেগ বেলেগ আছে। ১।৭।৭৬, ১।৩।৭৭, ৫।২।৭৭ বা '৭৫, '৭৬ আৰু '৭৭ চনৰ বেলেগ বেলেগ সূচী আছে। আপাতকালৰ পূৰ্বে এ. চি. টি. এ. আন্দোলন বা অন্য কাৰণত আটক কৰা লোকৰ তালিকা আছে। সত্যাগ্ৰহৰ সময়ত, সত্যাগ্ৰহৰ আগে বা সত্যাগ্ৰহৰ পিছত আটক হোৱা লোকৰ সূচী আছে। জৱাহৰনগৰত হোৱা কংগ্ৰেছ অধিবেশনৰ সময়ত আটক কৰা আৰু সেই সময়ত জেলত বন্দী লোকৰ সূচী আছে। কিমান বিদ্যাৰ্থী আছে, কিমান শিক্ষক আছে, কিমান কৃষক আছে, কিমান ডাক্তৰ, উকীল, পত্ৰকাৰ, প্ৰফেচাৰ, লিখক, ব্যৱসায়ী ইত্যাদি আছে, কিমান চাকৰিয়াল আছে---তেওঁলোকৰ ভিতৰত কোন কি ধৰণৰ চাকৰিত আছে, কিমান মহিলা বন্দী আছে আৰু কিমান মিছাত, কিমান ডি. আই. আৰ. বা অন্য আইনৰ অধিনত আছে, কোন ক'ত আছে, কোন জেলত কিমান জন বন্দী আছে বা কোন দল বা সংগঠনৰ কিমান লোক আছে ইত্যাদি নানা ৰকমৰ শিতানত বন্দীসকলৰ বিৱৰণ বিপ্লৱীসকলে ৰাখিছে। বিভিন্ন সময়ত ভিন্ন ভিন্ন শিতা-নত বা তথ্য অনুসৰি ২, ১২, ১৮, ৪০, ১১৪, ২৬২, ৩২৩, ৩৬৬, ৪৪৩, ৩৭৩ বা ৪৫৪ জনীয়া ইত্যাদি তালিকা এই ফাইলত পোৱা যাব।

অসম অৰ্থাৎ সম্পূৰ্ণ পূৰ্বোত্তৰ ক্ষেত্ৰত যদি এসময়ত, ২৬২ জন লোক আটক হৈ আছিল তেন্তে অন্য এসময়ত অসম, নগালেণ্ড, মিজো ৰাম, মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা আৰু মণিপুৰৰ প্ৰদেশসমূহত সৰ্বমুঠ ৩৬৬ জন লোক জেলত আছিল। ত্ৰিপুৰা, মেঘা-লয়, মণিপুৰ, আৰু অসম ৰাজ্যসমূহত ১।৭।৭৬ তাৰিখে ৩৪১ জন আৰু ৫।২।৭৭

তাৰিখৰ এটা তালিকা মতে ৪০ জন লোক আৰু ১।৩।৭৭ তাৰিখৰ মণিপুৰ ৰাজ্যৰ তালিকা এখনত ১২ জন বন্দী লোকৰ নাম আছে। এটা সূচীমতে এসময়ত পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ বন্দীলোকৰ সংখ্যাৰ এই অৱস্থা আছিল—

	মিছা	ডি, আই, আৰ	অন্যান্য
অসম	১৬৭	৯০	২৯
মেঘালয়	১৩	—	—
মণিপুৰ	১৭	১০	৯৮
ত্ৰিপুৰা	৩০	—	—
	২২৭ +	১০০ +	১২৭ = ৪৫৪

ওপৰত উল্লেখ হোৱা ফাইল মতে পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতবৰ্ষত আপাতকালৰ সময়ত সৰ্বমুঠ প্ৰায় ৫০০ জনকৈয়ো বেছি লোক ৰাজনৈতিক কাৰণত কাৰাবৰণ কৰে বা আটক কৰা হৈছিল।

—::০::—

(বি. দ্ৰ. ইং ৯।১২।৭৭ তাৰিখৰ 'দি টাইমচ অফ্ ইণ্ডিয়া' কাকতত প্ৰকাশিত খ্বাহ আয়োগৰ এটা বিবৰণত জনোৱা হৈছে যে সমগ্ৰ দেশত জৰুৰীকালীন অৱস্থাত ৩৬০৩৯ জন 'মিছা' বন্দী আছিল। ইয়াৰে ৫৭৩ জন মিছা বন্দী অসম প্ৰদেশৰ আছিল। অসমত আটক কৰা মিছা বন্দীৰ এই সংখ্যাত বোধ হয় অৰাজনৈতিক লোকও ধৰা হৈছে।)

সন্ত্ৰাস

আপাতকালৰ লগে লগে আৰম্ভ হয় কঠোৰ পুলিচি ৰাজ---অত্যাচাৰ আৰু দমন !! সেই কালছোৱাত পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজনৈতিক লোকৰ ওপৰত চলোৱা অত্যাচাৰৰ কাহিনী তলত বৰ্ণনা কৰা হৈছে। এই বিবৰণ ভূমিগত বুলেটিন, বিপ্লবীসকলৰ পৰা প্ৰাপ্ত জাননী আৰু মানৱ অধিকাৰ আয়োগলৈ পঠোৱা আবেদনসমূহক ভিত্তি কৰি লিখা হৈছে।

উত্তৰ লক্ষীমপুৰ

৭।৭।৭৫ ইং তাৰিখে শ্ৰীদেৱকান্ত বনিয়াক আটক কৰি ৯ জুলাইলৈকে পুলিচ হাজতত ৰখা হয়। এই সময়ছোৱাত তেওঁক আনকি পানীও খাবলৈ দিয়া নহয়।

গুৱাহাটী

(১) ইং ২৭।৯।৭৫ তাৰিখে শ্ৰীমোতীলাল জালানক পুলিচে আটক কৰি খালীপাৰা মুখ্যালয়লৈ লৈ যায়। তেওঁক সাক্ষাৎ লওঁতা এডিচ'নেল এছ. পি. (বিশেষ শাখা) শ্ৰীদেৱব্ৰত চৌধুৰী আৰু শ্ৰীশৰৎ বৈৰাগী, ডি. এছ. পি ইত্যাদি পুলিচ--বিষয়ায়ে তেওঁক সৰ্বশ্ৰী শ্ৰীকান্ত যোশী, বিনায়ক কনেটকৰ আৰু হৰেকৃষ্ণ ডবালীৰ বিষয়ে প্ৰশ্ন কৰে। বুলেটিন প্ৰকাশনৰ বিষয়েও সোধে। কিন্তু যিহেতু শ্ৰীমোতীলাল জালানে একো জনা নাছিল কাৰণে পুলিচৰ প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ তেখেতে দিব নোৱাৰিলে। পুলিচৰ মনোমত উত্তৰ নোপোৱাত শ্ৰীজালানৰ ওপৰত মাৰ পিট আৰম্ভ কৰা হয়। ঘণ্টা ঘণ্টা ধৰি তেওঁৰ লগত জেৰাহ কৰা হয়। গধুলি, প্ৰায় সম্পূৰ্ণ ৰাতি আৰু পিছ দিনা ৰাতিপুৱা তেওঁৰ ওপৰত বিভিন্ন ধৰণৰ অত্যাচাৰ চলোৱা হয়। আদালতত হাজিৰ নকৰাকৈ তেওঁক জেললৈ পঠোৱা হয়। শ্ৰীমোতীলাল জালানৰ লগত (১) গালী-গালাজ কৰা হয়, (২) থগৰিয়ায় আৰু ঘোচা মাৰে, (৩) হাত আৰু ভৰিৰ গাঁঠিত লাঠিৰে আঘাত কৰা হয়, (৪) হাত দুখন ওপৰলৈ দাঙি কোঠাত থিয় কৈ ৰখা হয় (৫) কুকুৰা-স্থিতিত (Cock Position) ৰাখি, তেওঁৰ পিঠিত এখন চকী থোৱা হয় আৰু পাছত পুলিচ এজন সেই চকীত বহে। এই কষ্টকৰ অৱস্থাত তেখেতক বহু সময়লৈকে ৰখা হয়। (৬) আণ্ডাৰওয়েৰ বাদ দি শৰীৰৰ পৰা সকলো কাপোৰ সোলোকাই দিয়া হয়। (৭) নাকত এজনে এটা পাইপ সোমোৱায় আৰু (৮) হাতৰ আঙুলিৰ নখত পিনেৰে খুচে। এই অত্যাচাৰৰ ফলত শ্ৰীজালানে পোৱা যন্ত্ৰণাৰ কল্পনা জানো আমি কৰিব পাৰোঁ ?

(২) শ্ৰীমদন সিংঘল, শ্ৰীশৰৎ চন্দ্ৰ কলিতা আৰু শ্ৰীজগদীশ শৰ্মায়ে ইং ১৪।১১।৭৫ তাৰিখে জিলা উপায়ুক্তৰ আদালতত সত্যাগ্ৰহ কৰে। তেওঁলোকৰ ওপৰত পুলিছে কৰা অত্যাচাৰৰ কাহিনী প্ৰথমে বামুন্দী নিবাসী শ্ৰীশৰৎ চন্দ্ৰ কলিতাৰ পৰা শুনক------

"আমাক পুলিছে ধৰি আই. বি. অফিচত লৈ যায়। আৰু আমি গৈ অফিচ পোৱা মুহূৰ্ত্তেই এডিচ'নেল এছ. পি শ্ৰীদেৱব্ৰত চৌধুৰীয়ে কোনো প্ৰশ্ন নোসোধাকৈ উধে মুধে লাঠিৰে মাৰ-পিট আৰম্ভ কৰে। তেতিয়া তাত শ্ৰীবৈৰাগীও উপস্থিত আছিল। মোক আৰু শ্ৰীজগদীশ শৰ্মাক এডিচ'নেল এছ. পিৰ ৰুমত ৰাখি সিংঘলজীক আন এটা ৰুমলৈ লৈ যায়। আমাৰ ওপৰত (দুই জনৰ) প্ৰায় ২ ঘন্টা মান লাঠিৰ কোব চলি থাকে। মাৰৰ কোবত আমি যেতিয়া অচেতন হওঁ, তেতিয়া মাৰ-পিট বন্ধ কৰি আমাক এছ. পিৰ ৰুমলৈ লৈ যায়। সেই সময়ত মদনজী সিংঘলও আমাৰ লগত থাকে। এছ. পিয়ে কিছু কথা

সোধে আৰু লগে লগে বৈৰাগীয়ে মোৰ মুখত কেইটামান ঘোচা মাৰে আৰু গোফত ধৰি টনাৰ ফলত মোৰ মুখ মণ্ডল ফুলি যায়। তেতিয়া মোৰ লগত শ্ৰীজগদীশ শৰ্মাও আছে। ইয়াৰ পিছত আমাক আন এটা ৰুমলৈ লৈ যায়। গধূলি হোৱাত সেই ৰুমতে বহিবলৈ দিয়ে। ৫ জন মানে মোক সোধ পোচ কৰি থাকে আৰু জগদীশ শৰ্মাক আন ঠাইলৈ লৈ যায়। মোৰ জোৱান-বন্দী লিখা চলি থাকে প্ৰায় নিশা ১২ টা বজালৈকে। ৰাতি প্ৰায় ১২॥ মান বজাত শ্ৰীদেৱব্ৰত চৌধুৰী মদ খাই মাতাল অৱস্থাত আকৌ মোৰ ওচৰলৈ আহে আৰু অশ্লীল কথাৰে গালি-গালাজ আৰম্ভ কৰে। মই তেওঁ সোধা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নাজানো বুলি কোৱাত আকৌ মাৰ-পিট আৰম্ভ কৰে, লগতে গুলী কৰাৰ ভয়ো দেখুৱায়। তেনেকৈ প্ৰায় আধা ঘন্টা সময় মাৰ-পিট কৰে আৰু মোৰ শৰীৰ অৱশ হৈ যোৱাত মই মাটিত বাগৰি পৰো, তেতিয়াও চৌধুৰী আৰু বাকীবিলাকে বিভিন্ন ধৰণৰ প্ৰশ্ন মোক কৰি থাকে। তেনেকৈ ৰাতি পুৱায়। ৰাতিপুৱা শ্ৰীবৰুণ চৌধুৰী নামৰ আন

এজন বিষয়া আহে। মোৰ গাত থকা সকলোবোৰ কাপোৰ জোৰ কৰি খুলি লৈয়ে মাৰ-পিট আৰম্ভ কৰে। এওঁৰ ব্যৱহাৰ আৰু বেয়া! এনে শব্দ প্ৰয়োগ কৰে যে যি শব্দ সভ্য সমাজত উচ্চাৰণ কৰা সম্ভৱ নহয়। বৰুণ চৌধুৰীয়ে মোক মাৰ-পিট কৰি থকাত তেওঁৰ হাতৰ লাঠি ভাঙি-চিঙি টুকুৰা-টুকুৰ হয়। সেই সময়ত মোৰ সন্মুখত শ্ৰীধীৰেন কুমাৰ আগৰৱাল (আলোক, সিংঘল) উপস্থিত আছিল। অকল সেয়ে নহয় তেতিয়া তেওঁ টেবুলত থকা আল পিন লয় আৰু মোৰ আঙুলীত এবাৰ এবাৰকৈ তিনি বাৰ সেই আল-পিন সোমোৱাই খুচি দিয়ে আৰু মই যন্ত্ৰণাত উস্-আস্ কৰিলে আনন্দ

কৰে। শেষত মই আৰু যন্ত্ৰণাত থাকিব নোৱাৰি মাটিত বাগৰি পৰাত মোৰ চুলিত দুহাতেৰে ধৰি টানি উঠাই দিয়ে আৰু হাতেৰে মাৰ-পিট আৰম্ভ কৰে। এনেকৈ আবেলিলৈকে মাৰ-পিট চলি থাকে। দুদিন লোঘনে-ভোকে থকাত শৰীৰ অৱশ হৈ পৰে।

এনেকৈ দুদিন অবৰ্ণনীয় অত্যাচাৰ কৰি গধূলি লক্-আপত্ পঠায় দিয়ে আৰু পিছ দিনা আবেলি আকৌ লৈ যায় আৰু কিছু কথা সোধ পোছ কৰি পুনৰ লক্ আপলৈ লৈ যায়। তৃতীয় দিনালৈকে অনাহাৰে আমাক ৰাখে আৰু ১৭ তাৰিখে আবেলি মেজিষ্ট্ৰেটৰ ওচৰত হাজিৰ কৰে। তাৰ পৰা পুনৰ আই. বি অফিচত লৈ যায় আৰু পিছত গধূলি আমাক জেললৈ পঠায়।"

৫৭ বছৰীয়া শ্ৰীমদন সিংঘলকো কম অত্যাচাৰ কৰা নাই। ওপৰোক্ত বিৱৰণত উল্লেখ কৰা যন্ত্ৰণাৰ লগে লগে তেওঁক চাৰি ৰাতি শুৱলৈ দিয়া নহয়। এওঁক আটক

কৰাৰ পিছত তেওঁৰ ঘৰ 'ৰেড' কৰা হয় আৰু কেইটামান বস্তু জব্দ কৰি পুলিচে ঘৰৰ পৰা উভতি আহোঁতে শ্ৰীসংঘমজীৱ পুত্ৰ শ্ৰীধীৰেন্দ্ৰ কুমাৰক ধৰি আনে। ধীৰেন্দ্ৰৰ ওপৰতও অত্যাচাৰ চলোৱা হয়। ধীৰেন্দ্ৰক পুলিচে ২৪ ঘণ্টালৈকে ধৰি ৰাখে। তৎকালীন গৃহমন্ত্ৰী শ্ৰীহিতেশ্বৰ শইকীয়াৰ তাবুকিত ঘৰৰ মালিকে শ্ৰীনন্দ সিংঘমৰ পৰিয়ালক পিছত ঘৰ খালি কৰিবলৈ বাধ্যৰ কৰে।

.লগৰীয়া সত্যাগ্ৰহী দুজনৰ ওপৰত কৰা এনে ধৰণৰ মাৰ-পিট শ্ৰীজগদীশ শৰ্মাৰ লগতো কৰা হয়। ইং ১৭।১১।৭৫ তাৰিখে কামৰূপ জিলাৰ এচ্ পি শ্ৰীপ্ৰিয় গোস্বামীয়ে শ্ৰীশৰ্মাক সোধা কেইটামান প্ৰশ্নৰ তেওঁৰ মনপুত উত্তৰ নোপোৱাত তেওঁৰ হাতত থ হাত কেৰিয়াৰে শ্ৰীশৰ্মাৰ মুখ আৰু গাৰ অন্যান্য ভাগত আঘাত কৰে।

(৩) 'আলোক' সাপ্তাহিক কাকতৰ ইং ২।৫।৭৭ তাৰিখৰ সংখ্যাত প্ৰকাশিত, নিজৰ ওপৰত চলোৱা পুলিচৰ অত্যাচাৰৰ বিভীষিকা শ্ৰীবিপিন বিহাৰী কলিতায়ে এই পুথিৰ সজুলি স্বৰূপে পঠায়। ----এয়া শ্ৰীকলিতাৰ কলমত "অত্যাচাৰৰ স্বাক্ষত আৰু সত্য বৰ্ণনা"—

"-----ইংৰাজী ১৯৭৫।২৩ নৱেম্বৰত ২য় দলৰ সত্যাগ্ৰহ পৰ্ব্ব আৰম্ভ হৈছিল। তাত ভাগ লোৱাৰ সৌভাগ্য মোৰো ভাগ্যত মিলিছিল। নিচেই সৰু কালৰে পৰা আহৰণ কৰি অহা নিঃস্বাৰ্থ দেশপ্ৰেম আৰু ব্যক্তিগত স্বাৰ্থতকৈ সামূহিক স্বাৰ্থত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা শিক্ষা সংঘ শাখাত পাইছিলোঁ। দেশৰ যি কোনো বিপদতে আগবাঢ়ি যাবলৈ মনে যি সাহস আহৰণ কৰিছিল সংঘ শাখাত তাৰ বিহাৰ্চল চলে। বাস্তৱতে এই আখৰাৰ অভিনয় কৰিবলৈ অকণ সুবিধা পায় মনে আনন্দত অধিৰ হৈ পৰিছিল। ভাৰতৰ শ্বহীদসকলৰ জীৱন বৃত্তান্ত তেনেই মনত আহিছিল।

পুলিচ অত্যাচাৰৰ কথা তেতিয়াও মনত অহা নাছিল। দীঘলীয়া কাৰাবৰণৰ ভয়েও মনত সঞ্চাৰ সৃষ্টি কৰা নাছিল. সেয়ে ঘৰৰ সকলোবোৰ আহকালকে দলিয়াই দি বিধবা মাক বিপদ সাগৰত উটাই দি আমি জপিয়াই পৰিছিলো সত্যাগ্ৰহত। মোৰ লগত আছিল আন দুজন বন্ধু দেশবাসীৰ ওপৰত জোৰপূৰ্ব্বক জাপি দিয়া জৰুৰী অৱস্থাৰ অৱসান ঘটাবলৈ, বিনা কাৰণত আটক কৰা হেজাৰ হেজাৰ লোকক মুক্তি দিয়াৰ খাতিৰত, প্ৰেছ মুক্ত কৰিবলৈ আৰু সংঘৰ দৰে পৱিত্ৰ অনুষ্ঠানবিলাকৰ ওপৰত মিথ্যা আৰোপ লগোৱা নিষেধাজ্ঞা প্ৰত্যাহাৰৰ দাবীত আমাৰ সত্যাগ্ৰহ চলিছিল। সেয়ে ৰবীন্দ্ৰ ভৱনত অনুষ্ঠিত Lawyer Conferenceত শ্লোগান দি লিফ্‌লেট বিলোৱা হৈছিল। আমাৰ অপৰাধ আছিল সেইটোৱে। পুলিচ চি-আই-ডিৰ চকুত ধূলি দি ৰবীন্দ্ৰ ভৱনত প্ৰৱেশ কৰি কংগ্ৰেছ চৰকাৰৰ মুখা খুলি দিবলৈ কৰা প্ৰয়াসক পুলিচ চি-আই-ডিয়ে বাধা দিব নোৱাৰিলে। লৈ যোৱা হল এছ-পি অফিচলৈ, সময় গধূলি ৫-৩০, দিনমণি অন্তৰ্দ্ধান হওঁ হওঁ, এছ-পি অফিচত আন্ধাৰে প্ৰৱেশ কৰাৰ লগে লগে আমাৰ শৰীৰৰ ওপৰতো চলিছিল পুলিচৰ তাণ্ডৱ অত্যাচাৰ। একেবাৰে আগত শ্ৰীহৰিচৰণ কলিতা, মাজত

মই আৰু শেষত শ্ৰীহৰেকৃষ্ণ তফাদাৰ। টল ফিগাৰৰ, মুখত পাইপ লৈ থকা—হাতত বেটৰ লাঠি লৈ সাজু হৈ থকা সেই জনেই আছিল এছ-পি অফিচৰ সৰ্ব্বে সৰ্ব্বা, মদৰ পৰম ভক্ত-অতিৰিক্ত পুলিচ অধিক্ষক দেবব্ৰত চৌধুৰী। দেখিলেই দস্যু যেন লগা দেবব্ৰত সঁচাকৈয়ে আছিল আমাক সিপুৰীলৈ প্ৰেৰণ কৰিবলৈ অহা যম-দূত। যেন এক সুদক্ষ অভিনেতা অভিনয় মঞ্চত অৱতীৰ্ণ। কথা নাই বতৰা নাই শ্ৰীহৰিচৰণ কলিতাৰ পিঠিত

সোধালে ধনঞ্জয় টাঙোন। দুই হাতেৰে গাৰ বলেৰে যিমান পাৰে সিমান উধাই মুধাই কোবাবলৈ ধৰিলে হৰিচৰণক। বেতৰ লাঠিৰ কোৰ সহ্য কৰিলেও বেটৰ লাঠিয়ে জানো সেই দস্যুৰ অত্যাচাৰ সহ্য কৰিব পাৰে? লাঠিৰ মুঠি ছিগি গ'ল। মুঠিৰ গজালে দেৱব্ৰতৰ হাতত ঘাইল কৰিলে। ইমানতে হৰিচৰণক অলপ জিৰণি দি মোৰ পিনে চোঁচা ললে। হাতত হেনকাপ। তাৰ মূৰ্তি দেখি মোৰ ভগৱান পলাল? হৰিচৰণ দাৰ ওপৰত কৰা অত্যাচাৰৰ দৃশ্যই মোক সচকিত কৰি তুলিছিল, অসমৰ সিংহ পুৰুষ মুখ্যমন্ত্ৰী সিংহতকৈও এখোপ চৰা। অসমৰ কৰ্ণধাৰ হিতেশ্বৰ শইকীয়াৰ অহিত আশীৰ্ব্বাদ আৰু প্ৰসাদ যমদূত দেৱব্ৰতে আমাৰ ওপৰত প্ৰদান কৰিছিল। একমাত্ৰ ভগবানৰ বাহিৰে ৰক্ষাকৰ্ত্তা আন কোনো নাই ভাবি তেওঁক বন্দী হাতেৰে আকুল প্ৰাণৰ প্ৰণতি জনাইছিলো। সেই যমদূতৰ পৰা ৰক্ষা পোৱা জানো ভগৱানৰ সাধ্য আছে। আৰ, এছ, এছৰ গুণ্ডাৰ বাবে ভগৱান নাই, একেবাহে পিঠিত, সোঁ হাতৰ ওপৰত আৰু ভৰিৰ ওপৰত বিনা দ্বিধাই গাৰ সমস্ত বল প্ৰয়োগ কৰি বেত্ৰাঘাট কৰি গ'ল। সোঁ বাহু মৰা

তেজেৰে ওখহি পৰিল। মাটিত বাগৰি পৰিলো, তথাপিও জানো ৰক্ষা আছে গুৰিয়াই জোতাৰে গছকা হ'ল। তাৰ পাছত চোঁচা ললে হৰেকৃষ্ণ তফাদাৰৰ ফালে। এনেদৰে পাল পাতি এজনৰ পাচত আনজনৰ ওপৰত চলিল অৱৰ্ণনীয় অত্যাচাৰ। হৰিচৰণ কলিতাৰ হাড় চিঙিল। fracture ঘাঁ। ১ ঘণ্টাৰ পাচত দেৱব্ৰতৰ কবলৰ পৰা মুক্ত হলো যদিও আন কিছুমানৰ ওপৰত সোধাই দিলে আমাক। আমাৰ জীৱনৰ যেন নিৰাপত্তা হেৰাই গ'ল। আন চি, আই, ডি, পৰিদৰ্শক সকলো দেৱব্ৰতৰ তুলনাত কোনো গুণে হীন নাছিল। নিৰ্লজ্জ ভাৱে অশ্লীলতাৰ আশ্ৰয় লৈ আমাক অসৎ ব্যৱহাৰ কৰি গৈছিল। নজনা কথাবো যেন জবাব দিবই লাগিব। সংঘৰ কাৰ্য্যকৰ্ত্তা সকল ক'ত আছে কবই লাগিব। নহলে আমাৰ জীৱন শেষ। নজনা কথা এটা জানো সজাই পৰাই ক'ব পাৰি। সেয়ে গাৰ কাপোৰ সোলোকোৱা হ'ল। ভালদৰে আমাক এশিকনি দিবলৈ উঠি পৰি লাগিল। তাৰ ভিতৰত আছিল--হালিম আলি, বৰুণ চৌধুৰী আৰু আন কিছুমান। হালিম আলিয়ে বিনা দ্বিধাই গা-গছকিবলৈ, গুৰিয়াবলৈ ধৰিলে, বৰুণ চৌধুৰীয়ে হাতেৰে আঙুলীত বেজী মাৰিবলৈ কুণ্ঠাবোধ নকৰিলে। ইমান অত্যাচাৰতো আমি ভীত হৈ নপৰিলো। অত্যাচাৰৰ চূড়ান্ত পথ অৱলম্বন কৰিবলৈ চিন্তিবলৈ ধৰিলে। আমাক উলঙ্গ কৰিবলৈ কাপোৰত ধৰিলে। বৰুৱা ঘৰত সোমাই যেন আমাক তিলতিকৈ শাস্তি বিহিবলৈ উঠি পৰি লাগিল। এখন ভৰিৰ ওপৰত থিয় কৰাই ৰাখি শৃংখলবদ্ধকৈ হাত দাঙিবলৈ দি পিটিবলৈ ধৰিলে চৰ-ভুকু ঘোচাৰটো হিচাবেই নাছিল। তাৰোপৰি সহ্য কৰিব পৰা নাছিলো যেতিয়া অশ্লীলতাৰ সীমাৰেখা পাৰ হৈ গৈছিল। অবৰ্ণনীয় ভাষাৰে আমাক ব্যতিব্যস্ত কৰিবলৈ গুপ্তাঙ্গত-------নাই আৰু বৰ্ণাবলৈ হাতৰ কলম আগ নাবাঢ়ে। সেই পিশাচ সকলে ভাবি আচৰিত হৈছিল যে সত্যাগ্ৰহীৰ চকুত তেতিয়াও চকু পানী অহা নাছিল। কাৰণ সোধাত আকৌ কৈ গৈছিলো স্বয়ং সেৱক সকলে ঐশ্বৰীক কামত মনোনিবেশ কৰি আছিহে। তেজ মঙহৰ শৰীৰে কষ্ট পালেও আমাৰ অন্তৰ আত্মাই জানো কষ্ট পাইছিল ? দেশ সেৱাৰ উদাত্ত ব্ৰতী আৰু ত্যাগৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আমাৰ আদৰ্শক জানো ইন্দিৰা চৰকাৰৰ উচ্চ পদস্থ পুলিচ, চি, আই, ডিৰ নিঃশ্বাসত নিঃশেষ হৈ যাব, ই কেতিয়াও হব নোৱাৰে। সত্যৰ সদায় জয়। দাবী ধমকনি আৰু লাঠিৰ সহায়ত দেশ কেতিয়াও বৰ্ত্তি থাকিব নোৱাৰে তাৰ প্ৰমাণ সদ্য সমাপিত নিৰ্ব্বাচনৰ কংগ্ৰেছৰ চৰম পৰাজয়।

ইমানেই নহয় চাৰিদিন আমাক বে-আইনী ভাবে এছ, পি, অফিচত আৰু সদৰ থানাত আবদ্ধ কৰা হ'ল। দুদিন পৰ্য্যন্ত ভাত-চাহ নিদিয়াকৈ তিল তিলকৈ শাস্তি বিহা হ'ল। পুহ মহীয়া হাড় কপোৱা ঠাণ্ডাত বিনা কাপোৰেৰে মাটিত শুবলৈ দিয়া হ'ল। ৰাতি ১২ বজালৈ অবৰ্ণনীয় অত্যাচাৰ দিনৰ ভাগত জাউৰীয়ে জাউৰীয়ে interogationৰ ৪ দিনৰ পাছত কুখ্যাত "মিছা" অধীনত আটক কৰি Magistrateৰ ওচৰত হাজিৰ নকৰাকৈ জেলত প্ৰেৰণ কৰি ১৫ মাহ আবদ্ধ কৰা হ'ল। অকল জানো মোৰ ওপৰতে শাস্তি প্ৰদান কৰি ক্ষান্ত থাকিল। মোৰ সৰু ভাইজন জেলত মোৰ interview কৰাৰ পাছত তেওঁ চি, আই, ডিৰ কবলত পৰিল,

তেওঁৰ অপৰাধ তেওঁ এজন "মিছা" বন্দীৰ ভাই। গতিকে তেওঁ সংঘ কাৰ্য্য কৰ্ত্তাৰ সন্ধান দিবই লাগিব। সেয়ে এছ, পি অফিচলৈ নি নানা প্ৰশ্নৰ অৱতাৰণা কৰি তেওঁৰ ওপৰতো চলালে বৰ্ণনাতীত অত্যাচাৰ। চাৰি দিন অবৈধ ভাবে পুলিচ থানাত আবদ্ধ ৰাখি পিঠিৰ হাৰ বেকা কৰি দিলে। চুলি টানি ডাল দাল কৰিলে---জেলত প্ৰেৰণ কৰাৰ ভাবুকি দিলে আৰু ভাত পানী নিদিয়াকৈ নানা শাস্তি প্ৰদান কৰিলে।

এইবোৰ হ'ল প্ৰগতি বাদী ইন্দিৰা বাইদেউৰ "দেশ প্ৰগতিৰ পথত" নমুনা। হে ভাৰতীয় ভাই বন্ধু আপোনালোকে সুস্থিৰ মগজুৰে অকণ বিবেচনা কৰক। আমি যেন ভবিষ্যতে এনেবোৰ অন্যায় অত্যাচাৰ আৰু একনায়কত্ববাদক ভাৰতত মুৰ দাঙিবলৈ সুবিধা নিদিম। জয়তু ভাৰতী আই।"

শ্ৰীহৰিচৰণ কলিতাৰ ভঙা হাতখন জেল ডাক্তৰে ইংৰাজী ২৭।১১।৭৫ তাৰিখে নিৰীক্ষণ কৰে। কিন্তু তেওঁৰ হাতখন যে 'ভাঙি গৈছে' এই কথা ডাক্তৰে তেওঁক নজনায়। ৬।১২।৭৫ তাৰিখে গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজত তেওঁৰ হাত একচৰে কৰা হয় আৰু পিছত হাতৰ প্লাষ্টাৰ কৰা হয়।

(৪) ইং ২৯।১১।৭৫ তাৰিখে ডাঃ পৰশুৰাম শৰ্মাক আটক কৰা হয়। তেওঁৰ লগতো খালীপাৰা মুখ্যালয়ত মাৰ-পিট কৰা হয়। তেখেতক ৰাতি শুবলৈ দিয়া নহয় আৰু হাজতত থকা সময়ত ভাত-পানী ইত্যাদি একো খাবলৈ দিয়া নহয়। তেওঁৰ জীৱিকাৰ স্থল স্বৰূপে ফাৰমেচীখন নগৰ সুন্দৰীকৰণ অভিযান (অৰ্থাৎ ধ্বংসীকৰণ অভিযান)ৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি স্বইচ্ছাৰে বুলডোজাৰৰ দ্বাৰা খুন্দিয়া হয় আৰু তাত থকা বেছি ভাগ দৰৱ বুলডোজাৰে খায় !!

(৫) ১৯৭৫ চনৰ শীতকালৰ অন্য এটা ঘটনা । ২।১২।৭৫ তাৰিখে শ্ৰীনৱকান্ত বৰুৱাক আটক কৰি ৪ তাৰিখলৈকে কামৰূপৰ পুলিচ অধিক্ষকৰ কাৰ্য্যালয়ত 'ইন্ট'ৰ' গেচন'ৰ কাৰণে ৰখা হয়। ওপৰত উল্লেখ কৰি অহা পুলিচ বিষয়াৰ অত্যাচাৰ, মাৰকিলৰ পৰা তেওঁও ৰক্ষা পোৱা নাছিল। দুই তাৰিখে ৰাতি তেওঁৰ শৰীৰৰ পৰা আণ্ডাৰওৱেৰ বাদ দি সকলো কাপোৰ সোলোকোৱা হয়। ইমানে নহয় তেওঁৰ ওপৰত সেই ৰাতি ঠাণ্ডা পানী ঢালা হয়। যিমান সময় তেওঁক তাত ৰখা হয়, সেই সময় ছোৱাৰ ভিতৰত তেওঁক একো খাবলৈ দিয়া হোৱা নাছিল।

(৬) শ্ৰীমহেশ মেধী আৰু বহুতেই ২২।১২।৭৫ তাৰিখে সত্যাগ্ৰহ কৰে। তেওঁক পাঁচ দিনলৈকে সোধ-পোছ কৰা হয় । মাৰ-পিট আৰু গালি-গালাজ নকৰাকৈ পুলিচৰ 'ইন্টাৰ'গেচন' হয় জানো ? এই দলৰ লগত 'প্ৰশ্নোত্তৰ' কৰোঁতা পুলিচ বিষয়া আছিল শ্ৰীদাস, শ্ৰীনাথ আৰু শ্ৰীপাল মজুমদাৰ।

(৭) ভাৰতীয় জনসংঘৰ কামৰূপ জিলা শাখাৰ সচিব শ্ৰীহৰেকৃষ্ণ ভৰালী ডিচেম্বৰ (১৯৭৫ চন) মাহত ধৰা পৰে। পুলিচ হাজতত তেওঁক ছয় দিন ৰখা হয়। সেই কাল

ছোৱাত শ্ৰীভৰালীক যি অমানবীয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়—সেই কল্পনা ওপৰত উল্লেখ কৰা বিবিধ যন্ত্ৰণাসমূহৰ পৰা কৰিব পাৰি। ইয়াত ইমানে মাত্ৰ উল্লেখ কৰা যথেষ্ট হ'ব যে তেওঁ এই বিষয়ে সংশ্লিষ্ট পুলিচ বিষয়াৰ বিৰুদ্ধে আদালতত মোকৰ্দ্দমা দাখিল কৰে।

শ্ৰীহৰিচৰণ কলিতা আৰু শ্ৰীনৰকান্ত বৰুৱায়েও পুলিচৰ নিৰ্ম্মম ব্যৱহাৰৰ প্ৰতিবাদ কৰি আদালত সুবিচাৰৰ কাৰণে গোচৰ তৰে।

নগাওঁ

ইং ২৮।১১।৭৫ তাৰিখে সত্যাগ্ৰহী শ্ৰীকন্দৰ্প বৰুৱা আৰু শ্ৰীমদন শৰ্মাৰ পাছত ইং ৮।১।৭৬ তাৰিখে শ্ৰীসুবোধ চন্দ্ৰ ৰয়ৰ লগত তিনিজনমান সত্যাগ্ৰহীৰ সহযোগত সত্যাগ্ৰহ কৰা হয়। পুলিচে তেওঁলোকৰ পৰা বেলেগ বেলেগকৈ 'পুলিচী ব্যৱহাৰ'সহ সোধ পোছ কৰে। মাৰ-কিলৰ উদাহৰণ স্বৰূপে শ্ৰীৰয়ৰ লগত হোৱা মাৰ-পিটৰ কথা ইয়াত উল্লেখ কৰিব পাৰি। পুলিচ বিষয়া শ্ৰীসুৰেশ বৰুৱাই এই ক্ষেত্ৰত আগ ভাল লয়। তেওঁৰ দেহৰ গাঁঠীসমূহত লাঠীৰে আঘাত কৰা হয়। ৰাতি তেওঁলোকক একো খাবলৈ দিয়া নহয়; বৰং মাৰ-পিটৰ পিছ দিনা তেওঁক খোজ কৰাই এমাইল দূৰত অৱস্থিত জেললৈ লৈ যোৱা হয়।

যোৰহাট

(১) সত্যাগ্ৰহ কৰাৰ কাৰণে সৰ্ব্বশ্ৰীপৰমেশ্বৰলাল শৰ্মা, হেম চন্দ্ৰ শইকীয়া, মেঘৰাজ জৈন, দেবেন্দ্ৰ কুণ্ডলিয়া আৰু আনন্দী লাল বজাজ, গোবৰ্দ্ধন প্ৰসাদ অটলক ইং ১৯।১১।৭৫ তাৰিখে দিনৰ প্ৰায় ১২ টা বজাত গ্ৰেপ্তাৰ কৰি থানালৈ নিয়া হয়। তেতিয়াৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ৰাতি ১২।১ বজালৈকে তেওঁলোকক পুলিচে সোধ-পোছ কৰে। গালি-গালাজ পুলিচৰ কাৰণে যেন অপৰিহাৰ্য্য, সকলো ঠাইতে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা আমাৰ নিচিনা বন্দীৰ পথ্য! এই সকলো কেইজনৰ কামিজ আৰু গেঞ্জী খুলোৱা হয়। শ্ৰীগোবৰ্দ্ধন প্ৰসাদ অটল, শ্ৰীহেমচন্দ্ৰ শইকীয়া আৰু শ্ৰীপৰমেশ্বৰলাল শৰ্মাক দুই-এটা ঘোঁচা আৰু থাপৰো মৰা হয়। ৰাতি থানাত অনাহাৰে প্ৰায় ১০ বৰ্গফুটৰ গৰালত এই বন্দী কেইজনক ৰখা হয়। মহ-দাহৰ বাহিৰেও এই নাৰকীয় ঠাইডোখৰৰ মজিয়াৰ একাষে আছিল মানুহৰ বিষ্ঠা আৰু প্ৰস্ৰাৱ!! সেই দিনাৰ দুৰ্ভগীয়া ভুক্তভোগী কেইজনৰ কাৰণে এই দৃশ্য আজীৱন স্মৰণীয় হৈ থাকিব।

(২) নগৰ সংঘচালক আৰু স্থানীয় জগন্নাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ সংস্কৃত বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক শ্ৰীভৱকৃষ্ণ মিশ্ৰক সেইদিনা ধৰি থানাত ৰখা হয়। তেখেতেও পুলিচৰ অশিষ্ট আৰু অসভ্য ব্যৱহাৰৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়া হয়।

ডিব্ৰুগড়

(১) ২১।১১।৭৫ তাৰিখে সৰ্ব্বশ্ৰীমঞ্জু ভূষণ দে, যোগেশ্বৰ শৰ্মা, সুভাষ কৰ আৰু লক্ষ্মণ প্ৰসাদে সত্যাগ্ৰহ কৰাৰ দিনাই বিমল খেমকা আৰু জ্যোতি গগৈক পুলিচে আটক কৰে। পুলিচে সকলোকে খুব অমানবীয় ভাৱে মাৰ-পিট কৰে।

(২) শ্ৰীবনৱাৰী লাল শৰ্মা, শ্ৰীৰবীন্দ্ৰ ৰয় ভৌমিক আৰু শ্ৰীহৰিচৰণ জিন্দলে তিনিচুকীয়াৰ পৰা আহি ইয়াত ৫।১২।৭৫ তাৰিখে সত্যাগ্ৰহ কৰে। এছ. পি. শ্ৰীআৰ দাসৰ সৈতে কেইজনমান আন পুলিচ বিষয়াই তেওঁলোকক সোধ পোছ কৰে। এই ক্ষেত্ৰত গালি-গালাজৰ উপৰিও মাৰ-পিটৰ পৰ্ব্বও চলে। আণ্ডাৰওয়েৰৰ বাহিৰে আন সকলো কাপোৰ খুলা হয় আৰু বেট, ঘোঁচা আৰু ভৰিৰে তেওঁলোকক প্ৰহাৰ কৰা হয়। হাজতত ৰখা কাল ছোৱাত এওঁলোকক আনকি পানী এটোপাও দিয়া নহয়।

তিনিচুকীয়া

(১) তিনিচুকীয়াৰ শ্ৰীসুধীৰ সেনগুপ্তাৰ (৬২ বছৰ বয়সীয়া) ঘৰত ৫।১২।৭৫ তাৰিখে খানা তালাচ কৰা হয় আৰু টাইপ মেচিন ইত্যাদি বয়-বস্তু জব্দ কৰা হয়। শ্ৰীসেনগুপ্তাক তেতিয়াৰ পৰা ৮।১।৭৬ তাৰিখলৈকে আটক কৰি ৰখা হয়। উল্লেখযোগ্য যে শ্ৰীসেনগুপ্তা ৰাজনীতিৰ লগত বা কোনো অবৈধ ঘোষিত সংগঠনৰ লগত একেবাৰে জড়িত নাছিল।

(২) শ্ৰীকানুভূষণ সুৰক পুলিচে ধৰিব নোৱাৰি তেওঁৰ দোকান আৰু থকা ঘৰ তালাচ কৰিবলৈ কেইবাৰমান যায়। তেওঁৰ দোকানত থকা শ্ৰীজয়ৰাম আৰু শ্ৰীবিদ্যানন্দ প্ৰসাদৰ লগত পুলিচে কেৱল দুব্যৱহাৰেই নকৰে—মাৰধৰও কৰে। যাৰ ফলত তেওঁলোকে দোকান এৰি আত্ম ৰক্ষাৰ বাবে পলাবলগীয়া হয়। পুলিচে শ্ৰীসুৰৰ বৃদ্ধা মাতৃৰ লগতো দুৰ্ব্যৱহাৰ কৰে।

ধুবুৰী

শ্ৰীঅনিল কুমাৰ বৈদ্যৰ বিষয়ে সোধ-পোছ কৰিবৰ কাৰণে পুলিচে শ্ৰীবৈদ্যৰ ভগ্নীয়েকক ধৰি থানালৈ আনে। থানাত চাৰি দিনলৈকে তেওঁক ৰখা হয়। শ্ৰীবৈদ্যৰ বিষয়ে কথা উলিয়াবৰ কাৰণে পুলিচে তেওঁক মাৰ-পিটও কৰে।

বিলাচিপাৰা

ইং ২৭।১১।৭৫ তাৰিখে শ্ৰীৰাজনাৰায়ণ পাণ্ডেক ধৰা হয়। তেওঁক গালি-গালাজৰ উপৰিও খুউব মাৰ-পিট কৰা হয়।

ছিলচৰ

১০।১।৭৬ তাৰিখে শ্ৰীদুধনাথ ৰবিদাসক পুলিচে আটক কৰে। কাচাৰৰ এছ. পিৰ কাৰ্য্যালয়ত তেওঁক ৰাতি নি সোধ-পোছ কৰা হয়। শ্ৰীচৌধুৰী, শতীশ পাল আৰু শ্ৰীবিমল শৰ্মা ইত্যাদি পুলিচ বিষয়ায়ে তেওঁৰ লগত গালি গালাজ কৰে। ঘোচা, লাঠি আৰু লোহাৰ ৰডেৰে তেওঁক বৰ বেয়াকৈ আঘাত কৰা হয়।

মণিপুৰ

ইং ২৯।১১।৭৫ তাৰিখে সত্যাগ্ৰহী দলৰ লগত হোৱা ব্যৱহাৰ ইয়াত উল্লেখ কৰিব পাৰি। ছাত্ৰ-নেত শ্ৰীনীলমণি শৰ্মাৰ লগত মাৰ-পিট কৰা হয়। শ্ৰীপাহাৰী সিঙৰ লগত ছজনীয়া সংঘৰ স্বয়ং সেৱক দল এটাক তিনি দিনলৈকে লঘোনে ৰখা হয়। পুলিচে ইয়াতো অসভ্য ব্যৱহাৰ, যন্ত্ৰণা, গালি-গালাজ সকলো আটক হোৱা লোকৰ লগত কৰে।

সত্যবাৰ্ত্তা

এই অধ্যায়ত পূর্বোত্তৰৰ ভাৰতত প্ৰকাশিত ভূমিগত সাহিত্যৰ অংশ বা উদ্ধৃতি দিয়া হৈছে, যাতে পাঠকসকলৰ সেই সময়ত প্ৰকাশিত সাহিত্যৰ লগত পৰিচয় হয়। সিমানে নহয়, এই সাহিত্য বুলেটিনসমূহ বা বুলেটিনসমূহৰ অংশত প্ৰকাশিত কেইটামান কথা আজিও হয়তো কিছুমানে নাজানিব পাৰে। ইমাৰজেঞ্চী, ইমাৰজেঞ্চীৰ সুযুগত চৰকাৰে আৰু কংগ্ৰেছে ক্ষমতাৰ অপব্যৱহাৰ আৰু বিশিষ্টজনৰ স্বাৰ্থপূৰণৰ কাৰণে কৰা কাৰ্য্যৰ উদ্‌ঘাটন এই বুলেটিনসমূহ নিশ্চয় কৰিব। আপাতকালৰ বহুতো কথা এতিয়ালৈকে ৰাইজৰ সন্মুখত আহিবলৈ বাকী আছে। তাৰে কেইটামান কথা ইয়াত আপুনি নিশ্চয় পাব। ইয়াৰোপৰি, সেই সময়ৰ সাহিত্য ঐতিহাসিক মহত্বৰ হোৱাত আমাৰ অধ্যয়নৰ কাৰণে অতি আৱশ্যকীয়।

(১)

পুস্তকৰ প্ৰথম অধ্যায়ত কোৱা হৈছে যে ভাৰতৰ অন্যান্য ঠাইৰ পৰা পঠোৱা বিভিন্ন ধৰণৰ সাহিত্যও ইয়াত বিতৰণ কৰা হৈছিল। প্ৰথমে আমি ইয়াত অসমৰ বাহিৰত প্ৰকাশিত কেইটামান বুলেটিনৰ দুই-চাৰিটা বাতৰি অনুবাদ কৰি প্ৰকাশিত কৰিছো। এই বুলেটিনসমূহ হিন্দীত প্ৰকাশিত হৈছিল—

এড্‌মিৰাল কোহ্‌লীয়ে ছমাহ আগে যাব লগা হ'ল কিয়?

প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰী হোৱাৰ পিছত শ্ৰীবংশীলালে নৌ সেনাৰ বিভিন্ন বন্দৰসমূহৰ নিৰিক্ষণত যায়। 'বিক্ৰান্ত' জাহাজৰ পৰিদৰ্শনৰ সময়ত তেওঁ শ্ৰীসঞ্জয় গান্ধীকো লগত লৈ যোৱাৰ ইচ্ছা ব্যক্ত কৰে। কিন্তু এড্‌মিৰাল কোহলিয়ে তেখেতক কয় যে এই পৰিদৰ্শন মাত্ৰ প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰীয়েহে কৰিব পাৰে। শ্ৰীগান্ধীৰ কোনো প্ৰকাৰে ইয়াত অধিকৰ নাই। তেখেতক নিয়াতো চৰকাৰী নিয়মৰ ব্যতিক্ৰম হব বুলি তেওঁ প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰীক কয়। প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰীক চৰকাৰী নিয়মৰ কথা কোৱাত, পিছত এড্‌মিৰাল কোহলীয়ে বাধ্য হৈ ছমাহ আগে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিব লগা হয়।

('সংগ্ৰাম', সংখ্যা-২২ দিনাঙ্ক ১৯।৪।৭৬)

চৱনৰ পিচত চোৰাং চোৱা

শ্ৰীমতী গান্ধীৰ নিজৰ জ্যেষ্ঠ মন্ত্ৰীসকলৰ ওপৰত কিমান বিশ্বাস আছে তাৰ এটা উদাহৰণ বৈদেশিক মন্ত্ৰী শ্ৰীচৱনৰ যোৱা মাহত মহাৰাষ্ট্ৰ ভ্ৰমণৰ সময়ত পোৱা যায়।

সেই সময়ত তেওঁৰ ওপৰত চকু ৰখাৰ কাৰণে চোৰাংচোৱা বিভাগৰ বিশিষ্ট লোকৰ এটা দল শ্ৰীচৰনৰ লগত পঠোৱা হয়। যি যি ঘৰত শ্ৰীচৰন যায় আৰু কথা বতৰা কৰে সেই সকলো ঘৰৰ গিৰিহতৰ পৰা লিখিত ভাৱে শ্ৰীচৰনৰ লগত হোৱা কথা বতৰাৰ বিৱৰণ লোৱা হয়।

('জনতা সমাচাৰ' বৰ্ষ-২, সংখ্যা ১২, দিনাঙ্ক ৯।১।৭৬)

চৰণ সিঙলৈ মুখ্য মন্ত্ৰীপদৰ প্ৰস্তাৱ

বিৰোধী দলসমূহৰ একত্ৰীকৰণৰ কাৰণে আৰম্ভ হোৱা আলোচনা ইন্দিৰা গান্ধীক খুউব চিন্তাত পেলাইছে। জানিব পৰা গৈছে যে অলপতে শ্ৰীচৰণ সিঙক উত্তৰ প্ৰদেশৰ মুখ্য মন্ত্ৰী পদ দিয়াৰ আলোচনা চলোৱা হয়। কিন্তু প্ৰাপ্ত বাতৰি মতে জনা গৈছে যে শ্ৰীচৰণ সিঙে ইন্দিৰা গান্ধীৰ এই প্ৰস্তাৱ অগ্ৰাহ্য কৰে।

('জনতা সমাচাৰ', সংখ্যা ৭০, দিনাঙ্ক ২১।৬।৭৬)

শ্ৰীটি, এন কোল আমেৰিকাৰ পৰা কিয় ঘূৰিলে ?

আমেৰিকাত শ্ৰীটি এন কোলৰ ঠাইত ভাৰতীয় ৰাজদূত পদত শ্ৰীকেৱল সিঙৰ নিযুক্তিৰ কথা সকলোৱে জানে। 'ইণ্ডিয়ান কাউন্সিল ফৰ কালচাৰেল বিলেচনচ্' নামৰ সন্থাৰ অধ্যক্ষ হিচাবে শ্ৰীকোলৰ নিযুক্তি হৈছে। শ্ৰীকোলৰ লগত হোৱা এই অন্যায়ৰ কাৰণ আছিল শ্ৰীৰাম জেঠ মল্লানীৰ মাকিণ যুক্তৰাষ্ট্ৰত ৰাজনৈতিক আশ্ৰয় আৰু শ্ৰীসুব্ৰমাণিয়াম স্বামীৰ আমেৰিকা ভ্ৰমণ। এই দুয়োটা কথা সম্ভৱপৰ নহয়, এই ধৰণৰ চেণ্টাৰ নিৰ্দ্দেশ ভাৰত চৰকাৰৰ শ্ৰীকোলক আছিল। কিন্তু যিহেতু শ্ৰীকোল ভাৰত চৰকাৰৰ উক্ত উদ্দেশ্য পূৰণ কৰাত ব্যৰ্থ হয় সেয়েহে তেওঁ আমেৰিকাৰ পৰা ঘূৰিব লগীয়া হৈছে।

('বাৰ্ত্তাপত্ৰ', ২ অক্তোবৰ '৭৬, বোম্বে)

---

(২)

শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীৰ প্ৰাক্তণ পি, এ, শ্ৰীজনক ৰাজ জয়ে প্ৰধান মন্ত্ৰীলৈ লিখা মুকলি চিঠি, শ্ৰীজৱাহৰলাল নেহেৰুৰ প্ৰাইভেট ছেক্ৰেটাৰী শ্ৰীএম, ও মথাইয়ে মিছ্ পদ্মজা নাইডুলৈ লিখা চিঠি আৰু নিজৰ ৰাজ্য সভাৰ পৰা বহিষ্কাৰৰ বিষয়লৈ ডাঃ সুব্ৰমনিয়াম স্বামীয়ে চৰকাৰৰ লগত কৰা যোগাযোগ তলত দিয়া হৈছে।

শ্ৰীজনক ৰাজ জয়ে নিজৰ পত্ৰত ইন্দিৰা গান্ধীৰ জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ ঘোষণাৰ কাৰ্য্যক গৰিহণা কৰি শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে ক্ষমতাৰ অপপ্ৰয়োগ কৰা কেইটামান কথাৰ উল্লেখ কৰিছে। শ্ৰীমতী এমী কৃষ্ণা, মিছ উষা ভগত আৰু গোপাল গুপ্তা ইত্যাদিৰ ক্ষেত্ৰত শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে কেনেকৈ নিজৰ প্ৰভাৱৰ অপপ্ৰয়োগ কৰিলে সেই কথা শ্ৰীজনক ৰাজে আঙুলিয়াই দিছে। তেওঁৰ এই পত্ৰৰ পৰা এইটোও উদঘাটিত হৈছে যে ডাঃ কে. এল শ্ৰীমালীয়ে কিয় শিক্ষা মন্ত্ৰালয়ৰ পৰা যাব লগীয়া হ'ল। শেষত তেওঁ ঈশ্বৰৰ নামত ইন্দিৰা গান্ধীক পদত্যাগৰ অনুৰোধ কৰে।

যোৱা কালছোৱাত শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে দেশৰ প্ৰতি নেহেৰু পৰিয়াল, বিশেষকৈ নিজৰ ত্যাগ আৰু বলিদানৰ কথা কেইবাবাৰো উল্লেখ কৰিছে। শ্ৰীমথাইৰ এই চিঠিয়ে নিজে সেই বিষয়ে ক'ব।

ডাঃ স্বামীয়ে ইমাৰজেঞ্চী কালত বিদেশত কৰা কাৰ্য্য সকলোৱে ভালকৈ জানে। সংসদী গণতন্ত্ৰৰ ইতিহাসত ভাৰতৰ ৰাজ্য সভায়ে কৰা ডাঃ সুব্ৰমণিয়াম স্বামীৰ বহিষ্কাৰ অন্যতম----যিহেতু চৰকাৰৰ সমালোচনা কৰা কাৰণে হৈছিল সেই বহিষ্কাৰ ! শ্ৰীওম মেহতা আৰু ৰাজ্য সভাৰ সভাপতিলৈ লিখা এই চিঠিসমূহত ডাঃ স্বামীয়ে নিজৰ ওপৰত তুলা অভিযোগৰ উত্তৰ চমুকৈ দিছে। তেওঁ নিজেই ৰাজ্য সভাত গৈ এই বিষয়ে নিজৰ বক্তব্য দিয়াৰ ইচ্ছাও ব্যক্ত কৰিছিল। কিন্তু সভাপতিয়ে ৰাজ্য সভাত তেওঁৰ আগমনৰ সময়ত তেওঁৰ সুৰক্ষাৰ দায়িত্বভাৰ নলৈ শ্ৰীস্বামীক নিজৰ বক্তব্য দিয়াৰ পৰা বিৰত ৰাখে। তেওঁৰ কথা নুসুনাকৈ তেওঁক ৰাজ্য সভাৰ পৰা বহিস্কৃত কৰা হয়। এই বিষয়ে তেওঁ চৰকাৰৰ লগত কৰা যোগাযোগ ইমাৰজেঞ্চীত ৰাইজৰ মাজত বিলোৱা হয় আৰু ৰাইজক জনোৱা হয় যে তেওঁৰ লগত কেনেকুৱা অন্যায় কৰা হ'ল। সেই সম্পূৰ্ণ যোগাযোগ ইয়াত প্ৰথম বাৰৰ কাৰণে প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

AN OPEN LETTER IN THE NAME OF THE PRIME MINISTER OF INDIA

—Janak Raj Jai (Formely Personal asstt. to Mrs. Indira Gandhi)

Respected Inderaji,

25th of June 1975 will go down in our post-independence history as the blackest day, when you, to perpetuate yourself as the Prime Minister of this country made a hash of Articles 352 and 359 of the Constitution and gave meaning to the apprehension of doom that a Member of the Constituent Assembly (Shri H. V. Kamath) prophesized about a future tyrant blooming put of those Articles. He foresaw the possible end of democracy in these Articles in the form of Hitlar-like take over. You have proved his fears were not undue. Kamath's only omission was that he did not mention your name. Possibly he could not have divined that a person like you could take birth in the Nehru Family. If not already read, I strongly commend you to read the constituent Assembly debates and ponder what hideous sin you have committed against the letter and spirit of the Constitution.

Large scale arrests of leaders of the vocal opposition parties including equally large scale arrests of your own party-men who do not see eye to eye with you is a real death blow to democracy in India. The only consolation that I can draw from my present surroundings is that you have given to my contrymen a fore-taste of what it means to live in a form of Government with a closed coterie of morally and socially sick leaders. Problably you have taken upon yourself the fulfilment of the task which Stalin left unfulfilled in Russia. I wonder where are you leading the country to ?

The people of our country had got used to a democratic form of life but are now suddenly plunged into gloom of censorship, midnight arrests, brutal political persecutions, in-

carcepations in dungeons without even the elementary right to know the hows and whys of their fate. From a closed society are we now to descent into a society where the elementary norms of civilised behaviour are blacked out ?

You have denied to every citizen the right to appeal to Courts. the right to plead their innocence, the right to challenge their persecutors, every right by which a civilized person is distinguished from a barbarous society.

Even petty newspaper hawkers have not been spared. Poor people are deprived of the livelihood and crushed with police Jackboots without any mercy. Such scenes on the streets make me think you would have been spared your old Guru, Shri Rabindra Nath Tagore for his glorious and memorable words. "Where the mind is without fear and the head is held high ; Where knowledge is free Where the clear stream of reason has not been lost in the desert sand of dead habit ; In that heaven of freedom, my Father, let my country awake."

If he only had been alive, you would not have shinked from wringing his neck and to consign him to some electric crematorium as in unclaimed body. You are doing no less to Loknayak Jayaprakash Narayan. Do you think history will pardon you, even if by some mischance your guilt is not adjudged by the present generation ?

In your present political paster, every idea, every thought that does not fit in the stream of your scheme of things sounds blasphemy to, not your, but also your coterie of henchmen and stooges. Such was the state in medieval Europe, ridden withacharaft and you have now turned the calender back to thrust down the throat of this developing country the stench of inqistitions and withhunt. The only difference being that your modern version of medieval savagery is dressed up new garbs. The contents are the same only package is different.

It was only recently that you 'invited' a mad to order audience of children who were fed with synthetic questions.

One of them was prompted to ask you a question on Joan-de-Arc. I was watching the Television. It hardly did credit to that great Maiden of France when you compared her travails with yours. Did not even your smothered conscience warn you that you were committing rape of a great memory of the great Maiden died for the liberty whereas your travails are how to extinguish that very flame for the like of which the young French lady fought with her life. She wanted France to be free and your present endeavours are to trample to dust the spirit of freedom. And you call this an adventure. What a name to link.

It is true that you never had much academic Education, but it is equally true you need not have any at all to realize that as an elder you owe a duty to the younger generation not to corrupt innocent and impressionable minds with muck and shit of falsehood.

For most of the people, their difficulty is that they donot have sufficient first hand information and knowledge about you to understand and appreciate your conduct and character in personal and impersonal affairs Your bards have published your pen pertraits from hosanas sung of you by your sycophants and your biographers, without doing any research had published books on the basis of interviews given by you or some articles or news items appearign in the press. The tragedy is that nobody who had an opportunity to know you closely, has dared to write you. I am happily, placed in a position to provide an objective and factual backdrop into your life and character so that it may not be the continuing misfortune of my countrymen, henceforth, to single you out either as a lady in difficulty or a leader hampered in her lofty ideals by the mechanisation of 'evil' persons Having watched you from so close quarters I. feel a sense, not of awe, guilt and fright, what common clay has been raised to so high a pedestall. A few incidents that both of us well acquainted with may well serve my countrymen to appreciate your present political stance.

You know Mrs. Amie Crishna who was officially designated as the Personal Asst. to your late father, Shri Jawaharlal Nehru, the then Prime Minister of India. She was actually working for you for many years even though you had no official position in the Prime Minister's House. You utilised her services even though your late father neither needed nor had any use of the services of this lady. Talking of honesty under the circumstances, you may like to agree with me has the taste of saw dust.

Miss Usha Bhagat has been quite prominent in the press over these years for a few thefts that took place at her residence and in which, according to press, a sizable fortune, running into thousands, was stolen. You know how she came into your contact. She worked as a private tutor of your son, Sanjay Gandhi, and that too without remuneration. You paid no salary out of your pocket to Miss Bhagat for the sevices she rendered to your son, but you got her fixed up in some Govt. post from where she used to draw her monthly salary. Later you appointed her as your Social Secratary. To me it looks like a guid-pro-qup for services rendered in another capacity. But this exchange of favours was, it will be agreed by one and all dishonest, Public money was spent for rewarding services rendered in private capacity.

Sanjay had not only one teacher. He needed more than one. You know the reasons. You got Gopal Gupta out of the Air Force School for teaching Science to him. Many people may not like to belive but nevertheless it is true that like Miss Usha Bhagat, the services of Gopal Gupta were also taken gratis. You favorured him with other facility including the misuse of the Prime Minister's House car. For these services rendered in prtvate capacity to you by Gopal Gupta, you made him a Producer in the Television centre, New Delhi, and thanks to your patronage he has on a number of occasions been abroad at public expense.

I was amused to read your statement regarding Yashpal Kapoor when you were deposing before the Allahabad High Court. We know (you and me) that I relieved him in 1957 when he was working with the personal Secretary of the then Prime Minister. Then he was sent to you as a whole time assistant., though not designated as such for in 1957 you hold no official position. He was drawing salary from the public funds whereas rendering private sevices to you and that too with your knowledge. All your policital dirty work was entrusted to him and I am not aware if then you were so ignorant of the Govt. Servant Conduct Rules. Yet you cared two hoots for the Rules like you cared two hoots for the Allahabad High Court Judgment.

I have mentioned 'dirty works' above, In order not to leave this expression in any doubt remind you of some instances.

Shri M. O. Mathai was the Special Asst. to Pandit Jawarlal Nehru. He was then staying in the Prime Minister's house. A post of a Personal Asst. to the Special Asst. of the Prime Minister was created in which Yashpal Kapoor was fitted in so that in that garb you could avail of his services and this is precisely what you did all this was done in 1957 at your instance.

You sent me and Yashpal Kapoor to do electioneering work for Mrs. Vijaya Lakshmi Pandit who was contesting the seat that fell vacant on the death of Pandit Jawaharla Nehru. Phulpur constituency being very near to Allahabad. Yashpal Kapoor and myself were stationed in Allahabad, and both of us stayed in Anand Bhavan. Both of us also drew travelling and daily allowances from the Government including our salaries for that period. We were forced to mobilize the district machinery in favour of Mrs. Pandit which we did under your instruction. You were then a Minister in the Government of India.

There was an article in Nav Bharat Times and other language papers under the title 'Phoophi ko jitaney wali Indira'.

This contemporary publication is proof enogh of what is stated above for those who may like to doubt, but I am sure, you cannot doubt the obvious, of which you yourself have been the author and we were mere actors.

After you became the Prime Minister one of the major beneficiaries was Swami Dhirendra Brahmachari who was given the most precious piece of .land at a most strategic place and for a son abuse of authority could not have been more gross than this one favour done by you as the Prime Minister. This also has a history going back to days when you were not the Prime Minister. And on an occasion or two, by going out of the way you got favours for this person. You know, that at your instance. Some grant was sanctioned by the Ministry of Education to this Swami who was then teaching or it is so said, .Yoga at Jantar Mantar Road. You also used to take lessons from him. He used to visit the Prime Minister's house for the purpose. But the Swami did not keep account of the grant properly and Dr. K. L. Shrimali, the then Education Minister, stopped the grant.

You know what you did. You got Dr. Shrimali sacked. The grant was ultimately restored and you know how you got it restored. Such methods hardly do any credit to any citizen, far less a Prime Minister.

You also know how much you intervened to protect the said Swami from eviction as an unauthorized occupant from Jantar Mantar Road. Thousands of Jhuggi-walas have lost their hovels in Delhi as unauthorized occupants and squatters because they never had a Prime Minister's daughter as their patron saint. But here was an affluent Swami whose illegalities were sought to be explained away by a pliable word uttered by Prime Minister's daughter. Then Art. 14 was not suspended as you have done it now. But mentally you nerer cared for Art. 14, i. e. equality before the law. You had your

own peculiar way of doing things, legal and illegal. You have always liked to have your own way like an autocrat, whatever may be the morals of any situation. This is called arrogance by some, opportunism by others. Such social weaknesses may be tolerated in any ordinary citizen but when it comes to he holder of a high public office these are not to be commended but deserve to be condemend.

It is with this backdrop that I desire to analyse the real face of your designs in promulagating emergency imposing the censor, bringing out the two dirty ordinanes and putting on the street a show of force that might have done credit to the Greek Colonels.

The long and short of the story is that the emergency is an exercise in self perservation in office and you have raised a bogie of internal threats in order to take all the powers in your hand .

> The arrests continue and now they have started attacking the property of the 'absconders'. Even a few earthen vessels of our poor activists are not spared. The idea is to starve the dependents of the activists and thus compel them to surface and then get imprisoner. For some reason, I have not yet been declared an absconder, though they have mounted the biggest manhunt for me. One reason could be that they want liquidate me. Another one of course, is that it will demoralize them to announce that I am still at large.

TO BRING THE DEMOCRATIC PROCESS AND THE EFFICACY OF THE JUDICIARY to a dead halt.

I am sure that there would have been no emergency if Raj Narain's Election petition had been dismissed.

You spent nearly five crores in the made to order demonstration of which even the participants, except those who earned in the process, got sick.

I cannot ask you, for you will not do it, but for purposes of record I ask everybody to open before them the daily papers from 13th June, 1975 to 27th June, 1975 only. This fortnight provides sufficient education into the manner in which you have absued the process of the Constitution and wrung the death knail of the Rule of Law in the country.

On 12th June, 1975, you and your henchmen forced the Delhi Transport Corporation to send all the buses to the neighbouring States and the harrassed drivers, working overtime, were forced to bring the few free passengers available for a made to order rally in front of your House. To the Delhi Public your henchmen falsely announced that the workers of Delhi Transport Corporation have gone on strike in favour of their 'beloved' Prime Minister. And the staff of the Delhi Transport Corporation thus inconvenienced by you speeaks of you in terms of disgust and unprintable opithets. Thus started the process of subversion of truth, public authority and the rule of law.

The opposition parties remained peaceful and quiet and their only demand was that in the event of your not resigning from office they would organise a non-violent protest by mass action when you and your henchmen were threatening of taking the judgment of the Allahabad High Court to the Streets. Can you deny that in your presence slogans of **'LATHI GOLI KHAYAINGE INDIRA KO BACHAAENGI'** were raised daily by your supporters. This only meant that you openly incited the people to take to street violence.

How would have you reacted if Raj Narain had failed in his election Petition and had adopted the same methods which you have adopted now ? What would have been your reaction I am sure you would have appealed to the Court's judgment in your favour as now you are appealing to the mob to defeat a judicial verdict.

There would have been no Emergency if the Supreme Court had granted you absolute stay. I am fortified in saying

this by a publication in Hindustan Times dated 24th June, 1975, which reported that on June 23 the VIP Studio was got ready in the Broadcasting House and Delhi Station had alerted the National Hook-up for your scheduled broadcast at 8-15 P. M on June 23rd. You were then anticipating that the judgment of the Supreme Cout would be delivered on the 23rd. Since it was not delivered so you also did not deliver your speech. The speech was to proclaim emergency. This establishes the connection between the emergency and the judgment. The emergency was in the Judgment and not in the country. You have subverted the Constitution for your personal ends.

Then you got rid of the Home Secretary, which fact is also prominently reported in newspapers. Did this Home Secretary (Shri Mukharji) refuse to agree with you on the need of emergency ? Your two meetings with the President during these days were also significant. The whole exercise was to keep yourself in power even if it be by absuing the Constitutional process.

You say Shri Jayaprakash Narayan had said something about the Army. I do not agree, If you are reading papers you would also find that 'Shri Atal Bihari Vajpayee had always disagreed with the reported speech by Shri Jayapraksh Narayan's call to the Army and Police losses all meanings.

The only lesson that I can draw is that there was one common denominator between all the three groups mentioned above and that was that they had appealed to you to step down from the office theof the Prime Minister in view of the judgment by the Allahabad High Court. The poverty line has grown longer since your **GARIBI HATAO** gimmik.

You may be able to make a fool of many persons for some time of some persons for all times, but you surely cannot make fool of all persons for all times. In order to achieve this impossible you have imposed the censor, so that there may be no news, no comments, no opinions, no contradictions, no

debates and the necessity of making fool may not arise at all. Now you have come to attempt to keep the people in perpetual ignorance. This may serve you for a short time, but for a person who has to stand before the bar of history it may be a poor consolation that she could tide a popular demand for a short while by taking to highly questionable devices.

Will the capsules buried by you also contain the recent history ? How will it.............to the credit of a Prime Minister to keep running away from a House where she is dumb and mute. Madam donot become a collosal waste in history. Why contract yourself from a chapter to a line and that too destined to be written in punny & dirty letters describing a detestable political character. But your past eminently fits in the present. Your past was personnal so it did not concern us (except to appreciate your character) but your present hits us on the face and it is here that I think my country men should resist you. It hits not only them but also the generation to come. Your wild personal ambitions have gone hay wire. Our country is not hostage of your amibitions. In the name of God, please step down. Release all leaders and do not make mockery of the democacy derailed by you.

Yours sincerely,

(Janak Raj Jai).

Shrimati Indira Gandhi ,
Prime Minister of India.,
1, Safdarganj Road,
New Delhi.

Secrificing] individual interests, even one's own life, for the Society or the Nation is the Indian tradition which also requires that the sacrifice should not be cashed upon. Mrs. Indira Gandhi talks of continuing Indian tradition, and at the same time goes about tomtoming the 'great sacrifice' of the Nehru family, and on that basis claims to be continued as the Prime Minister of India. The following letter written by Shri M. O. Mathai, formerly Private Secretary of Pandit Jawaharlal Nehru to Miss Padmaja Naidu, Governor of West Bengal in 1967 throws intimate light on Mrs. Gandhi's great sacrifice.

7th January, 1967

My dear Padmaji,

Thank you for your New Year card and for what you have scribbled in it. Yes, I too feel sorry that we could not meet while you were in Delhi for the Governor's Conference. I was out of Delhi then. On my return I learnt that you rang me up twice. I had several things to tell you. Since I may not see for a long time, I am venturing to write this personal letter; and you told me once letters marked 'Personal' are opened by yourself.

Since a fortnight after Panditji's sad demise in May 1964 I had not met Indira suddenly on the evening of 21st August 1964 I received a frantic message on telephone from her wishing to see me. Due to sentiment attached to the memory of Panditji, I went and met her for an hour, at her own urgent request. ıin on the evening of 23rd August I met for an hour at her n urgent request. During our two meetings I found Indira ke and perturbed at rumours of impending personal attacks on her in Parliment. She had an inkling of the items of the attack. The obvious reason for her wanting to meet me was

because of my having been dealing with Panditji's personal and financial affairs till his death.

The dreaded attack came in the Rajya Sabha on the 31st August during which a mink-coat, shares and the like were mentioned. You are aware of the manner in which the matter was dealt with subsequently.

During our two meetings I told Indira that there was little I could do to help her out of her predicaments and that she could deal with the situation as best as she could. Who will believe that Panditji gave her the mink-coat ? He could have considered a mink-coat an absurd and ostentatious vulgarity in the general context of widespread Indian poverty. Poor Pandditji, when he went to Canda a bitterly cold Country during Christmas time, refused to have anything but a coarse and inexpensive overcoat from the Khadi Bhandar. Indira made matters infinitely worse by a subsquent public statement to the effect that she has not taken any expensive present from anyone except her father and grandfather. She did not have the mink-coat as long as I was with Panditji. And Panditji's account in subsequent years will not show any expenditure for acquiring an expensive mink-coat or any other coat. Neither was it given to her by any foreign dignitary. Anyway nobody is allowed to keep any gift from a foreign dignitary or a foreign Government costing more than Rs.200/- unless one is prepared to pay to the Government of India the entire price of the gift.

It is a pity that Indira, without declaring nad without paying to the Government of India its market price, retained a very expensive sable coat presented to her by the Soviet Government . I hope she is not pining for an ermine coat to be added to her ward-robe.

How will Indira explain away several other cases ? Here are but few :—

(1) Rs.25,000/- for the purchase of land in her name near Qutab;

(2) Rs.47,000/- for the purchase of a Dodge Station Wagon ;

(3) The entire expenses covering the trip of herself and her two children abroad (travelling by the Polish luxury ship S. S. Batery to Europe in 1953 and return by air plus the substantial foreign exchange expenses involved);

These and similar items can be verified from her two bank accounts.

(4) Two Pearl Necklaces, ear lobes and rings studded with pearls((Indira has not included in the list of jewellery in her wealth tax returns) ;

(5) A silver cutlery set for twelves ;

(6) A German cutlery set for twelve .(modern design).

Indira Gandhi cannot palm off any of these to her father and grandfather who died long years ago. Neither can she, for obvious reasons, put any of these on her late husband.

When Finance Minister Sachindra Chowdhury advised Indira to use a small Government car in the interest of economy, she used one exclusively for her trip to Parliament House (to impress M. Ps) and retained the newly imported provocative, air conditioned, American Luxury car for other travels. Such is her conception of economy and economics. No wonder the rupee was devalued by her. I am afraid Indira had for far too long a period of 20 years lived in luxury mostly at Government expense so that she cannot adjust herself to modest living.

Political sharks are after Indira. I know you have her interest at heart. That being so I would suggest that you might have a frank talk with her about the question of her continuance in perilous active politics.

We are having a severe cold spell in Delhi. In the mornings water on the bird baths is frozen to an astonishing thickness. I have never seen the like of it in Delhi before. Poor people, old people and the sick and infirm must be suffering a lot. You must be feeling as warm as a toast in your provocative mansion in Calcutta.

I am sending you a spare copy of this letter in case you wish to give it to Indira. I have no objection to your doing so.

Love.

Yours faithfully,
M. O. Mathai

Miss Padmaja Naidu,
Raj Bhawan,
Calcutta.
V. D. A.

INTRODUCTORY NOTE

The set of important letters related to the enquiry and expulsion of Dr. Subramanian Swamy from Rajya Sabha membership are being published to inform the public on the facts of the case. The case is historic not only since it is the first in our Parliamentary history, but also because a member has been expelled for critising the Government.

The letters clearly show that the present regime has beccome so desperate that even the minimum norms of democratic enquiry, which even primitive dictatorships practice for as how, have been dispenced with.

Dr. Swamy had gone abroad in January 1976 with the permission of the Rajya Sabha, acquissed them by the ruling party in a fit of complacency. Very soon the Indira Gandhi regime realised that overseas Indians whose meetings he addressed in the USA, Canada, & the UK were giving him enthusiastic receptions. The structure of lies, and blatant lies, which the regime had built to discredit and defame the opposition collapsed very quickly. The complacency evaporated.

In August 1976, Dr. Swamy returned to India, and went to the Rajya Sabha on 10th August 1976 inspite of a MISA warrant of arrest. His entry, & (later the safe exit from the Parliament building) was taken as another affront to the rationals of the regime's police state.

Apparently it appears that in its nervous state, the regime using its brute majority, set up an enquiry committee to investigate "his conduct" charging Dr. Swamy with nine crimes. The committee of ten members constituted had eight members who obey Mrs. Gandhi's whip. Only one member was from the opposition.

In his letter to the people of India, Dr. Swamy explains how vague & absurd these charges were. He wrote to the committee offering to appear before it asking for clarifications on vague charges, & also time to assemble evidence & documents (letter dt. 3rd & 9th October 1976). It is indicative of the haste of the Indira Government that one of the nine charges does not even refer to him but to some other persons.

The committee refused to reply to any of his letters, instend demanded his immediate physical appearance without any clarifications or time, thereafter the committee sought to rush through the decision to expel him. Shri Bhanu Pratap Singh, M P the opposition member of the committee has detailed in his letter to the Chairman, Rajya Sabha the manner in which the committee sought to disregard all the norms of proper enquiry. The dates of sitting of the committee were so picked that Shri Singh could not attend. As his letter indicates, he resigned from the committee in disgust.

It is an index of the regimes dishonesty that inspite of all the resources of collecting information, eight of the nine charges could not be sustained by any shard of credible evidence on documents. Finally, on the charge of doing anti-propaganda abroad alone, the committee voted to expel Dr. Swamy from the House. Never in the history of any Democratic Parliament anywhere in the world has this parellel.

Dr. Swamy filed a priviledge motion in the House against Shri Om Mehta, the Rudolph Hose of Indira regime. This the Chairman of the Rajya Sabha ignored. Dr. Swamy also wanted opportunity to defend himself on the floor of the House and asked the Chairman to ensure his safe access to the Rajya Sabha. This too was ignored, on the floor Shri Krisna Kant, MP urged the House to let Dr. Swamy present his case without hindrance from the Police that had barricaded the Parliament House. This was Jeered at.

I left no doubt in the mind of any democratic that the present regime wanted the blood of Dr. Swamy. No civilised norms were to stand in the way. It was a case of "Already a Monkey, moreover drunk with Wine".

Dr. Swamy is a young man of 37. He holds a Doctorate from the Harvard University, where he was also a Professor for six years. His joint works with two Noble Laureates—Shrihon Kuznets of the Harvard University, and Paul. A Samuelson already have made him one of the outstanding economists of the world. His **SWADESH PLAN** outlining a speedy economic development without foreign aid is quite well known among the citizens of India.

His expulsion from the Rajya Sabha does not Detract from his merit and in fact it confirms his standing as a great patriot. That he has stood firm to his ground, the people of India will appreciate.

No. 336, Greater Kailash-1,
New Dlhi-110045.
31st October, 1976

Mr. Om Mehta,
Ministry of Parliamentary Affairs,
C/o Rajya Sabha, New Delhi-110004.

Dear Mr. Mehta,

I am writing this letter to inform you of my intention to file against you a privilege motion in the next session of the Rajya Sabha. The substance of the motion will be that in the last session of the House, you willfully and with **MALA-FIDE** intention, misled the House on the true facts regarding my trip abroad, and my subsequent absence from the House. There is also reasonable presumption that you had the true facts in your possession, while misleading the House.

There is no requirement that I inform you in advance of my intention to file this privilege motion. But unlike the present Government: -on-extended mandate, I have nothing to hide and consequently do not have to do things behind people's back. Therefore, not only will I let you know of my intation but also in advance tell you where misled the House. There is a flicker of hope still, especially because of your distant background—that you will have the courage to face errors, and inform the house of your regret for withholding the truth. In that even, I would like to retain the option not to press my motion of privilege against you.

First, on the facts which you must, as Home Minister of State, have known prior to stating the contrary to on the floor of the House, I left the country quite legally from the Madras Integnational Airport, on my own passport which was valid, and with a Reserve Bank P Form. I left only after passing through the Immigration Passport and Security Control for which your Ministry is vested with responsibility. There was absolutely nothing illegal about my departure as you alleged in the House, on the contrary it was scrupulously legal. I realise that it would have been painful for you to have informed the House. Of this truth since it may have led to a charge from unfriendly members that because of your distant background you "colluded" with me in this legal department. Or perhaps your colleagues may have called you inept. Rather then bravely face these charges, you banked on press censorship and the Janata Front boycott of Parliament's Session to tell the House what you must know to be a good falsehood, without fear of immediate contradiction.

You also informed the House that you will reveal to the Committee that has been set up, what passport I have been travelling on, since my Indian Passport had been **"INVALIDATED"** prior to my departure. It is obvious that you had attempted, by innuendo and suggestige phrases, to imply that I was travelling on a forged passport. Again, you had known the truth, but chose to withhold it. For the record, let me state that I had travelled on my own Indian Passport to whatever country I went to. Further, the Government have never informed me officially that my passport has been invalidated. The first I heard of it was 3 months after departure, from a New York Times correspondent who asked me for my reactions. I had told him that I had not been informed of it. On April 25, 4-76, the New York Times carried a report with my reaction The report also quated an Indian Embassy spokesman to the effect that the reaction was taken because I had left the country without the permission of the Rajya Sabha. Obviously the

spokesman neither know law nor the fact that the Rajya Sabha in January had indeed given me leave of absence to proceed abroad. I felt there was serious bungling somewhere, so I waited, and waited for a formal notification. But none was sent, I finally, after returning to India, wrote on 10 August, 1976 to the External Affairs Minister informing him of the news reports and demanding to know the truth.

Besides there is a complete contradiction between your statement to the House that my passport was invalidated prior to my departure, and the Indian Embassy spokesman's statement that it was cancelled after my departure, in fact 3 months after when the Government discovered that I had left the country without the permission of the Rajya Sabha. Such a glaring incosistency raises immediat e doubt about the voracity of Government's charges as a whole.

Next, you told the House that I signed the attendence register, although I did not participate in the proceedings, and this created "reasonable' suspicion that they were not genuine. As Parliamentary Affffairs Minister you must have known better. You failed to inform the House that the only sessions when I was present in the country were the 93rd (July-August 1975) session and this last 97th (August, 1976) session. For all the other in between sessions I was out of the country. There was no question therefore of my signing the register or participation in the "emergency" session, because the Opposition had decided to withraw from it. As for this last session, even you do not deny my physical presence. In fact you seem upset that I came at all, but I could not participate in this session any further because this session had been boycotted by my Party.

It is, therefore, no surprise that although I was in Delhi for the 93rd session, and attendance register shows that, I did not, because of the boycott participate in those sessions. Low voting figures and early adjournment hour of the Rajya

Sabha also show that not many M Ps of your party are paricipating either, although they too sign the attendence register.

Now as for your general charge of "anti Indian" propoganda abroad, you must know it to be absurd. In your statement before the House you appear to have confused the nation for the Government for your party, party for truth, and truth for felsehood. Congress and C P I members of Parliament had gone abroad. In some countries they addressed meetings in which they condemened opposition MPs and spread false stories such as that Jayaprakash Narayan had on June 25, 1975 urged the police and army to mutiny; that opposition parties had hatched a plan to assessinate your party leaders and that the people of India were rejoicing at the declaration of Emergency. In my speeches I rebutted these stories with factual material, and under the circumstances with great restraint.

I, for the sake of my country's reputation, restrained myself from a exposing that others were hatching. For example, I could not place factual material to show how one Opposition MP was sought to be murdered while he was in Britain and what the subsequent investigations by scothland yard revealed, and to whom it pointed. I also did not disclose how this MP's wife had received, at his residence an abnoxious telephone threat call from Mr. Chatterjee of Chittaranjan Park, South Delhi, a Youth Congress Leader.

All my speeches abroad carried conviction amongst overseas Indians to whom they were primarily addressed. It stands to reason that the present Government were upset by the reception of my speeches, and the consequences demolition of their structure of falsehood and halftruthst that had been erected abroad to justify the declaration of emergency and imprisionment without charge or trial of hundred of thousand of innocent citizens. Your statement on the floor Rajya Sabha consquently shows pique, and no real concern

for Parliament's dignity. In fact, after your speech was published here and abroad, the universal reaction was that it was you that lowered Parliatmentent's status.

As Mr. Vishwanath Menon, MP, told the house, it is my fundamental right to express my opinion in whatever form I choose. No artificial ideas of "anti-Government propoganda" can detract from it. The present Government do not even keep uniform standard for these ideas intervention in the Bay of Bengal in 1971, prasise was heaped on him. When he criticized the loss of human rights in India, he was cencored. When MIT professor Noam Ghomsky fought against his country's involvement in Vietnam, your colleagues decorated him with a "Jawaharlal Nehru Award for Inter Nation Understanding" invited him to India and feted him. But when he wrote a letter to the Prime Minister raising question about imprisonment of innocent citizens, she did not even bother to acknowledge it. Such double-standards clearly show that the present Government are not motivated by any ideals but by the medieval concept that "if you are not for me, you are my enemy".

I shall continue to speak out, here and abroads, on what I hold to be right and just. If the Government misbehaves, as the present one is certainly doing I will criticize it, If it's actions meet my approval, I shall not hesitate to praise it, as I have in the past.

But question of one specific policy or another. It is question of entrapment of 600 million people under totalitarian rule that stares us all in the face. It is no more a question of "temporary" suspension of democratic rights. It is the prospect of consolidation and perpetuation of tyranny. As a citizen of Democratic India, I believe in an an open society, freedom of information, freedom of consience (dear than what your leader briefly advocated in 1969), the right to publish and the right to travel one's wishes. Above all, I belive in the primacy of human rights, to which I may remind

you, Government of India are sworn to uphold by virtue of being a signatory to the **UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS.** This is in fact the first duty of a citizen in a democratic country. Anything abhorrent to these ideals is a harbinger of tyranny and I will resist it without fear. with best wishes.

Yours sincerely,
Sd/- Subramanian Swamy.

N-226, Greater Kailash-1, New Delhi

October, 4, 1976.

SUBRAMANIAM SWAMY,

To
The Chairman, Rajya Sabha,
(Through the Secretary General) New Delhi.

Dear Sir,

The Committee appointed on a Motion on Sept. 2,1976 by the House has given through the Addl. Secy, Mr. S. P. GANGULY, sent me a statmement of particulars on alleged objectable activities carried out by me.

Since several of the points raised in the statement are of a legal nature including also cases which are pending in the Courts, I would request you to ask the Committee under Section 5 of the motion to permit me to either be accompanied or be represented by a Counsel as I choose to.

With regards.

Yours sincerely,
Sd/- Subramanian Swamy.

November, 27, 1976.

To all workers
Dear Brother/Sister,

It is required as a part of my duty to travel once more to foreign countries. I shall not be gone for long, but I thought I will take this opportunity to share my ideas with you.

You know the Indira Gandhi regime is afraid of the truth, and hence has imposed the most oppressive censorship on the Indian press. The regime however cannot censor the newspaper of democratic foreign countries, so mislead the foreign press. Mrs. Gandhi's lieutenants had in the past gone and told all manners of lies, Mrs. Gandhi hersalf gave numerous press interviews during the first eight months of the Emergency with a view to maligning the opposition.

My last visit was previously aimed at correcting the imbalance of propaganda. But my visit was so successful, thanks to the young nationalist men and women and largely, who have settled abroad, that the regime in its uncontrollable anger got me expelled from the Rajya Sabha. The charge was that I did "anti-India" propoganda, although I spoke out against only Indira's policies. But then the present mad-dictatorship's slogan is "Indira is India".

My present visit abroad is partly to fulfill the request of overseas Indians and partly to focus opinion on the atrocities in India. You may have heard of the horrible torture in Godavari Khani (Andhra Pradesh) last December in which young boy's bodies were burnt with lighted cigarette butts. So many people protested to the Government over the incident, but the Government kept complete silence. Now we learn that these tortures and others are continuing. Recently we have received two reports—one from the Cannanore Jail, and the other

from Karnataka, which is so horible that we can only conclude that barbarians are ruling the present government. All our complaints have been ignored.

Under the Indian Constitution, the Government is obliged and required to abide by all International Laws. Many years ago the Government took an oath in the United Nations to abide by the Charter of Human Rights. This Charter require the Government to abhore the use of torture on its prisoners. As a citizen of India, having failed to persuade this Government to stop it, it becomes my responsibility under the Indian Constitution to mobile the world public opinion against torture. If this barbarian rule continues and the barbaric Government does listen to its own citizens, perhaps it will be forced to listen to world opinion. I am only troubled by how quickly I can bring relief to the hundreds of thousands of innocent citizens being in jail while Mrs. Gandhi and her sidling sit in air: conditioned rooms cating and drinking God knows what, and making marry.

Thus my first task abroad will be to explore ways and means to bring relief to my Brothers and Sisters in jail. If this barbarian Indira Sarkar thinks it can go unchallenged in the matter of torture then soon they will turn to genocide if for nothing else, for sadistic pleasure.

My second task will be to get together our able and accomplished Indians abroad to sit and discuss how, demorcratically, they can help bring in the present situation in India. Indians abroad have always played a role in the reconstruction of our Motherland. Our brothers and sisters overseas in hearts wanted to live in India, but this corrupt Government had sustematically driven abroad these brilliant compatriots. We have heard of incidents of how Indians go abroad and get Nobel Prizes, but cannot get a Rs.250/- per month job in India. These compatriots are now very keen to assist in the aboli-

shment of democratic rule in India. My job will be to see how their energies can be harnessed for the benefit of our struggle in India.

While I am abroad, you will no doubt hear of loud complaints from the present regime. They will do screaming propoganda about foreign involvement in India's affffairs. That will fit into their standards and pattern of shouting hoarse in public, but cringing before foreigners in private. If the people of our country had got a peep into the kow-toewing Mrs. Gandhi Gandhi and her clique did before Mr. McNamara, the World Bank President, they would have been disgusted. The present brutal family planning butchary is being carried out against innocent citizens only to please Mr. McNamara. Soon the Russian Lords will also visit India, and the regime will fall prostrate before them too. In the AICC and the Youth Congress Sessions held in Gauhati recently, foreigners from Communist countries were treated like Gods. In fact, the Congress resolution on International Affairs shows that.

We are not going to tailor our action to their hypocritical screams. We are in the struggle for principles, and on principles we shall never compromise. We are not in this struggle for martyroms, although martyrdom is better than cowardice. We are in this struggle to achieve democracy and freedom, and our commitment to that struggle is total. We shall not rest till we achieve that victory, Whatever is necessary to achieve that victory, within the fram work of our principles, we shall do. As SHRI GURUJI wrote in his "BUNCH OF THOUGHTS"—'We are to test every act, apparently good or bad, on this touchstone of ultimate victory of forces of DHARMA'. That which loads to the victory of the virtue and the righteous, is alone good and meritorious'.

VICTORY is ours to seek. We are very fortunate because the forces of Adharma are corrupt, soft and totally isolated. They are surviving today on the fear of the weak, and the

tolerance of the strong. They are in possession of only one weapon—the torror of the Police, once we are completely organised, and determined, these corrupt forces cannot linger on for a day. We are today at the dawn of a new day. It may be a dark period now, but have courage, the Sun will break out soon.

With regards.

Yours sincerely,
Sd/- Subramanian Swamy.

....

H-226, Greater Kailash-I,
New Delhi-110048

SUBRAMANIAN SWAMY.

To
Shri S. P. Ganguly,
Additional Secretary,
Rajya Sabha Secretariat,
Parliament House, New Delhi.

Dear Shri Ganguly.,

Your letter of September 21, 1976 reached much after it was posted, Please ensure that future correspondence is sent to me at the above address.

I request you to inform the Committee that I would like to accept their invitation to be heard on a convenient date in person. I may wish to bring my Counsel with me and therefore, I am writing a seperate letter to the Chairman of the Rajya Sabha to request his permission.

However, it will not be convenient / possible for me to prepare my comments and views about the allegations of my 'objectionable activities' with the short notice given to me. Certainly it is physically impossible to assemble and document evidence before October 10, 1976, especially because of my four principal reasons:

(1) There are some fundamental discrepancies between the statement made by Mr. Om Mehta on the floor of the House on September 2, 1976, and this statement that you have sent to me. For example, in the Rajya Sabha Mr. Mehta said, "I must inform the House when earlier he (i. e., the undersigned) left the Country (on 7-1-1976) his passport was cancelled and he was informed of it." But in his later statement it is stated "an order was issued by the Government of India on 29-3-1976 impounding Shri Swamy's passport". Thus it now appears that my passport was cancelled much after I left the country, and consequently it throws an entirely different light on the alleged illegality of my departure.

There are other example of such discrepancies, but it requires considerable effort on my part to assemble the documents. I wish to enquire therefore, whether the Committee within its powers and inclination, can help to obtain copies of necessary documents if I supply them a list of such dicuments. I on my part would like to place all the facts before the Committee so that whatever view and decision the Committee ultimately takes is on the basis of maximum evidence.

(2) Certain issues have been raised in the statement which may involve legal complexity and propriety and thus needs legal opinion and consultation on my part.

An example of this is item V. it is alleged that I have committed a viloation of Section 32(9) of the FERA, 1973, by going to countries other than UK to which country I was authorised to go—and by over staying abroad. However the,

matter is now in court, (I enclose a new paper-cutting to confirm it.) and I am not sure if I should talk about it when I appear before the Committee. Although there is nothing in the charge and I would like to say so before the Committee, nevertheless, I shall have to consider legal advice of my Counsels in the case. This requires therefore, serious consultations.

(3) No particulars have been given in the statement of which I have no prior knowledge and this requires investigations.

For example, it is stated in item VI that Delhi Police have on 28-8-76 registered a case against me under Passport Act. This is the first I have heard of it. I shall have to find out about it. In fact this whole passport issue has been vastly complicated by a series of contradictory matters, and hence needs a through examination No. mention has been made of the fact that upon arrival in India, I wrote to the External Affairs Ministers stating that while abroad I had seen report alleging that my passport was cancelled on the grounds that I had left the country without the permission of the Rajya Sabha, (which is false). The first intimation of my passport cancellation over I got was a letter dated 9-9-76 from the External Affairs Minister after return to India, which makes no mention of any earlier alleged intimation. Consequently, the statement that "an official of the Indian Consulte—General at New York was instructed to hand over another copy of the letter dated April, 8, 1976 personally to Shri Swamy and when the official want to deliver the letter, Shri Swamy refused to receive it", is quite puzzeling. My recollecting is that while I was speaking before a large guidence in the Vassar College a world reknowned college for women in Ponghkeepie, not New York City , a gentleman interrupted my talk to say that he had a letter from the Indian Embassy. I told him that he should instead of interrupting my lecture post it to me ; but he shouted back to the utter amazement of the audience "where ?" Since I was leaving the USA

early morning, I told him to post the letter to me care of Rajya Sabha, the local New York reporter carried a newspaper item on this incident later, and I am trying to obtain a copy of that item for the Committees benefit. I did not then know of the contents of the letter, and frankly I took the man to be crank, trying to disturb the meeting, not really an official of the Embassy. As for the statement "this letter was sent to Shri Swamy's Washington address", I must state that I have no Washington address; the letter was sent to no Washington address so that I may enquire from there about it. The one genuine "New Delhi address received the first intimation about the passport cancellation in a letter dated 9-9-1976, one month after I had written to the External Affairs Minister on 10-8-76.

(4) Collection of my tapes of my speeches delivered abroad, newspapers cuttings and other evidences are cumbersome and time-consuming.

The Committee will appreciate that the charge that I engaged in "anti-India" propaganda to bring disrepute to the Parliament is claimed to be based on reports of my speeches and publications. I would strongly, and with all the emphasis at my command, refute the allegation, Consequently I would like to submit before the Committee what I really said, and have a full opportunity to place the facts before the Committee.

I would in conclusion state that this is **NOT** a reply to the statement of particulars sent by you, but a letter to state that I accept the Committee's invitation to appear in person, and be heard in person at a suitable date. But to make such an appearance productive, I should be allowed adequate time to assemble the evidence and documents.

With regards.

Yours sincerely,
(Subramainan Swamy)

SUBRAMANIAN SWAMY
The Chairman, Rajya Sabha,

November, 2, 1976.

Dear Chairman,

I have learnt that the Committee appointed by the House on September 2, 1976 to investigate my "objectionalble activities", principally my fearless outspoken remarks and critisiam of the sham emergencty, has decided to disregard all democratic norms of enqury. In particular, although the Committee submitted to me (a vague) set of charges, asked me to reply (at very short notice) it has refused to provide me with clarifications. On top of it all, under the brute majority of the ruling Congress, the Committee reached conclusions without giving me any proper opportunity to be heard.

It was from the very beginning suspected by all impartial observers that the motion to set up the Committee was brought by the Ruling Congress out of pique and frustrations at my successful trip abroad, where I could merely by stating the truth, bring tumbling down the entire eifice of lies and malicious propaganda that the Government and Mrs. Gandhi in particular, had sodulously built up abroad. That therefore as an afterthought the Indira regime decided to console its jitery sychophants by setting up this shot: gun enquiry.

To you, Mr. Chairman, it must be obvious that this "enquiry" was an afterthought. After all you, with the consent of the House, did give me leave of absence from the House to go abroad in January, 1976, Would you have had already known that I had engaged in "objectionable" activities since the declaration of emergency in June 1975—as is now alleged ?

After thought or not, I decided to meet this Committee of ten—of whom eight are subject to the whip of the Indira regime —on its merits. So when the written statement of Mr. Om Mehta was sent to me, a bit late, I immediately wrote

to the Committee on October 3, 1976, pointing out that Mr. Mehta's written and oral presentation dated 21 september 1976 on the floor of the House on September, 2, contained fundamental discrepancies and self-contradictions. You may Recall that the Judge of the Allahabad High Court found, what he euphemistically called 27 discrepancies between the written and oral statements of Mrs. Gandhi all made under the oath.

A few days later, my amazement gave way to compassion for Mr. Om Mehta. I know he feels a sense of hurt at my departure from and return from the country, and also my brief appearance in the House on August 10, 1976. After all, men like him with frontier background tend to take such things personally. Given that the Indira regime is obsessed with a garrisen mentality. It is obvious that some of his colleagues pulled him up for it.

Consequently, instead of waiting I wrote again to the Committee on October 9, 1976 seeking clarification on Mr. Mehta's written statement, and reserving his oral indiscretions for a privilege motion against him. Mr. Mehta's written statement, you can see for yourself, is vague and so sloppy that it including among other things even allegations that do not refer to me at all, but to another person. In summary, permit me to tell you that the kind of clarifications I requested:—

(1) **Technical:**— (a) I sought to know under what law is it illegal to claim member's daily allowance, if I was in Delhi when the Parliament was in session, but because of opposition boycott did not participate in the session. In the oral statement, Mr. Mehta claimed and alleged that I had claimed T. A./ D. A. even when I was abroad. But in the later statement, which was writtén, he beat a retreat and alleged that only for the July-August 1975 session when I was in the country I had claimed these allowances. You know that it is expressly provided in the rules that a member is entitled to

these allowances even if he does not participate in the proceedings of the House. But what law had I broken was not clarified to me.

(b) Since a number of charges, such as avoiding arrest "under MISA" over staying" abroad were disputed and were being contested in the courts by me, I sought permission to be represented by a legal counsel on such sub-judice matters. I even wrote to you. But no reply has been sent.

(2) **Details:**— (a) Mr. Mehta had stated orally in the House that I had "Signed" the attendance register even while I was abroad. In his letter written statement he back-tracted and alleged that only on two days January 7 and 9, 1976 my signatures appeared on the register, when in fact I had just left the country.

This charge made me suspecious because I left the country on 7th January, 1976, Mr. Om Mehta also stated that a Congress member had brought this to his notice on March, 23, 1976. That made me doubly suspicious.

You can reasons for yourself ? Mr. Chairrman, what is going on. The attendance register is taken away every day. How could a Congress M. P., almost three months later know that there were some forged entries ?

Consequently, I demanded to inspect the signature records. In particular I also wanted to compare the said Congress M. P's writing with the forged signature. There is thus a question of motive. Why should I, who applied and obtained leave of absence from the House , arrange for some mysterious figure to sign the attendance register only to be marvellously Sherlock Holmes to figure this out.

Of course this request of mine was also not complied with.

(b) In his written statement, Mr. Om Mehta alleged that I had said that Mrs. Gandhi had killed her Cabinet Colleague

L. N. Mishra. In proof he could not produce a single item from my numerous writings or pusblished interviews, but he claimed that I had said this at the **International Conference for Restorations of Democracy in India,** held in London in April, 1976. This Conference was widely coverd in the **London Times,** the **Observer,** the **New York Times,** the **Horald,** the **Tribune** the **South China,** the **Morning Post,** etc., on **B. B. C.** the Conference Organisers, the Friends of India Society International had issued numerous press releases. In none of those, this sensational remark is repeated. So I requested the Committee to let me know the sourse of this report. This too was igonred.

(3) **Requsts:—** Since much of the allegations referred to what I said abroad, I urged the Committee to use its power to help me assemble evidence. After all I am as much an elected representative as any of the Committee and so the attempt should be co-operative effort to get at the truth. For this maximum evidence ought to be collected.

There are available abroad tape-recorded transcripts of my speeches, files-of newspapers and their cuttings, and other evidences. So to minimise time, I requested the Committee to use its power to direct the Government to bring on an Air India flight on diplomatic pouch such designated and specified evidence, of alternatively give me adequate time to make my arrangements.

Perhaps by this reasonable request, I was striking at the very **raison d'etre** of the Committee's investigation. The request was ignored.

You know me quite well, Mr. Chairman, Very often you have referred to my high academic background, the International esteem I enjoy as a professional economist. Why would a person like me publicly and fearlessly critisize a Government unless he was convinced that it is his duty ?

These are, after all, charges only. Even Mr. Om Mehta does not suggest that I advocate armed struggle or violent over throw of the Government. His pique is that I spoke out while others were silent or silenced.

I know you to be a religious men and a devotee of Shiva. In your heart therefore, you must know the truth, and so also the exacting God you worship. I pray to Him that He gives you strength to defend the truth, because that is what is precious, but that we all know is the first casualty in this mad rule.

With regards. Yours sincerely,

Sd/- Subramainian Swamy.

New Delhi

November 16, 1976.

To the People of India,

Dear Fellow Partiot,

I was your chosen and elected representative in the Rajya Sabha, but Mrs. Gandhi's Congress party has used its irresponsible majority to expel me from my membership.

After marathon five hour debate on November 15, 1976 in which opposition MPs put up a valiant struggle to high light the truth, the usurping Congrress sensing its inablility to cope with the facts reeled off by the opposition, cracked the whip on its members to vote to close the debate and to expel me from the House "without any more delay".

Why was my expulsion ? It was to wreak political vengence against a represented of the people who while abroad

exposed all the lies that the present emergency regime had circulated to justify jailing of 200,000 innocent citizens, the butchery of the Indian Constitution and the murder of democracy. Within the country the newspapers and other media have been strengulated, and the All India Radio had lost all credibility with the people of India. Ironicaally, thus after nearly thirty years of freedom, the people of India are forced to turn their eyes and ears to the foreign press and radio for credible news. Since Mrs. Gandhi's regime is based on lies, the regime has been apprehensive from the very beginning of the emergency that the people may hear "the other side of the story" from foreign media. Therefore, in the eight months following the declaration of emergency Mrs. Gandhi gave 48 interviews to the foreign media uttering without flinching the most depicable lies about the situation in the country and the role of the opposition. Our 25 million Indian brothers and sisters overseas were horrified at the slander by the present regime against the opposition, and they pleaded with the opposition that a representative should come abroad to tell them the complete facts about India. I was chosen thus to go .

I went to three countries only--the USA, Canada and Britain. These are the countries where many of the overseas Indians reside, and also these countries are democratic and their press is free. There was no use my going to Russia as Mrs. Gandhi frequently visits this country because no self-respecting Indian lives there, and the Russian Press is not free. In fact, it is the very model Mrs. Gandhi is trying to imitate in India.

There was enthusiastic response to my speeches from our overseas brothers and sisters, friends of India, and because of this the foreign press also adequately cover my meetings. For every meeting the sponsors had requested the Indian Embassy to send a represnattive to contradict any facts that I may enumerate before public. But the Embassy not only

refused but instead threatened the organisers with "CONSEQUENSES". In all I addressed 162 meetings in these countries; was interviewed by 46 newspapers and appeared on 38 television interviews and programmes. The demand for an opposition spokesman was so high, that if I had agreed to all the invitations. It would have been three years to fullfill them.

As a result, the Government's 'House of Lies' and the Edifice of Make- Believe came crashing down. Spokesman of the regime began to get a feel of this. When Lieutenents and Ministers of Mrs. Gandhi such as Dharm Vir Sinha, Om Mehta, H. R. Gokhale, Y. B. Chavan, Hitendra Desai, etc. went abroad, overseas Indian now armed with facts raised questions in their meetings, which, of course, they could not answer. Many of thses lieutenents had cancel their meetings hastly because of audience reaction. Some like Om Mehta threatened the questioners with arrest under MISA of thier relatives in India ; others like Dharm Vir Sinha refused to speak on the Emergency but on "moral values" and yet others like Gokhale quietly shipped away without meeting the Indian community. All of them had got used to being tigers in India wielding the MISA warrants, and abroad now placed in a situation where MISA could not be used, they became some other animal which I shall not name.

Naturally therefore, this sudden exposure of their importence made Mrs. Gandhi and her lieutinants very angry. I became the object of their hate. They tried to intimidate me by raiding my residence and framing false cases. They continually harassed my wife and children. When they found this did not stop my speeches, three armed Indians with connections with the Indian High Commission in London tried to murder me while I was in my last leg of my tour of Britain. This attempt ended in a fiasco, and the alrted British Police, the Scotland Yard has taken up the matter with the Indian Government. The lieutenants and their leader were thinking of other

ways of quenching their hate, when to their surpise, I returned to India. Not only that, but I apprered in the Rajya Sabha on August 10, 1976 briefly, Instead of being satisfied that I had returned they took this also as an insult and another exposure of their impatience and ineptness. So at the very least, I had to be dismissed from the Rajya Sabha to satisfy their ago and soothe their growing hate.

And how did the bring about my expulsion ? A committee of 10 MPs—of whom 8 were from Congress set of nine 'charges' were framed by Mr. Om Mehta and I was sent these charges asking for my comments. They never thought I would reply. I did reply seeking clarifications on these charges. **Of these nine charges, two more idle and unworthy of reply**— Charge No. 1 was that I 'flod the Country'. Obviously, if a man wants to flee the country, having successfully flod, does not return, and walk into the Parliament as I did on August 10, 1976 ; Charge No. 3 was equally silly, that I entered the Parliament 'surreptitiously'. Mr. Om Mehta is Home Minister, and he had taken my entry into Parliament ratehor presonally. Rather than confess his ineptness, he sought to cover it up by accusing me of 'surreptitious' entry and exit. **One charge was not even a Charge but a more statement:-** Charge No. 2 stated that while abroad, I wrote to the Rajya Sabha, requesting Leave of absence.

Apart from this, one Charge was not even against me but against another Charge No. 9(ii) :

Of the remaining six Charges, three were about matters which were pending in Courts, and hence any correspondence was sub judice—

Charge No. 4, was regarding on evading (an illegal) MISA warrent, Charge No. 5 dealt with alleged overstay abroad, and Charge No. 6 covered my travel on an 'impounded' passport.

The remaining three Charges were vague and I sought clarification on them.

Charges No. 7 & 8 alleged that for Parliamentary meetings between July and September 1975, I had taken Ta/DA although I did not participate in these meetings. Under the law, I am entitled to TA/DA even if I do not participate in the sessions because of an Opposition announced boycott.

Charge No. 9 were alleged quotations of my speeches made abroad such as that I had called Mrs. Gandhi dictator' the present parliament as 'captive'. and had referred to the pro-Moscow CPI in unfavourable terms.

I wrote to the Committee on October 3, 1976 and October, 9, 1976 seeking the following clarifications: (1) that they should define what they mean by the terms 'flod' and 'surreptitious', (2) that the charge No. 2 should be pin pointed because as it stands, it is a more statement ; (3) On the sub indice Charges Nos. 4, 5 & 6, I should be allowed to be represented by a legal Counsel. On the TA/DA charges, I wanted to know what Law I had broken, and that I should be allowed to inspect the records refferred to in the Charges.

On the final Charge—Charge No. 9. Is suggested that either they should supply me with the text of the newspapers—TV Interviews, quoted or give me time to obtain copies through my sources.

I informed the Committee that after these clarifications are provided to me, I would be happy to appear in person before the Committee. **But my letters and these requests were completely ignored.** Instead, the Committee seemed to be in a tearing hurry to reach a conclusion that had already been decided in Mrs. Gandhi's residence, namely, to sxpell me. The only Opposition Representative, on the Committee, Mr. Bhanu Pratap Singh, resigned in disgust and submitted his dissent to the Chairman of the Rajya Sabha. Meanwhile, the

ways of quenching their hate, when to their surpise, I returned to India. Not only that, but I apprered in the Rajya Sabha on August 10, 1976 briefly, Instead of being satisfied that I had returned they took this also as an insult and another exposure of their impatience and ineptness. So at the very least, I had to be dismissed from the Rajya Sabha to satisfy their ago and soothe their growing hate.

And how did the bring about my expulsion ? A committee of 10 MPs—of whom 8 were from Congress set of nine 'charges' were framed by Mr. Om Mehta and I was sent these charges asking for my comments. They never thought I would reply. I did reply seeking clarifications on these charges. **Of these nine charges, two more idle and unworthy of reply**— Charge No. 1 was that I 'flod the Country'. Obviously , if a man wants to flee the country, having successfully flod, does not return, and walk into the Parliament as I did on August 10, 1976 ; Charge No. 3 was equally silly, that I entered the Parliament 'surreptitiously'. Mr. Om Mehta is Home Minister, and he had taken my entry into Parliament ratehor presonally. Rather than confess his ineptness, he sought to cover it up by accusing me of 'surreptitious' entry and exit. **One charge was not even a Charge but a more statement**:- Charge No. 2 stated that while abroad, I wrote to the Rajya Sabha, requesting Leave of absence.

Apart from this, one Charge was not even against me but against another Charge No. 9(ii) :

Of the remaining six Charges, three were about matters which were pending in Courts, and hence any correspondence was sub judice—

Charge No. 4, was regarding on evading (an illegal) MISA warrent, Charge No. 5 dealt with alleged overstay abroad, and Charge No. 6 covered my travel on an 'impounded' passport,

The remaining three Charges were vague and I sought clarification on them.

Charges No. 7 & 8 alleged that for Parliamentary meetings between July and September 1975, I had taken Ta/DA although I did not participate in these meetings. Under the law, I am entitled to TA/DA even if I do not participate in the sessions because of an Opposition announced boycott.

Charge No. 9 were alleged quotations of my speeches made abroad such as that I had called Mrs. Gandhi dictator' the present parliament as 'captive'. and had referred to the pro-Moscow CPI in unfavourable terms.

I wrote to the Committee on October 3, 1976 and October, 9, 1976 seeking the following clarifications: (1) that they should define what they mean by the terms 'flod' and 'surreptitious', (2) that the charge No. 2 should be pin pointed because as it stands, it is a more statement ; (3) On the sub indice Charges Nos. 4, 5 & 6, I should be allowed to be represented by a legal Counsel. On the TA/DA charges, I wanted to know what Law I had broken, and that I should be allowed to inspect the records refferred to in the Charges.

On the final Charge—Charge No. 9. Is suggested that either they should supply me with the text of the newspapers—TV Interviews, quoted or give me time to obtain copies through my sources.

I informed the Committee that after these clarifications are provided to me, I would be happy to appear in person before the Committee. **But my letters and these requests were completely ignored.** Instead, the Committee seemed to be in a toaring hurry to reach a conclusion that had already been decided in Mrs. Gandhi's residence, namely, to sxpell me. The only Opposition Representative, on the Committee, Mr. Bhanu Pratap Singh, resigned in disgust and submitted his dissent to the Chairman of the Rajya Sabha. Meanwhile, the

Rajya Sabha Office was instructed not to receive any more letters from me.

Finally, I wrote to the Chairman of the Rajya Sabha, that I should be allowed to appear in the House to refute all these allegations, but that he should, under the Rules guarantee me protection of safe entry into the House. I had learnt that Mr. Om Mehta mobilised the Delhi Police to Parliament House in a bid to arrest me before I entered the House. The Chairman ignored my letter. Obviously, they all had something to hide, and were afraid of the Truth. My expulsion was not based on any 'activities and Conduct' that I may have engaged in, but was to satisfy their blind hate. Since I exposed their lies, and because they saw their utter impotency, in the mirror of Truth, they struck against me.

But did they suceed ? They failed miserably ? In those five hours, in the Rajya Sabha on Novermber 15, 1976, Opposition Spokesmen showed their fine mettle in marshalling Facts and arguments leaving the Rulling Congress and their Moscow Allies in pitiable shambles. I was expelled because I rebelled against lies, but the Opposition lives to fight another day the glorious battle for Democracy and Human Spirit.

I am with you.

Sincerely,
(Subramanian Swamy)

....

(৩)

পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতত প্ৰকাশিত 'বাৰ্তাপত্ৰ' আৰু 'সত্যবাৰ্তা' কেইটা আৰু অন্য কেইটা-মানৰ অংশ বিশেষ তলত দিয়া হৈছে। এই বুলেটিনসমূহৰপৰা যত কেইটামান ৰহস্যৰ উদ্‌ঘাটন হ'ব তাতেই আপুনি লক্ষ্য কৰিব যে এই বুলেটিনসমূহে কৰা ভৱিষ্যত

...ৰী সত্য বুলি প্ৰমাণিত হৈছে। লগতে সত্যবাৰ্তাসমূহ বাইজৰ কাৰণে প্ৰেৰণাৰ উৎস ...ৰূপেও প্ৰমাণিত হৈছে। এই ধৰণে চাবলৈ গলে এই বুলেটিনসমূহ এক উচ্চ মান-...শিণ্টৰ বাতৰি কাকত বুলি কব পাৰি।

ইমাৰজেঞ্চীৰ প্লান ˜কুমাৰ মঙ্গলমে তৈয়াৰ কৰি ৰাখিছিল, ১৯৭৫ চনৰ অক্টোবৰ ...হত কাশ্মিৰৰ পাঁচদিনীয়া ভ্ৰমণৰ সময়ত মাজতে শ্ৰীমতী গান্ধীয়ে দুদিন গোপনে ...স্কালৈ গৈছিল, ৰাষ্ট্ৰপতি ফকৰুদ্দিন আলি আহমদৰ লগত কেনেকুৱা ব্যৱহাৰ হৈছিল ...ণ্ডীগড়ৰ কংগ্ৰেছ অধিবেশনত আৰু জোৱাহৰনগৰৰ কংগ্ৰেছ অধিবেশনত কি হৈছিল ...ৰু সংবিধান সংশোধনী বিলৰ পিছত গুৰি ধৰোতা কোন আছিল ইত্যাদি, সেই ...ৰ হোৱাৰ বহুতো কথা এই বুলেটিনসমূহত প্ৰকাশ পাইছে। ইয়াত সেই বুলেটিন-...মূহ মূল ৰূপত দিয়া হল।

JANATA ANDOLAN PARISHAD, ASSAM.

Barta Patra-13 | 19-10-75

About 'J. P.'

Shri Jayprakashji is seriously ill and requires artificial breathing.

During the Bihar floods he wrote to the P. M. to allow him to work for the flood victims. His letter was not replied to. On the other hand he was asked to denounce the R. S. S. and Jana Sangh if he wanted release. J. P. refused.

About Morarjee'

Morarjee's wife is seriously ill. Indira's agents advised him to ask for parole to be able to be at side of his ailing wife. Morarjee refused to compromise with his principles. Indira had recently visited the ailing Mrs. Morarjee Desai in hospital at Delhi under the cover of blackout.

Freedom lovers ! Be courageous ! Join hands with JANATA ANDOLAN ! Ours is a fight against falsehood and injustice.

Vinobaji for Round Table :

Vinobaji has advised Indira to release all the arrested leaders and call for a round table conference with the opposition. He has also offered his services to join upon the conference and help to evolve a code of political conduct for the country.

Master plan makers !

It is known that the master plan for emergency has been conceived by late Kumarmanglam and blueprint was finilised at Ranikhet by three Indira agents Yashpal Kapoor, Md. Yunus and R. K. Dhavan, and implemented after Indira was found to indulge in corrupt practices. But Shri P. Mukharjee, Home Secretary to the Govt. of India was asked to submit a cooked up report to justify emergency. Mukharjee refuse to oblige. He was then removed from the Home Ministry.

MASS AGITATION :

Shri S. M, Joshi had recently addressed a meeting at Nagpur and advised people to fight the unlawful emergency of the Government . He declared that there would be country wide mass agitation for the purpose.

A. B. Bajpai's saying :

Atal Bihari Bajpai when approached by some fellers from Indira said that if his arrest had brought down the prices, established discipline in the country, removed corruption from all walks of National life then his mission in life has been fulfilled and he would be glad to live in the prison for the rest of his life.

Contribute your might through honest persons around you who are working for the great cause. READ AND CIRCULATE.

"Wooing":

Shri Brahmananda Reddy is wooing Karunanidhi. The Tamil Nadu Chief Minister is assured of central non-interference into his affairs provided he does not embarrass the central government.

'Sabotage' (?)

People in Patna say that the show Bund was sabotaged by the C. P. I. to divert the attention of the people and to discredit Mishra Govt. When there was a demand for enquiry into the cause of breach, C. P. I. leaders opposed the idea of setting an enquiry commission. Why ?

Mr. Ray is going..............

People in Calcutta talk that Shri Laxmikanta Mishra of W. Bengal has lately joined the Indira Brigade to outst Shri S. S. Ray and install Shri Pranab Mukharjee, Dy. Minister in the Indira cabinet as the Chief Minister.

Congress- C. P. I. Rally :

There is rumour that the rally at Gauhati on the Gandhi Jayanti Day had to be abandoned because of some dissenssion between the participating units. On that day Shri D. K. Barua joined a film stars rally in Bombay. Was he ill ? (See Hindustan)

.........CHUPKE : CHUPKE :

When Indira was on state visit to Kasmir for five days. After three days, she went to take rest in secluded place. What was that place ? On 12th and 13th. Oct. Where she was ?

According to our secret informatiion, she went to Mascow on 14th and had a talk with Russian Stooges.

---

* LONG LIVE MOTHER * LONG LIVE INDIAN PEOPLE
* LONG LIVE DEMOCRACY*

LOK SANGHARSHA SAMITI, ASSAM.

BARTA PATRA, 21.

Thought—"A discipline of fear is the peace of the graveyard."
—Mahatma Gandhi.

........."Wooing America"

Shri Chavan's words are 'India needs America' for capital and money investment. But due to the folly of our foreign policy, America is not in a mood to help us in these difficult hours. American Press, Public and Government is being insulted by the irresponsible utterings of our P. M. from time to time since the declaration of emergency. But now, she wants to woo America. So she phoned the American Ambassador Mr. Saxby and invited him to a dinner at her residence. The Ambassador politely pointed out to her that he will have to take permission from State Dept. of his country to do so, as the present climate is not suitable to such dinner at her residence, taking into consideration the present state of affairs in between the two countries. Then she asked him whether he will host a party where she would like to present in the Embassy for which he gladly agreed.

Then she told him that she will be coming to his residence for the party with her son. The Ambassador, politely told her that there is no place for her son in the Protocal. So she may come with any minister or the Personal Secretary for the purpose.

She went dinner with SRI R. K. Dhavan, P. S. to the P. M. Shri Sanjay Gandhi and the son of Shri Bharat Ram, a welknown Indiustrialist of Delhi had to wait on the lawn of the Embassy till the dinner was over. They were not allowed to enter the dinner Hall as per Protocal. ... ...

........."Mrs. Nandini Satpathy dissatisfied."

Mrs. Nandini Satpathy, the handpicked chief Minister of Orissa has told the Prime Minister personnally that the large number of arrests of political opponents in her state is proving harmful and counterproductive.

Mrs. Satpathy who recently visited Delhi also said that the Emergency had evocked adverse reaction among the people. Mrs. Gandhi asked Mrs. Satpathy to discuss the matter with Mr. Sanjay Gandhi. Mrs. Satpathy left Delhi dissatisfied without meeting Sanjay. She fears a terrible popular upsurge against the party in the next elections......

BARTA PATRA—24

........."Indira in Dilema"

Our popular Prime Minister is indeed feeling more and more insecure with the passing of time. The armour of emergency powers has not helped to remove her fear complex. This is because in spite of her ridiculous claims to save democracy, against Opposition's 'conspiracy' she knows that people take her as a dectator and usurper. The fate of Mujib who considered himself next only to God has struck terror in her heart in spite of the Indian People's struggle against her autocracy, misrule and corruption is perfectly non-violent and will continue to be so even in the face of worst police zoolum.

Surprisingly, is he not sure of the loyality of even her own security men. After a poster was found pasted on one of her window-panes, the entire security staff at her residence has been changed.

Reliable sources indicate that the security network around her official residence, 1 Safadarjung Road, New Delhi has been further expended and tightened. No one including special

invitees is now allowed to enter her residence without the test of metal detectors. A group of selected professors who were recently called there for a TV programme were especially subjected to this humilisting experience which has left them sore and bitter.

However, this is only a minor matter as compared to the fact that a special security zone has been created over a radius of one mile around her houses. Every family living in the security zone has been ordered to report every departure and arrival in the house to the nearest police station. This applies not only to guests but members of the family concerned also.

They have been ordered to keep the doors and windows of their houses shut from 9.30 p.m. to 6 a. m.

There have been cases of even important government officials not being allowed to enter the zone to meet their friends and relatives. Some have been refused entry even or official business. Our intelligence recently heard a top U. P. official frantically telephoning a top Information Ministry official saying that she was not being allowed to come to his residence.

Meanwhile, more and more astrologers from all over India are being called to the P. M's house to figure but the future of the 'popular' Prime Minister. ... ...

LOK SANGHARSHA SAMITI, ASSAM.

BARTA PATRA-56 3-8-76

Twenty Point Programme:— This programme is now well known as Four + Twenty Point Programme. These are some of the achievements.

(1) One of the important point was distribution of land to the landless 30th June was declared as the last date for

collection and distribution of land. In the Chief Minister's conference it was estimated that about 40 lakh acres of land would be available. Final result was, 16.67 lakh acres of land was found available, 10'33 lakh acres was acquired, and 4 lakh acres actually distributed. But the real fun is that before emergency there were already Ceiling laws in existance in various state and because of which 23 lakh acres of land was already acquired by Government. Out of this 12 lakh acres land was said to have been distributed. From this it seems that out of the 11 lakh acres remaining with the Government 4 lakh acres were distributed and people were joodwinked.

The second side of the picture is that as per the report of the Government in 1971-72, 3% of the total landholders in India have more than 25 acres of land each 26% have 5-25 acres and 70% have less than 5 acres each. This means that 21 lakh persons are holding about 1240·55 lakh acres of land. If on an average a man is allowed 25 acres all over India these 21 lakh persons would have about 528·75 lakh acres and 711·80 lakh acres would be abavailable for distribution. Of this only 16 lakh acres distributed. Now let the reader decide who is cheating whom, what is the success of the 4 + 20 point programme.

(2) **Price control:** Government is daily threatening the traders that it will use MISA and DIR to control Prices but opposite is happening in the market. Sweet oil has gone up by Rs.0.90 per litre, sugar by about 0.50 per Kg. a cup of tea again costs us now 30 paise and so on. As per Indian Express (5.6.76) from March 75 to 76 industrial production has gone down by 18 %, the prices of raw material for industries have gone up by 6% in April and 3.2% in May 1st week. The price Index has gone up by 5% in April and May, Government on the other hand is cheating labour by manipulating price index. The published figutres indicate that the whole sale price Index have gone down by 7% in

June 75 to Jan. 76 and consumers price index by 9.2% which is a manifest impossibility. All this is being done to cheat the employees and give less D. A.

(3) **Decrease in Government expenses:—** In the first six months of emergency the Department of Audio Visual Publicity has spent more than one crore of rupees excess on propoganda. The Government of India produced 180 documentary films from July 75 to March 76, to popularise emergency i. e. one documentary for every 1½ days.

(4) Bonded labourers were freed by the Government with lot of fanfare and publicity. Sri Kripa Sankar, Director, Economic Research Centre, Allahabad carried out a survey about the life of the 60 bonded families in the district. It was found that all the workers were working with the original owners on the practically same conditions. The owners on enquiry informed the surveyors that the labourers have returned as they have no other source of work available.

(5) The rich men received more loans from the nationalised banks during the year of emergency. In 1974-75 they got Rs.710 crores (6.3% of the total loans given) while in 1975-76 they got Rs.1300 crores (12% of the total loans). In addition to this the Government is giving more Income-tax concessions to the rich.

(6) **Increase in unemployment:—** Government has now stopped giving out figures of unemployment. In the recent meeting of the Indian Chambers of Commerce its President declared that there is recession in Motor, and allied industries, Light engineering, Tyre, Rubber, Chemicals industries. About 2 crores and 90 lakh persons are unemployeed. About 400 small scale industries and 300 medium and heavy industries have been closed down. In fact the economic conditions are so bad that it is a well known fact that the Reserve Bank of India prepares two balance sheets one for Janata Publication that is fabricated and one for its own use. Out of the 48 small paper industries in the country 8 are closed down, 7 are producing to 25% of their capacity and the rest are about to close down.... ...

LOK SANGHARSHA SAMITI, ASSAM.

BARTA PATRA: 57. 15th August, 76.

J. P. BACK TO PATNA :

In the last issue of the Barta Patra, we gave you an account of J P.'s journey to Paunar. This time we are giving you full details of his further journey. At Calcutta on 19th July when J. P. was to arrive by plane, more than thousand persons gathered to welcome him at Airport. But the plane was delayed by more than 3 hrs. Even then the mob was very enthusiastically waiting for him. Seeing this the police made the people to leave the port by using batton charge over them. They were driven away from the airport at distance of two miles. Even the genuine passesgers were harrased and the relatives of them who came there to see off them were also made to stay away. Then J. P. was taken by police Van accompanied by I. G. P. himself and only a few leaders of Cong (0) including Shri P. C. Sen were allowed to receive him at the Airports.

Before this, on 17th July, a meeting was called by Shri P. C. Sen, of all the opposition parties to chalkout the programme of Shri J. P. when he will spent a day at Calcutta on his way to Patna. The meeting was attended by more than 100 invittees of all the non-C P I—C P M. opposition parties, at Cong(0) office. They decided to give him a rousing welcome at airport and in the City. But when the meeting

ended and the leaders of the Cong. (0) like Shri P. C. Sen and others left the place, the simple dressed police show was waiting outside the office started rounding up all the others who were comming out of the office. They were taken to Police station and were kept behind bars under the charge of conspiring with the RSS to plan a violant revolt against the established Govt. Surprisingly all the 31 persons who were arrested on 17th evening were set free when sShri J. P. left Calcutta.

At Patna :— On 20th July, at Patna, more than 3,000 strong mob was anxiously waiting on the Patna Railway Station. They were disappointed to know from the authorities that Shri J. P. will be coming over to Patna by plane. They hurridly rushed to the airport which is 2½ and half miles away from the station. There they received the LOKNAYAK with sky reaching slogans of Jaya Praksskash Zindabad ! Then he was taken to his residence by a closed car escorted by the Police pilot car and heavy police guard. But more than 30,000 people greeted him on the way. They stood on both the sides of the road to greet him with sky reaching slogans 'Jaya Prakash Zindabad !' This was a very touching scene when the people could see their beloved leader after such a long interval of an year and that too after recovery from a serious desease and ailment caused by the Dictator's imprisonment.......

WEL DONE SARDARJEE :

In Gauhati, round the clock preparations are going on to make the great show of the Real Indira Circus—the all Indias session of the Indira Congress. To house these white elephants the Govt. is very busy to build new Guest houses, costing more than crore of rupees at the expense of the poor man's taxed money. They have decided to widen the roads of the city so that the cavelcade of the Prime Ministers car rally can pass smoothly through the main roads of the old city

towards the destination the venue of the session. A special township is under construction near Dispur the Capital of the State. They started demolishing houses and the projected gallerise of the roadside houses or the portions of them to widen the road. At three places they even demolished the temples errected by poor coolies and Riksha pullers, as no body came forward to protect them for the fear that they might be put behind the bars without any enquiry. But when the matter came to point whether to demolish the Masjid or not ? There the enthusistic secularism was stopped. They started requesting the Mullahs and were ready to give them new sites and even to bear full cost for the reconstruction of the Masjids. But the Mullahas did not come a step backward and insisted on keeping the Masjids untouched as they are the places of Prayer of the minorities. They rather hinted circastically that the Govt. should first demolish the Famous Sikh Temple (GURUDWARA) at Fancy Bazar. Then the Secular Govt. started to think to appease the minority and so they gave Notice to the Gurudwara Committee that they should demolish the projected frontage of the Sikh Temple as it obstructs the plans of widening the Road. But brave Sikhs held a meeting and decided to oppose the move. They convayed their firm decision that they will not allow to demolish even a inch of the Gurudwara and if the Govt. is realy interested in doing the Justice then it should start the work of the widening of the road from any one end of it. But there was the real trouble as there are two Masjids on both the sides of the Gurudwara which have wrongly occupeid and encroached the Govt,. land So the authorities were in fix. Thinking that the Sikhs are mostly from outside the province they will not dare to oppose the Govt., the authorities brought the Buldozer on 25th July to demolish the Gurudwara. But their surprise they saw a large number of Sardarjee with swords were ready to protect their place of worship. One Sardarjee even challenged the authorities saying that they will have to meet great bloodshed and violence before they touch a stone of the Gurudwara.

even the Sikh ladies were there in thousands to make any sort of sacrifices. Some of the top Military officials (SIKH) were also present there to watch the situation in simple dress. A word to the deaf ears of the Govt. that there may serious after effects and reaction in the Military as there are many sikhs in the Military. So wisdom came over Govt. authorities and they changed their decision to demolish Gurudwara.

In the meantime a Muslim delegation went to see the President Shri Fakruddin Ali Ahmend, to request him to interfere in the matter. And the Sikhs of Assam send their delegation to see Swarna Singh at Delhi.

Now it has gathered that the Central Govt. has advised to the State Govt. not to disturb the minorities, as they themselves are licking their burnt hands at Turkaman gate incident. Though the State Govt. could easily demolish more than two temples of the poor Hindus they not even touched a single masjid in the City, though it is known fact that most of the masjids are constructed on the encroached land.

LONG LIVE SECULARISM ! AND LONG LIVE THE SECULAR SOCIALIST REPUBLIC OF INDI(R)A !!......

(From page 2 of the bulletin)

LOK SANGHARSHA SAMITI, ASSAM.

BARTA PATRA- NO. 61. 20-9-76.

NAHLE-PE-DAHALA :

AN ASSAMESE WAY OF CONGRESS CORRUPTION :

Shri S. C. Sinha has taken away the power to review the cases of MISA DETENUS FROM THE HANDS OF THE Home Minister, Shri Hiteswar Saikia, from 6th Sept., 1976.

This has been done so because Shri Saikia refused to part with a substantial amount to Shri Apurba Sinha, the Sanjay Gandhi of Assam, and the president of the Youth Congress, has a share in his loot of Rs.80,000/- only, as a price to release Shri Agarwala, a welknown smuggler of Tinsukia. Shri Agarwalla was under MISA.

He was released only when, he paid Rs.80,000/- to the Home Minister, through a local M L A, Shri Rajen Phookan, who himself kept away Rs.30,000/- as his own share and gave Rs.50,000/- to the Minister. As the deal could not remain secret for a long and reached the ears of the Youth leader Shri Apurba Sinha, he demanded his share in it. Five M L As of Dibrugarh Dist. also made a complaint to the Chief Minister about the secret deal.

So Shri Apurba Singha told his father, Shri Sarat Sinha, the Chief Minister, to punish Shri Saikia. And so he is deprived of the power to review the cases of MISA detenus as the Home Minister. Madam Dictator say, Emergecy is to fight corruption, but we know that she is the real fountain-head of the corruption, will she ever take any action against her corrupt followers ?......

......**One out of Four-Twenty Pt.—The Family Planning:** Shri Fakruddin Ali Ahmed., the President, refused to sign blindly a family planning Ordiance drafted by Central Cabinat at the instance of Sanjay Gandhi, who these days attends Cabinet Meetings. The ordinance enabled designated functionaries and 'Social workers' to get information from the people about their parental status. It also would have enabled the Govt. to use compulsion in public interest in specified cases. Ahmed is reported to have asked for some time to study the Ordinance before the would sign it. ....

(From page 1 of the bulletin)

BARTA PATRA- NO. 68 15-12-76

MORE ABOUT THE CONGRESS TAMASHA: DISCIPLINE-CONGRESS STYLE.

Bishnu Prasad Vs Apurba Sinha: In Yuba Nagar during the session Bishnu Prasad (a Young dismissed Assam Minister and Ex-President of Assam Youth Congress—Sanjay Group) had a severe fight with Shri Apurba Sinha Faction (Priya Ranjan Das Munshi Group and the President of the Assam Youth Congress—the son of the C.M). The quarrel broke out at 12 P. M. night and to control them the Police had to resort to lathicharge on 20th Nov. 76. Many of them belonging to both the groups were injured. Shri Apurba Sinha had a head injury and had to get admitted in the Military Hospital near the Yubanagar. A muslim youth from Tripura who joined the fight on behalf of Shri A. Sinha, was stabed and later thrown before the speeding lorry to declare later on as died in an accident.

More then 500 youth Congress Volunteers entered the Kitchen where the food, for the AICC delegates was being cooked and forcibly took away everything that was prepared specially for the VIPs and other AICC delegates, some of them had to take their meals in the nearby Hotels and many had to go without it for whole day.

"WHERE A MAN DRINKS ! THE WOMAN SUFFERS !!"

Wine and women: As reported before in our previous buletin, to quench the thirst of the very very big Guns of the Congress a big amount was spent litrarily on draining out to Shaw Wallace Co. for wine. But the AICC big Guns were not only thirsty but were very much hungry for something more than that. And so the Red Cross had to arrange the Nurses to take the VIPs tenderly. So a maid attendent was given to

each such needy, tired VIPs, for the whole night. There were many posters in the Pandal crying out, "WHERE A MAN DRINKS, THE WOMEN SUFFERS !" But God knows along when the CONGRESSMEN GET OVER-DRUNED what happened to these poor MAID SERVANTS !!! Though there were many posters exhibiting the warnings that the smocking is strictly prohibited inside the Pavalians, but there was not a single notice warning or prohibiting "Drinks ' inside. So the mood of every pavalian was found completely changed after 8 P. M. every night.

More about Sanjay's Procession: We have already reported in our previous buletin that the famous underworld persons of Gauhati like Shri Kanti, Farooq, and Rafik were leading the procession on Motor Cycles. Now we have gathered more names to add. They three convicts, who served a term in the jail for a period of 6 Months for the crime of forging Currency Notes. The leader of this gang is known by name as Captain Mohamed, of Machkhowa area in Gauhati.

President Fakruddin Says "I am not so weak."

Shri Fakruddin was approached by some Muslim leaders of Cachar, and told him the horrible plight of the muslims during the time of Emergency, though the country has the Muslim President. They accused him to be weak and acting like an rubber stamp. They told him about the attrocities over the Muslims committed by the Sanjay's Family Planing Executives, in the villages. The President assured them saying that he is not so weak, or Yesman of any body. When the time will come he is sure that he would exercise his Presidential Powers and will prove his metal and that he is not so wealk as it was thought about him.

Secret Instructions and New Protocol :

At the time of the recent visit of the President Shri Fakruddin Ali Ahmed, there is a new secret circular instruc-

BARTA PATRA: 57. **LOK SANGHARSHA SAMITI. ASSAM.** 15th august 76.

J.P. BACK TO PATNA.:

In the last issue of the Barta Patra, we gave you an account of JP's journey to Paunar. This time we are giving you full details of his further journey. At Calcutta on 19th July, when J.P. was to arrive by plane, more than thousand persons were gatherred to welcome him at Airport. But the plane was delayed by more than 3 hrs. Even then the mob was very enthusiastically waiting for him. Seeing this the police made the people to leave the port by using batton charge over them. They were driven away from the airport at distance of two miles. Even the genuion passengers were harrased and the relatives of them who came there to see off them were also made to stay away. Then J.P. was taken by police Van accompanied by I.G.P. himself and only a few leaders of Cong(O) including Shri P.C. Sen, were allowed to receive him at the Airport

Before this, on 17th July, a meeting was called by Shri P.C. Sen, of all the opposition parties to chalkout the programme of Shri J.P. when he will spent a day at Calcutta on his way to Patna. The meeting was attended by more than 100 invittees of allthe nonCPI-CPM. opposition parties, at Cong.(O) office. They decided to give him a rousing welcome at airpost and in the City. But when the meeting ended and the leaders of the Cong.(O) like Shri P.C.Sen and others left the place, the simple dressed police who was waiting outside of the office started rounding up all the others who were comming out of the office. They were taken to Police station and were kept behind bars under the charge of conspirring with the RSS to plan a violant revolt against the established Govt.Surprisingly all the 31 persons who were arrested on 17th evening were not free when Shri J.P. left Calcutta

And at PATNA: On 20th July, at Patna, more than 3,000 strong mob was anxiously waiting on the Patna Railwey Station. They were disappointed to know from the authorities that Shri JP will becomming over to Patna by plane. They hurridly rushed to the airport which is 2½ miles away from the station. There they received the LOKNAYAK with sky reaching slogans of JayaPrakash Zindabad! Then he was taken to his residence by a closed car escorted by the Police pilot car and heavy police guard. But more than 30,000 people greeted him on the way. They stood on both the sides of the road to greet him with sky reaching slogans "Jaya Prakash Zindabad! This was a very touching scene when the people could see their beloved leader after such a long interval of an year and that too after recovery from a serious decease and ailment caused by the Dictator's imprisonment.

JP IS IN GOOD HEALTH AND SPIRIT.

It is realy matter of great pleasure to everybody except the Madam Dictator that the Leader of the movement of the Lok Sangharsha Loknayak Shri JayaPrakash Narayan is progressing rapidly in gaining his health back to normal. Now he can go on morning walk and takes the Dilysis on Tuesday, Thirsday, and Saturday only, insteade of every day as required by him previously. Now he can talk to the Visitors who come to him daily. He started addressing students who come to him for advice."

20 Pt. Programme: Land distrbution in Assam.

In our previous bulletin we have given you a picture of land distribution in India. Now let us come to our own provice - Assam. As per Govt. of Assam 11.80 lakh Bighas of land was in excess. So it should have to be acquired. But till 30th June, '76 only 5.48 lakh Bighas could be acquired. The reason is that there are some super VIPs who are defaulters These include three M.P.s and 35 MLAs including two Ministers and it is [illegible] bodies [illegible] even a central Minister and the state Congress President is also a defaulter. The Govt. could distribute only 70,000 bighas of the total acquired land upto 30th June [illegible] is also reported that 70% of this land could not be t[illegible] [illegible] of by the poor reccipients as they found that [illegible] dispute in courts.

S A T Y A B A R T A

ARRESTS, RELEASES & PAROLES : Sri. Kalyan Purkayastha of Silchar is given a parole for 15 days on 20.10.76. Sri. Pronay Ranjan Ghosh and Shanti Dutta both of Lumding are given parole on 24.10.76. Sri. Parmeshwar Lal Sharma of Jorhat is given a one month's parole on 30.10.76.

Sri. Khagen Gogoi of Sibsagar, a veteran Congress MLA is arrested for opposing Home Minister Sri. Hiteswar Saikia. Sri. Tikar Chand Khatri a well known lawyer of Tezpur is arrested in MISA on 28th October 76.

Sri. Abajee Thatte, personal physician of Sarsanghachalak Sri. Balasaheb Deorac was arrested under MISA on 25.9.86 at Nagpur.

Sri. Kirit Purkayastha is transferred to Tezpur Jail on 16.10.76. He is a MISA detenue from Silchar. Sri. Bhaskar Kulkarni, Divisional organiser og RSS of Cachar, Manipur & Tripura is transferred to - Nasik Jail in Maharashtra.

Sri. Atal Behari Bajpai, who was under house arrest previously, was asked to go on parole which he flatly refused. Thereupon, the Government has removed the police guards from his house though he is not formally released. He is keeping good health but is not attending the parliament as the four All India Parties have bycotted the current session where the constitution is being illegally raped.

A SAD DEATH : Sri. Pandurangpant Ksheersagar, the Akil Bharatiya Vyavastha Pramukh of RSS died of heart attack in Thana (Bombay) Jail. His dead body was brought to Nagpur where thousands of his friends had the Antya-Darshan. Though the Govt. authorities had given permission to only 40 persons to attend the funeral, more than five thousand of his friends took the dead body in a procession to the funeral grounds defying the Govt. order.

JUSTICE DELAYED IS JUSTICE DENIED : On 4th and 5th July 75, many RSS workers were arrested in Imphal, Manipur. They were produced before Chief Judicial Magistrate and though they were held under DIR, they were neither granted bail nor were tried for many months. Then their case was transferred to the Judicial Magistrate of Imphal East. This court also refused bail to them and did not hold trial for 9 months and then the case was again transferred to J.M.C.J.M. There, after a long wait, the trial started. When almost all the witnesses were -- produced and only one remained to be examined, the case was again transferred to J.M. of Imphal East. Now all the papers would have to be gone through again.

THE STORY OF THE SEMINAR ON CONSTITUTIONAL AMENDMENTS : Our Madam Dictator is saying loudly day in and day out, that the so called -- constitutional amendments would not be passed unless discussed fully in the public. Here is an example of how free discussion(!) is allowed by our Government. Manipur State Convention on Constitution Amendment Bill was sponsored by the students of Political Science Division of Jawaharlal Nehru University Centre, Imphal on 2?.10.76. Sri. S.Tombi Singh, Ex- finance Minister & Y.Iaima Singh, Ex-Education Minister & Ng. Tombak Singh, Ex-MP attended and addressed the meeting presided by Sri. Alimuddin, Ex-Chief Minister. While invitations were being distributed on 22.10.76, some congressmen forcibly took the invitation cards from the hands of the volunteers and tore them to pieces. When the culprits were arrested and handed over to the police they were released in the evening at the instructions of the Chief Minister himself. Next day, Directore of the University ordered to stop all buses run by the J.N.University from plying on that day in the hope that without the conveyance nobody would be able to attend the seminar. But the students foiled the attempt by rushing to the place on bicycles and many even on foot. The University campus is about 8 kilometers from the City. Undaunted the students turned up in large numbers and passed a resolution condemning the attempt of the Ruling Party to pass the amendments by brute majority in the parliament which had already expired its term. The Resolution categorically declares that the Parliament had no power to convert Democracy into Dictatorship or republic into Monarchy. The convention terms article 31-D as a blatant attempt to bring one party rule by a back door.

MORE ABOUT ' TAMASHA ' : " They have shamelessly identified the Congress Party with the Govenrment." One Judicial Magistrate -- remarked bitterly when he saw the recent brick preparations of the Congress Session at Gauhati. When asked what [illegible] for his

ting the state Government about the priorities to be given to the VIPs who will be visiting the state, and to take security measures for their safty. According to this Circular priorities are like First—the Prime Minister, Second-Shri Sanjay Gandhi, Third-Congress President and the last and the fourth THE PRESIDENT OF INDIA. So at the time of the visit to Nowgong, Silchar and Gauhati, less number of police personnel were posted for the security of the Union Presesident Shri Fakruddin Ali Ahmed. There were only 1,500 men (Uniformed & Civilian Dress) instead of 2,300 as prescribed in the manual for the President's security. There were Secret instructions also to see that less number of people attend his meetings in Assam.

(From the 2nd page of the bulletin)

......INDIRA RESPONSIBLE FOR MUJEEB'S MURDER :

A report in Manchester Guardian, the well known British paper, holds Srimati Gandhi indirectly responsible for Mujib's assassination in Bangladesh. The correspondent Mr. T. D. Allman says that many people of Bangladesh think that Indira Gandhi had encouraged Mubjib to assume dictatorial powers. Mujib's fate was sealed after she decided to impose a Mujib style authoritarianism on India, "as they thought that there was no hope of Mujib's relaxing his position and becoming less arbitrary.

Manchester Guardian has already accused Indira Gandhi of 'Castrating' not only Press and Parliament but also the Courts. It says she has "shifted into full autocracy". The New York Times has accused Indira of "abusing and subverting" the constitution for personal ends. The Washington Post says, Sanjay Gandhi and his gangsters are now ruling the country.

Newsweek of August 18 has said "the constitutional amendments hastily passed by a rubber-stampt majority in the emergency session of the Parliament are menat to make Indira's

power absolute. While the opposition bycotted the session after first two days, Mr. Mohan Dharia raised the lone voice against "a surrender of Parliamentary democracy to the coming dictatorship. "Newsweek" has particularly made fun of the amendment of the election laws legalizing her election offences. "What to do if convicted of breaking the laws ? Simple : just change the law retrospectively" says the newsmagazine.

'Far Eastern Economic Review' of Hongkong says in a report on India "The Emergency is encouraging police Zoolum (Terror Rule). In Bombay, as in New Delhi, there are arrests without reasons given, and release after payments made. A boy flying a kite was detained in New Delhi. His mother had to bail him outby paying Rs.250/-"

"TIME" magazine says , "Last week, in the harshest step toward authoritarianism since the original clamp-down, Indira rammed through Parliament a bill that would end her current battle with the country retrospectively—the election laws she had been convicted of voilating.... With most opposition members absent in protest or prison, Parliament passed legislation that rewrote the very laws under which she had been convicted."

THE STORY OF MUJEEB'S FALL.

On the 12th August Sri Samar Sen our High Commissioner in Bangladesh immediately crossed the border and went to see the Prime Minister secretly with an emmergent and urgent message from Sheikh Mujib, "I am in danger" was the simple message.

At the residence of the P. M. top Military and Air Force officials were called for. Hurried consultations. A secret operation was planned and with secret orders and messages and important maps of Dacca and President Mujib.'s residence, two

air force Helicopters took off from Eastern Sector to pick up Sheikh Mujib, on the 13th August. But Coupers got sense of the operation and revolutionary Army Junta succedded in shooting down one of the Helicopters of the Indian Air Force by using heavy shelling over them. One Helicopter could succe-ssfuly crossed the border and returned to the base. But the operation failed miserably.

On 14th August'75, itself Shekh Mujib was sláined with his whole family. On 14th morning, our people could read a simple news that an Indian Air force Helicopter crashed in the air. There were eight occupants in the plane. All eight persons were killed.

On 15th morning, people of the whole world were shocked to know Dacca Radio's announcement that Sheikh and all members of his family were shot to death by the Army Junta in a short skirmish at his residence and Khondkar Mustak Ahmend became the president of the Revolutionary Government of Bangladesh and Martial Law was proclaimed by the Regime.

Only ten months back Sheikh Mujib proclaimed the state emergency (Internal) in the country, ahd banned all the oppo-sition party, censored all the press informations and news. Then the constitution and vertually became the dictator of Bangla-desh. One party system established. Extraordinary powers were given to Sheikh.

It is very well known fact that Sheikh Mujib had done this as per dictation he received from the Russian Consulate at Delhi, when he visited Delhi last year. It was a grand rehearsal of a full Dramma to be enacted later on in Indian Theatre. It was a mini nature experiment to be applied on large scale under Indian conditions. Every thing was going smoothly in Bangladesh. So our Madam Dictator also thought that she can also enact the same role as that of Mujib's here in India. And so there was a declaration of emer-

gency and ordinaces, arrest of national leaders knocking the doors in midnight and censorring the press. These are Russian techniques to sabotage democracy in India. She was also plan-ning to call again the emergency session of the Parliament on the 27th August to get the basic changes in the constitution done away with the brute majority of Congress in the present Parliament. But the sudden and civil coup in Bangla Desh brought a rude shock to the great lady and she had to think again about her plans to wreck the constitution and demo-cracy in our country.

Immediately she called the Editor of the BLITZ to Delhi and give out her 'Stray thoughts' for public consumtion, that she is not for changing the basic structure of the con-titution. She pleaded for the reforms of in some procedurial articles of the constitution. Another thing she told that there is not plan to have one party system of democracy in the Country. Then she strted to rut that it is too early to talk of reconciliation with Sri Joyprakash. (Mark the world "too early"). From the reliable sources it has come to the know-ledge of the intellegentia that she is trying to redress the steps long before. As per 17th August issue of the Statesman, there was a small news item in which Sheikh Abdulla has said that Sri Joyprakash is in the grip of some opposition groups who believed in violennce and destruction of Democracy,. In the same news it was mentioned that in future if the constitution is to be changed then there should be complete new consti-tution with reference to the changed circumstances and context. It is very much interesting to note that these things he uttered after meeting the Prime Minister in Delhi.

It is being heard that Mrs. Indira Gandhi requested him to try out a compromise with Sryi Joyprakash, if he can find out some basis for compromise in between Joyprakash and her. She wanted Sri Joyprakash to denounce opposition specially, the Jan Sangh and Rastrya Swayamsevak Sangh and then she was ready to release him and to includes some clauses as per

his suggestions in the proposed new Constitution to be passed in the emergent meeting of the Parliament which she was planning to hold on 27th August. For that purpose, i. e. for compromise she offered to transfer Sri Joyprakash to Srinagar Jail. But Sheikh Abdulla declined to take him to Srinagar. The indomitable Sheikh Abdulla also bluntly told her that how he

This and Sheikh Mujeeb's sudden fall made her to change original plans to bring new constitutional changes basically and the different from the present Constitution by abolishing the clause of Fundamental Rights. So now she started speeking about multy-parties democracy, Freedom of Indian Press, and Fundamental Rights etc.

Indira is thinking of holding elections in coming February, without lifting the emergency. The distribution of land to the landless, the action against the corrupt officials so much published, action against smugglers, action against truent government servants and students, tightening in the railway efficiency are all gimmicks of Indira to create a favourable opinion for herself and congress. It is expected that the opposition leaders would be released in the middle of December, Leaving no time for them to come together.

(September, 1975)

SATYA BARTA.

......1. Our inteligence at Delhi has sent us the real secret story behind the reshuffling of the Central Cabinet.

The former defence Minister, Sri Swaran Singh was asked to accept the Ambassadorship at Moscow or to succeed Sri. D. K. Baruah as congress president. But Sri Swaran Singh refused to oblige the Dictator, saying that it is below dignity to bear ambassador and also he do not want to be a rubberstamp president of the congress. So Mrs. Gandhi was

furious and said that she do not want the person in her cabinet who do not obey her, and he was kicked out from the cabinet.

2. Congress fund scandal and Governorship to Dixit:- Sri Umashankar Dixit was ordered to hand over all the accounts and cash collected from big business man and smugglers, since Emergency proclamation, to Shri Rajani Patel. Shri Dixit kept a large share with him and handed over a part of the collection. That roushed the suspicion in Mrs. Gandhi's mind and he was out of her Cabinet, but as he knows many scandals of the Dictator, (also many secret deals), he was given a Governorship of Andhra Pradesh.

3. Enemity with Sanjay and Bahuguna is out:- Sanjay and Yaspal Kapoor were not keeping good term with Sri Bahuguna. He was used to tour District places in Helicopter and tried to built his image and he was out at the instance of Shri Sanjay Gandhi.

........and raids on his supporters:

Immediately after Sri Bahuguna was ousted the Income Tax Department raided the houses of Modinagar Industries who were financers and main supporter of Sri Bahuguna.

4. AFTER BAHUGUNA, Next....? Sethi, Mishra and Sidhartha :::

Mr. Sanjay Gandhi, the prince is now more and more active in politics. Now a days the young enterprener has lost the interest in his Maruti Car and has taken a destructive role of toppling governments. After Bahuguna he is taking keen interest in Bihar. One should not be surprised to read one morning that Sri Mishra has relinquished the office.

Sri Vidya Charan Shukla, the new gobbels of the Dictator is trying to bring his brother on the throne of M. P. in

place of Sri P. C. Sethi who is very much unpopular among the public for his extra show of loyalty to the Dictator, by arresting more than 30,000 in his state under Emergency.

5. YOUTH CONGRESS HERO IS NOW WANTED MAN: Shri Prya Ranjan Das Munshi's life is danger. He was ousted from Youth Congress for charges of misapropriation of 12/13 lakhs rupees, and his opponent Shri Laxmi is now active. Even some goonda supporters of Sri Priya Ranjan Das Munshi are arrested under MISA last week only.

CHUPKE :: CHUPKE:: Files containing secrets of 60 lakhs scandal, Nagarwala Murder and Sri L. N. Mishra's licence Scandal, are now in possession of Shri Sanjay Gandhi, the Prince and now he is dictating the Dictoator:: Son balck mailing his mother::

AND so helpless and worried Smt. Gandhi is not keeping good health (Mental). She is suspicious about every one near her. She is unable to take decisions and changes frequently if she takes any.

7. FAILURE IN GUJARAT: Hitendra Desai tried his level best to make defection in Janta Front by bribing some M. L. A.'s But one of them exposed him in a public meeting by throwing the money he got from Hitendra Sesai, where Sri Desai was to declare the defection of the M. L. A. to congress publicly.

AND so exposed, people ousted Sri Desai and he run away to his village from Ahmadabad.

8. BANGLA DESH:- All the three chiefs of the three wings of our Defence, when asked by Mrs. Gandhi, told in clear words it will not wise on her part to take any Military action unless and untill the normal conditions are restored in the country. It will be very difficult to fight on many fronts when influencial leaders are in Jail and hostile enemies are at all the three fronts—China, Pakistan and Bangla Desh.

9. Latest from Delhi:— Some more changes in the Central Cabinet are expected very soon. If more opposition to Mr. Baruah comes from some influencial quarters in the Congress then Sri Brahmanda Reddy will be asked to leave Home Ministry and to take the charge of the congress.

10. AT CALCUTTA:— On 7th December some congress Goondas attacked the non-violent peacful satyagrahis ? with cycle chains and lathis. Exactly a few minutes before the satyagraha was started, the police (hundreds in number), ran away from the place, after beating satyagrahis from the Congress Goondas. The police arrested satyagrahis afterwards.

(No. 4 continued........) It is realibly learnt that in his last visit to Calcutta Mr. Sanjay Gandhi could not decide about who should replace Sri S. S. Roy, Now the name of Sri Tushar Kanti Ghose is being taken for the post. But strong curent is there that where will be a preseidential rule in West Begal and Sri Sidhartha will be ousted.

(December, 1975)

———

** SATYA BARTA **

SOME FLASHES OF THE CONGRESS TAMASHA AT CHANDIGARH

According to the fan-fare publicity given in the news papers, radio etc. the Chandigarh session of Congress was the biggest ever. Here are some of the news items that could not reach you due to the pre-censorship of the news.

To assure that no opposition demonstration takes place, the police spent three sleepless nights and arrested more

than fifty R. S. S. and Jan Sangh workers before the 28th December. These arrests include four High Court and seven District Court advocates, professors and other leading educated persons. In spite of it a dozen members of the Vidyarthi Parishad led by the provincial organising secretary Sri Ram Lal, created a historic scene in Chandigarh on 28th Dec. 75, When they staged a black flag demonstration just in front of the vehicle carrying the Congress President Sri Deb Kanta Barua. Sri Barua's vehicle could not move for about twenty minutes.

Prime Minister Indira Gandhi addressed the open cession on 31st. December'75. There was a through search of one and all entering the pendal. People whispered that on one hand it is claimed that Indira was the most popular leader and on the other hand she was so scared that all who came to listen to her were searched. It is estimated that there was one C. I. D. man within the range of ten persons in each block. All the offices in Chandigarh were closed to provide audiance for the so called popular leader of the masses. All the Government servents were given verbal orders to attend the meeting. Absentees were threatned to face the consequences.

The visitors busy in the exibition were lathi charged and were forced to attend the meeting. No one was allowed to go home. In spite of all this, only 6 out of the thirty six blocks could be filled. It enraged the democratic dictartor and she gave vent to all this by using filthy language in Indira style and abased the—opposition vehemntly.

The dictator was afraid of the delegates of her own party even. For, so many senior police officers in uniform were deployed to keep a strict watch on the movements of the delegates within the pendal. It was for the first time in the Congress history that intellegence persons in the guise of delegates were present in large numbers along with other delagates.

Despite such tight security arrangements a shocking incident occured on 29th December in the morning cession of the delegates. She had hardly finished her speech when a few of the delegates were on their feet and began to question the wisdom of the dictator in annihilating the entire democatic process of the country and putting millions of people into the jails. They boldly argued that it was impossible to befool the entire nation for long and they would oppose tooth and nail the regimental fascist and dictatorial tendencies and fancies of the dictator. It created a commotion. These delegates were dragged from the pendal by the police officers and were beaten brutally.

The young volunteers of the Lok Sangharsh Samiti were so enthusiatic that they arranged to send the literature of the Samiti to Prime Minister, Ministers and all the delegates and the citizens of Chandigarh, More than one lakh leaflets and booklests were distributed one wonders how they could manage against these heavy odds.

The Prime Minister started her sermons about black emergency and its boons in the open cession on 31st December She had hardly spoken for five minutes when a strong batch of Satyagrahis led by Sri Om Prakash Bharadwaj, sectretary Lok Sangharsh Samiti, Punjab, raised slogans of 'Sat Shree Akal' 'Bharatmata Ki Jay', 'Restore Democracy' and distributed leaflets. They took out black flages from their pockets and using sticks of the congress flags nearby gave a black flag demonstration in front of Indira. The response from the public was very enthusiastic and the entire pendal echoed with slogans and Indiraji could not deliver speech for fifteen minutes. When this batch was arrested after ten minutes another batch repeated the Satyagraha. This time police became very cruel with the satyagrahis and made barbarous lathi charge. Many bled profusely. The police got tired of beating but the satyagrahis did not flinch. Seeing this a senior police officer remarked—"Blood of Bhagatsing is still alive in Punjab."...... (From the 1st page of the bulletin, February, 1976)

SATYA BARTA

Assam Govt's Action Unparrallel in the World: Every where in India the satyagrahis were arrested, produced before the courts, punished (maximum three months imprisinment) and released afterwords not a single satygrahi was detained under Misa. But here we are seeing the different treatment to these innocent satyagrahis. Satyagrahis of Gauhati and Jorhat are detained under MISA while these of Dibrugarh are arrested under DIR and were refused bail. They are still rottening in jail. See how the Govt. is ? This also shows moral courage of Judiciary. We pity form them. ... ...

Chupke—Chupke : Prince Sanjay very recently warns Mr. P. N. Haskar, not to move his nose in the matters which are not conserned with his official work and threatened him with dire Consequences if he does not follow his instructions.

(From the 1st & 2nd page of tne bulletin, March, 1976)

——---

SATYA BARTA

Who is the father (or Mother ?) of the Constitution Amendment Bill ? :— The gerneral belief is that the 44th Constitution Amendment Bill was first conceived by Swaran-Singh Committee and after the party sanction it was introduced in the parliament by Sri H. R. Gokhale, Union Law Minister. As such, these two are the persons realy responsible for the murder of Democracy. But when Sri R. K. Patil, a veteran Sarwodayee Leader met Sri Swaran Singh at the instance of Vinobajee and talked with him about the draft and Sardarjee agreed with him and said that he himself was completely in dark about some articles in the final draft, as they were not in the orginal draft and he does not know who inserted them or how they appeared in the final draft. When Sri Patil met Sri Gokhale, the latter tried to speak about the beneficial effects of the proposed Amendments but failed miserably. Ultimately Sri Patil asked him. "When you cannot convince a person like me, how will you be able to convince the Parliament and the People." Shri Gokhale said, "I will have to do this job, othewise I will have to commit suicide !" she further told Sri Patil that after getting this bill passed in the Parliament he would be shortly leaving the cabinet.

(December, 1976)

Where P. M. is going:— Sri V. L. Telavillov, Law Minister from Russia suggested one party system to the brain washed P. M. While in Delhi he met Chief Justice P. M. and Finance Minsister Gokhale and gave them some Russian type suggestion in regard to the Constitutional changes for strenghthening indirect Russian Dictatorship. And now Madam Indira with all the members of her family is going to spend some days in Russia to get her brain washed completely.

(June, 1976)

PROHIBITION ZINDABAD. MINISTER ASSAULTS HIS OWN PARTYMEN :

6. Ministers had a party with other workers including 20 M. L. A.s in the M. L. A. hostel........when wine was used as water. The result was that nobody know what he

was doing or talking. It is said that Sri Ghana Barua of Morigaon (Nowgong) called Sri Gajen Tanti, the Minister as 'coole Ke Bacha (Labour's son). The Minister's brother heard this and reported it to his sister in law on returning home. The lady was so incensed that she forced the Minister to take revenge. The Minister returned to the hostel and beat Sri Barua so much that., it is said, he filed a sit against Gagen Tanti. While coming back to Morigaon, Barua's car was stopped at Jagiroad Check Post. Barua abused the checking authorities like anything the said, "I have just beaten your minister at Dispur."

(July, 1976)

Nandini Satpathi & the Haji Mastan of Delhi Politics:

When Nandini was in Delhi recently, the Haji Mastan of Delhi Polices Mr. Sanjay Gandhi sent a mesenger to call her. She sent back word that she would be coming after some time. The messengar returned in 20 minutes, 'You must come now. Ultimately she had to go. There, this Haji Mastan of Delhi threatened her, you must come the moment you are called, otherwise you will not remain the chief mininster.' Nandini, went to Indira weeping and complained about it but Mrs. Gandhi said 'Let it go. He is after all a young boy'.

Nandini, on reaching her residence said, in front of an M. P. and some others, 'Huh'. Young boy, she says, This brute has really doomed so many innocent people. First he promised the daughter of the owner of Mohan Bruaries to marry and then spurned her. When the poor child went to Indira to complain, he landed her into a mental hospital. May be the poor child it still weeping. When the M. P. began saying How can an educated lad do this ?........She stoped him in the middle and said 'Educated ? Are native ? He never passed matriculation. You cannot become automobile.

(August, 1976)

SATYA BARTA

THE REAL INDIRA CIRCUS COMING: When people saw posters of the INDIRA CIRCUS in New Field, Gauhati they eagerly visited and were disappointed by the poor show, but they will not be disappointed when Baruah and the real ring masters Sanjay Gandhi. Already huge expences have started. It is estimated to cost 4 crores in addition to the official Govt. expences. For instance, a super Highway is under construction from airport to Khanapara where the circus will be held. It alone is estimated to cost 14 crores to the Govt. exchequer. Moreover, the P. W. D. authorities have informed their inability to get its construction done during the monsoon would be week and would be damaged it done. It was pointed out by the P. W. D. officials that it would mean a waste of 14 crores and that afterwards when the public would start clamouring, the P. W. D. Official would be suffering by demotion, compulsory retirement etc. But the C. M. has given 'abhoy' to them and has asked them to proceed with the construction

But the circus must be the Grand show of the century, the C. M. also wants to have the road from airport to Khanapara illuminated with mercury suns. The A. S. E. B. officials have pleaded their inability saying that they are in short supply of power and as they can not give electricity to the consumers even, such a huge wastage of current would be a sin. Moreover, when the officials asked how much of the expences would be borne by the congress party, he was bluntly told, 'not a farthing'. The officer suggested that the party should pay a paltry sum of 3 lakhs of rupees to ASEB out of the proposed expences of 4 crores. But the CM is adamant to get it done free and the officer concerned is as yet unyeilding. Poor fellow : How can he care thwart the wishes of a congress Boss ? It needs no astrologer to forecast his fate—a transfer to some Kalapani, some innermost malarious station inside some hill district.

The citizens of Gauhati, shop keepers. Government servants, teachers, University staff, each and everybody is expected to come forward with monthly donation called 'voluntary help' ,Do you still remember your 'charge of the Light brigade'?

Theirs not to make reply, Theirs not to reason why.

This is how the poor doners feel before the charge of the congress Brigade.

(August, 1976)

SATYA BARTA.

More about the Congress Tamasha:— Hectic preparations are going on (at the cost of the Government exchequer) at Khanapara to complete the arangements for the Congress Circus to be held on 21st & 22nd November 76. The guest house where Madame Dictator and her family including the family of Super Prime Minister Sanjay, is constructed at the cost of Rs.16 lakhs only. It contains 16 rooms. The Mansion to house the President and the Congress secretaries is constructed near the venue site at the cost of Rs. 16 lakhs more. The watering facilities alone are expected to cost Rs. 4 crores to the per public who will bear the expences through the taxes paid. Meanwhile Milk, has disappeared from the markets of Assam. It is said to have been cragged to make ghee for the delegates. The tea Garden Owners' association is requested to make a compulsory offering of Rs.36 lakhs to the Congress fund raised for the session.

THE CABINET RESHUFELE THAT NEVER TOOK PLACE :-- For a many days, talks about he reshuffle of the Central cabinet we heard in the circles that known. But never took place. The mystery behind it is slowly coming to the surface. It is said that Srimati Dictator wanted to drop seven senior Ministers from her cabinet and take young blood who would not oppose Sanjay's dictatorship. Shri Chavan Jag Jiwan Ram, Brahmananda Reddy, Karan Singh. Bansi Lal were the unfortunates who were to be dropped. But, when Madame Dictator told them to resign in favour of young blood, they all refused to oblige. Being furious, she approached Mr. F. Ali Ahmed, the President with a request to dismiss these ministers for insubordination. The president pointed out that they all are senior ministers and such a step was bound to have serious conscequences. When he insisted, The President politely refused to oblige her saying that he would accept the resignations if they voluntarily resign, but he would not dismiss them otherwise. Then Mrs. Gandhi proposed that she would resign and constitute the cabinet. The President told her that she could do so but was she sure of being re—elected as the leader of the Congress Party in the Parliament ? On hearing this repartee, it seems that sanerethoughts prevailed and the scheme of reshuffle was shelved.

PRESIDENT & THE SUPER-PRIME MINISTER:— There is an interesting sequeal to the cabinet reshuffle attempt. It is said that Rajkumar Sanjay went to the President and said that he should have been grateful to Sanjay's mother as it was at her mercy that Mr. F. Ahmed, an unknown lawyer of Assam became the President of India. Moreover he charged the President of harbouring communal feelings and opposing his family planning programme. The President became very angry and nearly kicked the insolent youth out. He was so much purturbed that he had a mild heart attack on the same night. After recovery, he complained to the Madame Dictator about the rude behaviour of her son

but strangely she kept mum and had not a word of rebuke for her son. ... ...

(September, 1976)

SATYA BARTA

ARRESTS, RELEASES & PAROLES:— Sri Kalyan Purkayastha of Silchar is given a parole for 15 days on 20.10.76. Sri Pronay Ranjan Ghosh and Shanti Dutta both of Lumding are given parole on 24.10.76. Sri Parmeshwar Lal Sharma of Jorhat is given a one month's parole on 30.10.76.

Sri Khagen Gogoi of Sibsagar, a veteran Congress M L A is arrested for opposing Home Minister Sri Hiteswar Saikia, Sri Tikam Chand Khatri a well known lawyer of Tezpur is arrested in MISA on 28th October 1976.

Sri Abajee Thatte, personal physician of Sarsanghachalak Sri Balasaheb Deoras was arrested under MISA on 25.9.76 at Nagpur.

Sri Kirit Purkayastha is tranferred to Tezpur Jail on 16.10.76. He is a MISA detenue from Silchar. Sri Bhaskar Kulkarni, Divisional organiser of RSS of Cachar, Manipur & Tripura is transferred to Nasik Jail in Maharashtra.

Sri Atal Behari Bajpai, who was under house arrest previously, was asked to go on parole which he flatly refused. Thereupon, the Government has removed the police guards from his house though he is not formally released. He is keeping good health but is not attending the parliament as the four All India Parties have bycotted the current session where the constitution is being illegally raped.

A SAD DEATH :—Sri Pandurangpant Ksheersagar, the Akil Bharatiya Vyavastha Pramukh of RSS died of heart attack in Thana (Bombay) Jail. His dead body was brought to Nagpur where thousands of his friends had the Antya Darshan. Though the Govt. authorities had given permission to only 40 persons to attend the funeral, more than five thousand of his friends took the dead body in a procession to the funeral grounds defying the Govt. order.

......**JUSTICE DELAYED IS JUSTICE DENIED:—** On 4th and 5th July'75, many RSS workers were arrested in Imphal, Manipur. They were produced before Chief Judicial Magistrate and though they were held under DIR, they were neither granted bail nor were tried for many months. Then their case was transferred to the Judicial Magistrats of Imphal East. This court also refused bail to them and did not hold trial for 9 months and then the case was again transferred to J. M. C. J. M. There after a long wait, the trial started. When almost all the witnesses were produced and only one remained to be examined, the case was again transferred to J. M. of Imphal East. Now all the papers would have to be gone through again.

THE STORY OF THE SEMINAR ON CONSTITUTIONAL AMENDMENTS:... Our Madam Dictator is saying loudly day in and day out, that the so called——constitutional amenoments would not be passed unless discussed fully in the public. Here is an example of how free discussion (!) is allowed by our Government. Manipur State Convention on Constitution Amendment Bill was sponsored by the students of Political Science Division of Jawaharh'al Nehru University Centre Imphal on 21.10.76 Sri S. Tombi Singh, Ex-finance Minister & Y. Yaima Singh, Ex-Education Minister & Ng. Tombak Singh, Ex-MP attended and addressed the meeting presided by Sri Alimuddin, Ex-Chief Minister. While invitations were being distributed on 22.10.76, some congressmen forcibly took

the invitation cards from the hands of the volunteers and tore them to pieces. When the culprits were arrested and handed over to the police they were released in the evening at the instructions of the Cheief Minister himself. Next day, Directore of the University ordered to stop all buses run by the J. N. University from plying on that day in the hope that without the conveyance nobody would be able to attend the seminar. But the students foiled the attempt by rushing to the place on bycycles and many even on foot. The University camps is about 8 kilometers from the City. Undaunted the students turned up in large numbers and passed a resolution condeming the attempt of the Ruling Party to pass the amendments by brute majority in the parliament which had already expired its term. The resolution catagorically declares that the Parliament had no power to **convert Democravcy into Dictatorship or republic into Monarchy.** The convention terms article 31-D as a a blatant attempt to bring one party rule by back door.

MORE ABOUT 'TAMASHA' :— "They have shamelessly identified the Congress party with the Government." One Judicial Magistrate bitterly remarked when he saw the recent brisk preparations of the Congress session at Gauhati. When asked what proof he had for his statement, he said, "The proof is lying all along the Assam Trunk Road from Khanapara to Gauhati University." Thousands of Labour are working day and night at Rs. 7 a day, from the last two months at the cost of Govt. Exchequer. The PWD, Water Works Dept. and the ASEB are leaving no stone unturned to complete the preparations before the Session date. The expences are exorbitant and would be paid by the Govt. from the tax collected from poor tax payer. The Govt. Colleges and the institutions are to be closed for one week to accomodate the people. The Railway Dept. is erecting a mini-rail in the exibition. The Govt. servents would be allowed full pay leave to, attend the session and an advance of Rs.200/- would be paid which would be deducted by instalments of Rs. 10/- later on.

"Why don't they call it a Central Govt. Session instead of Congress Session ?" asked the Magistrate angrily.

Though almost all the expences are being borne by the Government Exchequer, the fund collection drive for the Tamasha is going on vigourously. In Nowgong, for instance, the Transport Minister called the president of Nowgong Bus Owners' Association and asked him to obtain donation of— Rs.50/- per bus. The Truck Owner's Association is also collecting money in the same way. The Chamber of Commerce is alloted the share of Rs. 1.50 lakhs. In Gauhati, Fancy Bazar alone had to cough up Rs.25 lakhs. The suckers are very busy as the day of the session is drawing near. Groups of Congress Goondas, whether big or small are approaching every one who has someting to give. How much of this extorted amount would reach the party coffers is everybody's guess. But the extortion appears to have no limits. Take the case of India Carbon for instance. First the India Carbon authorities were approached with a request for an advertisement for the sovenir. The rate quoted is Rs.25,000/- for a page only. After a few days, they were asked for donation of Rs.2 lakhs only from India Carbon. Even on getting that they were not satisfied and asked the India Coarbon to lend their guest house to keep some congress VIPs and to take care of their fooding expences and other convieneiences. Anyone except the Congreess leaches would have been satisfied with this. But not the Congress Dacoits. After a week or so, the authorities were again approached with a request (!) to contribute a third share of the expences incurred in erecting the main Pandal. The authorities are worried as they are afraid that all these irregular payments would be objected to by the auditors and they would be held responsible for the payments. Why do they not refuse to pay, one may ask. Well, no one is willihg to see the inside of a prison under MISA order, don't you also think so ?

Preparations are going on in full swing at Gauhati. A special 7 mile long water pipe line costing Rs.87.23 lakhs is

ready. Powerful mercury sunlamps have started shinning in the night at the cost of another four crores of rupees. The Central Minister for Tourism, Raj Bahadur visited the airport, the guest house and the Kaziranga Sanctuary to see personally the arrengements made by the authorities. To beautify the air port he has given authorities permission to spent any amount under the sun.

To maintain order and discipline and to protect the session from any outside or inside trouble a special continent of 15000 strong armed police are under training, specially to give protection to the VIPs and popular leaders who claim that they have support of the 99% people of the country but are not sure of their own followers. Youth congress delegates are notorious about their indiscipline as is shown by the experiences of the previous sessions at Delhi and other places. No wonder that many wise parents of the girl students of Gauhati University have asked their wards to return to their houses before the arrival of the Youth Congress delegates.

A CORRECTION :— In our last Satyavarta, it was stated that the Central Minister Sri Prakash Chand Sethi who has gone mad is receiving treatment at Ranchi Mental Hospital. It is now confirmed that he is being treated not in Ranchi but in Chandigarh Mental Hospital.....

(November, 1976)

SOME HIGHLIGHTS ON INDIRA CIRCUS :— Yuwa Congress was a free for all the first casuality in Yuwanagar was Discipline and the next was of Unity. It seems that in spite of all the loud tempeting about Sanjay being a Yuwa Neta, there is an opposition group in almost all the states.

For two days, the delegates to the Yuwa Congress were fighting each other. There was fight between Assam and U. P. delegates on water distribution between Assam and Punjab Youths and the possession of a bus as both the groups wanted to go to Shillong in that bus, between Orissa and Punjabis about an attempted rape incident and so on Assam & U. P. fight was so serious that the police resorted to lathi charge. The police officer in charge told that had the crowd been any other than the Congress Youths he would have given an order for fire. In the free fight Sri Apurba Sinha got a head injury and was admited to hospital. When Sri Sanjay Gandhi and Smt. Ambika Soni went to avtive the disciplined youths of the Yuwa Congress, the Delhi Prince received some kicks and blows while the blouse of Ambika Soni was shated to shreds. After the end of the session the U. P. Youth Congress volunteers had to leave Gauhati under police protection.

NEW SYNDICATES IN CONGRESS IN FORMATION :-

It appears that due to high handed and arregant behaviour of Prince Sanjay, many offeneded senior Congressmen are grouping together, Sri Deva Kanta Barua is at daggers drawn with Sanjay. Nandini Satpathi and Siddartha Shankar Ray are also not happy as Sanjay wants them ousted and President's rule is declared in these eastern states, no one should wonder, Sri Sharat Sinha of Assam is also not in good books of Sanjay. He did not visit the Yuwanagar at all except to attend a session where he was to address as Chief Guest. There also, he merely deliveraed his speech and left the place. It is very significant that immediately after the session was over Sri Sinha visited Bhubaneshwar. In U P. Ex-Chief Minister Hemavati Nadan Bahuguna is ..taking a lead to form a rebel group . It seems that within two years the congreess will be purged again, were of the Nehru family or of the dissident groups.

NANDINI REBEL, AGAINST THE MADAME DICTOR :

When Smt. Indira Gandhi asked Nandini to resign she bluntly told at she was elected by the people and if Indira could continue in her office in spite of the Allahabad Court verdict, she also had the same logic right to stick to her C. M. ship. Indira was very angry but could do nothing

...**Sanjay Sena & Politics:** On 22nd November, Sri Kamalapati Tripathi, Union Railway Minister was retuning after a visit to Rly. HQs, at Maligaon. His car was stopped at a railway crossing. Many school and college going girl students were also waiting at the crossing as, the G. L. express was about to pass. When the Youth Congress delegates saw the girls standing at the crossing from the running train, they started teasing them. A correspondent accompanying the Railway Minister asked his opinion about it. There upon Sri Tripathi laughed and said, "This is Sanjay-sena". On reaching the AICC venue, at the session Sri Tripathi gave a speech praising Smt. Indira Gandhi and Sanjay Gandhi in glowing words. When he get got own from the dias, The same journalist smilingly reminded him of his remark at the railway crossing. Sri Tripathi smiled and said "This is politics."

PROHIBITION & CONGRESS YOUTHS: Prohibition is one of the Sanjay's five points. On the night of 20th, Youth Congress delegates got drunk and had browls with taxi drivers. Many delegates were removed from the gutters and kept in the police lock-up over night by the police. They wre let go after identifying themselves. Delhi Youth Congress Secretary Sri Gulati had a quarrel with a taxi driver and was hospitalised for serious head injury.

(December, 1976)

(From page 3 of the bulletin)

JAIL NEWS

Our Government, now and again keep on saying emphatically that the policital prisoners are treated well in the jails. Here we are giving some report of the conditions in varius jails in Assam. The report is by no means complete, but it gives a rough idea of the fate the polidical prisoners whose only crime is to differ in views from the ruling party.

Dibrugarh:— When on 21st November 1975, some satyagrahis of Lok Sangharsh Samiti offered Satyagraha, they were told by the S. P. of Dibrugarh, Sri Ranajit Das, that he would see to it that they would come out of the jail as T. B. patients. Due to malnutrition and wrong treatmen Sri Jyoti Gogoi, a matric student held in MISA, has contacted T. B. and is now admitted in the T. B. ward of the Dibrugarh Medical college, Sri Gogoi was not even a Satryagrahi. His only crime is that he was a friend of a Satyagrahi.

The treatment given to the general prisoners is worse than that given to dogs. Due to unhygenic conditions of the jail, nearly every week, some of the prisoners dies of dysentry Many times his dead body is deposited in full view in some abandoned latrines now not in use. Many times the corpses lie for more than 24 hours there. Some of the Political prisoners approached the jailor and requested him to stop this practice. They were rudely told that it was none of their business. If they had any griviances they should say and he would see to it. They requested him to take some step for humanity's sake. They were flatly told 'Do you know who rules here inside this jail ? Not you, Not your Indira Gandhi. Here, I rule. My word is the law here, my definition of humanity is the truth and not yours. You shut up and go'.

NOWGONG:— The treatment in Nowgong jail is not altogether bad. But the corruption there is unlimited. Generaly,

from warders to jailors all are supposed to be transferred evry three years. But in Nowgaong jail, the Asstt. Jailor Shri Nandeswar Hazarika is still going strong even after nine years. If at all he is transferred, he manages to come back to Nowgong in a couple of months. He is in charge of purchase of ration, medicines and impliments of games etc. It was suspected that he sells part of these purchases outside and the prisoners are given less amount than is their due. The political prisoners one day decided to check it and they weighed the ration etc. supplied to them. It was found to be about 20% short. When a complaint was made against him the new Superintendedent Mr. Bhuyan told Mr. Hazarika to give up his work of purchase to another officer and put him in charge of other administrative work. Sri Hazarika flatly refused to give his charge to the other appointee and there was a big quarrel in jail office in front of all the prisoners and staff. When Sri Bhuyan asked Sri Hazarika to give in writing that he was not ready to oby Bhuyan's oreders, Sri Hazarika relented and gave the charge to the other man. Now he is not taking charge of the other work entrusted to him and merely whiles away his time by sitting idle in the office. It appears that Sri Hazarika has contacts with a criminal Ramu who is arrested for wagon breaking and one Suni who is arrested under MISA Through these two he manages to sell the goods stolen from the share of the prisoners. The current rates are Rice Re.1/- per Kg. Pulses. Re.1/- Kg. Swapan Ghee Rs. 10/- per Kg. Amul Butter tin Rs.6/- per tin etc. When Sri Suni was going on parole, he was searched and cash Rs. 303/- were found in him. He has purchased land at Senchoa and sends prisoners to work there and also to bring milk. Sri Hazarika has kept some cows at Senchoa and the milk is sold to the needy persons. Sri Hazarika has also purchased town land in Fauzdari Patti, Nowgong. It is said that DIG of Jails Sri Nripen Phukan is a close friend of Sri Hazarika. When he comes to Nowgong on inspection, he is accompanied by his wife, who stays in the circuit house while Sri Phukan inspects jail. Then Sri

Hazarika goes to the circuit house and helps Mrs. Phukan to purchese Joha rice, pulses, butter tins and Swapan Ghee as these commodities are available, very cheap in Nowgong.

JORHAT: The treatment at Jorhat is some what inbetween that of Dibruagarh & Nowgong. Many times there is current failure and the political prisoners are to go without light. On 8.10.76, some prisners did not take food as no light was made available. The milk supplied contains 60% water and the Jail doctor perhaps thinks that Analgin is a panacia. He is called Dr. Analgin by the prisoners. When asked he told that though he indents so many medicines they are not supplied to him. Moreover he is a strong believer in fate and says that if you are fated to die, I cannot save you. If you are fated to be cured, I cannot harm you. The worst trouble is that in spite of Sanjay's five point programme, liquor is freely available and one notorious smuggler gets an ample supply and when the prisoners are closed for the night, he rinks and shouts and plays havoc. The political prisoners have demanded separation from these elements but no action is as yet taken. In Democracy, all parties are supposed to be allowed to function and the difference of opinion is always welcome. But this demonstration merely shows the type of democracy the Youth Congress belives in......

SANJAY—THE QUARRELLING PRINCE OF DELHI; : In our various issues, we have reported various tiffs Sanjay had with Siddhartha Shankar Roy, Bansilal, Nandini Satpathi and lastly with the President himself. It seems that the prince is now busy quarrelling with his relations. He had a hot exchange of words with Rajiv on the issue of family planning. Rajiv already had two issues and Sonia was in the family way for the third time. When Sanjay suggested abortion, Rajiv flared up and told him point blank that Sanjay might do whatever experiments he wished with Menaka but should not poke his noses in the personal matters of his elder brother. He threat-

ened to quit India and settle in Italy, where there is no family planning fad. And as if to defy Sanjay, Sonia did not stop at two or hesitate at three but raised her score to a nice four by giving birth to twin bony babies. What a sad epiyaph to Sanjay's family planning programme.......

(December, 1976)

(Note—The time given in the last of the 'Satyabartas' reproduced here, is probable time of its publication as certain time of publication is not known.)

সংঘ

ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘ

"সংঘ ৰাষ্ট্ৰ বিৰোধী নহয়।"---এই বুলি মন্তব্য প্ৰকাশ কৰে ভূতপূৰ্ব প্ৰধানমন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে পাটনাত সাংবাদিকসকলৰ সন্মুখত। কিন্তু আজি এটা হেঁচা খোৱাৰ পিছত উপৰোক্ত মত প্ৰকাশ কৰাজনীৰ ৰাজত্ব কালত আভ্যন্তৰিণ জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ সময়ত এই একে ৰাষ্ট্ৰ বিৰোধী নথকা অৰ্থাৎ ৰাষ্ট্ৰ সমৰ্থক অৰ্থাৎ ৰাষ্ট্ৰীয়, "ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ" ওপৰত সৰ্বাধিক দমন আৰু অত্যাচাৰ চলোৱা হয়। ইন্দিৰা গান্ধীসহ চৰকাৰ আৰু কংগ্ৰেছৰ নেতাসকলে সংঘক অৰাষ্ট্ৰীয়, বৃটিছ সমৰ্থক, সাম্প্ৰদায়িক, ফেছিষ্ট আৰু মহাত্মাজীৰ হত্যাকাৰী বুলি নানা ৰকমে বদনাম কৰাৰ প্ৰয়াস কৰে---এই কালছোৱাত পূৰ্বাপেক্ষা অধিক। টি. ভি. আৰু ৰেডিঅ'ৰ দ্বাৰা বিশেষ অভিযান চলাই সংঘক বদনাম কৰা হয়। আৰ. এছ. এছৰ জনমানসত ছবি ধুমিল কৰা চেষ্টাত ডি. এ. ভি. পী. য়ে (D.A.V.P.) লাখ লাখ টকা ব্যয় কৰি সৰু সুৰা পুস্তক-পুস্তিকা ছপা কৰে। সংঘ আৰু জয়প্ৰকাশৰ বিৰুদ্ধে প্ৰকাশিত সামগ্ৰীৰ ওপৰত কি ধৰণে টকা ব্যয় কৰা হয় তাৰ উদাহৰণ পায় শ্ৰীকেদাৰ নাথ চাহনী আপাতকালত বিদেশত আন্দোলন চলাই থাকোতে, মালয়েচিয়াৰ ৰাজধানীত তেওঁক এজনে দেখুৱা এটা তিনি টকা মূল্যৰ কিতাপ। এই ৩ টকীয়া কিতাপৰ বিশেষত্ব আছিল যে ভাৰত চৰকাৰে এই পুস্তকৰ ওপৰত ৫৩ টকাৰ ডাক টিকট লগাই এই ভদ্ৰলোকলৈ এই পুস্তক পঠাইছিল।

পাঞ্চজন্য সাপ্তাহিক (ইং ২৪।৭।৭৭)ত ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘৰ অখিল ভাৰতীয় বৌদ্ধিক প্ৰমুখ মা. শ্ৰীবাপুৰাও মোঘে এটা প্ৰবন্ধত উল্লেখ কৰিছে যে---ইন্দিৰা চৰকাৰৰ এজন উচ্চ বিষয়ায়ে তেওঁলোকক জনায় যে ইন্দিৰা গান্ধীয়ে সংঘৰ নেতৃবৰ্গৰ লগত আলোচনা কৰাৰ ইচ্ছা কৰিছে। এই বিষয়াৰ সংঘৰ অধিকাৰী সকলৰ লগত প্ৰায় এঘন্টা সময় আলোচনা হয়। চৰকাৰী বিষয়াজনে বাৰে বাৰে নিবেদন কৰে যে যদিহে সংঘ স্বয়ংসেৱক লোকসভা নিৰ্বাচনৰ পৰা আঁতৰি যায় তেন্তে চৰকাৰে সংঘৰ ওপৰত আৰোপিত নিষেধাজ্ঞা তুলি লব আৰু সকলো সংঘৰ স্বয়ংসেৱকক মুক্তি দিয়া হব। ইয়াত এইটো উল্লেখযোগ্য যে এই বাৰ্তালাপ হয় লোকসভাৰ নিৰ্বাচন ২০-২৫ দিন আগ। এই বাৰ্তাৰ প্ৰস্তাৱ সেই সময়ত কৰা হয় যেতিয়া ইন্দিৰা গান্ধীৰ পৰাজয় নিশ্চিত হৈ পৰে। কিন্তু সংঘৰ অধিকাৰীসকলৰ উত্তৰ আছিল--"পূজনীয় বালাসাহেব দেৱৰসৰ চিঠিসমূহৰ প্ৰাপ্তি সূচনাতো চৰকাৰে দিয়া নাই। আমাৰ আৰম্ভনিৰ পৰাহে চৰকাৰৰ লগত বাৰ্তালাপৰ ইচ্ছা আছিল। কিন্তু আজিৰ পৰিস্থিতি এনে হৈছে যে আমাৰ স্বয়ংসেৱকসকল নিৰ্বাচন যুদ্ধত নামিছে আৰু লক্ষ লক্ষ স্বয়ংসেৱক এতিয়া 'বেলট'ৰ দ্বাৰাহে নিৰ্ণয় কৰা মনস্থিতিত আছে। আমি এতিয়া নিৰ্বাচনৰ পৰা আঁতৰি যাবলৈ তেওঁলোকক কব নোৱাৰো।" চৰকাৰী পক্ষৰ প্ৰশ্ন আছিল--"তেন্তে বন্দী স্বয়ংসেৱক সকলক মুক্তি দিলে আৰু সংঘৰ ওপৰৰ পৰা নিষেধাজ্ঞা তুলিলে চৰকাৰৰ কি লাভ হব ?"

"—আপোনালোকে হেজাৰ হেজাৰ পৰিয়াল নষ্ট কৰিছে, লক্ষ লক্ষ জনক পীড়িত কৰিছে। কিন্তু সংঘৰ প্ৰতিবন্ধক তুলিলে আৰু বন্দীসকলকল মুক্তি প্ৰদান কৰিলে, হয়তো পৰিবেশৰ তিক্ততা আৰু বৈমনস্য কিছু পৰিমাণে দূৰ হৈ যাব। ইমানহে লাভ চৰকাৰে পাব পাৰিব নেকি ?" সংঘৰ এই উত্তৰ শুনি চৰকাৰী বিষয়াজনে প্ৰশ্ন কৰে—"আপোনাৰ সদস্যসকল যোৱা ২১ মাহ ধৰি জেলত আছে। কিছুদিনৰ ভিতৰতে তেওঁলোকৰ মণোবল ভাঙি যাব। তাৰ পিছত আপোনালোকে এই ধৰণে কিমান দিন চলিব পাৰিব ?" ইয়াৰ উত্তৰত ভূমিগত নেতাসকলে কলে—"বন্দী বন্ধুবৰ্গৰ লগত আমাৰ সততে সম্পৰ্ক আছে আৰু তেওঁলোকৰ মনস্থিতিৰ আপোনালোকতকৈও ভালকৈ আমাৰ পৰিচয় আছে। ২।৪ বছৰ বা ইয়াতকৈও বেছি জেলত থাকিবলৈ হলে তেওঁলোকে থাকিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস। আমি আৰু ২।৪ বছৰ সংঘৰ্ষৰ কাৰণে লাগিব পৰা শক্তি আমাৰ লগত গোটাই থৈছো। ইয়াৰ বাহিৰেও সংঘৰ কাৰ্য্য আকৌ পূৰ্বত আৰম্ভ হোৱা সময়ত, ভবিষ্যতে আমি আৰু স্বয়ং সেৱকসকলে কাম সমাজত কৰিব লাগিব। যদি আজি আমি নিজৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে সতৰ্ক হৈ নচলো, তেনে হলে সসন্মানেৰে আমি সমাজত গৈ কেনেকৈ পুনৰ কাম কৰিব পাৰিম ? যদিহে আপোনাৰ প্ৰস্তাব মানি লোৱা হয়, তেন্তে সংঘৰ লোকে জাতীয় আন্দোলনক ফাকি দিয়া বুলি ৰাইজে কব।"

ইন্দিৰা গান্ধীৰ স্বাৰ্থ পূৰণ নহয়। লোকসভা নিৰ্বাচনত জনতাৰ জয় হয়। জয় জয়তে এইটো সকলোৱে স্বীকাৰ কৰে যে এইটো সংঘৰ জয়। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ নিচিনা সংগঠন থকা কাৰণে সংসাৰৰ সন্মুখত আজি ভাৰতবৰ্ষই অহিংস বিপ্লৱৰ এটা অভিনৱ উদাহৰণ প্ৰস্তুত কৰিব পাৰিছে। ভূমিগত আন্দোলন আৰু লোকসভা নিৰ্বাচনৰ সাফল্যতাৰ গান গাওঁতে আজি সংঘ মন্ত্ৰৰো গুণগান হৈ আছে। সংঘ প্ৰচাৰক, স্বয়ং সেৱক, কাৰ্য্যবাহ, সংঘচালক, মা. সৰকাৰ্য্যবাহ, পঃ পূঃ সৰসংঘচালক, আৰু শাখা, শাখাত হৈ থকা ভিন্ন ভিন্ন কাৰ্য্যক্ৰম আৰু সংঘ সম্পৰ্কীয় অন্যান্য বিষয়সমূহৰ খুব আলোচনা, চৰ্চা হৈ আছে। সঁচাকৈ আপাতকালত ভূমিগত আন্দোলন বা গুপ্ত বিপ্লৱকাৰীৰ বিষয়ে জানিবলৈ যাওঁতে সংঘৰ নাম, তালিকাত সৰ্বোচ্চ স্থানত আহিব। সংঘক বাদ দি ভূমিগত আন্দোলন বা আপাতকালৰ সময়ত প্ৰতিৰোধাত্মক গতিবিধিৰ বিষয়ে একো জনা নাযায় বা অত্যাধিক কম পৰিমাণতহে জানিব পৰা যায়। এইটো কথা আন্দোলনৰ অধ্যয়নৰ পৰা নিশ্চয়ই স্পষ্ট হৈছে। এই কাৰণে ভূমিগত আন্দোলন আৰু আন্দোলনকাৰীসকলক ভালকৈ বুজাৰ কাৰণে সংঘ কাৰ্য্য, সংঘৰ উদ্দেশ্য আৰু সংঘৰ কাৰ্য্য পদ্ধতিৰ লগতো পৰিচিত হোৱা উচিত। কিয়নো আমি যোৱা অধ্যায়ত দেখিছো যে, এই সময়ৰ প্ৰত্যেক কাৰ্য্যক্ৰম বা কাৰ্য্যকৰ্ত্তাক সংঘৰ ভূমিগত অধিকাৰী আৰু তেওঁৰ কাৰ্য্য পদ্ধতিৰ লগত সামঞ্জস্য ৰাখিব লগীয়া হৈছিল।

পৰম্ বৈভবং নৈতুমেতৎ স্বৰাষ্ট্ৰম্

আজিৰ মহাৰাষ্ট্ৰ প্ৰান্তৰ নাগপুৰ নগৰৰ কথা। নাগপুৰৰ মাহাল নামৰ অঞ্চলত "মোহিতে বাড়া" নামৰ মৈদানত এদিন প্ৰায় ৩৫ বছৰীয়া ডাঃ কেশৱৰাও বলিৰাম হেডগেৱাৰ পাঁচজন কিশোৰ বয়সৰ লৰালৈ খেলা ধেমালি আৰু ব্যায়াম আৰম্ভ কৰে। প্ৰায় এঘন্টা খেলাৰ পিছত তেওঁলোকে তৎকালীন সমাজৰ দশাৰ বিষয়ে চৰ্চা কৰে। তাৰ পিছত ভাৰত মাতাৰ বন্দনাত এটি প্ৰাৰ্থনা কৰি, সেইদিনৰ কাৰ্য্যক্ৰম শেষ কৰে। দিনৰ বাকী সময়ত ডাক্তৰে এই অঞ্চলৰ অন্যান্য লৰাহঁতক দেখা কৰে। তেওঁৰ নিজৰ অঞ্চলত থকা প্ৰায় সকলোৰ লগতে পৰিচয় আছেই। দ্বিতীয় দিনা এই মৈদানত এঘন্টাৰ সময়—খেল-ধেমালী, আলোচনা-চৰ্চা, গীত, প্ৰাৰ্থনা আদিৰ কাৰ্য্যক্ৰম, আকৌ তৃতীয় দিন, আকৌ চতুৰ্থ দিন এক সপ্তাহ, দুই সপ্তাহ, এমাহ, তিনি মাহ, এবছৰ, দুই বছৰ----। ডাক্তৰে প্ৰথম দিনৰে পৰা এই সৰু সৰু স্কুলীয়া লৰাহঁতৰ লগত খেলি আছে, তেওঁলোকৰ ঘৰত গৈ আছে, লৰাহঁত ডাক্তৰৰ ওচৰত দুপৰীয়া, গধূলি আহি আছে, গৈ আছে। স্কুলীয়া এই ছাত্ৰসকল কেতিয়াবা কেতিয়াবা ডাক্তৰৰ ওচৰত নিজৰ অধ্যয়নৰ বিষয়ে সমস্যা আনে, কেতিয়াবা নিজৰ কাজিয়া পেচালৰ সমাধানৰ কাৰণে আহে। এইদৰে ডাক্তৰ তেওঁলোকৰ লগত সমৰস হৈছে। সমাজৰ কেইজনমান লোকে ডাক্তৰ হেডগেৱাৰক নিজৰ ডাক্তৰী বাদ দি, নিজৰ সংসাৰ বাদ দি সৰু-সৰু লৰাহঁতৰ লগত দেখি "ডাক্তৰ বলীয়া হৈছেনেকি ?" বুলি চিন্তা কৰে। সমাজৰ বন্ধু কেইজনে ডাক্তৰক প্ৰশ্নও কৰে—"ডাক্তৰ এইটো কি কৰিছা ? লৰা-ধেমালি বাদ দি মেডিকেলৰ কাম আৰম্ভ নকৰা কিয় ? তুমি ডাক্তৰ, কেইবাটাও ভাল ঘৰৰ বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ তোমালৈ আহিছে, বিয়া কৰি ঘৰ-বাৰী স্থাপন কৰাছোন।" কিন্তু ১৮৮৯ খৃষ্টাব্দত নাগপুৰত জন্ম গ্ৰহণ কৰা কেশৱৰাও বলিৰাম হেডগেৱাৰ সৰু কালৰ পৰায়ে বেলেগ ধৰণৰ লৰা আছিল। শৈশৱতেই তেওঁৰ দেশপ্ৰেমৰ শিখা জ্বলন্ত কৰি নিজৰ অসামান্যতাৰ পৰিচয় দিয়ে—"কেনেকৈনো ছয় হেজাৰ মাইল আঁতৰৰ পৰা আহি এই এমুঠি বিদেশী আমাৰ শাসক হলহি ?" আঠ বছৰ মাথোন বয়সতে মহাৰাণী ভিক্টোৰিয়াৰ ৰাজ্যাভিষেকৰ হীৰক উৎসৱ উপলক্ষে পঢ়াশালিত বিতৰিত মিঠাই তেওঁ দলিয়াই পেলায়। প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষাৰ পিছত কলিকতাৰ নেচনেল মেডিকেল কলেজত বিপ্লৱীসকলৰ সম্পৰ্কত তেওঁ থাকে। হিন্দু মহাসভা আৰু মধ্য প্ৰদেশ কংগ্ৰেছত প্ৰান্তীয় স্তৰৰ বিষয়ববীয়া হিচাবে কাম কৰিও তেখেতে মনত সন্তোষ পোৱা নাছিল।

১৯২৫ চনৰ বিজয়া দশমীৰ দিনা এটা মহান কাৰ্য্য নাগপুৰ এই "মোহিতে বাড়াত"ত পাঁচজন লৰাক লৈ আৰম্ভ কৰিছিল। এইটো লৰা ধেমালি নাছিল, এই কাৰণে যেতিয়া সমাজৰ বন্ধু বৰ্গই তেখেতক "কি কৰিছা ?" বুলি প্ৰশ্ন কৰে, ডাক্তৰ হেডগেৱাৰে কয়—"কেৱল বৃটিছ বিৰোধী আন্দোলনে জাতীয় জীৱন দোষমুক্ত কৰিবনে ? বৃটিছ শাসনেই জানো সঁচাকৈ আমাৰ জাতীয় বিকাৰৰ একমাত্ৰ কাৰণ ? ইংৰাজসকল অহাৰ পূৰ্বে যদিহে আমাৰ জাতীয় জীৱনত একো বেৰোণ নাছিল, তেন্তে কেনেকৈয়েবা আমি তেওঁলোকৰ তলতীয়া হবলৈ পালোঁ ? তাৰ অনেক কাল পূৰ্বেই কিয় আমি মুছলমানসকলৰ দাস হলোঁহক। তেওঁলোক অহাৰ আগে আমি স্বাধীন আছিলোঁ, পিছতেই আমি সেই স্বাধীনতাৰ পৰা বঞ্চিত হলো কিয় ? আমাৰ জাতীয় জীৱন ধ্বংস হোৱাৰ আচল বেৰোণ কত ?"—কেশৱৰাও হেডগেৱাৰ ডাক্তৰ আছিল, সমাজ বেমাৰী

আছিল হয়, বেমাৰৰ কাৰণ কি ? তেওঁ নিজৰ বন্ধু বৰ্গক ইতিহাস স্মৰণ কৰাই ৰোগ নিৰূপণ কৰে---

“লিখিত ইতিহাসৰ অনেক কাল পূৰ্বৰে পৰা আমি আছিলো স্বাধীনতা, সম্পদ আৰু সংস্কৃতিৰে সমৃদ্ধ এক পৰাক্ৰমী জাতি। কলা, বিজ্ঞান, স্থাপত্যবিদ্যা, সাহিত্য, শিক্ষা, ধৰ্ম, সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক বিজ্ঞান, ৰণ কৌশল, কূটনীতি আদি সকলো ক্ষেত্ৰত আমাৰ পতাকা নানা দেশৰ আকাশত উৰিছিল । কি দৰে নো তেন্তে ওঠৰজন মাথোন লোক লগত লৈ বক্তিয়াৰ খিলিজী দিল্লীৰ পৰা বঙ্গদেশ পৰ্যন্ত অমানুষিক হত্যাকাণ্ড ধৰ্মান্তৰকৰণ, নাৰী হৰণ আৰু কত ৰাজ্যৰ পতন সাধিব পাৰিলে ? আমাৰ অতবোৰ শক্তিশালী ৰাজ্য এমুঠি ইংৰাজ বেপাৰীৰ আগত সেও মানিব লগাত পৰিল কিয় ? তাৰ কাৰণ হল জাতিৰ জীৱন-মৰণ নিৰূপণ কাৰী এক বিশেষ ক্ষেত্ৰত আমি আছিলো তেওঁলোকতকৈ তেনেই পিছপৰা আৰু অত্যন্ত দুৰ্বল আৰু সি হল জাতীয় চেতনা আৰু ঐক্যবোধৰ ক্ষেত্ৰ।

আমি পাহৰি গলোঁ যে এক মাতৃ ভূমিৰ আমি সন্তান। সৰু সৰু ৰাজ্যবোৰ মূৰ দাঙি উঠিল। পাৰস্পৰিক ঈৰ্ষা আৰু বৈৰীভাৱে তেওঁলোকৰ সম্পৰ্ক বিষময় কৰি তুলিলে সঁচাকৈ আমাৰ শত্ৰু বিদেশী লোক নাছিল, শত্ৰু আছিল আমাৰ ভাই-ককাই জয়চান্দ, মানসিংহ, মিৰ্জা ৰজা জয়সিংহ ইত্যাদি। বৃটিছ সাম্ৰাজ্য সুৰক্ষিত আৰু নিৰাপদ কৰিবলৈ হিন্দু সেনাপতি আৰু সৈনিক সকলে নিজৰ আৰু মুক্তি যুজাৰুসকলৰ ৰক্তপাত কৰিলে। আমাৰ ব্যৱসায়ীয়ে নিজৰ ধনেৰে বৃটিছক সহায় কৰিলে। ইয়াৰ কাৰণ হল আমাৰ জাতীয় চৰিত্ৰ পতন।”--ডাক্তৰ চাহেবৰ এই দৃষ্টিকোণ তেওঁৰ ওচৰলৈ অহা প্ৰশ্ন কৰ্তায়ে স্বীকাৰ কৰে। কিন্তু তেওঁলোকে কয়--“ডাক্তৰজী, এই সমস্যাৰ নিদান খেল মৈদানত পাব কেনেকৈ ?” কেশৱৰাও বলিৰাম হেডগেৱাৰে উত্তৰ দিয়ে----“মোৰ ধাৰণা যে জাগ্ৰত আৰু সু-সংগঠিত জাতিয়েহে মাথোন শক্তিৰ বিকাশ সাধিব পাৰে । ইয়াৰ কাৰণে আৱশ্যক হব আমাৰ ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিটো ঘটক অনুশাসিত, চৰিত্ৰবান, অপূৰ্ব দেশভক্ত, বীৰ্য্যবান, সংযমী আৰু একাত্মবোধপৰিপূৰ্ণ হোৱা। সমাজৰ প্ৰতিটো ঘটকৰ এইদৰে নিৰ্মাণ কৰি, এটা শক্তিশালী, বৈভৱশালী, আৰু সংগঠিত ৰাষ্ট্ৰ গঢ়ি তোলাৰ মোৰ চেষ্টা।” এখন্টা খেলাৰ পৰাহে যে এইটো কাম হব, ইয়াৰ প্ৰতি সমাজৰ লোকে সন্দেহ প্ৰকট কৰে। কেইবাজনেও ডাক্তৰ চাহেবক “পগলা ডাক্তৰ” কয়। কিন্তু ডাক্তৰে কাৰো চিন্তা নকৰি নিজৰ কাম কৰি যায়। কাৰো লগত তেখেতে তৰ্ক বিতৰ্ক নকৰে। নিজৰ আদৰ্শময়, একনিষ্ঠ, ত্যাগময়, চৰিত্ৰৱান আৰু কৰ্মঠ ব্যক্তিত্ব আৰু সকলোৰে লগত প্ৰগাঢ় প্ৰেমময় ব্যৱহাৰৰ পৰা ডাক্তৰ চাহেবে অতি সোনকালে নিজৰ সংগঠনৰ কাম ভাল দৰে থিয় কৰিব পাৰে। অন্যান্য সংগঠনৰ দৰে নহয়, ইয়াৰ নামকৰণ হয় কেইমাহমান পিছত। সংঘৰ আজিৰ প্ৰাৰ্থনাও সংঘই পিছত গ্ৰহণ কৰে। আৰম্ভত মৰাঠী প্ৰাৰ্থনাহে আছিল। শাখাত আজি কালি আমি যি ভগৱা ধ্বজ প্ৰণাম কৰো এইটোও গ্ৰহণ কৰা হয় বহু পিছত। আজি কালি শাখাত প্ৰয়োগ হোৱা সংস্কৃত আজ্ঞাবোৰো তেতিয়া নাছিল। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘ আৰম্ভ হোৱাৰ ২২।২৩ বছৰ পিছত ইয়াৰ

সংবিধান নিৰ্মাণ হয়। সংবিধান সংঘৰ ভিতৰুৱা কাজিয়া বা কোনোবাৰ পদমৰ্য্যাদাৰ আকাঙ্ক্ষাৰ ফলত নিৰ্মাণ কৰা নহয়। ১৯৪৮-৪৯ চনত অহা নিষেধাজ্ঞাৰ সময়ত চৰকাৰী প্ৰয়োজনৰ কাৰণেহে সংঘৰ সংবিধান নিৰ্মাণ হৈছিল। সংঘ বা সংঘৰ স্বয়ং সেৱক বৰ্গক সংবিধান বা নিয়মাৱলিৰ আৱশ্যকতা বোধ ইয়াৰ আগে হোৱা নাছিল আৰু সাধাৰণতে আজিও নহয়। কিয় ? ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ংসেৱক সংঘ নামৰ এই অনুষ্ঠান এটা পৰিয়ালৰ দৰে। পৰিয়ালৰ প্ৰতিটো ঘটক যেনে নিজৰ পৰিয়াল বুলি পৰিয়ালৰ কাম নিজে, স্বপ্ৰেৰণাৰে আৰু স্বাভাৱিক দৰে কৰে, এই দৰে সংঘ নিজৰ স্বয়ং সেৱকসকলক শিকায় যে আমি হিন্দু, এই হিন্দু ৰাষ্ট্ৰ মোৰ ৰাষ্ট্ৰ। ইয়াৰ বিকাশ আৰু পতন মোৰ বিকাশ আৰু মোৰ পতন। এই ৰাষ্ট্ৰ মোৰ, মই ইয়াৰ উন্নতিৰ কাৰণে নালাগিলে কোনে লাগিব ? এই বিচাৰ আৰু সঁচাকৈ এটা পৰিয়ালৰ দৰে বাতাবৰণ সৃষ্টি কৰিব পৰা ডাক্তৰ চাহেবৰ যোগ্যতা আছিল যাৰ ফল স্বৰূপে স্বয়ং সেৱক সকলে সংঘ কাৰ্য্যৰ কাৰণে পুণা, বম্বে, বানাৰস, কলিকতা ইত্যাদি ঠাইলৈ নিজৰ ঘৰুৱা কাম, নিজৰ স্বাৰ্থ, নিজৰ লাভ ইত্যাদি ত্যাগ কৰি যায়। বহু ছাত্ৰ স্বয়ং সেৱক নাগপুৰত প্ৰৱেশিকা উত্তীৰ্ণ কৰাৰ পিছত সংঘ কাৰ্য্য কৰাৰ উদ্দেশ্যে বিভিন্ন ঠাইলৈ উচ্চ শিক্ষাৰ কাৰণে যায়। এইদৰে আৰম্ভ হয় প্ৰচাৰক—বিস্তাৰক ওলোৱা। ২ বছৰ, ৪ বছৰ বা ইয়াতকৈও অধিক কিন্তু নিশ্চিত সময়ৰ কাৰণে ওলোৱা লোকক সংঘত প্ৰচাৰক কোৱা হয়। এওঁলোকে এটা নিশ্চিত কালৰ কাৰণে বা সম্পূৰ্ণ জীৱনৰ কাৰণে নিজৰ সংসাৰ ত্যাগ কৰি সংঘ কাৰ্য্যাত সম্পূৰ্ণ সময় যোগ দিয়ে। আজি সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত সংঘ কাৰ্য্যৰ যি ৰূপ দেখা গৈছে এইটো হয় এনেকুৱা হেজাৰ হেজাৰ বীৰব্ৰতী, ত্যাগী, চৰিত্ৰবান আৰু কৰ্মঠ কাৰ্য্যকৰ্তা সকলৰ কঠোৰ তপস্যাৰ জীৱন্ত নিদৰ্শন। আজি সংঘ কাৰ্য্যত লিপ্ত প্ৰচাৰক বিস্তাৰকৰ সংখ্যা ২০০০ কৈও বেছি। সংঘ কাৰ্য্যৰ কেন্দ্ৰ সংঘৰ এঘন্টাৰ শাখা। প্ৰভাত, সায়ং বা নৈশ শাখা বোৰক কেন্দ্ৰ কৰি সংঘৰ কাৰ্য্যকৰ্ত্তাই কাম কৰে। শাখালৈ অহা প্ৰতিটো স্বয়ং সেৱকৰ লগত ঘৰুৱা সম্বন্ধ নিৰ্মাণৰ চেষ্টাৰ যোগেদি আৰু ব্যক্তি ব্যক্তিৰ লগত সম্পৰ্কৰ পৰা প্ৰতিজনৰ নিৰ্মাণত মন দিয়াটো সংঘ কাৰ্য্যকৰ্ত্তাৰ বিশেষত্ব। শাখাৰ মুখ্য শিক্ষক, কাৰ্য্যবাহ সংঘচালক আৰু সংঘৰ অন্যান্য অধিকাৰী নিজৰ চৰিত্ৰ স্বয়ংসেৱকসকলৰ সন্মুখত থয় আৰু সন্মুখত থকা জনৰ উদাহৰণৰ পৰাহে স্বয়ং সেৱকৰ নিৰ্মাণ হয়। নিৰ্মাণৰ এই প্ৰক্ৰিয়া সহজ আৰু সৰল ৰখাৰ বাবে প্ৰতিটো শাখাত প্ৰায় সাতজন সাতজন লৈ এটা এটা গোট নিৰ্মাণ কৰি গোটনায়কৰ হাতত দিয়া হয়। ব্যক্তি নিৰ্মাণৰ পৰা সমষ্টি নিৰ্মাণ সংঘই কৰি আছে। এই কাৰণে সংঘ কাৰ্য্য সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক। সমাজ আৰু ৰাষ্ট্ৰ জীৱনৰ লগত কেনেকৈ নিজৰ জীৱন কাৰ্য্যৰ সমন্বয় কৰিব লাগে। ৰাষ্ট্ৰ স্বাৰ্থত ব্যক্তিগত স্বাৰ্থ ত্যাগ কিদৰে কৰিব পাৰি এইটো শিক্ষা দিয়ে সংঘ শাখা আৰু সংঘৰ অন্যান্য কাৰ্য্যক্ৰমে। সংঘত অহা প্ৰত্যেক জনে সমাজ আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ স্বাৰ্থ আৰু লাভ অনুসৰি নিজৰ ব্যক্তিগত কাৰ্য্যক্ৰম ঠিক কৰে। ৰাষ্ট্ৰায় স্বাহাঃ ৰাষ্ট্ৰায় ইদংন মমঃ।’---এই সূত্ৰ মতে তেওঁ জীৱন-যাপন কৰে। এই কাৰণে সংঘ এটা জীৱন পদ্ধতি, সংঘ সমাজ জীৱনৰ এটা ধৰণ।

শাখাৰ এঘন্টাৰ কাৰ্য্যক্ৰম আৰু দিনৰ বাকী থকা সময়ত সম্পৰ্কৰ বাহিৰে সংঘই বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ কাৰ্য্য পালন কৰে। সংঘ-তত্ত্ব বিষয়ক শিক্ষা আৰু সংঘ কাৰ্য্যৰ কাৰণে আৱশ্যকীয় যোগ্যতা নিৰ্মাণৰ কাৰণে ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘে বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ শিবিৰৰ আয়োজন কৰে। সংঘ শিক্ষা বৰ্গ নামৰ প্ৰায় এমাহৰ শিবিৰ প্ৰত্যেক প্ৰান্তত বছৰত এবাৰ আয়োজিত কৰা হয়। প্ৰায় দহ দিনৰ প্ৰাথমিক শিক্ষা বৰ্গও প্ৰায় সকলো প্ৰান্তত জিলা বা বিভাগ স্তৰত আয়োজিত হয়। আগত কোৱা হৈছে যে সংঘ কাৰ্য্য পাৰিবাৰিক কল্পনা। এই কাৰণে শিক্ষা শিবিৰ ইত্যাদিত যোগদান কৰা স্বয়ং সেৱক সকলে ব্যয় নিজে বহন কৰে।

সংঘ ছয়টা উৎসৱ পালন কৰে--বিৰাট জনজাগৰণৰ শক্তিশালী মাধ্যমৰূপে সংঘই জাতীয় উৎসৱৰ পৰম্পৰা সৃষ্টি কৰিছে--

হিন্দু নৱবৰ্ষ দিৱস-বৰ্ষপ্ৰতিপদে আমাৰ মনলৈ আনে আমাৰ মহান যুগ প্ৰৱৰ্ত্তকসকল আৰু তেওঁলোকৰ অমৰ কাৰ্য্যাৱলীৰ স্মৃতি। সংঘৰ প্ৰতিষ্ঠাতা ডঃহেডগোৱাৰো এই দিনা জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল।

আঠশ বছৰীয়া অত্যাচাৰী মুছলমান শাসনৰ অৱসান ঘটাই পুনৰ স্থাপিত হিন্দু শক্তিৰ বিজয় ঘোষণাৰে ১৬৭৪ চনৰ যি পবিত্ৰ দিনত শিৱাজী মহাৰাজে সাৰ্বভৌম জাতীয় সিংহাসনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল, সেই জেঠমহীয়া শুক্লা ত্ৰয়োদশীত পালন কৰা হয় হিন্দু সাম্ৰাজ্য দিনোৎসৱ।

গুৰু পূজাৰ দিনা প্ৰচলিত প্ৰথা অনুসৰি শিষ্যই গুৰুৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰে। আহাৰ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত গুৰু-পূজা দিৱস পালন কৰা হয়। সংঘৰ প্ৰতিটো স্বয়ংসেৱক নিজৰ শক্তি অনুসৰি এই দিনা সংঘৰ গুৰুৰ (ভগৱ ধ্বজ) সন্মুখত কম বেছি পৰিমাণৰ ধন সমৰ্পিত কৰে। স্বয়ং সেৱকে সমৰ্পিত কৰা এই ধন ৰাশিৰ পৰা সংঘৰ ব্যয় পূৰণ হয়। সংঘ ৰছীদ বহী ছপা কৰি কেতিয়াও কাৰো ওচৰত চান্দা তুলিবলৈ নাযায়। স্বয়ং সেৱক সকলৰ পৰা বছৰত এবাৰহে ধন গ্ৰহণ কৰা হয়। আমাৰ ধৰ্ম আৰু জাতীয়তাৰ প্ৰতীক ভগৱা-ধ্বজক সংঘই গুৰুৰূপে গ্ৰহণ কৰিছে।

শাওন পূৰ্ণিমাত অনুষ্ঠিত ৰক্ষা বন্ধনে আমাক সোঁৱৰাই দিয়ে যে আমি মাতৃ ভূমিৰে সন্তান। এই দিনটোত আমি ভাতৃ ভাৱৰ প্ৰতীক স্বৰূপে ৰাখী বন্ধন কৰোঁ।

বিজয়াদশমীয়ে আসুৰিক শক্তিৰ বিৰুদ্ধে আমাৰ জাতীয় বিজয়ৰ গৌৰৱময় পৰম্পৰাৰ স্মৃতি জগাই তোলে। এই দিনা আমি শক্তি পূজা কৰো। এই বিজয়া দশমী, সংঘৰো জন্ম দিৱস।

প্ৰকৃতিৰ বুকুত এন্ধাৰৰ পৰা পোহৰলৈ পৰিবৰ্ত্তন সূচোৱা মকৰ সংক্ৰান্তিয়ে স্বাৰ্থপৰতাৰ এন্ধাৰৰ পৰা জাতীয় চেতনাৰ পোহৰলৈ যোৱাৰ বাণী আমালৈ লৈ আনে।

সংঘ কাৰ্য্যৰ চমু পৰিচয় ওপৰত দিয়া হল। কিন্তু যি দৰে সাতোৰ শিকিবলৈ হলে শিক্ষাৰ্থী জন নৈত নামিবৰ দৰকাৰ হয়। এইদৰে সংঘ কাৰ্য্যৰ বিষয়ে জানিবলৈ হলে সংঘ সাহিত্য পঢ়িলে বা সংঘ বিষয়ক ভাষণ শুনিলে নহয়। কিন্তু প্ৰত্যক্ষ সংঘ আৰু সংঘ কাৰ্য্যৰ সম্পৰ্কত যোৱাহে দৰকাৰ।

সি যি কি নহওক, যেনেকৈ তপস্বী সকলৰ তপ দেখি ইন্দ্ৰ ভয়গ্ৰস্ত হয়, সেই দৰে ইন্দিৰা চৰকাৰে সংঘক ভয় কৰে, যদিও এইটো স্পষ্ট আছিল যে সংঘই ৰাজগাদী বিচৰা নাই, কিন্তু সংঘক অবৈধ ঘোষণা কৰা হয় আৰু সংঘৰ বিৰুদ্ধে নানা ৰকমৰ টি. ভি., ৰেডিঅ' আৰু কাগজে-পত্ৰে অপপ্ৰচাৰ চলোৱা হয়। এই বিলাক হোৱা স্বত্ত্বেও সংঘ কাৰ্য্য চলি থাকে আৰু ভূমিগত সাহিত্য সম্পূৰ্ণ ভাৰতবৰ্ষত সংঘ বিৰোধী কু-প্ৰচাৰৰ উত্তৰত ওলোৱা হয়। এই কিতাপৰ বিষয় আপাতকালত পূৰ্বোত্তৰ ভাৰতৰ ভূমিগত কাৰ্য্য কলাপহে আছে। এই কাৰণে সংঘ বিষয়ক এই অঞ্চলত ওলোৱা কেইটামান পুস্তিকাৰ অংশ বিশেষ ইয়াত লোৱা হৈছে যাতে সংঘ বিষয়ক ভূমিগত সাহিত্যৰ পৰিচয় হয় আৰু লগতে হয় সংঘ বিষয়ক দুই এটা শঙ্কাৰ সমাধান।

ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ বৌদ্ধিক বিভাগৰ ফালৰ পৰা প্ৰকাশিত হয় এই ধৰণৰ সাহিত্য। এইটো আপাতকাল আছিল--ক'ত কেনেকৈ আৰু কোন প্ৰেছত এই সাহিত্য প্ৰকাশ কৰা হৈছে এইটো পুস্তিকাত সূচীত কৰা সম্ভৱ নাছিল।

"সংঘ বন্দীৰ বিশ্লেষণ" নামৰ ৫০ পইচা মূল্যৰ ১২ পৃষ্ঠীয়া পুস্তিকাৰ অন্তিম পৃষ্ঠাত প্ৰকাশকৰ নাম দিয়া আছে"—'জনতা ভৱন' দিছপুৰ, অসম।" পুস্তিকাৰ আকাৰ প্ৰকাৰ--স্বাভাৱিকতেই ইমান সুন্দৰ হোৱা নাই, কিন্তু কিতাপৰ সামগ্ৰীবেই মূল্য--"তৎক্ষণাত কিয় সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক লগোৱা নহল ?" শিতানত পৃষ্ঠা, ৬, ৭ আৰু ৮ ত কোৱা হৈছে "দেশত আভ্যন্তৰীণ অশান্তিৰ সম্ভাৱনা যদি চৰকাৰে দিব্য চক্ষুৰে দেখিছিলেই তেনেহলে এই অশান্তিৰ লগত সম্পৰ্ক থকা মিছা বুলি অভিযোগ অনা ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ ওপৰত ২৬ জুন তাৰিখেই প্ৰতি বন্ধক লগোৱা নহল কিয় ? ইয়াৰ বিপৰীতে ৮ দিনৰ পিচতে চৰকাৰে দিব্য চক্ষুৰে এনে কি ঘটনা দেখিলে যাৰ বাবে ৪ জুলাই তাৰিখেই সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক লগোৱা হ'ল। ১৯৭৫ চনৰ ৩০ জুন তাৰিখে সৰসংঘচালক শ্ৰীবালা সাহেব দেৱৰসক বন্দী কৰা হল। ২৯ জুন তাৰিখে পূৰ্বৰ যোজনা অনুযায়ী উত্তৰ প্ৰদেশৰ ফিৰোজাবাদ নামৰ ঠাইত সংঘৰ শিক্ষা বৰ্গৰ সামৰণি উৎৱৰ ৰাজহুৱা সভাত মকলি ভাৱে তেখেতে ভাষণ দিছিল আৰু ইয়াৰ বাবে স্থানীয় এচ, ডি, অ'ৰ পৰা অনুমতিও লোৱা হৈছিল। দেশত আভ্যন্তৰীণ অশান্তিৰ প্ৰতি তীব্ৰ সতৰ্কতা অৱলম্বন কৰা চৰকাৰ অশান্তিৰ লগত সম্পৰ্ক থকা বুলি অভিযোগ অনা সংঘৰ প্ৰমুখজনক দেশত জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ ভিতৰত ৰাজহুৱা সভাত ভাষণ দিবলৈ দি কি ঔদাৰ্য্যতাৰ পৰিচয় দিলে ? ২৯ জুন তাৰিখে তেখেতে 'গ্ৰেণ্ড ট্ৰাঙ্ক' ৰেল যোগে আগ্ৰাৰ পৰা নাগপুৰলৈ যাত্ৰা কৰে। আগ্ৰাতেই তেখেতক বন্দী কৰিব পাৰিলেহেঁতেন কিন্তু আগ্ৰাত বন্দী নকৰি নাগপুৰতহে বন্দী কৰা হ'ল।। ইয়াৰ অন্ত-

বানত চৰকাৰৰ অভিসন্ধি আছিল যে নাগপুৰত তেখেতক বন্দী কৰিলে সংঘৰ স্বয়ং সেৱকসকলে অশান্তি সৃষ্টি কৰিব। আৰু তেতিয়া সংঘৰ আভ্যন্তৰীণ অশান্তিৰ লগত জড়িত থকাৰ বিষয়ে প্ৰমাণ কৰিব পাৰিব। কিন্তু বাস্তৱতে নাগপুৰত নামমাত্ৰও অশান্তি নহল। সংঘৰ প্ৰমথজনক ৩০ জুন তাৰিখে বন্দী কৰিলে যদিও সিদিনা সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক লগোৱা নহল। ইয়াৰ ৪ দিন পিচত ৪ জুলাই তাৰিখেহে প্ৰতিবন্ধক লগোৱা হল।

৪ জুলাই তাৰিখে সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক ঘোষণা কৰিলে আৰু লগে লগেই দেশৰ বিভিন্ন ঠাইৰ কাৰ্য্যালয় বিলাক খানাতালাচ কৰি তাত পোৱা 'অস্ত্ৰ' বিলাকৰ ফটো লৈ বাতৰি কাকতত প্ৰচাৰ কৰা হ'ল। ইয়াৰ দ্বাৰাই চৰকাৰে জনসাধাৰণক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল যে সংঘই এই অস্ত্ৰবিলাকৰ দ্বাৰাই বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল। চৰকাৰৰ এই কথা মানি ললেও আমাৰ মনত এটা প্ৰশ্ন উৎপন্ন হয় যে সংঘই কি উদ্দেশ্য লৈ বিদ্ৰোহ কৰিব পাৰে? অৱশ্যে ক্ষমতা দখলো সংঘৰ এটা উদ্দেশ্য হব পাৰে। যদি ক্ষমতা দখলেই সংঘৰ উদ্দেশ্য হয় তেনেহলে আধুনিক অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰে সুসজ্জিত সৈন্যবাহিনীৰ লগতহে যুদ্ধ কৰিব লাগিছিল। কিন্তু সংঘৰ কাৰ্য্যালয়ত কি পোৱা গৈছিল? কেৱল কাঠ টিনৰ তৰোৱাল আৰু দণ্ড। এইবিলাকেৰে জানো বিদ্ৰোহ সম্ভৱ হয়? সৰু লৰায়ো এই কথা বিশ্বাস নকৰে। বৰ্ত্তমান কুৰি শতিকাত আধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ বলত ক্ষমতা দখল কৰা উদাহৰণ পৃথিৱীত বহুতো আছে কিন্তু আধুনিক অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ লগত কাঠ, টিন আৰু দণ্ডৰে যুদ্ধ কৰি ক্ষমতা দখল কৰা উদাহৰণ পৃথিৱীত কতো দেখিবলৈ বা শুনিবলৈ পোৱা নাই। মানসিক চিকিৎসালয়ত ভৰ্ত্তি হোৱা মানুহৰ বাহিৰে কোনেও এনে কথা কব নোৱাৰে। ক্ষমতা দখল উদ্দেশ্য নহলেও দেশত অশান্তি আৰু বিশৃংখলতা সৃষ্টি কৰা সংঘৰ এটা উদ্দেশ্য হব পাৰে। ১৯৭৫ চনৰ জুন মাহত সংঘৰ এনে কি উদ্দেশ্যে চৰকাৰে দেখিলে যাৰ বাবে সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক লগাব লগীয়া হল। সংঘই কাঠ আৰু টিনৰ তৰোৱালৰ বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল বুলি মানি ললেও কি উদ্দেশ্য লৈয়েই বা বিদ্ৰোহ কৰিব? নিজৰ স্বয়ং সেৱক সকলক চৰকাৰৰ দ্বাৰা গুলীয়াই মৰোৱাৰ উদ্দেশ্যে? মানসিক ৰোগগ্ৰস্ত মানুহেও এনেকুৱা কল্পনা কৰিব নোৱাৰে।"

অন্য এখন পুস্তিকাৰ নাম হল--"সংঘ আৰু হিংসা নীতি।" ইয়াৰো মূল্য ৫০ পইচা। প্ৰকাশক মুদ্ৰকৰ নাম তাত দিয়া হোৱা নাই। ১৩ পৃষ্ঠাৰ এই কিতাপৰ ৬, ৭, ৮, ৯ আৰু ১০ পৃষ্ঠাত কোৱা হৈছে---"এইটো দুখৰ কথা যে বৰ্ত্তমানেও স্বাধীনতাৰ পূৰ্ব্বৰ দৰেই দেশত হিন্দু-মুছলমানৰ সংঘৰ্ষ হৈ আছে। যি কোনো সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ হলেই তাৰ অন্তৰালত সংঘৰ হাত আছে বুলি অপপ্ৰচাৰ কৰা হয়। ১৯৬৬ চনৰ গ্ৰীষ্মকালত নাগপুৰত নৱবৌদ্ধ আৰু মুছলমানসকলৰ মাজত সংঘৰ্ষ হৈছিল। এই সংঘৰ্ষৰ কথা সংঘৰ পৰিকল্পনা অনুযায়ী হোৱা বুলি মহাৰাষ্ট্ৰৰ বাহিৰৰ, বিশেষকৈ

কমিউনিষ্টৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত "ব্লিটজ" আৰু "লিঙ্ক" নামৰ কাকত দুখনে প্ৰচাৰ কৰে।

এই সংঘৰ্ষৰ কিছু দিনৰ আগতে সংঘৰ গ্ৰীষ্মকালীন শিক্ষাবৰ্গ নাগপুৰত হৈছিল। এই শিক্ষা বৰ্গত পোৱা শাৰীৰিক শিক্ষাৰ উগ্ৰতাৰ পৰীক্ষা সংঘই এই সংঘৰ্ষত কৰিছিল বুলি স্বাৰ্থজড়িত মহলে প্ৰচাৰ কৰিছিল। বাস্তৱতে এই শিক্ষাবৰ্গত ভাগ লোৱা শতকৰা ৯০ ভাগ স্বয়ং সেৱকেই দেশৰ বিভিন্ন প্ৰদেশৰ পৰা আহিছিল আৰু শিক্ষাবৰ্গৰ সামৰণিৰ লগে লগেই নিজ নিজ স্থানলৈ উভতি গৈছিল। আৰু পিছত এই সংঘৰ্ষ হৈছিল। এই সংঘৰ্ষ হোৱা স্থানত সংঘৰ কাম আছিল নে আৰু সংঘৰ্ষকাৰী দল দুটাৰ লগত যে সংঘৰ কোনো সম্পৰ্ক নাছিল; এই সাধাৰণ কথাও স্বাৰ্থ জড়িত সকলে বিবেচনা কৰা নাছিল। এই সংঘৰ্ষত আহত হোৱা দুয়োটা দলৰে মানুহক নিৰপেক্ষ ভাৱে সংঘৰ স্বয়ং সেৱক সকলে সাহাৰ্য্য কৰিছিল, এই কথা কিন্তু তেওঁলোকৰ দৃষ্টিত পৰা নাছিল। কিন্তু বাস্তৱত ঘটা ঘটনা নেদেখাকৈ অপপ্ৰচাৰ কৰাৰ বাবে তেওঁলোকক 'দিব্যচক্ষু' সম্পন্ন বুলিয়েই কব লাগিব। বৰ্ত্তমানেও নৱবৌদ্ধ আৰু মুছলমান দুয়োটা সম্প্ৰদায়েই নাগপুৰত আছে আৰু এতিয়াও তেওঁলোকে উক্ত সংঘৰ্ষৰ লগত সংঘৰ কি সম্পৰ্ক আছিল সেই বিষয়ে সুধিব পৰা হব।

নাগপুৰ সংঘৰ কেন্দ্ৰ স্থান। ১৯২৭ চনৰ পৰা বৰ্ত্তমান লৈকে নাগপুৰত কোনো সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ হোৱা নাই। ১৯৬৬ চনতহে কেৱল নৱবৌদ্ধ আৰু মুছলমানসকলৰ মাজত সংঘৰ্ষ হৈছিল। সংঘই হিংসানীতি বিশ্বাস কৰি পৰিকল্পনা অনুযায়ী হিংসাত্মক কাৰ্য্য কৰাহেঁতেন; সংঘৰ কেন্দ্ৰ স্থান নাগপুৰৰ বুৰঞ্জীয়েই বেলেগ হলহেঁতেন।

দেশত যি কোনো সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ হলেই সংঘক তাৰ লগত জড়িত কৰি দিয়াটো সংঘৰ 'জাত শত্ৰু' সকলৰ ব্যৱসায়েই হৈ পৰিছে। সংঘৰ্ষ হোৱা স্থান বিলাকত সংঘৰ অস্তিত্ব আছে নে নাই এই কথাও তেওঁলোকে চিন্তা কৰি নাচায়। হিন্দু-মুছলমানৰ সংঘৰ্ষৰ কাৰণবিলাক বিশ্লেষণ কৰি তাৰ উপায় উদ্ভাৱন কৰিবলৈ চৰকাৰে ন্যায়াধীশ কাপুৰৰ নেতৃত্বত এটা আয়োগ স্থাপন কৰি দিছিল। এই আয়োগে দেশৰ ভিতৰত হোৱা ২২।২৩ টা সংঘৰ্ষৰ অনুসন্ধান কৰিছিল। ইয়াৰ ভিতৰত এঠাইত মাথোন হিন্দু আক্ৰমণকাৰীসকলে উপদ্ৰৱ আৰম্ভ কৰা বুলি আয়োগে কৈছে। সেই ক্ষেত্ৰতো এই উপদ্ৰৱৰ বাবে সংঘ দায়ী বুলি আয়োগে মত প্ৰকাশ কৰা নাই।

১৯৬৫ চনত মহীশূৰ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশে এটা ৰায়ত কয় যে, "সাম্প্ৰদায়িকতা, হিংসানীতি আদিৰ সম্বন্ধত চৰকাৰে কৰা আৰোপ পূৰ্ণতঃ অধ্যয়ণ কৰাৰ পিছত মই সেই সিদ্ধান্তলৈ আহিছো আৰু মোৰ সন্মুখত থকা প্ৰমাণ বিলাকে এইটো স্পষ্ট কৰে যে সংঘ এটা অৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক সংগঠন আৰু দেশৰ কোনো অহিন্দু সমাজৰ প্ৰতি সংঘৰ বিদ্বেষ ভাৱ নাই।"

১৯৭৪ চনৰ এপ্ৰিল মাহৰ ২৪ তাৰিখে সংসদী সদস্য শ্ৰীজগন্নাথ ৰাও যোশীয়ে নিম্ন লিখিত প্ৰশ্ন সংসদত লিখিত ভাৱে উৎথাপন কৰে। "হিংসাত্মক নীতিৰ কাৰণে ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ সদস্যৰ ওপৰত কৰা মোকৰ্দ্দমাত তেওঁলোকক দোষী প্ৰমাণ কৰা হৈছে—এনেকুৱা মোকৰ্দ্দমাৰ ৰাজ্য ভিত্তিত চৰকাৰৰ হাতত কি প্ৰমাণ আছে আৰু এই সম্পৰ্কত কি কি তথ্য চৰকাৰে পাইছে, সেই বিষয়ে চৰকাৰে প্ৰকাশ কৰিব লাগে।" ১৯৭৫ চনৰ মাৰ্চ মাহত এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিওঁতে গৃহমন্ত্ৰী ব্ৰহ্মানন্দ ৰেড্ডীয়ে কৈছিল যে দেশত ৰাষ্ট্ৰীয় স্বয়ং সেৱক সংঘৰ বিৰুদ্ধে এটাও মোকৰ্দ্দমা হোৱাৰ প্ৰমাণ চৰকাৰৰ হাতত নাই। কিন্তু এই প্ৰশ্নৰ লগতে সোধা হয় প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিওঁতে তেওঁ কয় যে ১৯৭৩ চনৰ আগষ্ট/চেপ্তেম্বৰ মাহত গুন্টুৰ জিলাত ২২০ জন, ১৯৭৩ চনৰ আগষ্ট মাহত নলগুন্দাত ১২ জন, ১৯৭২ চনত কৰ্ণাটকত ১২ জন, উৰিষ্যাত ১৭৪ জন সাম্যবাদী সদস্যৰ ওপৰত মোকৰ্দ্দমা কৰা হৈছিল আৰু তেওঁলোকে দোষী বুলি প্ৰমাণ হোৱাত শাস্তিও দিয়া হৈছিল। চৰকাৰে যিমানেই সংঘৰ ওপৰত দোষাৰোপ নকৰক কিয় গৃহমন্ত্ৰীয়ে দিয়া উত্তৰে প্ৰমাণ কৰে যে দেশৰ ভিতৰতে ঘটা হিংসাত্মক কাৰ্য্য আৰু অশান্তিৰ বাবে দায়ী কোন?

সংঘ অৰ্দ্ধসৈনিক সংগঠন নেকি?

গণবেশ (Uniform) পিন্ধি পথ-চঞ্চলন কৰাৰ কাৰণেই সংঘক অৰ্দ্ধসৈনিক সংগঠন বুলি কোৱা হয়। বাস্তৱিকতে গণবেশ পিন্ধি চঞ্চলন, ব্যায়াম আদি কৰা সংগঠনৰ সংখ্যা কম নহয়। "বয়জ স্কাউট"ও এনেকুৱাই এটা সংগঠন। কংগ্ৰেছ সেৱাদলৰো গণবেশ আছে। প্ৰতি স্কুল-কলেজৰো নিজা নিজা গণবেশ আছে। কিন্তু এই গণবেশ পিন্ধি ব্যায়াম আদি কৰিলেও তেওঁলোকক অৰ্দ্ধসৈনিক সংগঠন বুলি কোৱা নহয়। এই কথা সঁচা যে সংঘত গণবেশ পিন্ধি কৰা কাৰ্য্যক্ৰম বেছি আৰু তাত সকলো কাম অনুশাসন বদ্ধ ভাৱে কৰা হয়। গণবেশ পিন্ধি কাৰ্য্যক্ৰম কৰা আদৰ্শ সংঘই স্বেচ্ছাসেৱক সংগঠন বিলাকৰ সন্মুখত ৰাখিছে। এই আদৰ্শৰ অনুকৰণো বিভিন্ন সংগঠনে কৰি আহিছে। ইয়াৰ বাবে সংঘৰ দোষ কি? এই কাৰণেই সংঘ অৰ্দ্ধসৈনিক সংগঠন হব নোৱাৰে।

দেশ বিভাজনৰ সময়ত পাকিস্তানত হিন্দুসকলৰ ওপৰত অমানুষিক অত্যাচাৰ কৰা হৈছিল। হিন্দুৱে মান-সন্মান, খ্যাতি, লজ্জা সকলো জলাঞ্জলি দি প্ৰাণ লৈ ভাৰতবৰ্ষলৈ পলাই আহিছিল। সেই সময়ত স্বয়ং সেৱকসকলে অত্যন্ত সাহস আৰু ধৈৰ্য্যৰে তেওঁলোকক উদ্ধাৰ আৰু ৰক্ষা কাৰ্য্যত সহায় কৰিছিল। বহুতে নিজৰ প্ৰাণো বিসৰ্জনো দিব লাগিছিল। সেই সময়ত ভয় আৰু নিৰাশ্ৰয়ৰ বাতাবৰণ দূৰ কৰি আশাৰ কিৰণ সংঘৰ স্বয়ং সেৱকসকলে বিলাইছিল। প্ৰসঙ্গক্ৰমে এই অত্যাচাৰ মহ্‌ম্মানসকলৰ দ্বাৰা কৰা হৈছিল। ধৰি লওক এই অত্যাচাৰ পাকিস্তানৰ

পৰিবৰ্ত্তে চীন দেশৰ নাগৰিকৰ দ্বাৰা হোৱাহেঁতেন, তেতিয়াও সংঘৰ স্বয়ং সেৱকসকলে অত্যাচাৰ পীড়িতসকলক সাহায্য কৰিবলৈ আগবাঢ়িলেহেঁতেন। এনে অৱস্থাত সংঘক চীন বিদ্বেষী বুলি কোৱা হলহেঁতেন নেকি?

দেশ বিভাজন আৰু ভেদাভেদ নীতি সংঘই আৰম্ভণিৰে পৰাই বিৰোধিতা কৰি আহিছে। দেশ বিভাজনৰ বিজয় উন্মাদৰ সময়ত এটা শ্ৰেণীয়ে কৰা বলাৎকাৰ আৰু অত্যাচাৰৰ প্ৰতিৰোধ সংঘৰ বাহিৰে কোনে কৰিছিল? অত্যাচাৰ পীড়িতসকলক সাহস আৰু ধৈৰ্য্য কোনে দিছিল? সংঘইহে তেওঁলোকক ধৈৰ্য্য আৰু সাহসেৰে থিয় হৈ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থবান কৰিছিল। এই কামক যদি হিংসাত্মক বুলি কোৱা হয়, তেনেহলে বিশ্বৰ নীতিশাস্ত্ৰ নতুনকৈ লিখিব লাগিব। ১৯৪৮ চনত গান্ধীজীৰ হত্যাৰ মিথ্যা অভিযোগ আনি সংঘৰ ওপৰত প্ৰতিবন্ধক লগোৱা হল। সেই সময়ত বহুতেই বিভিন্ন স্থানত সংঘৰ কাৰ্য্যালয় বিলাকত আক্ৰমণ কৰি বস্তুবিলাক জ্বলাই দিছিল আৰু স্বয়ং সেৱকসকলক মাৰপিট কৰিছিল। কিন্তু কোনো এঠাইতো স্বয়ং সেৱক সকলে প্ৰতিকাৰৰ বাবে হাত উঠোৱা নাছিল। আমাৰ সমাজৰেই বন্ধুসকলে ভুল ধাৰণাৰ বশৱৰ্ত্তী হৈ অন্যায় ব্যৱহাৰ কৰিছে বুলি স্বয়ং সেৱক সকলে ধৈৰ্য্য ধৰিছিল। হিংসানীতিৰ শিক্ষা পোৱাহেঁতেন সংঘৰ স্বয়ং সেৱকসকলৰ ব্যৱহাৰ ইয়াতকৈ বহুত বেলেগ হলহেঁতেন। শক্তি থকা সত্বেও শান্তিৰে অন্যায় সহ্য কৰাই হ'ল প্ৰকৃত বীৰত্বৰ নিদৰ্শন হিংসা প্ৰৱৃত্তিত বিশ্বাসী সকলৰ ব্যৱহাৰ এনে নহয়।"

লিথ্‌ কৰা ·২৫ পইচা মূল্যৰ ১০ পৃষ্ঠাৰ "RASHTRIYA SWAYAMSEVAK SANGHA AND EMERGENCY." শীৰ্ষক পুস্তিকাৰ কভাৰ পৃষ্ঠাত কেইজন বিশিষ্ট লোকৰ সংঘ সম্পৰ্কত মন্তব্য দিয়া আছে—

"I am deeply impressed by your discipline, complete aversion to untouchability and austere simplicity. I have firm conviction that no obstacle can stand in the way of an organisation inspired with such a high sense of service and self-denial"

—Mahatma Gandhi,
—On December 17, 1947.

"To day when elections dominate the scene, the RSS workers are engaged in self less service of the famine striken people. No Prime Minister can match the quality of these swayamsevaks (volunteers). There are others professing to do the

relief work but in fact, they are insincere. They do not put in as much work even by collecting Rs. 10 a day. At such a juncture the work of the Sangh is really praise worthy."

—Shri Jayaprakash Narayan,
On February, 9, 1967

"Doctor (Dr. K. B. Hedgewar), I am satisfied that this is the only correct way for national reconstruction."

—Netaji Subhash Chandra Bose, in 1927

"I have reliable information that the Sangh Volunteers had tarpedoed a Muslim League plan to hoist the Pakistani flag on Red Fort and seize control of the Government by murdering thousands of patriotic citizens, ministers and officials in Delhi on September 10, 1947. The RSS Volunteers could unearth this plot and convey its information to Pt. Nehru and Sardar Patel by posing as converts to Islam and winning their way into the highest circle of the League. Perhaps the Government of free India would have come to an end if the self-sacrificing and zealous RSS youths had not conveyed information of the plot to Pt. Nehru and Sardar Patel. This Vigilance helped to expose the conspiracy of the fifth column".

—Bhart Ratna Dr. Bhagwan Das.

"As the Congressmen are in power they feel that they can crush the RSS. But you can not crush any organisation with force. Force is meant to tackle thieves and dacoits. The RSS people are not thieves and docoits. They are patriots —they love their country."

—Sardar Patel,
The then Deputy Prime Minister,
On January 7, 1948,
in a public meeting in Lucknow.

(ৰ. দ্ৰ.—এই অধ্যায়ৰ কাৰণে 'সংঘ দৰ্শন' নামৰ পুথিৰ পৰা আংশিক সহায় লোৱা হৈছে।)

কিতাপ প্ৰেছত থকা সময়ত

এই কিতাপ প্ৰেছত থকা সময়ত লিখকলৈ নগাওঁৰ শ্ৰীৰমেশ শিলেদাৰ আৰু গুৱাহাটীৰ শ্ৰীপৰমানন্দ সিংঘলে এটা বাতৰি পঠায়। এই সম্পৰ্কে ৩।১০।৭৭ তাৰিখৰ গুৱাহাটীৰ সাদিনীয়া বাতৰি কাকত 'আলোক'ত প্ৰকাশিত 'জৰুৰী অৱস্থাৰ সত্যাগ্ৰহীক পুনৰ গ্ৰেপ্তাৰৰ নিৰ্দ্দেশ' শিতানৰ বাতৰি তলত উদ্ধৃত কৰিছোঁ—

"দেশৰ জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ অন্ত পৰিল। কিন্তু আচৰিত কথা অসমত বৰ্ত্তমানেও জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ অন্ত নপৰিল।---ইয়াৰ জ্বলন্ত উদাহৰণ হ'ল জৰুৰীকালীন অৱস্থাত ভাৰত প্ৰতিৰক্ষা আইনত আটক হোৱা প্ৰায় সকলো ৰাজবন্দীৰ বিৰুদ্ধে থকা মোকৰ্দ্দমা সমূহ আজি পৰ্যন্ত উঠাই লোৱা হোৱা নাই। কিন্তু মুক্তি নহল অসমৰ এই ভাৰত প্ৰতিৰক্ষা আইনৰ ৰাজবন্দী সকল। অসম চৰকাৰে এই ৰাজবন্দীসকলৰ ওপৰত থকা মোকৰ্দ্দমাহসমূহ আজিও উঠাই নোলোৱাটো সচাঁকৈয়ে পৰিতাপৰ বিষয়।

অৱশ্যে উক্ত আইনত বন্দী কৰা লোক বৰ্ত্তমান জেলত নাই। তেওঁলোকক জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ ভিতৰত আৰু তাৰ পাছত জামিনত মুক্তি দিয়া হৈছে। এনেকৈ মুক্তি দিয়াৰ ফলত তেওঁলোকে এমাহৰ অন্তৰে অন্তৰে আদালতত উপস্থিত হব লগীয়া হয়। জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ অন্ত পৰাত তেওঁলোকেও বিচাৰালয়ত উপস্থিত হোৱাটো বন্ধ কৰি দিলে। যোৱা কেইবামাহো ধৰি তেওঁলোকে বিচাৰালয়ত উপস্থিত নোহোৱাৰ কাৰণে চৰকাৰে পুনৰ তেওঁলোকক আটক কৰিবলৈ নিৰ্দ্দেশ দিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে নগাওঁত এনে ধৰণে আটক কৰা ১২ জন লোকৰ ওপৰত ভাৰত প্ৰতিৰক্ষা আইন অমান্য কৰাৰ বাবে আটক কৰিবলৈ নিৰ্দ্দেশ জাৰি কৰিছে আৰু অহা ১১।১০।৭৭ তাৰিখে তেওঁলোকক আদালতত হাজিৰ হবলৈ নিৰ্দ্দেশ দিছে। এই লোকসকলে দেশত জৰুৰীকালীন অৱস্থাৰ বিৰোধিতা কৰি শান্তিপুৰ্ণভাবে সত্যাগ্ৰহ কৰিছিল। বৰ্ত্তমান পুলিচ বিভাগে এই লোকসকলৰ ওপৰত আইন অমান্য কৰাৰ বাবে ৫ টাকৈ মোকৰ্দ্দমা লগাই দিছে।"

এই লোকসকলৰ বিৰুদ্ধে থকা মোকৰ্দ্দমা সমূহ উঠাই লবলৈ জিলাৰ উপায়ুক্তক সাক্ষাৎ কৰিলে তেখেতে অসম চৰকাৰৰ গৃহ সচিবলৈ লিখা-লিখি কৰা হৈছে আৰু গৃহ সচিবে কোনো ব্যৱস্থা লোৱা নাই বুলি কয়। আনহাতে গৃহ সচিবক সাক্ষাৎ কৰিলে কয় যে---কেতিয়াবাই মোকৰ্দ্দমা সমূহ উঠাই লবলৈ উপায়ুক্তক নিৰ্দ্দেশ দিছো। এই দুই আমোলাতন্ত্ৰৰ চেপাত পৰি দেশৰ দ্বিতীয় স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ আন্দোলনকাৰী এই লোকসকল আকৌ জেললৈ যাওঁ যাওঁ অৱস্থা। দেশৰ বহুতো ঠাইত এনে নিৰীহ লোকৰ ওপৰত পুলিচে আকৌ জোৰ জুলুম চলোৱা হৈছে বুলিও জানিব পৰা গৈছে।"

এইটোও জনোৱা হৈছে যে প্ৰায় তিনি মাহ আগে ধুবুৰীত এজন আন্দোলনকাৰীক এই একে ভিত্তিত আটক কৰি এৰাতি পুলিচ হাজতত ৰখা হয়। গুৱাহাটীৰ পৰা এই তালিকা পঠোৱা হৈছে----